

Honvédségi Szemle

141. évfolyam
2013/3. szám

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA

AZ MH ZÁSZLÓALJHARCCSOPORT CREVAL-FELKÉSZÜLÉSÉNEK KIKÉPZÉSI KÉRDÉSEI

Honvédségi Szemle

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÖZPONTI FOLYÓIRATA

Megjelenik évente hat alkalommal, minden páratlan hónapban (január, március, május, július, szeptember, november)

Kiadja a Honvéd Vezérkar

A kiadásért felel:

Dr. Orosz Zoltán altábornagy

Szerkesztőbizottság:

Elnök: dr. Orosz Zoltán altábornagy

Tagok:

Birinyi István ezredes

Bozó Tibor dandártábornok

Dr. Böröndi Gábor dandártábornok

Farkas Anikó

Frigyer László mk. vezérőrnagy

Dr. Harai Dénes ny. ezredes

Horváth Gábor dandártábornok

Huszár János dandártábornok

Kiss Zoltán ny. alezredes

Korom Ferenc dandártábornok

Lamos Imre dandártábornok

Matelits László mk. alezredes

Dr. Nagy László ny. mk. ezredes

Siposné dr. Kecskeméthy Klára ezredes

Szabó István dandártábornok

Szabó László dandártábornok

Dr. Szakály Sándor

Szpisják József mk. dandártábornok

Szűcs András Péter dandártábornok

Tamási Béla ezredes

Vass Sándor mk. dandártábornok

A folyóirat kiadásában és terjesztésében közreműködik a HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság Felelős vezető:

Dr. Bozsonyi Károly ügyvezető

Kiadói főszerkesztő: Zsalakó István

Szerkesztőség

Felelős szerkesztő: Kiss Zoltán
(06 30 343-4801)

Tervezőszerkesztő: Dancs Katalin

Korrektor: Eszes Boldizsár

Szerkesztőségi titkár: Solti Gabriella

Telefon: 272-02: 459-5355

e-mail: hsz@hm.gov.hu

A szerkesztőség címe:

1087 Budapest, Kerepesi u. 29/B

Fotók: Zrínyi Média, a szerzők felvételei, archív, internet

Ár nélküli, belső terjesztésű kiadvány.

A folyóirat teljes terjedelmében olvasható a parbeszed.hm.gov.hu és a honvedelem.hu portálon

HU ISSN 2060-1506

A Honvédségi Szemlét az MTA Hadtudományi Bizottsága B kategóriás mértékadó folyóiratként ismeri el.

A Honvédségi Szemle lapelődői:

Ludovica Academia Közlönye,

Magyar Katonai Közlöny, Magyar Mars,

Magyar Katonai Szemle, Honvéd,

Katonai Szemle,

Honvédelem, Új Honvédségi Szemle

A Honvédségi Szemle tagja

az Európai Katonai

Sajtószövetségnek

(EMPA)

Tartalom

Dr. Porkoláb Imre ezredes:

Magyarországon értik az átalakítás lényegét

1

Dr. Isaszegi János ny. vezérőrnagy:

A globális terrorizmusindex értékelése 2013 tavaszán

2

Dr. Porkoláb Imre ezredes–Szőnyegi János ezredes:

NATO-megújulás, vagy vissza a gyökerekhez?

7

Gulyás Attila okl. mk. százados – Horváth Attila mk. őrnagy:

Gondolatok a nemzeti VSAT-képesség fejlesztéséről (2.)

10

Nagy Sándor ezredes:

Tábornokok, főtisztek a kelet-kongói konfliktusban

13

Gál Csaba ny. mk. ezredes:

Nemzetközi katonapolitikai és haditechnikai szemle

15

MISSZIÓBAN

Károly Krisztián főhadnagy:

Szövetséges erők követése az afganisztáni hadszíntéren

18

KIKÉPZÉS-FELKÉSZÍTÉS

Csepregi Balázs őrnagy:

Az MH Zászlóaljharccsoport CREVAL-felkészülésének kiképzési kérdései

22

KONFERENCIA

Dr. Csikány Tamás ezredes:

Százéves a magyar tüzérség

24

Mucsy Iván ny. százados:

A tüzértisztképzés (hadapródképzés) és az altisztképzés helyzete 1922–1945 között

25

HADTUDOMÁNY

Jobbágy Zoltán alezredes:

Clausewitz és a felkelők: a háború csodálatos háromsága és a felfegyverzett nép ereje

28

Várpalotától a Várig. Dr. Kovács Vilmos ezredes, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum parancsnoka (Haris T. Csaba)

32

Dr. Szelei Ildikó őrnagy:

Ifjú hadtudósok szárnypróbálgatásai a tudomány világában

34

Három év mérlege. Tisztújító küldöttgyűlést tartott

a Magyar Hadtudományi Társaság (Dr. Bertalan György ny. alezredes)

36

HUMÁN SZEMLE

Dr. Bárdos László ny. alezredes – dr. Szelei Ildikó őrnagy:

Az empatikus bánásmód alkalmazásának pedagógiai módszerei a parancsnoki munkában

39

MÚLTUNK

Dr. Szakály Sándor:

A magyar királyi II. honvéd tartalék hadtest és seregtestei a megszállt lengyel területeken (1944)

41

Asqui Jorge Kristóf – Siposné dr. Kecskeméthy Klára ezredes:

Az ismeretlen szendrői Geőcze István életútja (1836–1900)

43

FÓRUM

A „légfürösök” múzeuma (Surányi Barnabás zászlós)

49

Ifjúságnevelés és hagyományörzés a KatonaSuli-programban (Fekete András főhadnagy)

50

Híd az ipari háttér és az üzemeltetők között

(Singer Éva – Szórád Tamás)

53

SZEMLE

2012-ben történt (2.) A Jane's Defence Weekly katonapolitikai elemzése

54

Dr. Resperger István ezredes:

Széljegyzet a hatodik könyvről

63

Dr. Porkoláb Imre ezredes:

MAGYARORSZÁGON ÉRTIK AZ ÁTALAKÍTÁS LÉNYEGÉT

2013. április 18–20. között hazánkba látogatott Jean Paul Paloméros vezérezredes, a NATO Szövetséges Átalakítási Parancsnokság parancsnoka (SACT). Paloméros tábornok, aki nyolc hónapja vette át a parancsnokság vezetését, különleges főtitkári megbízottként látogatott el több európai országba, köztük Magyarországra is. A látogatás során találkozott dr. Hende Csaba honvédelmi miniszterrel, dr. Benkő Tibor vezérezredessel, a Honvéd Vezérkar főnökével, Sztáray Péterrel, a Külügyminisztérium biztonságpolitikáért felelős helyettes államtitkárával és Kovács István NATO-nagykövettel is.

A SACT-látogatást megelőzően április 9-én hazánkban járt Tony Johnston-Burt ellentengernagy, az ACT törzsfőnöke, aki találkozott dr. Orosz Zoltán altábornaggal, vezérkarfőnök-helyetttel, valamint látogatást tett a magyar vezetésű Katona-egészségügyi Kiválósági Központban. Április 11–12-én egy szakértői konferenciát is rendeztek Magyarországon, melyen a NATO Szövetséges Átalakítási Parancsnokság (ACT) nyolc szakértője folytatott szakmai tárgyalásokat közel kétszáz hazai résztvevővel.

Paloméros tábornok a Honvédelmi Minisztériumban tett látogatása során az általa vezetett NATO Szövetséges Átalakítási Parancsnokság legfontosabb projektjeire hívta fel a figyelmet. Az általa kiemelten kezelt területek közé tartozik az „okos védelem” (Smart Defence), az *Összekapcsolt erők kezdeményezés*, a *NATO védelmi tervezés*, valamint a *szövetséges partnerkapcsolatok fejlesztése*.

Az utóbbi időben egyre nagyobb figyelmet kap a szövetséges erők együttműködésének és készségének fenntartása. Ezzel kapcsolatban Paloméros vezérezredes felhívta a figyelmet az afganisztáni műveleti együttműködés tapasztalataira, és hangsúlyozta a jövőbeni közös gyakorlatok fontosságát. 2013. január elsejével az ACT vette át a NATO Műveleti Parancsnokságától (ACO) a kiképzéssel és gyakorlatokkal kapcsolatos NATO-feladatokat. Mivel a jövőben is számos potenciális kihívás fenyegeti a Szövetséget, így továbbra is fontos az erők hatékony és minőségi kiképzése és gyakorlatoztatása. Ennek eszköze az *Összekapcsolt*

erők kezdeményezés részeként a 2015 utáni időszakra vonatkozó új *kiképzési koncepció*, valamint az online oktatási és képzési lehetőségeket lehetővé tevő rendszer is.

A képességfejlesztés területén Paloméros tábornok értékelése szerint Magyarország jól beilleszkedett a NATO védelmi tervezési rendszerébe, és méltatta, hogy hazánk szinte minden tervezési célkitűzést kész volt elfogadni, a kiemelkedően fontos minőségi, illetve a készségre vonatkozó célokat is beleértve. Az okos védelemmel kapcsolatos projektek a szűkös erőforrások lehető leghatékonyabb hasznosítását segítik elő, mindene fölött a képességihiányok által érintett legfontosabb területeken. A SACT, mint az okos védelem koncepció megvalósításáért felelős különleges főtitkári megbízott, saját szerepét a nemzetek támogatásában is látja, amely szoros együttműködést követel meg a partnerekkel. A pápai bázisrepülőteret a SACT a partnerekkel folytatott gyakorlati, műveleti jellegű együttműködés egyik legjobb példájának nevezte.

Hazánk szorosan együttműködik az ACT-vel a képességfejlesztések területén, amelyek közül a legsikeresebb talán az MH Altiszti Akadémián 2008 óta folyó házilag készítettű robbanóanyagok elleni oktatás és képzés (C-IED). Paloméros vezérezredes programja részeként látogatás tett Szentendrén az MH Altiszti Akadémián, amely stratégiai partnerségre törekszik a madridi székhelyű C-IED Kiválósági Központtal. A NATO által akkreditált tanfolyamok az Altiszti Akadémián olyan harcoszati szintű gyakorlati képzést biztosítanak, amely jelenleg egyedülálló a Szövetségben. Hazánk a robbanóeszközök elleni védelem oktatása mellett a jövőben egyre nagyobb hangsúlyt helyez a hálózatok felszámolására felkészítő képzésekre is.

Az ACT úgyszintén kiemelt figyelmet fordít a NATO jövőbeni kutatási és fejlesztési projektjeire is. Ezen programok közül a legkiemelkedőbb az úgynevezett „Forging the Future” (A jövő kovácsolása) kutatás, amelynek első fázisa megvizsgálta a 2030-ig szöbe jöhető biztonsági kihívásokat. A folyamatban Budapest is szerepet kapott, hiszen a második munkamegbeszélést az elmúlt év szeptembe-

ében hazánkban tartotta az ACT. A folyamat következő fázisa a biztonságpolitikai kihívások műveletekre gyakorolt hatásainak összegzése, és a végeredmény pedig a tapasztalatok és képességkövetelmények integrálása lesz a NATO védelmi tervezési rendszerébe. A Forging the Future fontosságát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a NATO-vezetők részvételével levezetett Stratégiai 'Allied Reach' NATO-gyakorlat is ezt a témát dolgozta fel.

A Külügyminisztériumban folytatott tárgyalások során a NATO-főparancsnok fontosnak nevezte a külügyminisztériumi konzultáció létrejöttét, hiszen, mint mondta, a NATO katonai átalakítása és a Szövetség politikai víziója szorosan összefügg és a politikai célok megvalósítását szolgálja. Sztáray Péter hangsúlyozta, hogy a pápai légbázis képességeinek további fejlesztését tervezzük, ehhez a Szövetség politikai és katonai hatóságainak támogatására is szükségünk van. Mindent meg fogunk tenni, hogy Pápa bekerüljön a NATO- műveletekhez szükséges repülőterek közé, és ezáltal közös finanszírozásra legyen jogosult. Paloméros vezérezredes kulcsfontosságú stratégiai kérdésnek nevezte a transzatlanti kapcsolatok új perspektívájának kidolgozását, amely – válaszul az amerikai politikai figyelem átfordulására és katonai erők átcsoportosítására – magában foglalja az európai országok fokozott szerepvállalását. A vezérezredes elégedetten nyugtázta, hogy „Magyarországon értik az átalakítás lényegét”.

A NATO Stratégiai Parancsnokság élén szolgáló francia parancsnok Franciaország 2009-es visszatérését szimbolizálja a NATO katonai struktúrájába. Maga az ACT nem csupán azért fontos, mert folyamatosan kutatja a jövőben felmerülő problémákat és javaslatokat tesz a haderő-átalakítással kapcsolatban a nemzetek felé, hanem azért is, mert ez az egyetlen NATO-parancsnokság az amerikai kontinensen, és szimbolizálja a Szövetség transzatlanti jellegét is.

Dr. Isaszegi János ny. vezérőrnagy:

A GLOBÁLIS TERRORIZMUSINDEX¹ ÉRTÉKELÉSE 2013 TAVASZÁN

Az elmúlt 10 év során sorozatban láthattunk-tapasztalhattunk a világ különböző részein változó intenzitással végrehajtott terrorcselekményeket. A válságoktól amúgy is terhelt korunkban az erőszakos cselekedetek, akciók nagy számú civil áldozattal, súlyos infrastrukturális károkkal jártak. Közel negyedszázaddal a bipoláris világ felbomlása után s több mint tizenegy évvel a 2001. szeptemberi terrortámadásokat követően ma sem szűntek meg a terrorcselekmények indítékaiul szolgáló okok. A társadalmi, gazdasági, etnikai, vallási szélsőségek egyre inkább megtalálják a kapcsolatot a szervezett bűnözéssel, s együtt már bármely társadalom számára komoly kockázatot, veszélyt jelentenek. A globális terrorizmus mutatóinak elemzése képet ad erről a folyamatról és kihívásról.

Terrorizmus-nosztalgia ...

„Many academics, former intelligence and military operatives will miss a well-known form of terrorism, which was more or less sponsored by conflict between the East and West.

In the West vocabulary, predominantly terrorists were those who were inspired by Marxist and Leninist ideas. Opposite, East perception of terrorism was point in the capitalist attempt to destroy the proletariat!”

(John Mearsheimer, *Atlantic Monthly*, 1990)

„Sok egyetemi tanár, egykori hírszerző és katonai titkos ügynök fogja hiányolni a terrorizmus e jól ismert formáját, amelyet többé-kevésbé a Kelet és a Nyugat közti konfliktus szponzorált. A Nyugat szóhasználatában a terroristák túlnyomórészt a marxizmus-leninizmus eszméitől inspirált személyek voltak. A szemben álló, keleti blokk értelmezésében a terrorizmus a kapitalisták kísérlete volt a proletariátus megsemmisítésére!”

A GLOBÁLIS BIZTONSÁGI KÖRNYEZET VÁLTOZÁSA ÉS AZ ÚJ KIHÍVÁSOK

2013. április 15. 14:50., USA, Boston-maraton: a nézők tömege a célba érkezők újabb nagy hullámát köszönti, amikor megtörténik az első detonáció. Házilag elkészített eszköz robban (az első híradások szerint vasgolyókkal, szögekkel megrakott, földre helyezett csomag robbanószerkezetét hozták működésbe időszerezettel vagy távirányítással). Szörnyű látvány, sportolóknak és nézőknek egyaránt. De már működik a CNN-effektus, előben látjuk a sokkoló képeket és halljuk a fájdalom segítségkéréseket. 15:02: újabb, az előzőnél hatalmasabb robbanás rázza meg az utcát, elzárva a futók és nézők elől a menekülési útvonalat. Az első információk alapján hárman meg-

haltak, mintegy kétszázan megsebesültek, közöttük gyerekek, sokan nagyon súlyos sérüléseket szereztek. A terroristák által alkalmazott módszer és az eljárás ismert és ismerős! Bárki is követte el a robbantásokat (USA-beli „hazai”, avagy egy nemzetközi terrorcsoport), az al-Kaida-kézikönyv vonatkozó útmutatásait követte. S mindezt a Patriots' Day bostoni ünnepnapján. Itt tart a világ – 2013-ban...! A fenti – a tördelésre már előkészített tanulmány elé illesztett – hír ékesen bizonyítja a téma aktualitását...

Mi jellemzi ma a világban lejátszódó folyamatokat? A globalizáció és a súlyosbodó válságok! A globalizáció, amely egyrészt pozitívan hat a biztonságra, egyes térségek vonatkozásában jelentős gazdasági-tudományos-társadalmi fejlődést gerjeszt és eredményez, másrészt viszont más régiók felkészületlensége következtében új konfliktusforrásokat eredményez, mint például az elszegényedés, a kilátástalanság, a függőség növekedése. Mennyire kész ma a világ ezen új konfliktusok kezelésére? A választ elég csak az elmúlt negyedszázadra visszaemlékezve összegezni: súlyos válságok, véres háborúk és konfliktusok világszerte, tömegek sodródása a bizalmatlanság és a bizonytalanság felé, amely így alkalmas táptalaja a nemzetközi ellenlőrök cselekményeinek, mint például a terrorizmus, a szervezett bűnözés, a drogkereskedelem, a proliferáció (atomfegyverek vagy a hozzájuk szükséges anyagok továbbítása atomfegyverrel nem rendelkező államnak), a nacionalista-etnikai-vallási-törzsi konfliktusok visszatérése, a szélsőséges vallási fundamentalizmus.

Az elmúlt negyedszázad történéseinek vizsgálata során a különböző régiókban folytatódó vagy éppen a bipoláris világrend megszűnése miatt beállt vákuum eredményeként új konfliktusokat találunk. Folytatódott a regionális konfliktus a Közel-Keleten, az indiai-pakisztán határvidéken, a kaukázusi térségben, a közép-ázsiai régióban, Afrikában és a Távol-Keleten, új válságóc alakult ki a közvetlen szomszédságunkban a Balkánon, erősödött a válság az egyiptomi-izraeli-jordániai térségben is, háborúk sora Irakban, három évtizeden át húzódozó háborúskodás Afganisztánban, majd az arab tavasz ma is folytatódó eseményei 2011-től, s a legfrissebb afrikai harci cselekmények 2013-ban Maliban, Kongóban és egész Afrika-szerte.

Melyek azok a következmények, amelyeket egyrészt a bipoláris világrend felbomlása, másrészt pedig a globalizáció mélyülő hatása eredményezett? Elsősorban az „új” kihívások, mint a szervezett bűnözés, az illegális

fegyverkereskedelem, a proliferáció, a terrorizmus nemzetközivé válása, ezek összefonódása és összefogása. Ide sorolhatók a világgazdasági feltételekhez sikertelenül alkalmazkodni próbáló országokban kialakuló társadalmi és politikai konfliktusok, a vallási, törzsi, egyházi erők helyenként országromboló tevékenységének felerősödése. Válságba kerültek és kerülnek a szociális, nemzeti, etnikai, demokratikus értékek. Napjainkban nem egy nukleáris háború közvetlen veszélye a legfenyegetőbb (még ha erre Észak-Korea 2013. áprilisi retorikájában² találunk is közvetlen utalást!), hanem a fentiekben vázolt okok miatt a regionális veszélyek, az aszimmetrikus kihívások, a transznacionális fenyegetések és a váratlan nem logikus, nem látható veszélyek a legsúlyosabbak.

Nemzetközi trendek

Nézzük, hogyan alakultak a nemzetközi trendek a 2000-es évek tükrében:

- az ázsiai/csendes-óceáni térség előretörése mint új globális gazdasági és politikai hatalmi központ (rendkívüli súlypont-áthelyeződés a hidegháború vége óta);
  - a folytatódó globalizációs folyamat még nyitottabbá teszi a világot (ezáltal sebezhetőbbé is!), és összekapcsolja részeit a kommunikáció, a kereskedelem, a kultúra és a közlekedés területén;
  - súlyosbodó klímaváltozás, amelynek hatásai még erősebbek, amikor és ahol a természeti és a humán eredetű válságok (pl. a szegénység, a túlnépesedés, az élettér-erőforrások csökkenése) halmozottan jelentkeznek;
  - növekvő egyenlőtlenségek a világ számos részén, amikor a gazdasági fejlődés eltérő helyzete okán új gazdag-szegény országcsoportok alakulnak ki;
  - a hadviselés rohamos sebességű átalakulása, új kihívásai a globalizálódó világban (aszimmetrikus, hibrid, információs, terrorrelhárítási, geofizikai hadviselés, felkelők elleni műveletek);
  - a tömegpusztító fegyverek terjedése fokozott gondokat okoz:
    - egyes államok nukleáris programjai ellenőrizetlenek,
    - a terroristák csoportok érdeklődése fokozódik a vegyi, biológiai, radiológiai és a nukleáris anyagok s egyes fejlett technológiák iránt.
- A jövőformáló stratégiai trendek között megtalálhatóak:
- az erősödő klímaváltozás és a környezetátalakulás hatásai;
  - a jelentős számú népességvándorlás hatásai;
  - az ivóvízkészlet növekvő hiányának hatásai;

- az energiaforrások birtoklásához kapcsolódó válságok;
- a tengeri szállítás növekvő biztonsági kockázata;
- a fundamentalizmus (pl. iszlám radikalizmus) erősödése;
- a hagyományos értékrendek és szövetségek felbomlása.

A környezetátalakulás és a klímaváltozás főbb kihatásai:

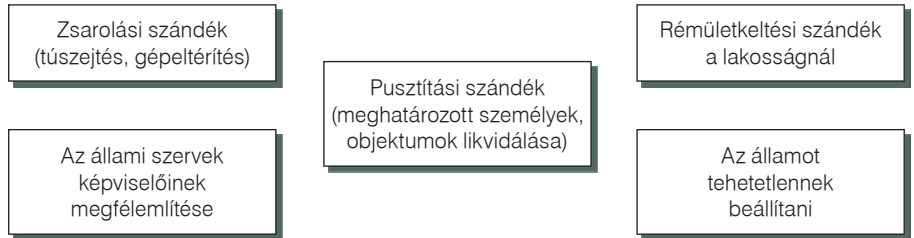
- az iható vízhez való hozzáférés csökkenése;
- az élelmiszergyártás és -birtoklás torzulása az alábbi tényezők következménye: növekvő felmelegedés, illetve a növekvő lehűlés; elsivatagosodás; vízhiány; megművelhető földterület csökkenése; növekvő árvizek, természeti csapások; az iható vízhez jutás beszűkülése vagy teljes hiánya; a tengeri halászat gyengülése, halhiány;
- a népességelvándorlás növekedése, életválságok és -háborúk;
- egyéb, a környezetátalakulásra és a klímaváltozásra visszavezethető tényezők hatásai.

A konfliktusok lehetséges okai (többek között):

- a tovább fokozódó sivatagosodás, élettér-szűkülés;
- a legelők használatával kapcsolatosan kialakuló, elfajuló véres viták, háborúk;
- a klasszikus pásztorkodó és földművelő népcsoportok egyre gyakoribb összecsapásai;
- diktatórikus elnyomó hatalmi rendszerek instabilitása, polgárháborúk lehetősége, ezek migrációs kihatásai Európára (lásd Észak-Afrika válságmozgalmait 2011. januártól);
- a vízmegosztással kapcsolatos kérdések; iható víz csökkenése;
- fokozódó szegénység, alumulthatatlan életfeltételek;
- gyakori egészségügyi válságok, járványok;
- ember-, emberiszerv-, műkincs-, fegyver-, drog-, gyógyszer-, élelmiszer-csempészet.

A tartósan megoldatlan válságok kihívásai:

- a prognosztizálható biztonsági kihívások: dezintegráció; gazdasági visszaesés; környezetszennyezés; humán (technikai és mentális) eredetű ökológiai változások; demográfiai robbanás; élettér-csökkenés; elszegényedés, az

1. SZ. ÁBRA: A TERRORCSELEKMÉNYEK LEHETSÉGES CÉLJAI (FORRÁS: A SZERZŐ SZERKESZTÉSE)

erőforrások következmények felmérése nélküli, rövid távú kimerítése.

- a válságokat sejtető kockázatok: fegyver-, kábítószer-, műkincs-, ember-, emberiszerv-kereskedelem; tömeges migráció; proliferáció; pénzmosás terjedése; a tolerancia növekvő hiánya; az extrémizmus, a radikalizmus és a nacionalizmus fokozódó térnyerése; diktatúrák és diktátorok létezése; a joghézagokat kihasználóknak és a szervezett bűnözés szereplőinek állami hatalmi ágakba való beférkőzése; megfelelő vezetők hiánya stb.
- az értékeket fenyegető veszélyek: a szervezett bűnözés erősödése; a fekete gazdaság és a korrupció léte és erősödése; az erőszak-radikalizmus; vallási szélsőségek erősödése; a geofizikai hadviselés realitásai; a terrorizmus; a kábítószer-használat fokozott és legalizált terjedése.

A TERRORIZMUS (FEJLŐDÉS)TÖRTÉNETE AZ ÓKORTÓL NAPJAINKIG

A 21. század életét is megkeserítő egyik súlyos tényező a terrorizmus.

A terrorizmus fogalma

Sajnálatos módon kijelenthető, hogy mind a mai napig nincs a terrorizmusra vonatkozó olyan egységes jogi szövegezés, amelyet valamennyi – globális, regionális, állami és nem állami – biztonsági szervezet, szereplő elfogadott volna.

Ennek hiányában az a leginkább elfogadott definíció, hogy a *terrorizmus*:

- meg nem engedett erőszak alkalmazása vagy azzal történő fenyegetés,
- nem állami szereplők által,
- politikai és/vagy gazdasági és/vagy társadalmi és/vagy szociális és/vagy vallási és/vagy etnikai céljaik elérése érdekében,
- félelemkeltés, káosz, megfélemlítés útján.

A terrorizmus történeti áttekintése

Több ezer éve ismertek a történelemben olyan cselekmények, amelyekre a fenti fogalom meghatározás ráillik, de akkor még nem alkalmazták a terrorizmus kifejezést. Maga a terror szó a francia forradalom korából származik, az *erőszak hatalma* („Regime de la terreur”, azaz a *terror uralma*, 1793–1794) jelentéssel.

A francia forradalom óta eltelt időszakban nem múlt el úgy évtized, hogy ne minősítettek volna erőszakos eseményeket terrorista cselekményeknek (1936, 1949, 1967, 1973: terrorista támadások arab államok és Izrael között; 1968: repülőgép-elrablások; 1972: a müncheni olimpia terroreseményei; 1979: a fegyveres „harcos” iszlám megjelenése, túszejtések). Persze azonnal hozzá kell tenni, hogy rendszerint eltérő volt egy-egy esemény minősítése a

konfliktusban, válságban vagy éppen háborúban szemben álló felek részéről.

A 2001. szeptember 11-i – az Amerikai Egyesült Államokat közvetlenül ért, az ENSZ által is terrorista cselekménynek minősített, s így nemzetközi legális reagálást maga után vonó – támadás már sokunk számára egyesben közvetített tragédia volt, azt követő háborúkkal a Közel-Keleten, Közép-Ázsiában, s persze áttételesen az egész világon, súlyosbítva a vitatott globalizáció előnyeit és hátrányait sok százmillió ember számára.

A terrorcselekmények célkitűzései

A terrorcselekmények lehetséges célkitűzései lehetnek:

- védett személyek elleni támadás;
- fontos nemzetközi vagy nemzeti intézmények rombolása;
- természeti, biológiai katasztrófák előidézése;
- vegyi fegyverekkel tömegkatasztrófák előidézése;
- informatikai hálózatok, vezetési rendszerek megbontása;
- ipari objektumok, veszélyes üzemek rombolása;
- nagy tömegeket befogadó építmények rombolása;
- fegyveres erők és rendvédelmi szervek elleni támadás;
- légi, vasúti vagy közúti közlekedésben katasztrófa előidézése stb.

A terroristák és a terrortámadások motivációja, stratégiája

Motivációk (példák, a teljesség igénye nélkül):

- politikai terrorizmus (Irak nyugat-ellenessége);
- etnikai, faji alapú terrorizmus (afrikai népirítások);
- nacionalista indíttatású terrorizmus (szerb-albán atrocitások);
- ideológiai érdekű terrorizmus (anarchizmus);
- vallási fanatizmusból eredő terrorizmus (harcos iszlám);
- pszichológiai terrorizmus (szervezett bűnözést segítő);
- jogi alapokat felhasználó terrorizmus (baszk mozgalom eseményei);
- gazdasági érdekeltségű terrorizmus (szerb–horvát–bosnyák élettényerés);
- szociológiai indoklású terrorizmus (anti-globalizációs eseményeknél).

A terrorizmus legújabb elemei:

- a tengeri-kikötői, valamint konténerterrorizmus,
  - az úrterrorizmus,
  - a kiberterrorizmus.
- Az ún. kritikus infrastruktúrák mint a terrorcselekmények kiemelt célpontjai:
- az energiatermelő, -tároló és -szállító

infrastruktúra (különböző tüzelési módú és természeti forrásokat hasznosító erőművek, energiakitermelő, energiaátalakító vállalatok, bányák, távvezetékek);

- a banki, tőzsdei és pénzügyi infrastruktúra (banki hálózatok, kereskedelmi központok, tőzsdék stb.);
- a vízellátó- és csatornarendszerek;
- a távközlési és számítógép-hálózati rendszerek: a számítógépek és távközlési eszközök, hálózatok, szoftverek stb.,
- a szállítói infrastruktúra: a légitársaságok, a repülőterek, a közúti személy- és teherszállító vállalatok, az út- és autópálya-hálózatok, a vasúti társaságok, a vasúthálózatok, a vízi szállítóeszközök stb.,
- a biztonsági, vészhelyzeti és katasztrófavédelmi infrastruktúra: a mentőszolgálatok, a rendőrség, a tűzoltóság, az egészségügyi intézetek, a katasztrófavédelmi szolgálatok stb.,
- a miniszteriális, kormányzati, önkormányzati és más közigazgatási intézmények, szervek stb.

A TERRORIZMUS ELLENI HARC AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

A nemzetközi terrorizmus nem új jelenség, ugyanakkor új típusú stratégiai kihívást jelent a nemzetközi közösség számára.

A 21. századi terrorizmus jellemzői, tendenciái:

- a nemzetközi terrorizmus okai nem fognak megszűnni az elkövetkezendő 20 évben, azaz a terrorizmus végleges legyőzése nem reális és nem valószínű;
- a politikai iszlám globalizálódásával kell számolni;
- a terroriszervezetekhez kapcsolódó transznacionális bűnözés fokozottan veszélyezteti az államok és a nemzetközi intézmények működését;
- a terrorizmus közvetve politikai, gazdasági, migrációs, kereskedelmi és egészségügyi válságok kialakulásához vezet;
- a terrorista szervezetek zárt rendszerben működnek, tagjainak toborzása konspirált körülmények között zajlik, a kialakított sejtek és csoportok legtöbbször nem hierarchikusak, hanem feladatfüggők, a finanszírozásuk konspirált, hír- és összeköttetési rendszerük korszerű és titkos;
- fokozódik a szélsőséges szervezetek és a terrorcsoportok összefogott tevékenysége;
- nő a veszélye annak, hogy a terrorizmus támogató országok és/vagy a terrorcsoportok birtokába tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközök kerülhetnek;
- a következő 20 évben a legnagyobb veszélyt az al-Kaida- és a dzsihádcsoportok jelentik;
- a globális dzsihád nem jelent feltétlenül terrorizmust (a dzsihád azért kezdődött, hogy megakadályozzák a nyugati kultúra terjedését, míg az al-Kaida a globális dzsihád ideológiai ernyője);
- az iszlám ideológusok az öngyilkos merényleteket a dzsihád részének tartják, s ezt a bosszúra szomjazzók tömegéhez fatvákkal juttatják el (fatwa-online.com);
- a nemzeti csoportok által irányított szélsőbaloldali és szélsőjobboldali terrorcsoportok egyaránt fenyegetést jelentenek brutális akcióikkal és társadalmi érzéketlenségükkel;

- a legtöbb terrorcsoport még nem képes vegyi, biológiai vagy radiológiai eszközök kifejlesztésére, bár a szándék megvan részükről;
- a legtöbb terroriszervezet ma még nem képes nukleáris eszközök felhasználására;
- terrorista szervezetek megkísérelhetnek biológiai eszközöket alkalmazni (amit alátámaszt az al-Kaida afganisztáni laborjában 2002-ben talált biológiai anyag is);
- az európai muzulmánok általános problémája a gettósodás, az elidegenedés, a szegénység, ami könnyen juttatja el őket a radikalizmushoz;
- a terrorizmus Európa biztonságát fenyegető legsúlyosabb kihívás.

A terroriszervezetek leggyakrabban alkalmazott módszerei:

- kézfegyverek alkalmazása és bomba robbantása,
- öngyilkos merényletek,
- túszejtés nyilvános kivégzéssel (a médianyilvánosság miatt),
- támadás a könnyen sebezhető célpontok, főleg civilek és a kritikus infrastruktúra ellen;
- házi készítésű, illetve rögtönzött robbanóeszközök (az al-Kaida egy sor szakirányú kézikönyvet is kiadott), rendkívül korszerű vezérlő és önindító eszközök alkalmazásával;
- az internet felhasználása korlátlan lehetőséget biztosít az eszmék terjesztéséhez, a sejtek és csoportok közötti kapcsolattartáshoz.

A TERRORIZMUS JELENLEGI HELYZETE

A terrorizmus képességeinek fejlődése minőségi ugrást mutat: széles, az összes kontinenst átfogó pénzügyi, biztosítási, logisztikai, szakmai, vezetési háttér, esetenként tetten érhető összefonódás az államok vezetésével vagy egyenesen beépülés azokba.

A terrorizmus elleni harc stratégiai szintű elemei:

- a kiváltó ok megszüntetése;
- a terroristaellenes erő növelése;
- a publicitás korlátozása;
- terrorizmus elleni törvények alkotása;
- a terrorizmus elleni küzdelem kormányzati, nemzetközi szintű erőfeszítéseket, azok összehangolását követeli!

A terrorizmus elleni harc hadműveleti szintű elemei:

- az állami „szereplők” és feladataik pontosítása;
- a nemzeti döntéshozási rend törvényi újraszabályozása, majd kialakítása;
- az ellentétekenység irányítása a felkészítés és a végrehajtás időszakában;

A terrorizmus elleni harc azonnali, harcászati szintű elemei:

- a meglévő képességek számbavétele;
- a feladatba bevonható erők kijelölése;
- a doktrínákban, szabályzatokban a feladatok, követelmények megjelenítése;
- a kijelölt erők felkészítése;
- a riasztás-értesítés rendjének megteremtése.

A terrorizmus esetei Magyarországon
Rendszerváltás előtt: „Igazságos célért, az imperialista világ ellen küzdő személyek befogadása!” Magyarországot semleges országnak tekintették a külföldi terroriszervezetek.

Rendszerváltástól: új kormányálláspontra a terrorizmusról!

Események:

- 1987: kolumbiai nagykövet elleni merénylet,
  - 1991: a török nagykövet elleni merényletkísérlet,
  - 1991: orosz zsidó emigránsok busza elleni támadás,
  - 1998: csőbomba robbantása a földalattin.
- A Magyar Honvédség lehetséges feladatai a terrorizmus elleni harcban
- Terrorakciók végrehajtásának megelőzése, megakadályozása, elhárítása során:
- egyes területek vagy objektumok fölött a légtér védelmének fokozása;
  - objektumok őrzés-védelmének megerősítése;
  - területek, útvonalak lezárása, ellenőrzése;
  - közreműködés az érintett lakosság ellátásában, evakuálásában, életfeltételei biztosításában;
  - segítségnyújtás a rendvédelmi szervek részére;
  - harc a felderített terroristák ellen stb.

A GLOBÁLIS TERRORIZMUSINDEX (GTI) ÉRTÉKELÉSE 2013 TAVASZÁN

Az egyik legelismerettebb biztonságkutató intézet, az Institute for Economics and Peace³ rendszeres és globális kiterjesztésű elemzéseket végez a terrorizmusnak minősíthető erőszakos eseményekkel kapcsolatosan mind globális, mind regionális viszonylatban. Amikor egy-egy régió vagy ország biztonsági környezetének, állapotának helyzetét vizsgáljuk, esetleg trendeket igyekszünk kimutatni, fontos ezeknek a minősítéseknek az ismerete, persze a kellő körültekintéssel használva az elemzések során a statisztikai számsorokat, hiszen azokat is – a szubjektivitást kizárni nem képes – emberek készítették!

Mit mutat s milyen következtetések vonhatók le a 2012-ben nyilvánosságra hozott⁴ globális terrorizmusmutatókból? Sokszor maguk a nemzetközi biztonsági és válságelemzők is meglepődnek, amikor egy-egy számsort meglátnak, avagy amikor egy-egy régió biztonsági helyzetének értékelésekor a rangsort megtekintik. Az értékelési szempontok között meghatározó a terrorista támadások száma, a veszteségek mértéke, s a károkozás szintje.

A fenti intézet helyzetjelentésének – 158 országra kiterjedt vizsgálatok és elemzések alapján kialakult – GTI-országtáblázata azt mutatja, hogy a terrorista akciókkal leginkább veszélyeztetett országok listájának első helyein a súlyos háborúktól és válságoktól amúgy is terhelt országok találhatók.

Az első helyen Irak található, több mint ezerkétszáz terroreseménnyel egy év alatt, aminek következtében több mint ezerhétszázán veszítették életüket és közel ötezen sebesültek meg, s a terrorcselekmények közel hétszáz építményben okoztak súlyos károkat. Sajnos 2013 első negyedéve is ezt a tendenciát mutatja az arab lakosság rész szunnita-síita vallási konfliktusaival, illetve az arab-kurd etnikai konfliktussal az olajbevételek birtoklása körül. Ebben a konfliktusokba még határozottan belejár az al-Kaida iraki szárnya⁵, véres terrorakciókkal (mint például 2013. április 6-án, amikor a terroriszervezet emberei öngyilkos merényletben huszonöt embert megölték, hatvanat pedig megsebesítettek egy

A terrorista szervezetek <u>negyedik</u> típusa	Vallási alapú terrorizmus
A terrorista szervezetek <u>harmadik</u> típusa	A terror alkalmazása ideológiai céllal
A terrorista szervezetek <u>második</u> típusa	Forradalmárok/harcolók az önrendelkezésért
A terrorista szervezetek <u>első</u> típusa	A gyarmatok felbomlásáért küzdöttek

2. SZ. ÁBRA: A MODERN TERRORIZMUS ELŐDEI (FORRÁS: A SZERZŐ SZERKESZTÉSE)

iraki választási rendezvényen Baakúbában) igyekezve bizonyítani az iraki kormányzat és biztonsági szervezetei gyengeségét. A '70-es években a perzsa Iránból az arab Irakba menekült, Szaddám Huszein által is támogatott, sőt alkalmazott iráni ellenállókából álló, közel négy évtizeden át az USA által is terrorista szervezetnek minősített (az EU terroristalistáján még mindig szereplő), többszörös létszámú MEK-mudzsahedin harci különítmény megoldatlan helyzete és sorsa is további gondok forrása: 2013. február 9-én rakétatámadás érte a Bagdadi Nemzetközi Repülőtér mellett található MEK-tábort, melynek során 6 halott és több mint 40 sebesült jelezte a MEK-nek, hogy mára már nemkívánatos személyek a síta többségű iraki kormány számára.

A második helyen az a *Pakisztán* található, amelynek megalakítása óta folyamatos létezési vizsgálata van szomszédaival, továbbá belső válságok feszítik a társadalom életét, egyre erősödő szekuláris-vallási konfliktusokkal, s a térségbeli háborúk és válságok kihatásaival. A vizsgált egyéves időszakban több mint kilencszáz terroreresemény történt, aminek következtében közel ezeröttszázán vesztették életüket és közel kétezer-öttszázán sebesültek meg, mintegy ötszáz építmény rongálódott meg. Az Oszama bin Laden sikeres likvidálását követő hazai és nemzetközi válaszciklok vagy a Vazirisztánban megbúvó s onnan Afganisztánba akciózó tálibok tevékenysége sok fejtörést okoz az USA-val viszonylag stabil kapcsolatokra törekvő pakisztáni vezetésnek (ezzel is ellensúlyozva a konfliktusokban Pakisztánnal szemben álló India orosz támogatottságát).

A harmadik helyen a több mint harminc éve folyamatosan zajló háborúkban álló *Afganisztán* található, közel négyszáz terrorereseménnyel egy év alatt, aminek következtében ezerháromszázán vesztették életüket és közel ezerkilencszázán sebesültek meg, mintegy százharminc építmény rongálódott meg. A több ezer éves törzsi kultúrára épült társadalom belső konfliktusai, a rendkívül bőséges etnikai sokszínűségből adódó dominancia kérdései, a regionális szomszédok érdekérvényesítései következményei, a rendkívüli bevételeket hozó nemzetközi drogüzlet véres hatalma, a NATO-vezetésű ISAF-erők fokozatos létszámcsökkentéséből következő központi kormányzati gyengülés vagy a tálibok hatalomba visszaerősítése 2014 után, ezek a tényezők minden héten kitermelik a maguk terrorista cselekményeit, a polgári lakosság kárára. Egy számárra helyezett pokolgép robbant fel 2013. április 5-én a kelet-afganisztáni Lagmán tartományban egy rendőrségnél, míg április 8-án egy autóbussz kilenc utasa meghalt és 22 megsebesült, miután a jármű egy házi készítésű robbanószerkezetre futott Vardak

tartományban – mindkét esetben a tálib szélsőségeket sejtik az akciók mögött.

A negyedik helyen *India* található. Az itt elkövetett terrorcselekmények jellemzői sokban hasonlítanak a Pakisztánban lezajlottakra (a sok hasonlóság nem is véletlen, hiszen 70 éve még egy közös területen fojtogatták az államhatalmat a belső és külső gondok, míg a vallási alapú országmegosztás és országalapítás mellett döntött a nemzetközösség, valós konfliktusmegoldások nélkül). A fokozatosan növekvő lakosságszám, a nem bővülő élettér, az erőforrásokhoz való hozzáférés korlátozottsága, a középréteg fokozatos lemorzsolódása a mélyszegénységben élők csoportjába, a központi kormánnyal egyre elégedetlenebb társadalom, a szomszédokkal vívott több évtizedes háborúzás, továbbá az etnikai-vallási-gazdasági eredetű konfliktusok előrelépik a további terrorereseményeket.

Az ötödik helyen az a *Jemen* található, ahol egyre aktívabb az arab-félszigeti al-Kaida, ahol Saleh elnök hatalomból történő 2012. évi eltávolítása semmit sem oldott meg, ahol viszont egyre határozottabb az USA katonai jelenléte és regionális akciózása, így valószínűsíthető a továbbiakban is a terroreresemények növekvő számát.

A hatodik helyet elfoglaló *Szómália* az elmúlt években állt már rosszabb mutatókkal „elökelőbb” helyen is. Vitatott megítélésű a nemzetközi béketeremtő erőik sikere: ugyan hogyan is minősíthető sikeresnek az az AMISOM-tevékenység, amely nem képes az ország területét egyetlen napig sem ellenőrzés alatt tartani, nem képes segíteni a humanitárius segélyek menekülttáborokba történő eljuttatásában, nem képes a gyermekek jelenét és jövőjét egy picit is javítani. Az al-Shabaab terrorista csoport tulajdonképpen kihasználja a központi kormányzás gyengeségét, megosztottságát, s ami erre a régióra is alapvető minősítés, a korrupció mérhetetlen szintje miatt társadalmi elégedetlenséget. A 2012-ben beiktatott kormány próbálja megszilárdítani hatalmát; vidéken több körzet még mindig a radikális iszlamisták ellenőrzése alatt áll.

A lista hetedik helyén az a *Nigéria* áll, amely a Boko Haram szélsőséges iszlamista szervezetnek köszönhetően szerepelt már az „afrikai ötök” korábbi bemutatásakor is. Nigéria szerepe és jelentősége nem hagyható figyelmen kívül Mali válságának elemzésekor, s persze a francia kiemelt nemzeti érdekek afrikai felfedezésére (a francia nukleáris potenciálhoz szükséges urán biztosítás) sem. Nigériában 2009 óta csaknem háromezer ember esett áldozatul a Boko Haram iszlamista csoport és a rendfenntartó erők közötti véres összecsapásoknak, illetve a szélsőségesek akcióinak. A mali konfliktus kirobbanásakor Nigéria csapa-

tokkal sietett Bamako segítségére, s ez újabb erőszakhullámot robbantott ki az országban.

A kilencedik helyen *Oroszország* található. A valamikori szuperhatalom Szovjetunió felbomlása, a gorbacsovi peresztrojka negatív következményei – többek között például a minden tagállamnak, autonóm területnek, etnikumnak a vélt és valós történelmi sérelmeik szabad számonkérése – a mai napig nem szűnő terrorista cselekményeket generáltak Oroszország nagyvárosaiban, vagy a kaukázusi régióban (Dagesztán, Csecsenföld). Észak-Oszétiában vagy Groznijban mindennaposak a központi biztonsági szervek elleni terrorakciók, amelyek súlyos veszteségeket okoztak a polgári lakosságnak is. Egy év alatt 182 terrorcselekmény történt Oroszországban, 159-en vesztették életüket az akciókban, 431 fő sebesült meg s 66 létesítmény esett a terrorakciók áldozatául.

A lista tizenegyedik helyén az a muszlim arab *Szudán* található, amely esetében a keresztény, illetve törzsi vallásokat követő őslakos feketék lakta Dél-Szudán 2011. évi önállóvá és ENSZ-tagállammá válása sem oldotta meg a szudániak etnikai-vallási-gazdasági-szociális konfliktusait. Az olajból, majd az olajvezetékéből származó bevételek feletti véres harcok most újabb konfliktusforrással egészültek ki: a 2013. februári hírszerzői jelentésekből tudható, hogy Mali északkeleti részéből Szudánba menekültek a szélsőséges iszlamista fegyveres csoportok. Szudán belső konfliktusai nem nélkülözik a korrupciót, a tartósan uralkodó, de nemzetközi elfogatóparancsokkal is „büszkélkedő” vezetőket, az Afrika szarva régióból begyűrt al-Shabaab harcosokat, vagy éppen a Közép-Afrikát ma jellemző válságok, konfliktusok és háborúk hatásait.

A tizennegyedik helyen az a *Szíria* áll, amelyről a korábbi elemzésekben már volt részletesen szó; ugyanakkor a központi kormányzat és az ellenállók szembenállásán és a polgári lakosságnak súlyos veszteségeket okozó háborúján túl kikerülhetetlen a kurd kérdésre irányítani a figyelmet! A Törökországban, Irakban, Iránban és Szíriában élő, közel 25-30 milliós népességi adattal rendelkező kurdok számára jókor jött a szíriai konfliktus, s a helyzeti előnyüket gyorsan ki is használták autonómiát követelve. Amikor Irakban szolgáltam 2003–2004 időszakában, rendszeresen lehetőségem volt – hivatalos minőségben – személyesen találkozni a havi felsővezetői értekezleten az iraki kurdok markáns képviselőivel is, így Jalal Talabanival vagy a Barzani-család vezető tagjaival. Nyugodt, de határozott állásfoglalásuk az iraki olajbevételek leosztása kapcsán, valamint a biztonsági szolgálatuként ismert Peshmerga-erők háttérben való megjelenése már akkor jelezte számomra: az USA-erők vezette nemzetközi csapatok távozása után (ez 2011. december 31-ével megtörtént) az arab lakosság síita–szunnita véres vallási háborúján túl kiújulhat az arab–kurd etnikai konfliktus, majd egyre gyakoribbak lesznek a terrorcselekmények a kurdok autonómiájának kiharcolásáért, s persze a kurd álom, a négy országban szétszórót 25 milliós kurd népesség önálló államának megteremtéséért. Ezek az események és a kurdok egyre gyakoribb akciói, például Törökországban vagy éppen Szíria északkeleti részén, csak növelik Szíria véres

napjait. S ha ehhez hozzáteszük, hogy bizonyítottan jelen vannak Szíriában az al-Kaida nemzetközi terrrorszervezet zsoldos harcosai, látható az ok, amiért a nemzetközi biztonsági szervezetek összehangolt lépése késik.

A lista tizenhetedik helyén az az *Irán* található, ahol az elmúlt időszak terrorista cselekményeinek szervezői és végrehajtói között sokan Izrael titkosszolgálatait vagy éppen a perzsa Iránnal egyre keményebben fellépni kívánó (de az ehhez szükséges komplex katonai hadművelési képességgel nem rendelkező!) arab államokat sejtik.

A lista huszadik helyén *Izrael* található, amely a Hamaszsal és a Hezbollahnal vívja gyakran nem is finom akcióit; az Izrael nagyvárosaiban, telepési régióiban, illetve a Gázai övezetben történt terrorcselekmények elkövetésével, valamint a polgári lakosságnak okozott szenvedések okozásával a fenti szervezetek egymást vádolják.

A negyvenharmadik helyen az a *Mali* található, ahol 2012 januárjától a tuareg szeparatista lázadók, valamint a velük egy ideig még „szövetséges” al-Kaida nemzetközi terrorhálózat harcosai és a radikális szélsőséges fegyveres iszlamisták követek el terrorcselekményeket a központi kormányzat, a hadsereg és a lakosság ellen, vagy éppen a saria-jogrend bevezetése eredményeképpen brutális eljárást alkalmaztak a polgári lakossággal szemben. 2012 márciusában a fővárosban, Bamakóban államosínnnyel leváltották az elnököt, Amadou Toumani Tourét. A puccs az iszlamistáknak kedvezett leginkább, akik kiszorították a hatalomból a tuaregeket. A Mali területének kétharmadát kitevő északi részek áprilusra három radikális iszlamista csoport, az Iszlám Maghreb al-Kaidája (AQMI), az Anszár ad-Dín nevű szélsőséges szervezet és a Mozgalom a Nyugat-afrikai Dzsihad Egységéért (MUJAO) irányítása alá kerültek. Az azóta tartó harcok és terrorcselekmények intenzitása, illetve száma a 2013. januári francia intervenció következtében, valamint a nemzetközi erősödő összefogás hatására (ebbe beleérttem a MISMA afrikai békekikényszerítő erőket és 2013. áprilistól az EU kiképzőt, közöttük a Magyar Honvédség katonáit is) egyre csökken, de mivel ilyen esetekben előbb-utóbb megkezdődik az aszimmetrikus hadviselés is, várható a terrorakciók számának újbóli emelkedése.

A GTI-lista elemzésekor láthatjuk, hogy éves szinten az összes terrorcselekmény 30%-át Irakban követték el, s ha az iraki adatokhoz hozzászámítjuk a második és harmadik helyen lévő Pakisztán és Afganisztán adatait, azt kapjuk, hogy bizony ezen három országban történt meg a terroresemények több mint 50%-a!

2001. szeptember 11. óta a terrorcselekmények száma évente megnégyszereződött, s ebben a leginkább érintett országok között található Irak, Pakisztán és Afganisztán. Ugyanakkor a terrorcselekményekben elhalálozottak száma a 2007. évi csúcshoz (az iraki konfliktus forrásponjtja) képest is jelentősen csökkenő tendenciát mutat. Az elmúlt öt évben mintegy 23%-kal csökkent a terrorcselekmények halálos áldozatainak száma.

Irak, Pakisztán, Afganisztán, India és Jemen a különböző „vesztés-szempontok” szerint egyaránt a terrorizmus által legveszélyeztetettebb országok között volt található.

Irak vonatkozásában a terrorcselekményeknek minősített esetek számadatainak elemzése azt mutatja, hogy 2001. szeptember 11. után – egészen a 2003. márciusi, USA-vezetésű intervenció kezdetéig – a terrorista aktivitás az országban a 2000 előtti szintre csökkent, majd azt követően, különösen 2003. május 1-je után, drámaian emelkedett a már említett 2007. évi csúcshoz.

Afganisztánban és Pakisztánban azt követően nőtt meg a terrorcselekmények száma, amikor Irakban 2008-ra eldőlt a küzdelem az USA-vezetésű, NATO-támogatottságú nemzetközi erők (és a velük együttműködő iraki kormányzat, fegyveres erők) javára a nemzetközi terrorista csoportokkal szemben, s utóbbiak elhagyták Irakot, áttelepülve leginkább Pakisztán északnyugati és Afganisztán délkeleti régióiba.

Az elmúlt évtized egyik legmarkánsabban jelentkező sajnálatos fejleménye volt, ahogyan a terrorista szervezetek „rátaláltak” a korábban csak a szervezett bűnözés által alkalmazott eljárásokra: az al-Kaida tagjai bankokat raboltak ki Irakban, a tálibok váltságdíjat követeltek Afganisztánban a túszaikért cserébe, az Afrika szarva régióban tevékenykedő al-Shaabab pedig folyamatosan pénzmossással is foglalkozik Szomáliában. Az eredmény: a terrorista szervezetek és a szervezett bűnözés egymásra találása, amint arra közelmúltbeli példa volt az Algériában lévő gáztelep munkásainak túsul ejtése és váltságdíj követelése.

Érdekes emlékezni Oszama bin Ladennek az AQIM-tagok felé a túszejtés és a csempészes beszüntetésére irányuló követelésére, mivel tartott attól, hogy a bűnözési akcióik letérítik az al-Kaida tagokat ideológiai küldetésükről. Amint látható a történelekből, az AQIM-tagok bin Laden halála óta egyre nagyobb számban követnek el köztörvényes bűncselekményeket Észak-Afrikában.

Ugyancsak sajnálatos tény, hogy Moammar Kadhafi uralmának bukása óta Líbia gyakorlatilag ellenőrizetlen fegyverbázisként/fejtárhelyként működik a világ terroristái számára. Az USA volt külügyminiszterének, Hillary Clintonnak a szenátus előtt tett nyilatkozatában nem is titkoltan tényként szerepelt, hogy az algériai gáztelep elleni támadásnál használt fegyverek Líbiából származtak.

A kiberterrorizmusról

A terroristák a globalizációs fejlesztések, a gyors műszaki fejlődés révén és a korszerű technológiának köszönhetően számos új lehetőséghez jutottak. Az információ forradalom széles körű lehetőségeket teremtett a modern társadalom számára. Sajnálatos, hogy egyidejűleg rendkívül sebezhetővé tette az informatikai és a számítógépes rendszerek működését.

A globális internethálózat biztosítja azt is, hogy a terroristák információkhoz jussanak a lehetséges célpontokról, megbénítsák azok külső kommunikációját (azon át a belső kommunikációt támadják), behatoljanak belső elektronikai-informatikai csatornáikba, átvegyék az irányítást a vezérlő- és ellenőrző rendszerek felett. A kiberterrorizmusban nincsenek országhatárok.

A nemzetközi biztonsági elemzések szerint az olyan szervezetek, mint az al-Kaida vagy a Hezbollah, jól képzett informatikusokat alkal-

maznak. Az elektronikus dzsihad magában foglalja: a számítógépes rendszerekbe történő behatolást; a számítógépes rendszerek rombolását; az interneten keresztül történő vallási propagandát; a kibertevékenységet; interaktív párbeszédet.

Az interneten végrehajtott kibertámadások és a kibernetikai kémkedés megelőzte a terrorizmust az Egyesült Államokat fenyegető kockázatok toplistáján, ez olvasható a CIA 2012. évi, 2013. március 20-án nyilvánosságra hozott értékelésében. 2013. március 22-én Dél-Koreát kibertámadás érte. Kérdés: Kína, Észak-Korea vagy egy harmadik fél állt a támadások mögött? 2013. április 4-én pedig hackerek támadták meg az észak-koreai rezsim hivatalos honlapját. Válasz volt a márciusi támadásra? A közlemények arról szóltak, hogy az Anonymous hackercsoport⁶ bénította meg az észak-koreai rezsim hivatalos információs honlapját. A Kínából működtetett portál több profilja is a hackerek áldozatául esett. És még vége sem volt márciusnak, amikor az internet történelmének eddigi legnagyobb túlterheléses támadása indult meg a levélszemét elleni küzdelem egyik legfontosabb alakja, a londoni és genfi székhelyű Spamhaus nonprofit szervezet ellen. Gyakorlatilag lehetetlen a megbízóra rábizonyítani, hogy ő indította a támadást. A Spamhaus szövívője szerint a szervezet 80 szerverét és a mögöttük levő DNS-infrastruktúrát érő túlterheléses támadás időnként eléri a 300 gigabites sáv szélességet is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bedő Csaba (1997): Countering the changing threat of international terrorism. Alexandra Kiadó, Pécs
- Boda József (2002): A terrorizmus egy volt „terrorista” szemével. Belügyi Szemle, 6–7. szám, 127–138. o.
- EUROPOL (2012): TE-SAT 2012. EU Terrorism Situation and Trend Report⁷.
<https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/europoltsat.pdf>. Letöltés: 2013. április 24. 09:30.
- Isaszegi János (2002): A katonai eszközök alkalmazása az új világhadrend új kihívásaira. Előadás az IVB-konferencián
- Kiss J. László (2002): Az „új terrorizmus”, avagy a háború metamorfózisa: a „régí háború”-tól az „új háború”-ig. In Valóság, 7. szám, 14–33. o.
- Michael Connor (2001): Terrorism the Solution. Statewatch European Monitor, vol. No.1.
- Szenes Zoltán (2005): Katonai kihívások a 21. század elején. Előadás „A katonai erő újszerű alkalmazása a 21. század elején” c. konferencián, 2005. november 3-án. Hadtudomány, XV. évf. 4. szám, 25–29. o.
- Tálas Péter (2012): A világ terrorfenyegetettségének alakulása 2004 és 2011 között. www.mat.hu/hun/download/docs/SVKK_Elemzesek_2012_10.pdf
- Varga Gergely (2011): Amerika és a terrorizmus tíz év távlatából. www.nemzetesbiztonsag.hu/letoltes.php?letolt=470
- William Church (2008): Information warfare. International Review of the Red Cross. No. 837., pp. 205-216.

¹ GTI: Global Terrorism Index – globális terrorizmusmutató

² Észak-Korea vezetője 2013 áprilisában nyíltan beszélt az USA elleni nukleáris csapásokról, valamint javasolta a Dél-Koreában lévő diplomáciai testületek távozását az országból, a közelgő háborúra utalva.

³ Ausztrál és USA-alapítású, biztonsági kutatásokkal foglalkozó, független intézet.

⁴ www.economicsandpeace.org/gti (Letöltés: 2013. január 11.)

⁵ al-Qaida in Iraq

⁶ Anonymous hackercsoport: Az Anonymousnak az elmúlt évek során sikerült megismertetniük magukat a világ szinte összes nagyobb cégével és hatóságával. Olyan kis „csínytevésnek” tűződnék a nevükhöz, mint az FBI és a Sony elleni sikeres támadás, vagy az internetes gyerekpornó-hálózatok lebuktatása. Az Anonymous mint nemzetközi csoportosulás kisebb sejtekből áll, de ez nem gátolja azt, hogy akció esetén összedolgozzanak.

⁷ Az Európai Unió tagállamainak és külső partnereinek együttműködése alapján az EUROPOL (European Police Office – Európai Rendőri Iroda) elemzői és szakértői évente összeállítják az EU terrorizmus- és helyzet/trend-jelentését. A 2012. évi jelentés (TE-SAT 2012) 44 oldalon ismerteti az EUROPOL – terrorizmussal kapcsolatos – főbb helyzetmegítélését, az EU-t 2011-ben érintő terrorcselekmények adatait és minősítéseit, külön kitérve a vallási, az etnikai, a szeparatista, a szélsőséges bal- és jobboldali és az anarchista alapú csoportos, valamint az egyéni végrehajtású terrorcselekmények ismertetésére, a trendekre és a terrorizmus területén a közeljövőben várható fejleményekre. A jelentés része az a hat színes melléklet is, amelyeken vizuálisan is jól láthatóak a statisztikai adatokból levonható következtetések, különböző szempontok és összefüggések szerint. Az EU közvetlenül a 2004. március 11-i madridi, majd a 2005. július 7-i londoni terrorcselekményeket követően 2005-ben döntött a terrorizmus elleni európai akciótervről, a terrorizmus elleni stratégia kidolgozásáról, továbbá az ún. hágai program elkészítéséről. Az EU a terrorizmus elleni küzdelemben fontos elemként tekint a megelőzésre, az új tendenciák időbeni megismerésére, a védekezésre, a korszerű eljárások (pl. a biometrikus azonosítók) széles körű alkalmazására, az üldözésre, a válaszadásra, a kölcsönös információáramlásra is épülő stratégiai rendszerre.

Az USA-ban a belbiztonsági minisztériumon kívül a terrorizmus elleni küzdelem fő szervezeti felelőse az FBI (Federal Bureau of Investigation – Szövetségi Nyomozó Iroda), amelynek terrorizmussal kapcsolatos weboldalán (www.fbi.gov/about-us/investigate/terrorism) részletes anyag olvasható különböző állandó és ideiglenes munkacsoportjairól, a célprogramokról, a terrorelhárítás főbb feladatcsoportjairól, a globális veszélyek 2013. évi értékeléséről, a terroristák által alkalmazott főbb eljárásokról és eszközökről, a nemzetközi és államokbeli terrorista csoportokról, s a megelőzés lehetséges és javasolt formáiról is.

Dr. Porkoláb Imre ezredes–

Szőnyegi János ezredes:

NATO-MEGÚJULÁS, VAGY VISSZA A GYÖKEREKHEZ?

„Van, aki azt mondja, hogy már nincs szükségünk a NATO-ra, mert nincs a biztonságunkra leselkedő potenciális veszély. Én azt állítom, hogy nincs ránk leselkedő veszély, mert van NATO.”

Bill Clinton elnök, a West Point Katonai Akadémián a végzősöknek elmondott beszédéből (1997)

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO), amelyet immár több mint 60 évvel ezelőtt hoztak létre megálmodói, jelentős szerepet töltött be a 20. század második felének és a 21. század első évtizedének történetében. A Szövetség úgy vált 64 év elteltével a Föld legsikeresebb biztonsági közösségévé, hogy számtalan kihívással és mérhetetlen mennyiségű változással dacolva kellett talpon maradnia, számos politikai és katonai kihívásra kellett választ adnia.

A Szovjetunió erejével szembeni egyen-súlyozás jellemezte a Szövetség első négy évtizedét, amelyet a vasfüggöny lebontása után az ún. „unipoláris” világ követett azzal a kihívással, hogy a tagállamok találják meg a Szövetség identitását, szerepét az új világban. Az Egyesült Államok ellen váratlanul bekövetkező terrorista támadás fordulatot hozott a Szövetség életében; az elmúlt bő évtizedet a terrorizmus elleni harc, az új biztonsági kihívások elleni küzdelem jellemezte.

Ez az éra is véget érni látszik azonban a 2014-re tervezett kivonulással Afganisztánból – a Szövetség ismét jelentősebb művelet, feladat nélkül marad. A NATO életével foglalkozó irodalom döntő többsége két irányból közelíti meg ezt a témát: vagy történelmi betekintést nyújt a Szövetség múltjába, vagy a katonai műveletek, illetve képességek részletes hátterét vizsgálja.

Ezzel szemben jóval kevesebb figyelmet kap a politikai stratégiai előretételek víziója és az abból eredő katonai következtetések levonása. Ugyanakkor a nemzetközi biztonságot veszélyeztető erők és tényezők napjainkban is léteznek, legfeljebb változó intenzitással fejtik ki hatásukat. Ez az „ismeretlenségi tényező” jelentős kihívás elé állítja mind a politikai stratégia megfogalmazásáért felelős szakembereket, mind pedig a katonai stratégiai tervezőket.

A NATO-val foglalkozó irodalom arra a tényre is rávilágít, hogy a Szövetség már több stratégiai kereszteződésen áthajtott. Az új kihívásoknak való megfelelés mindig is foglalkoztatta a Szövetség vezető testületeit és meghatározó személyiségeit. A tagállamok állam- és kormányfői 1990-es csúcstalálkozójukon például deklarálták: a „Szövetség a változás motorja”¹; vagy ahogy Manfred Wörner

1992-ben kifejezte: „egy olyan Szövetségnek, mint a miénk folyamatosan adaptálódnia kell, ha túl akar élni.”²

Mindezek alapján egy koncepció tűnik állandónak: a változás. A világ folyamatos változásban van körülöttünk, amelynek mélyreható hatásai lesznek a NATO-ra nézve is. Emellett a globalizáció oly mértékben kitágította a stratégiai környezetet, hogy nem elegendő pusztán az euroatlanti régió földrajzilag behatárolt területére fókuszálni a biztonság szavatolásának tervezése során.

Tovább nehezíti a döntéshozók feladatát a „biztonság” koncepciójának radikális változása, az erőegyensúly nyugatról keletre tolódása, valamint a hagyományostól eltérő kihívások felbukkanása. Ezen tényezők forradalmi változásokat sürgetnek, ugyanakkor, ahogy azt Ian Hacking kifejezte, „a forradalmak tönkreteszik a kontinuitást.”³

Mindezek a dilemmák felvetik azt a kérdést, hogy milyen NATO, milyen katonai képességek szükségeltetnek ahhoz, hogy az előre nehezen megjósolható kihívásokra megfelelő választ tudjon adni az a Szövetség, amely több vihart megért, mint bármely más szervezet. Emellett az is felmerül, hogy milyen elvárásoknak kell a Szövetségnek megfelelnie azokban a tagállamokban, ahol a biztonsági kihívás eltávolodni látszik a hagyományos katonai kihívásoktól.

KÖRNYEZETI SAJÁTÓSÁGOK: A DINAMIKUSAN VÁLTOZÓ KÖRNYEZET

Ezen írás keretei nem biztosítanak lehetőséget arra, hogy valamennyi, a jelen korban és a közeljövőben fenyegető biztonsági kihívást részletesen bemutassunk, így a vizsgálat tárgyát leszűkítettük a legfontosabb kihívásokra, amelyek közül talán az egyik legkiemelkedőbb, a katonai területet leginkább érintő kihívás az aszimmetrikus hadviselést alkalmazó⁴ gerillahadviselés⁵, valamint a szemben álló félnél egyre inkább megjelenő gerilla-gondolkodásmód előtérbe kerülése.

Véleményünk szerint a történelem során számtalanszor bizonyítást nyert az a tény, hogy nem a létszámbeli fölény, nem is az alkalmazott fegyverrendszerek minőségbeli különbsége dönti el egy összecsapás kimene-

telét, hanem annak képessége, hogy mekkora előrelátással rendelkezik valaki, hogyan képes mentálisan megnyerni az összeütközést, és proaktív hozzáállással, innovatív módon felkészülni a jövőre.

Dinamikusan változó környezet alatt azt értjük, hogy a biztonságra veszélyt jelentő új kihívások megjelenésével a 21. században olyan újfajta környezeti hatásokkal kell szembenéznünk, amelyek egy-két évtizeddel ezelőtt még nem jelentettek veszélyt a döntéshozók számára. A katonai összetevők közül a legveszélyesebb egyértelműen a gerillaharc és a terrorizmus felerősödése. Ezek olyan aszimmetrikus konfliktusok kialakulásához vezethetnek, amelyek egy adott állam társadalmi berendezkedését gyökeresen megváltoztathatják és ezáltal megteremtik a polgárháború, az anarchia lehetőségét. A NATO-tagországok legutóbbi konfliktusait vizsgálva⁶ szinte minden esetben aszimmetrikus összecsapás során kellett alkalmazni az erőket.

A gazdasági élet területén a környezeti változások nyomán bekövetkezett kihívásokat Thomas L. Friedman⁷ foglalta össze. Friedman könyvében tíz különösen fontos kihívásról tesz említést. Felhívja a figyelmet arra, hogy a tripla konvergencia eredményeképpen – úgy 2000 tájékán, a korábban bemutatott kihívások és azok egymással való kölcsönhatása nyomán – egy megváltozott világ jött létre, amely teljesen új környezetet teremtett a nemzetek számára. Ennek következményeként mind a nemzetállamok, mind a nagyvállalatok másképp kezdtek el viselkedni, és a szabályok átformalása mind a mai napig folyamatban van. A konvergencia második tényezőjeként, az új horizontális kapcsolatok eredményeképpen, kiegyenlítődték bizonyos folyamatok. Végül a harmadik összetevő: éppen akkor, amikor ez a kiegyenlítődtetés bekövetkezett, világméretű tényeres indult be, és több milliárd kínai, indiai vette fel a versenyt a fejlett nyugati gazdasággal. A versenyhelyzetben egyesek együttműködtek, mások pedig klasszikus versenypozíciókat alakítottak ki.

A jövőbeni képességfejlesztések szempontjából a környezet változásainak és az új típusú kihívásoknak az ismerete elengedhetetlenül fontos, hiszen ezek befolyásolják leginkább a vezetői magatartást és döntéshozatalt a megváltozott helyzetben, amely pedig alapvetően határozza meg, hogy mely nemzetek milyen képességekre helyeznek majd hangsúlyt a jövőben.

A biztonságpolitikai környezet elemzésével, valamint a NATO- és EU-tagságból adódó kötelezettségvállalásokkal összefüggésben érdemes tehát – a nemzeti érdekek tükrében – folyamatosan nyomon követni a közeljövőben várható biztonságpolitikai jellegű kihívásokat. A vizsgálat szempontjából a politikai és katonai vezetők a következő kérdésekre keresik a választ:

1. Melyek a biztonsági környezetből adódó várható főbb biztonságpolitikai kihívások a jövőben?

2. Milyen hatásuk lehet ezeknek az új biztonságpolitikai kihívásoknak a műveletekre?

3. Milyen képességeket kell a haderőnek fejlesztenie ahhoz, hogy ezekben a műveletekben sikeresen helytálljon?

A 21. század eleje számos komoly kihívást intéz a fejlett demokráciákhoz. A felsorolás-

ban szerepelnek olyan kiemelt, megdöbbentő események, mint a 2001. szeptemberi terrortámadás az Egyesült Államok ellen, de gondolhatunk a 2006-os „karikatúraháborút” követő zavargásokra Franciaországban vagy a folyamatos veszélyforrást jelentő szokatlan időjárás körülményekből fakadó árvizek és hurrikánok által okozott pusztításra. Az emberiség jelenlegi életvitele, a több helyen tapasztalható pazarló életmód előrevetíti azt is, hogy bolygónk kulcsfontosságú ásványkincseinek jelentős részét hamarosan kimerítjük, és a környezet állapotának további romlása az eddigieknél is pusztítóbb globális természeti katasztrófákkal fenyeget. A jelenlegi migrációs problémák, a lélekszám további növekedése és koncentrációja a fejlett ipari körzetekben és nagyvárosokban további biztonsági kihívásokat jelent. Mindezek a kihívások folyamatosan változnak, és hatással vannak a katonai alakulatok alkalmazásának jellegére is.

Ugyanakkor a közelmúltban új fenyegetések és kihívások jelentek meg, amelyekre csak nemzeti erőfeszítéseinket összehangoló kormányzati fellépéssel, képességeink tudatos fejlesztésével és rugalmas alkalmazásával, valamint széles körű nemzetközi együttműködéssel lehetséges hatékony választ adni.⁸ A biztonság átfogó értelmezésével párhuzamosan bővült a biztonsági kockázatok köre is. A biztonságpolitikában a hagyományos nemzetállami szereplők mellett egyre nagyobb szerephez jutnak az ún. nem állami szereplők, mint a nemzetközi szervezetek, multinacionális vállalatok, nem kormányzati szervezetek, illetve sajnos sok esetben a nemzetközi bűnözői és terrorista csoportok is.

Az átrendeződő nemzetközi rendszer sajátossága, hogy abban egyszerre vannak jelen a hagyományos biztonsági kockázatok és az új, gyakran globális megjelenésű vagy kiterjedésű fenyegetések. Az új típusú fenyegetések és kihívások változatosabbak, kevésbé láthatóak és jelezhetőek előre.

Jellemző tendencia a külső és belső kockázati tényezők közötti határvonal elmosódása. A kockázati tényezők globális, regionális és belső szinten, de általában nem egymástól elkülönülten, hanem egyszerre és egymást erősítve jelentkeznek. A globális kihívások között szerepelnek: nemzetközi terrorizmus és a gerillaharc; tömegpusztító fegyverek elterjedése; instabil régiók és működésképtelen államok által jelentkező kihívások; illegális migráció; gazdasági instabilitás; információs társadalom kihívásai; globális természeti, civilizációs és egyéb veszélyforrások.

Írásunk azt kívánja hangsúlyozni: nem véletlen az ACT⁹-nél beindult gondolkodás, hiszen a Szövetséges Átalakítási Parancsnokság mindig is arra volt hivatott, hogy előre gondolkodjon és felmérje az előttünk álló veszélyeket.

ELŐREMENEKÜLÉS A JÖVŐBE: KUTATÓMUNKA AZ ACT-NÉL

A nemzetközi környezetben bekövetkezett változások, az egyre erősödő versenyhelyzet új típusú szemlélet bevezetését követeli meg a döntéshozatalban és a feladatok tervezésében. A hagyományosan szakmai ismereteken alapuló menedzsment-folyamatok az utóbbi években folytatott kutatások szerint nem biz-

tosítanak elégséges versenyelőnyt; az üzleti életben is felismerték, hogy adaptív vezetésre és az új típusú kihívások időbeni felmérésére van szükség. Erre vállalkozott a Szövetség átalakítási parancsnoksága is, amikor egyik fő célkitűzésként a jövőbeni kihívások hatékony feltérképezését jelölte meg annak érdekében, hogy kellő előrelátással javaslatokat fogalmazhasson meg a tagországok részére képességfejlesztési irányait illetően.

Az ACT-nél folyó kutatómunka elsősorban arra keresi a választ, hogy milyen kihívások jellemzőek a jelen kor, illetve a közeljövő biztonságpolitikái, valamint gazdasági környezetében, és ezen kihívások közül melyek befolyásolják döntően a NATO-haderő műveleti képességeinek kialakítását?

Az új típusú kihívások, a gazdasági válság okozta erőforrás-csökkenés egyre nagyobb terhet ró a NATO-tagországok politikai és katonai vezetésére, és az ezek mentén kialakuló pszichés, illetve fizikai terhelés megköveteli a vezetők részéről a rugalmasságot, a váratlan helyzetekre való gyors és hatékony reaktivitást és ugyanezen környezetben a proaktivitást. Azok a szervezetek, amelyeknek vezetői képesek az ad hoc helyzeteket gyors reakcióidővel, minimális kockázattal és maximális hatékonysággal kezelni, és ezen kompetenciáik mentén szocializálják csapatukat, versenyelőnyre tesznek szert másokkal szemben.

A katonai szervezetek működése is hasonló igények mentén történik, mint amit napjaink üzleti szférája is megkíván. A gazdasági, biztonságpolitikai és nem utolsósorban menedzsment-ismeretekkel és vezetői tulajdonságokkal felruházott vezetői réteg nyilvánvalóan támogatja a gyorsan változó környezetben a jövő kihívásait feltérképező kutatásokat.

A tét viszont óriási: képes-e a transzatlanti szövetség megújulni és az afganisztáni kivonulást követően a reagálóképességét megőrizve felkészülni a jövőbeni kihívásokra, vagy esetleg egy másik utat választva visszatér a gyökerekhez?

MUNKAFOLYAMAT: A NATO MEGÚJULÁSA

Az ACT felismerte a chicagói csúcstalálkozót követően megfogalmazott azon kritikát, miszerint a Szövetség még mindig csak a jelen kihívásaival foglalkozik és nincs olyan eljárási módszere, amellyel a hosszú távú tervezést, képességfejlesztést és transzformációt hatékonyan segítené. A védelmi tervezési folyamat ezért felelős fejezetei¹⁰ sem foglalkoznak kielégítően a hosszú távú kitekintéssel. A Katonai Bizottság által a chicagói csúcstalálkozó után kiadott feladatsabás ad útmutatást arra, hogy az ACT végezzen el egy, a jövő biztonságpolitikai környezetét vizsgáló elemzést.

A projekt első fázisa egy ún. stratégiai előretetekintő elemzés¹¹ lett, amelynek célja annak vizsgálata, hogy fog kinézni a biztonságpolitikai környezet 2030-ban. A cél nem az, hogy minden eddig létezőtől különböző, új elemzést tegyen az asztalra a parancsnokság, hanem az, hogy a nemzetek, a különböző tudományos intézetek, nemzetközi szervezetek által már beazonosított kihívásokat összegezze.

Ennek érdekében három szakértői szintű konferenciát rendeztek 2012-ben. Az első rendezvény Brüsszelben volt október 24–25-én

azzal a céllal, hogy a résztvevők megvitassák a globális biztonságpolitikai kihívásokat és beazonosítsák a leginkább várható veszélyeket. Ennek megfelelően a konferencia címe *A globális biztonságpolitika 2030*¹² lett. Ezt követte három héttel később, a november 13–14-én Budapesten megrendezett munkaműhely, amely már a brüsszeli konferencián beazonosított kihívásokat tekintette át *A 2030-as évek globális biztonságpolitikai kihívásainak összegzése*¹³ címmel. Végül december 3-án Washingtonban, az Egyesült Államok Atlanti Tanácsának közreműködésével zárult a sorozat, amikor is a *Kihívások katonai alkalmazásai*¹⁴ című témát vitatták meg a meghívottak.

A jövő biztonságpolitikai elemzésével párhuzamosan indult a parancsnokságon a második fázis, amely a *jövő műveleteinek megvívása körülményeit, kereteit*¹⁵ fogja taglalni. Ennek a szakasznak a kidolgozása jelenleg még előkészítés alatt áll. A cél, hogy várhatóan 2014 tavaszáig készüljön el a projekt egészét átfogó jelentés és előterjesztés.

ÖSSZEGRÖZÉS, ZÁRÓGONDOLATOK

A hidegháború relatív stabilitását és kiszámíthatóságát egy olyan új világ váltotta fel a 21. században, amely nemcsak új kihívásokat, hanem azok kiszámíthatatlanságát és a megszokott erőgócponthoz eltolódását hozta magával, olykor láthatatlanul és áramlóként nem köthető ellenségképpel. Emellett a viszonylagos állandóságot egy rendkívül gyorsan változó és formálódó biztonságpolitikai környezet jelenléte fűszerezi tovább. Míg az észak-atlanti szövetség jól szolgálta a hagyományos erőegyensúly fenntartását a Szovjetunióval szemben, és az ún. prisoners' dilemma (fogolydilemma) játékelméletet hasznos elem volt a Varsói Szerződés tagállamai elleni fegyverkezési harcban, addig ezek az eszközök többszörösen is elavulttá váltak mára. A szinte kézzel tapintható és megállíthatatlan változások ellenére is úgy tűnik, hogy a Szövetség továbbra is a rendelkezésre álló katonai képességek tökéletesítésére és a hagyományos konfliktusok kezelésére választ adó műveleti képességekre koncentrál. Míg a NATO új épületegyesítésének 2016-os átadása akár szimbóluma lehetne egy újabb reform kezdetének, láthatóan a Szövetségnek nincs hosszú távú víziója.

Ezzel párhuzamosan azonban egyre nyilvánvalóbban egy veszélyes, anarchikus világ képe rajzolódik ki a témában érdekelt olvasó előtt. Míg az „állam”, az „erő”, a „veszély” és „biztonság” továbbra is központi kérdései maradnak a nemzetközi kapcsolatoknak, addig a „biztonság” fogalma több irányból is összetűz

alá kerül, gyökeresen átalakul és a korábbiaknál jóval összetettebb gondolatokat hordoz magában. Potenciális veszélyforrásokként már nem a nagyhatalmakra, hanem magukra az új kihívásokra koncentrálunk az ideológiai és vallási kihívásoktól kezdve az urbanizáción, demográfiai, társadalmi és demokratikus átalakulások során át a technológia hihetetlen tempóban bekövetkező változásáig.¹⁶

Levonható tehát az a végkövetkeztetés, hogy amennyiben a NATO túl sok időt vesztesít el jelenlegi formájának polírozásával, akkor nem lesz képes megfelelni a 21. század kihívásainak. Ugyanakkor kár lenne elvesztegetni azt a tudásbázist, műveleti tapasztalatot és azt az interoperabilitási szintet, amelyet az elmúlt évtizedekben halmozott fel a Szövetség.

¹ "The London Declaration on a Transformed North Atlantic Alliance," Issued by the NATO Heads of State and Government participating in the meeting of the NAC at London, 8-9 May 1990.

² Manfred Wörner, quoted in International Defence Review 12 (January 1992): 35.

³ Ian Hacking, Introductory Essay in Thomas S. Kuhn, *The Structure of Scientific Revolutions* (The University of Chicago Press, Chicago, 2012): xxxiii

⁴ Aszimmetrikus hadviselés: A kifejezés eredetileg Andrew J. R. Mack 1975-ös cikke nyomán (*Why Big Nations Lose Small Wars*) terjedt el és napjaink egyik leginkább elfogadott terminológiája annak a jelenségnek a leírására, amikor egymással (katonai erőforrások tekintetében) jelentős mértékben különböző hadviselő felek vívnak háborút. Ebben a formában a gyengébb fél folyamatosan törekszik arra, hogy kihasználja az erősebb fél gyengeségeit (Dávid és Góliát harcára hasonlít ebben). A legmeglepőbb, hogy a gyengébbnek (legalábbis a katonai erőforrások tekintetében gyengébbnek) tartott fél a történelem folyamán gyakran ér el sikereket az erősebbnek tartott féllal szemben. A gyengébb fél által leggyakrabban alkalmazott módszert a hagyományostól eltérő vagy gerillamódszernek is nevezik. Éppen ettől sajátosak az ilyen összecsapások, mert a hagyományosnak tartott harcban a két fél ereje, szervezeti felépítése és még gondolkodása is nagy mértékben megegyezik, így viszonylag kiszámítható.

⁵ Gerilla-hadviselés: Gerilla-gondolkodásmód alapján harcoló ellenfelek által alkalmazott hadviselési forma, amely kerüli a közvetlen konfrontációt, nem tartja be a bürokratikus szervezetek által alkotott szabályrendszert, és folyamatos, hosszú ideig tartó kisebb csapás-

A jövő biztonságát sokkal inkább egy új módon, új eszközökkel és új, rugalmasabb – a globalizált világ kihívásait megelőző és azokra még időben megfelelő választ kereső és képességeket felvonultató – NATO tudná szavatolni. Véleményünk szerint alapvetően két választási lehetősége van a NATO-nak: a nevében földrajzilag korlátozott (észak-atlanti) Szövetséget egy olyan szervezetre váltja fel, amely közös érdekek mentén (demokrácia, gazdasági együttműködés, nemzetközi intézményrendszerek) kialakított struktúrában keres választ a jövő új típusú kihívásaira, vagy pedig megmarad egy hagyományos katonai szervezetként az egyre csökkenő katonai költségvetés miatt számos problémával küzdő és egyre inkább hasznavetetlen és korlátozott képességekkel.

mérésekkel próbálja meg gyengíteni annak hatalmát, a végső célkitűzés, a politikai hatalomátvitel megszerzése érdekében.

⁶ Például: Irak, Afganisztán, Líbia, Afrika szarva (kalózellenes műveletek)

⁷ Thomas L. Friedman: *És mégis lapos a föld: a XXI. század rövid története*, HVG Kiadó, Budapest, 2006.

⁸ A Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiája, II. fejezet, Biztonsági környezet, http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/Nemzeti_biztonsagi_strategia; internethivatkozás ellenőrzése 2012. december 11-én.

⁹ Allied Command Transformation – Szövetéses Átalakítási Parancsnokság, amely a Szövetség Norfolokban működő stratégiai parancsnoksága.

¹⁰ NDPP (1. fázis – Politikai iránymutatás, 2. fázis – Képességkövetelmények meghatározása)

¹¹ Strategic Foresight Analysis

¹² The Global Security Arena in 2030

¹³ The Shared Perspective of the Global Security Arena in 2030

¹⁴ The Military Implications of the Shared Perspective of the Global Security Arena in 2030

¹⁵ Future Framework of Allied Operations

¹⁶ Csak gondoljuk át a háromdimenziós nyomtatás hatását a műveletek logisztikai támogatásában – drasztikus költségcsökkentést okozna. Ugyanakkor ne feledjük a „másik oldalt” sem: már ma lehet nyomtatni olyan gépfegyvert, amely 300 lövés leadására alkalmas meghibásodás nélkül – azaz bármely terroristacsoport tagja elvileg Bagdadból nyomtathat Minnesotában egy gépfegyvert, amely életek kioltására alkalmas.

A ZRÍNYI KIADÓ ÚJDONSÁGA

A Magyar Honvédség közreműködése Koszovó válságkezelésében 1999–2011

Összeállította: Kovács József–Rózsa Tibor

A Magyar Honvédség nemzetközi szerepvállalásainak egyik legnagyobb kihívása az ötvenezer fővel, harminckilenc ország közreműködésével megalakult KFOR békefenntartói műveleteiben való részvétel, amelynek keretein belül katonáink 1999 óta látnak el békefenntartói feladatokat Koszovóban. A missziós alakulatok működési körzetét, feladatait és mindennapi életét mutatja be a könyv. Keménytablás, 230 oldal, több mint 100 színes fotóval

Gulyás Attila okl. mk. százados–Horváth Attila mk. őrnagy:

GONDOLATOK A NEMZETI VSAT-KÉPESSÉG FEJLESZTÉSÉRŐL (2.)

A nemzeti haderő vezetési és irányítási képességének alapvető támogatását valósítja meg a hazai és a missziós műveleti területek között a polgári szolgáltatókra épülő műholdas gerinchálózat, amely lehetővé teszi a közel valós idejű hang- és adatkapcsolati összeköttetések tervezését és megvalósítását. A világszerte megfigyelhető műszaki trendek és azok állandó változása, a miniatürizálás, az egyre fejlettebb képességekkel rendelkező hardver- és szoftverelemek fejlesztése szükségszerűen egy olyan fejlesztési folyamatot eredményez, amelyből a Magyar Honvédség is profitál. Tudományos közleményünkben (mely terjedelmi okokból két részre bontva jelenik meg) a jelenleg alkalmazott, nemzeti VSAT-rendszert (VSAT-rendszernek nevezzük az olyan műholdelérési szolgáltatásokat biztosító infokommunikációs rendszereket, amely úrszergmensből [műholdak], földi vezérlő/irányító elemekből és végponti felhasználói terminálokból állnak) kívánjuk bemutatni az olvasónak, valamint javaslatokat fogalmazunk meg a fejlesztések lehetséges irányairól.

FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEK

A műholdas rendszer fő szolgáltatása a tábori (mobil) híradó- és informatikai központ csatlakoztatása az MH hazai stacioner hálózataihoz. Teljes értékű kapcsolódást nyújt, minden olyan szolgáltatás elérhető a távoli végponton, ami egy magyarországi katonai objektum hírközpontjából kiadható. Az analóg hanginterfészeknek köszönhetően azonban hírközpont nélkül is üzemelhet, ha csak kevesebb felhasználó kiszolgálására van szükség. Emellett specializált célrendszerek adatfolyama is átvihető. Eddig légvédelmi tűzvezetés érdekében *Link11B* adatkapcsolat és a mobil radar csoportok adatfolyamának eljuttatása lett vizsgálva, tesztelve, minden esetben teljes sikerrel. A szolgáltatási rendszer elvileg minden olyan adatfolyam átvitelére képes, ami IP csomagfolyamként jelenik meg, vagy azzá alakítható. A tesztek fő célja minden esetben a rendszerintegráció, valamint annak a vizsgálata, hogy a műholdas átvitelből eredő késleltetés (futási idő hozzávetőlegesen 7-800 ms) nem okoz-e problémát valós idejű rendszerekben¹. Reális alkalmazási lehetőség például a 3D gerincradar-mérőpontok adatfolyamának átvitele. E rendszerteszt megtervezésére egy későbbi időpontban kerül sor.

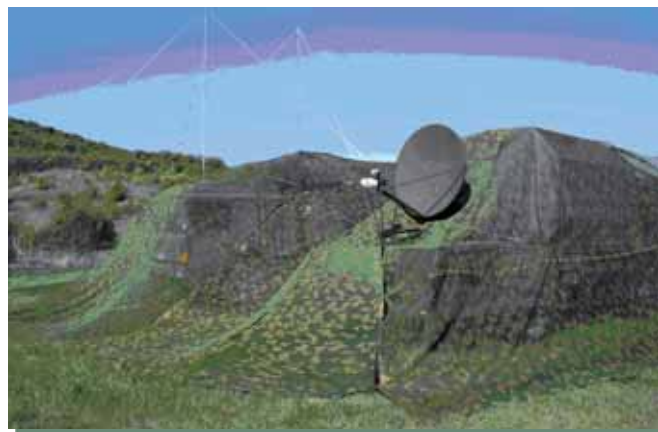
A műholdas átvitel miatt nagyon fontos az algoritmus információvédelmi megoldások alkalmazása. Az alkalmazott műholdak ún. „*bent-pipe*” átjátszó, vagyis a szolgáltatási terület bármely pontjáról beérkező rádiójelet a

teljes területre visszasugározzák. Az információs hadviselés korában a katonai híradás során mindig figyelembe kell venni, hogy „az ellenség is hallja!”. Úgyisintén figyelembe kell venni, hogy a műholdas távközlés során a lehallgató akár több ezer kilométer távolságban is lehet. Emiatt a nyílt adatokat a műholdas rendszeren és a kapcsolódó földi átviteli úton *AES-256 IPsec²* alagutakkal védi a szolgáltató, a minősített adatok pedig ezen felül akkreditált rejtjelző eszközökkel védhetők.

RENDSZERTERVEK

A kialakított szolgáltatási rendszer alapvetően képes – a jelenlegi formájában is – kiszolgálni a külföldön szolgálatot teljesítő kontingensek igényeit, azonban országvédelmi feladatokkal kapcsolatban vannak hiányosságai. Ennek fő oka az, hogy a kidolgozás időszakában ezek a feladatok még nem voltak előtérben, és ma sem elsődlegesek. Amennyiben a VSAT-rendszert országvédelmi feladatokra is alkalmassá kell tenni, akkor elengedhetetlen a rendelkezésre állásra vonatkozó előírás szigorítása. A mai követelmény akár havi hat óra egybefüggő kiesést is megenged, mert a missziókban jelen lévő helyi parancsnok, egyéb kapcsolattartási lehetőségei segítségével, ebben az időszakban is képes az egység/alegység vezetésére. Egy magasabb szintű (ezred/dandár) parancsnoki vezetési pont hírközpontja vagy például egy légvédelmi tűzalegység nem „szakadhat le” ennyi ideig az állandó hálózatról. (10. ábra) A viszonylag alacsony, hozzávetőlegesen 99,5%-os rendelkezésre állás oka az volt, hogy így a rendszer tervezője nagyobb szabadságot kap a hálózati (rendszer) tervezéskor. A magasabb rendelkezésre álláshoz fókuszáltabb műholdkapacitás (ezáltal kisebb szolgáltatási terület, vagy bonyolultabb rendszer) és erősebb rádiós egységek kellenek, valamint elengedhetetlen az üzemeltetés szigorúbb szabályozása.

Szükségese továbbá a rendszer feladatvégrehajtással szembeni rugalmasságának növelése. Jelenleg egyetlen végponti hívószám-változtatás vagy átviteli kapacitásváltoztatás is telefaxos igényléssel történik, átvitelt

10. ÁBRA MAGASABB PARANCSONKI TÁBORI VEZETÉSI PONT, HÍRKÖZPONT [11]

ideje több nap, miközben az érdemi konfiguráció-módosítás munkaideje alig percekben mérhető. A rugalmasság fokozásához az szükséges, hogy a Magyar Honvédség a saját kezébe vegye a forgalomkezelést. Ehhez nem szükséges saját hubot építeni, mert a piacon kidolgozott megoldások vannak rá. Egy meglévő kereskedelmi szolgáltató hubja biztosítja a rádióhálózat technikai rendszerét, a forgalomkezelő rendszert pedig az MH maga valósítja meg. A jelenleg használt szolgáltatónál maradván, az *iDirect Virtual Network Operator (VNO)* [10] rendszere alkalmas ezen igény kielégítésére. Beruházási igénye mindenképpen van, mind infrastrukturális, mind távközlés-technikai, mind humán erőforrás oldalról vizsgálva, de a létrejövő képességnövekedés is hatalmas. Huszonnégy órás rendszerfelügyeleti szolgáltatást üzemeltetve bármilyen felhasználói igényre vagy műszaki problémára azonnal reagálhat a rendszer, mert műszakilag képes rá, de a mostani szerződéses környezet bürokratikus akadályokat képez.

A forgalomkezelés ebben az esetben magába foglalná a VNO rendszerébe tartozó terminálok rádiótechnikai beállításainak kezelését is, ami a hubot üzemeltető rendszer-szolgáltatóval közösen meghatározott kereteken belül (maximális rendszer szintű rádiós sávszélesség és adóteljesítmény) korlátlan rugalmasságot adna a honvédségi rendszer üzemeltetői kezébe. A felhasználói hálózatok és célrendszerek totális kontrollja pedig visszakerülne a katonai rendszerfelügyelők kezébe (jelenleg a szolgáltató teljes körű együttműködésére is szükség van).

A forgalomkezelés átvételéhez kapcsolódó előny, hogy csökkenteni lehet a végponti eszközkészletet, mert egy eszközbe lehet ösz-

szevonni „szolgáltató” és „felhasználói” funkciókat. Egyidejűleg azonban változatosabb, jobban testre szabható végponti eszközkészleteket lehet összeállítani, mert nem kell évekre előre meghatározni és szerződésben rögzíteni, hogy milyen képességet kell a végpontnak biztosítani. Mindig az igényeknek megfelelően lehet a végponti eszközöket beszerezni és készletezni.

Amennyiben viszont az a követelmény jelentkezik, hogy magas intenzitású katonai műveletek támogatására is alkalmas rendszerrel rendelkezünk, ahhoz katonai távközlési műholdak és saját hub szükséges. Erre vonatkozóan az elmúlt évek során spanyol (XTAR-EUR), brit (Skynet) és olasz (SICRAL) rendszerekkel kapcsolatban érkeztek ajánlások. Ez azonban olyan jelentőségű és erőforrásigényű beruházás lenne, amihez évekig tartó, fókuszált felkészülés szükséges.

Politikai szempontból mérlegelendő ezzel kapcsolatban, hogy a rendszer működéséhez alapvetően szükséges műholdat fontos-e NATO-szövetségeseink felügyelete alatt tudni, vagy megelégszünk a piacon megvásárolható és üzletfelek között szokásos, szerződéses garanciákkal. Meg kell viszont jegyezni, hogy a katonai műholdak támadások elleni védeltsége magasan felülmúlja a polgáriakét, annak ellenére is, hogy a polgári területen is történnek erre irányuló lépések. Ha fennáll annak esélye, hogy akár a hírszenderes földi elemeit, akár a műholdat fegyveres vagy elektronikai támadás éri, azoknak csak a katonai rendszerek képesek ellenállni.

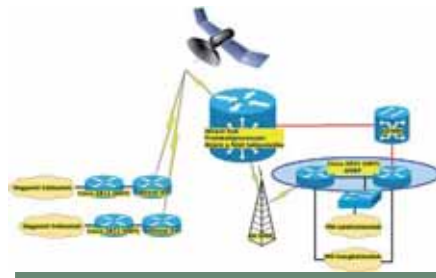
ALKALMAZÁSI PROFILOK

A Magyar Honvédség alkalmazásában telepített és üzemeltetett végponti rendszerek a települési helytől és az adott missziótól függő szolgáltatási konfigurációval rendelkeznek. Jelenleg a nemzeti felhasználásokra (gyakorlatok, kiképzési rendezvények és a nemzeti kiképzések, valamint a tartalékképzés érdekében) két készlet VSAT földi terminál áll rendelkezésre (Székesfehérvár és Budapest), valamint a NATO/ISAF³-missziók tekintetében az alábbi helyszíneken települnek a végponti terminálok:

- MH KFOR Kontingens Koszovó;
- MH Nemzeti Támogató Elem – Afganisztán, Mazar-e-Sharif;
- MH Tartományi Újjáépítési Csoport – Pol-e Khumri;
- MH Műveleti Tanácsadó Csoport – Khilagay⁴;
- MH Kabul Nemzetközi Repülőtér Őr- és Biztosító Kontingens – Kabul;
- MH Különleges Műveleti Kontingens⁵.

A hazai alkalmazások közül kiemelkedik a hazánk és a többi NATO-nemzet területén végrehajtott nemzetközi gyakorlatok híradó és informatikai támogatása, valamint a jelenleg vizsgálati eljárási szakaszban lévő, a tábori vezetési és irányítási rendszereket támogató híradó és informatikai rendszer fejlesztése. A 10. ábrán a 2012 áprilisában végrehajtott gyakorlaton készített, tábori vezetési pont alkalmazásának fotója látható.

Érdeemes részletesen megvizsgálni a rendszerszintű szolgáltatásokat a működés és

11. ÁBRA NEMZETI VSAT-RENDSZERVÁZLAT (FORRÁS: A SZERZŐK ARCHÍVUMA, EGYÜTTMŰKÖDÉSBEŒN A HUNGARO DIGITEL KFT.-VEL)

a szolgáltatások mélyebb szintű megértése érdekében. A nemzeti bérelt rendszer a távoli végpontokon a következő szolgáltatásokat biztosítja:

- Maximum 8 db analóg fővonali csatlakozás kéthuzalos interfészen, RJ-11 csatlakozásokon. Egy hangcsatorna digitalizálva, 64 kb/s sávszélességen, tömörítés nélkül kerül átvitelre, a fennmaradó hangcsatornákat az átvitel során tömörítik;
- Az analóg felületen ki nem adott, de összesen maximum 12 db hangcsatorna tömörített átvitele Euro ISDN szabvány szerinti frakcionált E1 felületen, BNC csatlakozással;
- Informatikai aktív eszköz csatlakoztatására 10/100 Mb/s Ethernet felület, RJ-45 interfész biztosításával.

A berendezések forgalmi elsőbbséget biztosítanak a tömörített és nem tömörített hangcsatornák átvitelének. Ezen forgalmi elsőbbség biztosítása után a további szolgáltatási igényeket a szabad kapacitás mértékében elégíti ki a berendezés. Az informatikai szolgáltatások közül forgalmi elsőbbséget biztosít a video-telekonferencia átvitelének (Diffserv TOS bit alapján). A teljes távközlési rendszerben egyidejűleg biztosított átviteli kapacitás alaphelyzetben 2,5 Mb/s. Ebből a használatban lévő távoli végpontok igényeik szerint kapnak sávszélességet, végpontonként legfeljebb 512 kb/s sebességig. A biztosított sávszélesség szimmetrikus. Az átvitel során, a forráshálózatok jelfolyamainak multiplexálását követően az adatfolyamot a teljes átviteli úton algoritmikus információvédelemmel, AES-algoritmussal és IPSec VPN-nel védik [12]. A távoli végpontok menedzselése a műholdas kapcsolaton keresztül lehetséges. Mind a műholdas beltéri egység, mind a végponti router jogosulatlan használat ellen jelszóval védett. A műholdas összeköttetés hibája esetén a táv-

menedzselés a Hungaro DigiTel Kft. által biztosított analóg telefonmodem, vagy az MH által biztosított Inmarsat modemen keresztül lehetséges. A nemzeti központi végpont tekintetében a Hungaro DigiTel Kft. a csillagpontos műholdas távközlési szolgáltatás biztosításához saját telephelyén létesített műholdas központot (teleport), ahol a műholdas link központi antennáit és berendezéseit elhelyezte. Ennek megfelelően az MH központi telephelyére antennákat nem telepít, a teleport és az MH központi telephelye közötti adattovábbítás két független bérelt vonalon történik. A két független útvonal végére egy-egy Cisco router kapcsolódik, amelyek egymás teljes értékű tartalékai. A 11. ábrán a rendszervázlat látható.

A végponti architektúrából értelmezhető (12. ábra) a részletezett végponti szolgáltatások elérését lehetővé tevő router slotkiosztása. A bérelt rendszer képes lehet internetszolgáltatás biztosítására is. A magáncélú internetszolgáltatás alapvetően különbözik az MH-rendszerek forgalmának átvitelétől. Míg az MH-rendszerek esetében a felhasználói szolgáltatásokat az MH biztosítja, és a szolgáltató feladata azok multiplexálása és átvitele, addig a magáncélú internetszolgáltatás esetében a felhasználói szolgáltatást (az internet elérését) a szolgáltató biztosítja.

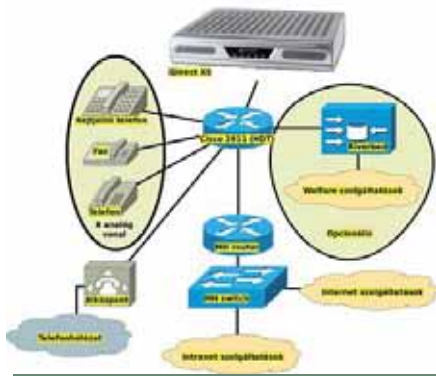
A magáncélú internetszolgáltatáson az általános lakossági internetelés során igénybe vehető, a publikus internetkapcsolatnál megszokott szolgáltatások, protokollok, forgalomtípusok érhetők el, azzal a kiegészítéssel, hogy az MH által a szerződéskötést követően meghatározott szolgáltatásokat, protokollokat, weboldalakat korlátozni kell. Az ezzel kapcsolatos eljárásrendet később szabályozzák. A tartalmak korlátozásának megvalósítása redundáns McAfee tartalomszűrő eszközök segítségével történik. A későbbiekben a magáncélú internetszolgáltatás nagyobb felhasználói élményének biztosítása érdekében Riverbed Steelhead WAN gyorsító eszközöket implementálnak a topológiába. Ezek feladata a leggyakrabban használt protokollok⁶ alkalmazásszintű optimalizálása.

A rendszerszolgáltatások tehát – alapszinten – lehetővé teszik a közel valós idejű polgári (nyílt forrású) kapcsolattartást, a nemzeti vezetési és irányítási rendszer híradó- és informatikai támogatását.

ÖSSZEFOGLALÁS

Tudományos közleményünkben – a bevezetőben jelzettek szerint – arra vállalkoztunk, hogy átfogó képet alkotunk a Magyar Honvédség polgári műholdas képességét biztosító infokommunikációs rendszerrel és bemutatjuk a rendszer fejlesztéseinek lehetséges irányait is. Igyekeztünk szemléletesen, képekkel-ábrákkal illusztrálni, részletekbe menően kifejteni a VSAT-rendszer általános elemeit, a Magyar Honvédség által bérelt hardverek és szoftverek, a szolgáltatások együttesét, amely szolgáltatási szintek nélkül a hadműveleti vezetési és irányítási nehezebben valósulhatna meg.

A polgári műholdas szolgáltatások a Magyar Honvédség műveleti vezetésének integráns részét képezik, és a nyílt üzemmódokban az elsődleges hang- és adatkapcsolati rendszereknek tekinthetők. A Magyar

12. ÁBRA NEMZETI VSAT-RENDSZER VÉGPONTI ARCHITEKTÚRÁJA (FORRÁS: A SZERZŐK ARCHÍVUMA, EGYÜTTMŰKÖDÉSBEŒN A HUNGARO DIGITEL KFT.-VEL)

Honvédség Kormányzati Célú Elkülönült Hírközlő Hálózatával összekapcsolva lehetőségét teremti a napi rendszerességgel megvalósuló nyílt, nem nyilvános hang- (telefon-) összeköttetések létesítésére, elektronikus levelek és csatolmányok küldésére és fogadására, periodikus és ad hoc jelleggel videotelekonferencia-hívások létesítésére, lebonyolítására. Lehetőség adódik továbbá zárt csatorna létrehozására a NATO-ban szabványosított híradó-technikai eszközökkel, amelyekkel a missziók hatályos műveleti követelményeiben megfogalmazott feltételeknek is eleget teszünk. A szolgálati és a – későbbiekben – magáncélú internetszolgáltatásokat alkalmazzák, integráns része a szolgáltatáscsomagnak.

A bérelt rendszer nagy előnye, hogy – mivel a szolgáltató kereskedelmi vállalkozás keresztszerződése lehetővé teszi – jelentős, a Föld több országát érintő lefedettségi tartománnyal rendelkezik, amely lehetővé teszi a Magyar Honvédség katonai szervezeteinek, hogy mobil módon valósítsák meg a gyors áttelepülést, a teljes rendszer telepítését, üzemét és bontását. Az ISAF műveleti területen a 2013/14-es években jelentős átalakulás valósul meg, és a nemzeti csapatok diszlokációjával a gyors áttelepíthetőség lehetősége felértékelődik. Ezeknek a kihívásoknak a nemzeti bérelt műholdas szolgáltatások megfelelnek.

Összefoglalásként kijelenthető: a polgári műholdas szolgáltatások a Magyar Honvédség béke- és műveleti vezetési és irányítási rendszerének híradó és informatikai támogatását megvalósító, folyamatosan fejlődő és fejlesztés alatt álló szolgáltatások, amelyek kiesésével a vezetés és irányítás egy alacsonyabb szinten valósulna meg. Ennek elkerülése érdekében a témakör, a fejlesztési lehetőségek további kutatása és a rendszer egyre magasabb szintű ismerete további folyamatos felkészülést, önképzést igényel.

(Vége)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Fekete Károly mk. őrnagy: VSAT rendszerek alkalmazásának lehetőségei a Magyar Honvédség jelenlegi és távlati hírrendszerében, pp. 2–3, In: http://www.zmne.hu/tanszekek/vegyl/docs/fiatkut/KF_3.html Letöltés ideje: 2012. december 24. 10:31
- [2] MTN Satellite Communications: VSAT101 In: <http://www.mtnsat.com/mtn-satellite-capabilities/vsat-101> Letöltés ideje: 2012. december 25. 15:40
- [3] Körtélyesi Károly: Missziók polgári műholdas képességének biztosítása, Előadás, Hungaro DigiTel Zrt. 2009. április 27. 13. dia.
- [4] www.lyngsat-maps.com Letöltés ideje: 2013. január 07. 12:15
- [5] www.lyngsat-maps.com Letöltés ideje: 2013. január 07. 12:17
- [6] www.intersputnik.org Letöltés ideje: 2013. január 07. 12:19
- [7] www.lyngsat-maps.com Letöltés ideje: 2013. január 07. 13:21
- [8] http://www.idirect.net/~media/Files/Spec%20Sheets/January%202013/SPEC%20SHEET_Evolution_X5.ashx Letöltés ideje 2013. január 13. 11:40

- [9] <http://www.generalcable.com/NR/rdonlyres/E000BFB2-54C4-4D33-BE75-6A31BAC7DEF5/0/CAR00800104.pdf> Letöltés ideje: 2013. január 15. 08:48
- [10] <http://www.idirect.net/Products/iDirect-Intelligent-Platform/VNO.aspx> Letöltés ideje 2013. január 13. 12:20
- [11] Fotó: Gémes Balázné százados, MH BHD kommunikációs tiszt, HVKF Vezetésbiztosító és Támogató Csoport gyakorlata, 2012. április, Püspökszilágy
- [12] HIRFK/177-2/2011/tfk. MH Támogató Dandár műszaki követelmény, p. 15.

INTERNETFORRÁSOK

- <http://www.winegard.com/vsat/index.php?gclid=CJWYyszD6rQCF6V3godLiwATA>
<http://www.vsat-systems.com/>
<http://www.stmi.com/stma3/?gclid=CPDA4dvD6rQCFQRc3godGSWAeg>
<http://www.newsat.com/VSAT/vsat-services.html>
<http://www.kvh.com/Leisure/Marine-Systems/Phone-and-Internet/mini-VSAT-Broadband.aspx>
http://www.comsys.co.uk/wvc_main.htm
<http://www.satpartsunlimited.com/?gclid=CLObmZDE6rQCFUxY3godnVAAKA>
<http://www.ses.com/4336371/vsat>
<http://www.etlssystems.com/>
<http://www.3ditech.com/products/vsat>
http://www.satsig.net/vsat_equ.htm
<http://www.bcsatellite.net/vsat-equipment/>
<http://www.satcomresources.com/>
<http://www.globalsources.com/gsol/VSAT-equipment-manufacturers/b/2000000003844/3000000186686/23951.htm>
http://www.mtnsat.com/sites/mtnsat.com/files/VSAT%20Equipment_A4.pdf
<http://www.polarsat.com/en/>
<http://www.ai-sat.eu/vsat-equipments-c-15.html>

¹ Ez a légvédelmi felderítő radarok adatfolyamával kapcsolatos tesztek előtt merült fel elméleti problémaként, mert reális esélye volt annak, hogy ugyanazt a célt egy földi átviteli utat és a műholdas átviteli utat használó radar is látja. Az ugyanabban az időpillanatban előálló céladatok nem azonos időben érkeznek be a feldolgozóhoz, így elvileg két célt jelképezhetnek. A tesztek során azonban egyértelművé vált, hogy a célrendszer ezt a problémát kezeli.

² AES-256 IPsec – Advanced Encryption Standard: szimmetrikus kulcsalgoritmus (2001), amely ugyanazt a kulcsot alkalmazza a kulcsoláshoz (encrypting) és a visszakulcsoláshoz (decrypting) is.

³ ISAF – International Security Assistance Forces

⁴ Az MH Katonai Tanácsadó Csoport (Military Advisory Team) átalakul és 2013 tavaszán – tervezetten – áttelepülést hajt végre Mazar-e Sharif települési körletbe.

⁵ A települési hely titkos információ.

⁶ [http, ftp, smtp, pop3, cifs stb.](http://ftp,smtp,pop3,cifs.stb)

E SZÁMUNK SZERZŐI

- Dr. Porkoláb Imre ezredes, MH NÖK képviseletvezető (Norfolk, USA)
- Dr. Isaszegi János ny. vezérőrnagy
Szőnyegi János ezredes, a NATO ACT Stratégiai Tervező Részleg vezetője (Norfolk, USA)
- Gulyás Attila okl. mk. százados, az MH ÖHP HÍIF Infokommunikációs Műveleti Részleg tervezőtisztje
- Horváth Attila mk. őrnagy, részlegvezető (MH vitéz Szurmai Sándor, Helyőrség Dandár)
- Nagy Sándor ezredes, tanácsadócsoporthoz vezető (EUSEC RD Congo, Dél-Kivu)
- Gál Csaba ny. mk. ezredes
- Károly Krisztián főhadnagy, az MH 25/88 Könnyű Vegyes Zászlóalj híradó-informatikai részlegvezető-helyettese
- Csepregi Balázs őrnagy, honvédtiszt
- Dr. Csikány Tamás ezredes, az MTA doktora, az NKE HHK tanszékvezetője
- Mucsy Iván ny. tüzér százados
- Dr. Jobbágy Zoltán alezredes, egyetemi docens (NKE)
- Haris T. Csaba újságíró
- Dr. Szelei Ildikó őrnagy, egyetemi docens (NKE)
- Dr. Bertalan György ny. alezredes, a Hadtudomány főszerkesztője
- Dr. Bárdos László ny. alezredes
- Dr. Szakály Sándor hadtörténész, az MTA doktora, az NKE tudományos rektorhelyettese
- Asqui Jorge Kristóf egyetemi hallgató (ELTE BTK, NKE HHK)
- Siposné dr. Kecskeméthy Klára ezredes, egyetemi tanár (NKE)
- Surányi Barnabás zászlós (MH 54. Veszprém Radarezred)
- Singer Éva újságíró
- Szórád Tamás újságíró
- Fekete András főhadnagy, az MH 5. Bocskai István Lovászdandár nevelőtisztje
- Hajdú T. László közalkalmazott, az MH Geoinformációs Szolgálat főelőadója
- Magyar Róbert okl. mk. alezredes, kiemelt főtiszt (ov. h.) (MH Vezetési és Doktrinális Központ)
- Dr. Resperger István ezredes, az NKE Nemzetbiztonsági Intézet igazgatója

Nagy Sándor ezredes:

TÁBORNOKOK, FŐTISZTEK A KELET-KONGÓI KONFLIKTUSBAN

Az évek óta a Nemzetközi Bíróság körözési listáján szereplő Bosco Ntaganda¹, nem kis meglepetést okozva, 2013. március 18-án feladta magát az USA kigali (Ruanda) nagykövetségén. A döntése igazi okát ugyan nem tudni, de az utóbbi időszakban az M23 lázadó csoporton belüli szakadás mindenképpen egyfajta magyarázata lehet a „terminátor” döntésének. Felmerülhet természetesen az is, hogy talán nem is volt ez annyira a saját elhatározása...

Mindenesetre a dolog végkimenetele pozitív fordulatot vett a kezdetben felmerült bizonytalanságot követően. A bizonytalanságot két tényező okozta. Az első Ntaganda állampolgársága volt, amit sokan kongóinak gondoltak, de a Nemzetközi Bíróság szakértői a ruandai hatóságokkal együttműködve megtalálták a választ a kérdésre. Bosco Ntaganda ugyanis Ruhengeriben született, és ez a város Ruanda északkeleti részén fekszik. Tehát nemzeti hovatartozását tisztázták, ruandai állampolgár, kiadatása a ruandai kormány döntése.

A másik ok, amely kisebb hezitálásra adott okot az volt, hogy az USA és Ruanda nem aláírja a Nemzetközi Bíróság megalakítását tartalmazó Római Egyezménynek. Ez a bizonytalanság azonban rövid ideig tartott, hiszen nyilvánosan fel sem merült a kiadatás megtagadása, csupán a megfelelő jogi formulák tisztázása került időbe.

Csak emlékeztetőül: március 19-én, egy nappal az után, hogy Ntaganda feladta magát az USA-nagykövetségén, a ruandai kormány kijelentette, hogy semmiféle kapcsolata sincs ezzel az ügygel. Szerintük ez az Egyesült Államok, továbbá Bosco hazája, Kongó, va-

lamint a Nemzetközi Bíróság felelősségébe tartozik. Eközben az USA-nagykövetség a ruandai hatóságok együttműködését kérte az ekkorra már „Bosco-ügy”-nek nevezett helyzet megoldásában.

Az ügy előrehaladtával felmerül néhány kérdés: Ki vagy mi tette lehetővé Bosco integrálását a kongói hadseregbe? Hány ilyen „Ntaganda” van még a FARDC (kongói kormányhadsereg), a titkosszolgálatok vagy egyéb fontos államigazgatási szervek kötelékében?

A lehetséges válaszok megadása előtt azonban vissza kell kanyarodni az M23 felé, és a kampaljai tárgyalások² aspektusából célszerű vizsgálni a kérdéskört. Már több hónap telt el azóta, hogy a kongói kormány tárgyalóasztalhoz ült az M23 képviselőivel Kampalában. A tárgyalások közvetlen célja, hogy véget vessen az ország keleti területein kirobbant háborús helyzetnek, amely belső és külső segítséget sejtetett és sejtet ma is az M23 mellett. Az ENSZ szakértői vizsgálócsoportja az M23 külső támogatásának gyanúját egyébként bizonyítékokkal is alátámasztotta. Az ENSZ-szakértők két országot említettek meg érintettként, Ruandát és Ugandát.

A kongói kormány és az M23 képviselői által március 15-én aláírt egyezmény meglehetősen ködbe burkolózott, részletek nem kerültek nyilvánosságra. A kérdés az, hogy ki mit kért vagy inkább követelt, és ki mit ígért?

Időközben az M23 mozgalomban szakadás keletkezett, két frakció alakult. Egyik részét a mozgalom korábbi elnöke, Jean-Marie Runiga, de sokkal inkább Ntaganda vezeti, míg a másik szárny az „erős ember”, Sultani

Makenga irányítása alatt áll. Megbízható források szerint Kinshasa kész megegyezni a mozgalom ez utóbbi szárnyával, melynek tagjai a „békegalamb” szerepében tetszelegnek. Ez utóbbi szerep igazolódni látszik, hiszen az M23 a tárgyalásokat kiterjesztette a Kongói Demokratikus Köztársaság más egyéb belső problémáinak megoldására is, nem maradtak meg a szigorúan vett fegyveres konfliktus megoldásánál.

Ki is valójában Sultani Makenga³? 2012. július 16-án Kinshasában a Legfelsőbb Védelmi Tanács Kabila elnök vezetésével törölte a hadsereg sorából és megfosztotta rendfokozatától azokat a főleg tábornokokat és főtiszteket, akik a hadseregből dezertálva az M23 soraiban jelentek meg. Ezek között volt Ruzangiza ezredes, alias Sultani Makenga, Bosco Ntaganda (ez utóbbi mint az M23 szellemi atyja), valamint Vianney Kazarama ezredes, a mozgalom szóvivője. Kazarama korábban Makengával együtt a dél-kivui hadművelési parancsnokságon dolgozott mint kommunikációs tiszt, őrnagyi rendfokozatban. A Legfelsőbb Védelmi Tanács e döntése egy a védelmi miniszter, Alexandre Luba Ntambo által aláírt nyilatkozatban hivatalosan is megjelent.

Mi változott meg időközben, hogy Makenga, de nevezzük inkább a saját nevén, Ruzangiza részese lehet a kongói hadsereg kötelékébe történő ismételt integrációnak? Valós személye vagy a nemzetisége már nem merül fel kérdésként? De nem csupán az ő újabb integrálása merült fel a kongói hadsereg állományába, hanem az általa vezetett frakcióhoz tartozóké is. Kétszer ugyanazt a hibát elkövetni inkább vétek, mint tévedés, pedig

BOSCO MINT A HADSEREG TÁBORNOKA

MAKENGÁ MEG A HADSEREGBEN

a kongói vezetés erre készül, nem okulva a CNDP esetéből.

Azarias Ruberwa, az RCD⁴ volt alelnöke azt nyilatkozta, hogy szerinte a kormánynak nem volt és most sincs más lehetősége a helyzet megoldására, mint az M23 rebelleinek (sokan közülük a hadsereg kötelékéből dezertáltak) a nemzeti hadseregbe való ismételt integrálása. (A kormány nem is gondolkodott más alternatívában a tárgyalásokat megelőzően és annak során sem.) Hogyan valószínűsítheti ezt az egyetlen megoldási javaslatot Ruberwa? Ezek szerint a kampalai egyezmény felülírhatja a kongói alkotmányt? Az ugyanis konkrétan szabályozza a Kongó szuverenitását veszélyeztető helyzetekre való reagálást.

Vajon levonta-e a kormány a következtéseit a Bosco-esetből? Bosco, akit kongói állampolgárnak mutattak be a nyilvánosság előtt (és csak a közelmúltban derült ki valódi állampolgársága), a kongói hadsereg tábornokaként szolgált (hosszú ideig a rebellis hutu FDLR és más illegális fegyveres csoportok ellen indított kelet-kongói hadműveletek második embere volt) mindamellett, hogy neve ott szerepelt a Nemzetközi Bíróság körözési listáján, mégis Kabila elnök védőszárnya alatt állt. A CNDP-nek a kongói hadseregbe 2009-ben történt integrációja már Bosco és a kormány megegyezésének eredménye volt, miután Ntaganda korábbi főnökét, Laurent Nkundát kijátszotta a ruandai vezetésnek. Kabila elnök őt tartotta a „béke zálogának”, mivel sem más megoldás, sem megfelelő katonai erő nem volt a kezében.

Nos, a béke záloga tekintetében az elnök tévedett – de nem ez az első és nem is az utolsó tévedése.

A CNDP-vel vívott háború lezárása a 2009. március 23-án aláírt Gomai egyezményrel ugyan megtörtént, de az M23 példája okán lehet-e hinni annak hitelességében? A válasz nem, mert az tévedés, sokkal inkább hiba volt. Főként hiba volt az integráció kapcsán azoknak a korábban már jól működő dandároknak a tönkretétele, amelyek kötelékébe a volt CNDP-fegyvereseket integrálták (Mixage). A legtöbb kulcsbeosztásba a korábbi rebellek kerültek, ezzel is kedvezve nekik a már évek, évtizedek óta a hadseregben szolgáló képzett katonákkal szemben. Nagy számban kerültek parancsnoki vagy parancsnokhelyettesi beosztásba, sokan közülük a felderítésben

Az M23 FEGYVERESEI

kaptak beosztást. Gyakorlatilag egy legalizált felderítőhálózatot hagyott a kongói vezetés rejtőn, igaz emellett továbbra is működött a volt CNDP-sek saját információs rendszere, a csúcson Bosco Ntagandával.

Ez a történet ismétlődni látszik, és a kormány nem tanul a korábbiakból. Bosco gyakorlatilag hiteltelenné, nevetségessé tette a kormányt, pedig a jelenlegi helyzet sokkal inkább tragikus, mint komikus. Jelenleg Makenga az, akivel Kinshasa a kelet-kongói konfliktust lezáró kampalai egyezmény aláírására és a béke megteremtésére készül. Nagy valószínűséggel a Kinshasa és Makenga között született megállapodásban benne foglaltatik a jelenleg viselt tábornoki rendfokozatának elismerése, ami teljes egészében a Bosco-forgatókönyvet ismétli. Íme, az új-régi hiba, amit a kormány készül elkövetni. Sokak szerint nem kizárt azonban, hogy Makengának is felelnie kell majd mindazon büntetéseket, amelyeket az ő parancsnoksága alatt követtek el a fegyveresei az észak-kivui hadműveletek során.

Vajon a kongói vezetés őt is a védőszárnya alá helyezi majd, mint ahogy tette azt Ntagandával? Nem lenne meglepő, hiszen a tévedések sorozatába ez is beleférne.

Bosco esetéből okulva és az M23 kapcsán levonható tanulságok alapján a korábinnál sokkal alaposabban kéne megvizsgálni a hadsereg állományát, majd kiterjeszteni ezt a biztonsági szektor egyéb területeire is. Nem ártana, ha a vezetés tisztában lenne azzal, kik is szolgálnak a hadsereg, a rendőrség és az egyéb, a biztonság szempontjából fontos szervek állományában. Ha nem tanulnak a közelmúlt eseményeiből, és egy korábbi hibát újra elkövetnek, nagy valószínűség szerint ugyanazzal a következménnyel kell számolniuk, mint korábban.

¹ Bosco Ntaganda, korábban a CNDP második embere, majd az integrációt követően a kongói hadsereg tábornoka. 2006-óta a Nemzetközi Bíróság körözi háborús és emberiség elleni cselekményekért.

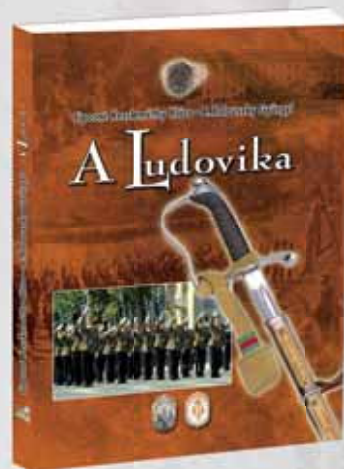
² A kongói kormány és az M23 között folyó tárgyalások színhelye Kampala, Uganda fővárosa. Innen az egyezmény neve, amit március 15-én írt alá a két delegáció.

³ Sultani Makenga ezredes, 2012. márciusi dezertálását követően tábornok, eredeti nevén Ruzangiza (tutszi), korábbi CNDP-tag, az M23 katonai vezetője

⁴ RCD (Rassemblement congolais pour la démocratie = Kongói egyesülés a demokráciáért) Ruanda által katonai erővel támogatott rebellis kongói csoport a 1998-as második kongói háború idején

A LUDOVIKA

A „ludovikás” kifejezés az idők folyamán a magyar köztudatban összeforrt a férfiaság, a hazaszeretet és az önfeláldozó bátorság fogalmával. Kik voltak ezek a bátor, fegyvelmezett, nagy tudású és művelt, magasan képzett katonák, és kik az ő kései utódaik? Róluk, egykori és mai ludovikásokról szól ez a könyv.

- 210×297 mm
- keménytáblás, cérnafűzött
- 228 oldal, több száz színes kép

Ára: 5000 Ft

Zrínyi Média

A könyvek megvásárolhatók közvetlenül a kiadótól is!

1087 Budapest, Kerepesi út 29/B, fax: 06-1-459-5382;

Győr Edina: 06-30-578-1048; gyor@armedia.hu;

Bartha Cynthia: 06-30-633-0619; cinti@armedia.hu

Gál Csaba ny. mk. ezredes:

NEMZETKÖZI KATONAPOLITIKAI ÉS HADITECHNIKAI SZEMLE

OROSZ MAGÁNTŐKE BEVONÁSA A NUKLEÁRIS FEGYVEREK FEJLESZTÉSÉBE?

Dmitrij Rogozin miniszterelnök-helyettes az- zal a javaslattal állt elő, hogy hasznos lenne orosz magánvállalatok bevonása a nukleáris fegyverek egyes elemeinek (pl. elektronikai részegységek és új anyagok) fejlesztésébe és/vagy gyártásába. Rogozin szerint ebben a tevékenységben – természetesen előzetes át- világítás után és szoros állami felügyelet alatt – 300–400 magánvállalat is részt vehetne, a magántőke részesedése pedig elérhetné a be- fektetett összeg 30–35%-át. Azért csak ennyit, mert az ország védelmi szektorában hagyó- mányosan sok, mintegy 1350 hadiipari vállalat működik. Az Amerikai Egyesült Államokban kicsit más a helyzet, ott a hadiipari komplexum 60%-a van magántulajdonban. A magántőke bevonása nem csak több forrást eredményez- ne, hanem erősítené a vállalatok versenyét is, ami csökkenthetné az árakat, illetve javíthatná az elkészült termék minőségét. A szovjet idők- ben kifejlesztett fegyverek esetében gyakran nem volt szempont az eszköz ára, inkább a kívánt eredmény elérése volt fontos. A magán- tőke bevonásával már a ráfordított összeg is fontos szempont lesz, ami csökkentheti a be- szerzési árat és versenyképesebb terméket eredményezhet.

ÚJ LÉGPÁRNÁS HAJÓ AZ IRÁNI HADITENGERÉSZET SZÁMÁRA

Irán folytatja haderejének erőteljes fejleszté- sét, hogy jelezze felkészültségét egy esetle- ges ellene bekövetkező támadás elhárítására. Az egyik legújabb haditengerészeti eszköze a Tondar (villám) típusú légpárnás hajó (1. kép), amelynek hamarosan kezdődő sorozatgyártá- sától az iráni katonai vezetés azt várja, hogy a haditengerészet hatékonyabb lesz a part men- ti vizeken, a támadó felderítésben, valamint a tengeri szállításban és mentésben. Fedélzetén rakétákat és gépágyúkat hordoz tengeri, légi és szárazföldi célok ellen, emellett pilóta nél- küli repülőeszközöket alkalmazhat légi felderí- tésre.

AMERIKAI HÍRSZERZŐI ÉRTÉKELÉS A 2030-IG BEKÖVETKEZŐ VÁLTOZÁSOKRÓL

Az Amerikai Egyesült Államok Nemzeti Hírszerző Tanácsa (National Intelligence Council) jelentést készített „Globális trendek 2030: alternatív világok” címmel. A jelentés nem csak a hírszerzéssel foglalkozó állami szervezetek véleményét tükrözi, hanem tar- talmazza egyes külföldi és civil amerikai szak-

1. KÉP AZ IRÁNI HADITENGERÉSZET ÚJ, TONDAR TÍPUSÚ LÉGPÁRNÁS HAJÓJA

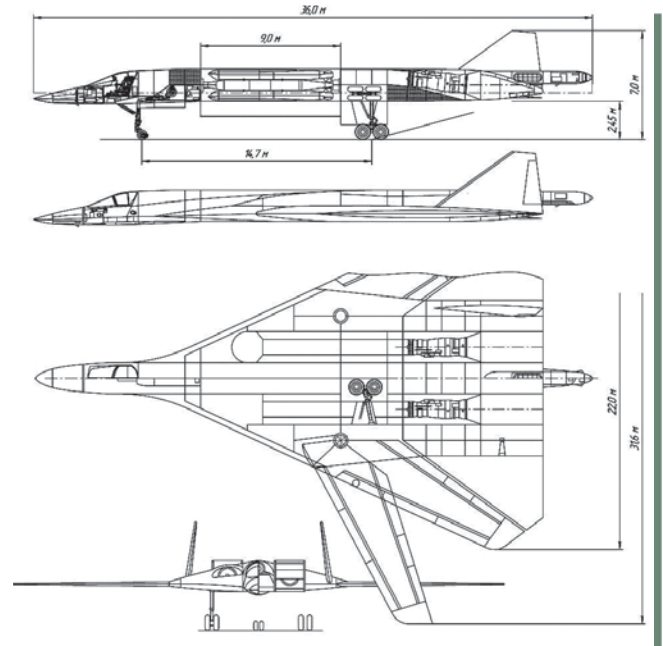
2. KÉP A JILONG TÍPUSÚ KÍNAI PILÓTA NÉLKÜLI REPÜLŐGÉP

értők véleményét is. A jelentés legfontosabb megállapítása szerint a kínai gazdaság keve- sebb mint két évtized alatt lehagyja az ame- rikait, 2030-ra pedig Ázsia gazdasági ereje meghaladja Észak-Amerika és Európa egyesí- tett gazdasági teljesítmé- nyét. Eközben Európa, Japán és Oroszország relatív gazdasági telje- sítiménye folyamatosan csökkenő tendenciát mutat majd. Ez a sorozat ötödik jelentése, az előző 2008-ban készült. Célja nem a várható jövő bemutatása, hanem in- kább az, hogy a döntés- hozókat stratégiai gon- dolkodásra készítse. A globális gazdaság mű- ködőképessége egyre inkább a fejlődő világban bekövetkező fejlődéstől, semmint a hagyomá- nyos Nyugattól függ. A jelentés szerint Kína a legnagyobb gazdasági hatalomként továbbra is megelőzi Indiát, de an- nak lemaradása 2030-ra jelentősen csökken. Ez annak lesz a követke-

ménye, hogy az indiai gazdaság növekedési üteme várhatóan nőni, míg a kínai növekedé- si ütem csökkeni fog. India gazdasági ereje 2030-ra megegyezik majd a mai kínaival. Kína jelenlegi gazdasági növekedési üteme – ami évi 8–10% – 2030-ban már csak emlék lesz.

A jelentés szerint a feltörekvő piacok gazda- sági erősödése elősegíti a technológiai innová- ciót, illetve azt eredményezi majd, hogy a tőke és a vállalkozások egyre erőteljesebben lesz- nek jelen a fejlődő országokban, közülük is a leggyorsabban fejlődőkben, mint Kína, India és Brazília. Az internet jövőbeni hatalmasságai – ma a Google és a Facebook tekinthető ilyennek – számos kormányénál nagyobb adathalmazt fognak kezelni. Ez lehetővé teszi majd számuk- ra, hogy legalább akkora entitások viselkedésé- re legyenek hatással, mint egyes kormányok. A kommunikációs technológiák széles körű elter- jedése lehetővé teszi az állampolgárok számá- ra, hogy szervezkedjenek és a kormányokkal is szembeszálljanak, mint ahogyan az a Közél- Keleten történt, de a kormányok számára is megkönnyíti az állampolgárok megfigyelését.

A jelentés szerint a Közél-Kelet nagyon in- stabil jövő elé néz, ha a jelenlegi iráni rezsim hatalmon marad és sikerül kifejlesztenie a nukleáris fegyvert. Másfelől, ha a térségben mérsékelt, demokratikus kormányok kerülnek hatalomra, vagy áttörés következik be az iz- raeli–palesztin viszonyban, akkor nagyon po- zitív változások történhetnek a térségben. Az

3. KÉP A PAK DA HÁROMNÉZETI RAJZA

iszlám terrorizmus 2030-ra eltűnhet, de a terrorizmus valamilyen formája fennmarad, mert egyes államok alkalmazhatnak ilyen csoportokat, hogy nagyfokú bizonytalanságot tartsanak fenn bizonyos térségekben. A halált okozó és a romboló technikákhoz (pl. számítógépes hálózatokhoz) való könnyebb hozzáférés azt eredményezheti, hogy ezek szakemberei eladhatják szolgálataikat a legtöbbet fizetőnek, aki akár terrorista is lehet, de a feladatuk nem sok áldozattal járó merényletek végrehajtásában való részvétel, hanem gazdasági és pénzügyi zavarok keltése lesz.

A jelentés szerint a következő két évtizedben a jelenleginél szélesebb kör számára lesznek elérhetőek a halált okozó technológiák és a hadi eszközök széles skálája, mint például a precíziós csapásmérés, valamint a számítógépes és a biológiai terrorizmus eszközei. Valószínűleg versengés alakul ki az államok között a számítógépes támadás és védekezés terén. A háborúkkal foglalkozó hadtörténetészek szerint a számítógépek alkalmazása a hadviselésben hasonló jelentőségű, mint a XX. század elején a légi erő megjelenése volt, amely bár jelentős szerepet játszott, de alkalmazása mégsem jelentette feltétlenül a háború megnyerését, ahogyan azt kezdetben néhányan gondolták. Az információs technológia alkalmazásával hálózatba szervezett szociális mozgalmak könnyen szervezhetnek ún. csinárd magad forradalmakat, mert így hatékonyan kommunikálhatnak és együttműködhetnek a hasonlóan gondolkodókkal.

KÍNA BEMUTATTA AZ ÚJ PÍLÓTA NÉLKÜLI REPÜLŐGÉPÉT

A Jilong típusú pilóta nélküli repülőgépet (2. kép) a Csengdu vállalat fejlesztette 2006 óta, és jelenleg már gyártja is. A gép első felszállására 2008-ban került sor, makettjeit azóta több kiállításon is bemutatták, de magát a repülőképes eszközt a nyilvánosság csak 2012 végén láthatta. Radarkeresztmetszete alacsony, kialakítása az amerikai MQ-9 Reaper típuséhoz hasonló. A háromágú toló légcsavart a törzs végén, a V alakban kialakított vezérsíkok után helyezték el. A gép felszállótömege 1100 kg, hossza 9,34 m, magassága 2,77 m, a szárnyak feszítávolsága 10 m. A repülőgép maximális sebessége 280 km/h, utazósebessége 200 km/h, maximális repülési magassága 5300 m, szolgálati csúcsmagassága 5000 m, maximális repülési ideje 20 óra, eközben 4000 km-t repülhet. Hasznos teherként 100 kg érzékelőt és 100 kg fegyverzetet (rakétát) hordozhat, vagyis csapásmérésre is alkalmazható. A gyártó szerint a gép exportképes, és „már megjelent a nemzetközi piacon”.

AZ ÚJ OROSZ BOMBÁZÓ REPÜLŐGÉP NEM LESZ HIPERSZONIKUS

Oroszországban a Tupoljev Tervezőiroda dolgozik a nagy távolságú légi erő perspektívus repülőkomplexuma (perspektívus aviacionnij kompleks dalnej aviacij – PAK DA) kifejlesztésén (3. kép). A cél, hogy az ország 2025–2030 között hadrendbe állíthassa a Tu-96 és a Tu-160 típusú hadászati bombázó repülőgépek utódát, egy „lopakodó” képesekkel rendelkező korszerű repülőgépet,

4. KÉP Egy CH-47F típusú helikopter, az ún. Pinnacle (orom) manőver közben

5. KÉP Az A-350 típusú elfogórakéta szállító járművön, konténerben

amely versenyre kelhet amerikai vetélytársaival. 2012 közepén Rogozin miniszterelnök-helyettes hiperszonikusként jellemezte a gépet, de jelenleg semmi sem utal erre a képességre, bár nem kizárt, hogy a majdani fegyverzetére célzott ezzel a jelzővel. A szakértők kezdetben úgy értékelték, hogy az új repülőgépet a Tu-160 alapján fejlesztik ki, de később orosz illetékesek azt nyilatkozták, hogy teljesen új konstrukcióról van szó. Szakértők szerint az új repülőgép hatósugara 3500 km körül, felszállótömege pedig 100–120 tonna között lesz. Feltehetően négy hajtóművű hajtja majd, és nem kizárt, hogy felhasználnak valamit a fejlesztés alatt álló Szuhov PAK FA-program eredményeiből, pl. az elektronikus berendezéseket és a kifejlesztett hajtóművet. A gép fegyverzete feltehetően hiperszonikus sebességgel repül, ramjet hajtóművel ellátott, nagy hatótávolságú eszköz lesz. A gép prototípusát 2020-ban szeretnék legyártani.

INDIA CHINOOK HELIKOPTEREKET VÁSÁROL

Az India által 15 db nehéz szállítóhelikopter beszerzésére kiírt tender az orosz Mi-26T2 Halo és az amerikai CH-47C Chinook részvételével megtartott csapatpróba után ért véget,

az utóbbi típus győzelmével. Az indiai szakemberek által végrehajtott csapatpróbán mindkét helikopter megfelelt, végül az ár/hatékonyság arány és az üzemeltetési költségek döntöttek a Chinook javára. Oroszország érezhetően kezdi elveszteni szinte egyeduralkodó szerepét India fegyverimportjában, hiszen az utóbbi időben két másik fontos tenderen is veszített: a Mi-28N alulmaradt a 22 harci helikopterre kiírt tenderen az amerikai AH-64D Apache helikopterrel szemben; a MiG-35 típus pedig még a döntőig sem jutott el a többfeladatú közepes harci repülőgépre kiírt tenderen, ahol végül a francia Rafale nyerte el a legalább 10 milliárd dolláros szerződést. Oroszország ennek ellenére nem panaszkodik, hiszen még mindig India a legfontosabb vásárlója, és 2012-ben a tervezett 13,5 milliárd helyett több mint 14 milliárdért exportált fegyvereket és más haditechnikai eszközöket a világ országaiba, és ezzel tartja második helyét az Amerikai Egyesült Államok mögött. (4. kép)

MOSZKVA KORSZERŰSÍTŐ RAKÉTAVÉDELMI RENDSZERÉT

1972-ben a Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok megállapodott, hogy mind-

6. KÉP EGY CSEH FELSÉGJELŰ MI-171 TÍPUSÚ HELIKOPTER

2007 februárjában kivonták a hadrendből. Jelenleg 68 db 53T6 (SH-8 Gazelle) típusú (az amerikai Sprint rakétához hasonló) rövid hatótávolságú elfogórakéta képezi a rendszer fegyverzetét öt indítókörzetben, egyenként 12 vagy 16 rakétával. Az orosz katonai vezetés elhatározta a rakétavédelmi rendszer korszerűsítését, egyrészt a hiányzó rakéták pótlása érdekében, de az indoklásban az is szerepel,

két ország csak egy rakétavédelmi rendszert épít ki egy meghatározott körzet védelmére. A szovjetek Moszkva és környezete védelmét részécsítették előnyben, az amerikaiak pedig Grand Forks Légibázis (Észak-Dakota) körzetét, mert a hidegháború idején ott volt a Hadászati Légi Parancsnokság, és a körzetben települtek a támadó interkontinentális ballisztikus rakéták. Az Amerikai Egyesült Államok 2002-ben egyoldalúan felmondta a megállapodást. A Szovjetunió kezdetben az A-35 jelű rakétavédelmi rendszert építette ki, amely 1971 és az 1990-es évek között működött. Fő fegyverzete az A-350 típusú (NATO-elnevezése kezdetben SH-01, majd ABM-1 Galosh), nukleáris robbanófejjel szerelt elfogórakéta volt (5. kép). Az A-135 (ABM-3) jelű rendszer 1995 februárjában lett hadra fogható. Orosz értékelés szerint az A-135 rendszer a Moszkva ellen indított rakéták 90%-át és a Közép-Oroszországot támadó rakéták 60%-át lett volna képes megsemmisíteni. A rendszerben alkalmazott 51T6 (SH-11 Gorgon) típusú nagy hatótávolságú, két indítókörzetben telepített elfogórakétákat

hogy az elmúlt évtizedekben Moszkva térségében több új fontos objektum épült, amelyeket szintén meg kell védeni. A korszerűsítés a rakétákon kívül érinti az észlelő és célkövető radarokat is. A rendszerbe állítás várható időpontjáról, az új eszközök típusáról, teljesítményéről még nem közöltek adatokat, de sejtetik, hogy a rendszer hamarosan működőképes lesz. A védelmi minisztérium szóvivője szerint 2012 augusztusában a kazahsztáni Szari Sagan lőtéren sikeres kísérletet hajtottak végre egy rövid hatótávolságú rakétavédelmi rendszerrel, de nem említette a tesztelt rakéta típusát.

CSEHORSZÁGBAN BEZÁRJÁK A PREROV LÉGIBÁZIST

A Prerov légibázis 1994-ben kezdte meg működését, azóta többször átszervezték. Az 1990-es évek végén kivonták a hadrendből az ott állomásozó Mi-2 Hoplite típusú helikoptereket, majd megkezdődött a Mi-24D Hind harci helikopterek kivonása is, ami 2004-ben fejeződött be. 2003-ban elkezdődött 16 Mi-35 (Mi-24V) Hind, majd 2005-ben szintén

16 Mi-171 Hip típusú helikopter leszállítása és szolgálatba állítása (6. kép). Beszerzésük még a Szovjetunió visszamaradt adóssága terhére történt. A légibázist 2007 elején bezárásra ítélték, majd az év végén a döntést visszavonták, és csak a Mi-35 helikopterszázad települt át Namest nad Oslavou repülőtérre. A gazdasági és pénzügyi válság következtében a cseh haderőnek is fokozatos költségvetési megszorításokat kell elviselnie, emiatt ismét felmerült a légibázisok számának csökkentése. A védelmi miniszter döntése értelmében 2014. január 1-jén bezárják a légibázist, amelynek állományát és eszközeit áttelepítik Namest nad Oslavou repülőtérre, ahol a jövőben a haderő helikopterbázisa fog működni. A szállító repülőgépek a főváros melletti Kbely légibázison, a vadászipülőgépek pedig a Caslav légibázison települnek. A cseh haderő ezeken kívül még a Pardubice melletti repülőtérrel is használja. Prerov repülőtere nem marad üresen, azt a LOM Praha állami helikopterjavító vállalat fogja használni, emellett a helyi civilek szeretnék regionális repülőtérként is igénybe venni.

EURÓPA A „LOPAKODÓ” REPÜLŐGÉP GYÁRTÓK KLUBJÁNAK TAGJÁVÁ VÁLT

A hat európai vállalat által közösen fejlesztett Neuron (időnként a nEUROn írásmódot is alkalmazzzák) típusú pilóta nélküli harci repülőgép prototípusa 2012 decemberében végrehajtott első felszállását a fővállalkozó Dassault cég repülőtéréről (7. kép). Az öttonnás kategóriájú deltaszárnyú repülőgépnek Rolls-Royce Turbomeca Adour típusú hajtóműve van, kialakítása alapján pedig kis radarkeresztmetszettel rendelkezik. A francia Dassault és Thales mellett egy-egy svéd, görög, svájci, spanyol és olasz cég vesz részt a fejlesztésben. A franciaországi kísérleti repülések befejezése után a gépet Svédországban és Olaszországban is tesztelik majd. A géptípusból egyelőre nem tervezik további példányok legyártását, mert nincs szándék sorozatgyártásra. A programnak három nyilvánított célja van: a tervezésben részt vevő európai vállalatok fejlesztési kapacitásainak fenntartása, mivel a Rafale-, az Eurofighter- és a Gripen-programokon kívül 2030-ig más fejlesztési program nincs a láthatáron; azon technológiák tanulmányozása és értékelése, amelyek 2015 után felhasználhatóak lehetnek a következő generációs harci repülőgép fejlesztésénél; megfelelő együttműködés kidolgozásával létrehozni egy olyan csapatot, amely kifejlesztheti a következő generációs harci repülőgépet. Sikeres repülésével a Neuron csatlakozott a már legalább két típusból álló „lopakodó” pilóta nélküli repülőgépek családjához. Az amerikai Lockheed Martin cég RQ-170 Sentinel típusú gépe már szolgálatba állt és rendszeresen részt vesz bevetéseken, a Northrop Grumman cég X-47B típusú gépe pedig tesztrepüléseket végez. A brit BAE Systems hasonló kategóriájú Taranis típusú repülőgépe várhatóan 2013 első felében emelkedik levegőbe.

7. KÉP A NEURON MAKETTJE

Károly Krisztián főhadnagy:

SZÖVETSÉGES ERŐK KÖVETÉSE AZ AFGANISZTÁNI HADSZÍNTÉREN

„Ha ismerjük a földet, és ismerjük az eget, akkor a győzelmünk tökéletes lesz.”
(Szun-Ce)

2011 szeptemberében az Afganisztánban feladatot végrehajtó Magyar Honvédség Tartományi Újjáépítési Csoport Hadművelési Központjába olyan információ futott be, amely szerint az ellenálló házi készítésű robbanóeszközt helyezték el egy kiemelt fontosságú főútvonal mentén. A hatályos művelési utasításoknak megfelelően megkezdték a robbanószerkezet elhárítására való felkészülést. Mindemellett az akkor még csak pár napja működtetett, az amerikai féltől kapott erőkövetési rendszerbe is betáplálták az információt. A térképes felület segítségével pontos helymegjelöléssel és információval látták el a veszélyjelzést, melyet a rendszert használó valamennyi terminál figyelemmel kísérhetett. Ennek köszönhetően egy, a területen elhaladó amerikai katonai menetoszlop is tudomást szerzett a fenyegetésről. Az információ bevitel és az oszlop megállása között mindössze tíz perc tel el, mely nem lett volna elegendő a hagyományos, több szintet érintő kiértesítésre. A menetoszlop a feltételezett robbanóeszköz előtt állt meg. A helyszínre kiérkező magyar csapatok és az amerikai fél között is e rendszeren keresztül történt meg a kapcsolatfelvétel, majd a tűzszerszék sikeresen semlegesítették a robbanóeszközt.

A fenti példa is jól mutatja, hogy napjaink aszimmetrikus hadviselésében milyen fontos szerepet tölt be a harctérről származó információk közel valós idejű nyomon követése, legyen szó saját, szövetséges csapatok mozgásáról, vagy az ellenséges tevékenységről. Az afganisztáni műveletek során alkalmazott modern erőkövetési rendszerek lehetőséget biztosítanak a harcászati és magasabb szintű parancsnokoknak és törzsüknek, hogy digitális térképes alapon kövessék a harcászati helyzetképet, továbbá a műveletben részt vevő alegegységekkel szöveges üzeneteket válthassanak.

Napjaink műveleteiben komoly szerepe van a csapatok esetleges baráti tüztől való megóvásának. A harctéri tüztámogatást is nagyban segítik ezek az erőkövetési rendszerek, ugyanis így pontos képet kaphatunk a saját csapatok helyzetéről, ezáltal minimálisra csökkentve a baráti tűz kockázatát.

ISAF ERŐKÖVETŐ RENDSZER (IFTS)

Az IFTS (ISAF FORCE TRACKING SYSTEM) a Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő (ISAF) által biztosított modern erőkövetési rendszer, amely a NATO afganisztáni katonai szerepvállalása során minden szövetséges

1. ÁBRA MAGYAR NYELVŰ IFTS-OKTATÓPROGRAM (FORRÁS: A SZERZŐ)

nemzet számára elérhető. Az IFTS létrehozásának az volt a célja, hogy a felhasználók részére közel valós idejű információkat, térképeket, műholdképeket biztosítson, továbbá a rendszer folyamatosan frissüljön, javuljon, így támogatva a parancsnokok információs igényeit, ezáltal nagymértékben segítve őket a döntéshozatalban. [7]

Szempont volt, hogy az aszimmetrikus hadviselés következtében a műveleteket nem széles IT²-spektrumú zászalójak, dandárok, hanem rajok, szakaszok, századok végzik, ezáltal a végpontoknak több szinten feloldozható – harcászati, hadművelési – információkat kell biztosítani. Ezen alapszik az IFTS és más hasonló elvű erőkövetési rendszerek sikere, hiszen például a végeken egy HMMWV-ben³ tevékenykedő csoportparancsnok és a kabuli Hadművelési Központban (CJOC⁴) ülő operátor is ugyanazt a kezelőfelületet és információkat látja a rendszerből anélkül, hogy redundáns elemek gátolnák a hatékony felhasználást. [7]

Az IFTS erőkövetési rendszer direkt és indirekt úton támogatja:

- a csapatok önvédelmi (FP⁵) képességét;
- a magasabb szintű manőverképességet (harcászati – hadművelési);
- a logisztikai ellátás megszervezését;
- a csapatok művelési vezetési-irányítási (C2⁶) képességét.

A harcászati helyzet folyamatos követése (SA⁷) az egyik legszembetűnőbb képessége az erőkövetési rendszereknek, köztük az IFTS-nek is. A kezelő által opcionálisan kiválasztott térképfajtán (domborzati, város) vagy nagy

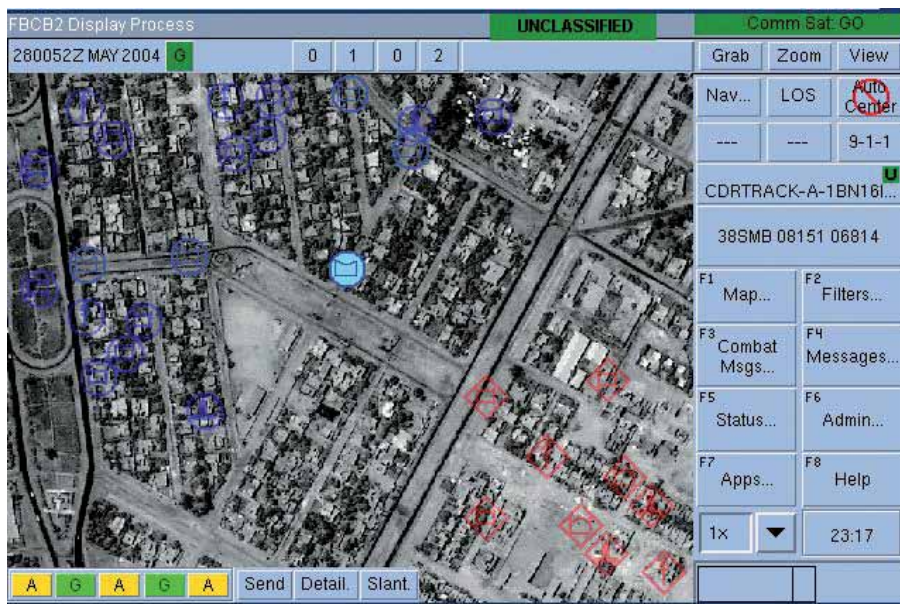
felbontású műholdképen a rendszer képes megjeleníteni a saját/baráti, az ellenséges és a semleges erőket. Az IFTS a NATO STANAG⁸ 2019 APP-6A szerinti szimbólumrendszert használja. [1]

Kiemelt szempont volt az IFTS megalkotásánál az interoperabilitás, a más rendszerekkel való együttműködés lehetőségének biztosítása. Ezen a területen mind ez idáig csak részeredményeket sikerült felmutatni, ugyanis a másik széles körben elterjedt erőkövetési rendszerrel, az amerikai FBCB2⁹-val, csak minimális szinten tud együttműködni, azaz látja a másik rendszer azonosítóját és pozícióját, de nem képes sem üzenetet küldeni, sem pedig fogadni tőle. [5]

A rendszer minősítése ISAF Mission Restricted (bizalmas), mely értelmében a rendszeren közölt információk nem lehetnek e szintnél magasabbak, továbbá az ott közölt adatok, üzenetek, pozíciók is alapvetően ezzel a minősítéssel rendelkeznek. [5]

AZ IFTS ALKALMAZÁSA AZ MH AFGANISZTÁNI SZEREVVÁLLALÁSA SORÁN

Az IFTS-t Afganisztánban több magyar alegegység is alkalmazta/alkalmazza, többek között az MH PRT¹⁰ és az MH OMLT¹¹ is. Az IFTS volt az amerikai BFTS-t¹² megelőzően az első erőkövetési rendszer, mely a minősített összeköttetés egyik, gyakran egyetlen módját nyújtotta az alegegységek és az előljáró harcvezetési pontok között. A rendszert jól lehetett alkalmazni konvojkövetésre, az MH PRT 11. váltás után

2. ÁBRA AZ FBCB2 BFT-PROGRAM KEZELŐFELÜLETE (FORRÁS: FBCB2 COURSEWARE V 3.5 SZÁMÍTÓGÉPES TÁVOKTÁSI TANANYAG FBCB2 BFT/ LEADER NET/ SYSTEM START UP PROCEDURES P. 11, 13. DIA)

pedig VIP¹³-követésre is bevetették. A PRT és OMLT között pedig az egyik legfontosabb védett összeköttetési módot biztosította.

Az Afganisztánban szolgáló magyar csapatok többször végeztek olyan műveleteket, amelyek során helyőrségüktől távol foglaltak FOB¹⁴-t. Ilyenkor az IFTS a minősített kommunikáció egyik alternatíváját nyújtotta elsődleges vagy másodlagos lehetőségként. [13]

Az MH PRT 11. váltás híradó- és informatikai tisztjeként mélyrehatóan megismerkedhettem az IFTS-szel, problémáival és azok megoldási lehetőségeivel.

A PDT-100 antennák mágnestalpaik segítségével kiválóan rögzíthetők fémfelületekhez, azonban a magyar erők által is alkalmazott amerikai harcjárművek olyan kompozit anyagból készülnek, melyek antimagnetikusak. Megoldásként a járművek tetejére fémlemez erősítettek és erre rögzítették az antennákat.

Az eszköz kezelési és karbantartási utasításában olvasható, hogy az antenna 5 méteres körzetében más sugárzó eszköz nem üzemelhet, azonban az 5 méteren belül működő más kommunikációs eszközök (Iridium műholdas telefon, 50W-os URH rádió) nem zavarják a rendszert. [7] [8]

Az eszköz az L-sávban működik (1,525GHz–1,660GHz). Bár a jammer (zavaróeszköz) hivatalosan ezt a tartományt nem zavarja, mégis, aktív zavarás mellett nem alkalmazható az eszköz. A probléma valószínűleg a felharmonikusoknak vagy a vevő bemenetére eső nagy teljesítménynek köszönhető. Ugyanis a jammer antenna, amely 100W-tal sugároz, 2 méter távolságra helyezkedik el az IFTS-antennától, amely a zavarást érzékelvén letilthat. Az általunk elvégzett próbaüzemek is bizonyítják, hogy a működő rendszer bekapcsolt aktív zavaróeszköz mellett a terminál és a műhold közötti kommunikációt visszajelző ikon (Lock) sárgára vált – nincs kapcsolat a műhoddal –, és az eszköz képtelen lesz az üzenetküldésre-fogadásra, valamint a többi egység sem látja a pozíciónkat. Mindezek mellett továbbra is követhető a saját és más egységek helyzete a térképen.

A PDT-100 antennának viszonylag nagy látószög – a vízszinteshez képest 18°-ra – van szüksége az üzembiztos kommunikáció fenntartásához (a GEO-pályás műholdak miatt). Ebből eredően a gyakorlati tapasztalat azt mutatja, hogy a szűk völgyekben a kommunikáció nem működik, és a helyzetfrissítés is lassabb. [12]

Gyakori hibajelenség, hogy a helyi gyorsítótár megtelik, melyre egy hibaüzenet hívja fel a figyelmet. Ilyenkor ki kell jelentkezni a rendszerből, és back adminnal kell újra bejelentkezni a Windows-ba. A megfelelő adatok ürítése után a rendszert újra kell indítani. A gyakorlati tapasztalat azt mutatta, hogy érdemes volt minden kimenetel előtt végrehajtani ezt a karbantartást, így jelentősen megnövelve (kb. fél óra) az előkészületre fordítandó időt. [14]

Összességében megállapítható, hogy az IFTS mára egy megbízható rendszerré fejlődött, azonban lassú betöltődése (bekapcsolással együtt 15 perc) és a gyakori szervizelési igénye, továbbá az aktív zavarással szembeni érzékenysége miatt alulmaradt a modernebb FBCB2 BFTS-rendszerrel szemben.

2012 júliusáig az Afganisztánban készülő missziós állomány IFTS-célfelkészítése nehezen volt megoldható. Hóni területen a Magyar Honvédség nem rendelkezik IFTS-terminállal, és elenyésző magyar nyelvű leírás érhető el. Az MH 25/88. Könnyű Vegyes Zászlóalj bázisán megrendezett OMLT 9. célfelkészítés, és a Kabul Nemzetközi Repülőtér Őr- és Biztosító Kontingens szolnoki részfelkészítése során bevezettük az angol nyelvű segédprogramok használatát, továbbá az elkészített magyar nyelvű segédanyagokat a kiutazó állomány híradó-informatikai szakszemélyzete részére átadtuk.

Az IFTS-szakfelkészítés során a következő megállapításokat tettem: bár a felkészülő állomány nagy része rendelkezik angol alap, illetve középfokú nyelvvizsgálóval, azonban az idegen nyelvű oktatóprogramok a nyelvi specifikumok miatt nehezen értelmezhetőek. A probléma megoldásként a rendelkezésre álló angol nyelvű segédanyagokból, az IFTS

Operator Training v2.0 számítógépes program továbbfejlesztésével, létrehoztam egy önálló, magyar nyelvű html-es segédprogramot. Az IFTS Kezelői Kurzus v2.1 felhasználócentrikus, az operátor által elérhető legfontosabb funkciókra fókuszál, valamint beépítésre kerültek az MH PRT-11 tapasztalatai (1. ábra).

BLUE FORCE TRACKING SYSTEM (BFTS) RENDSZER ÉS ALKALMAZÁSÁNAK TAPASZTALATAI

Az Amerikai Egyesült Államok kormánya a háborús tapasztalatokból levont következtetések alapján elhatározta a vezetés-irányítási rendszer korszerűsítését. Az USA korábbi háborúiban nem volt ritka jelenség a baráti tűz, amikor is a távoli tűztámogató alegységek az információk pontatlansága és kommunikációs torzulások miatt olykor a saját csapataikra vezettek tüzet.

Napjainkban két fő részre oszthatjuk a rendszert: az FBCB2 BFT-re¹⁵, illetve az FBCB2 EPLRS-re¹⁶. A legelterjedtebb az FBCB2 BFT (2. ábra), amely képes maximum bizalmas összeköttetést teremteni a műholdas csatornák kihasználásával. Az EPLRS olyan rendszer, mely a földi URH rádiórendszeren keresztül hoz létre minősített (titkos) összeköttetést két állomás között. Missziós területen a köznyelven az egyszerűség kedvéért az FBCB2 BFT-rendszert BFTS-nek, az FBCB2 EPLRS-t pedig EPLRS-nek nevezik. [10]

A Magyar Honvédség Tartományi Újjáépítési Csoport a CONS-egyezmény alapján, 2011 tavaszán kapta meg az első BFTS-terminálokat a MRAP MAXXPRO és HMMWV 1151 típusú harcjárművekbe beépítve. A rendszer teljes körű üzembe helyezésére azonban 2011 szeptemberéig várni kellett.

A misszióban szolgálatot teljesítő állomány részére a FBCB2 FTS egy új rendszer volt, korábban csak néhányan találkoztak a más alapokon nyugvó IFTS-rendszerrel. Elsőként a híradó-informatikai szakállomány felkészítése történt meg. A szakemberek átlagosan 6 óra alatt sajátították el a terminálok alapvető karbantartását, kezelését. Ezt követte az Őr- és biztosítószázad kijelölt állománya, illetve a hadműveleti részleg szolgálatot teljesítő váltásos állománya. A tapasztalatok alapján elmondható, hogy a nem szakállomány felkészítése 2 fős csoportokban (több ember nem fér oda az eszközhöz) kb. 50 percet vesz igénybe. Ez az oktatás érinti az eszköz ki-be kapcsolását, az SA kezelőfelület bemutatását, az üzenetek küldését-fogadását. Az ismeretek elsajátítását követően, 3-4 héttel később, haladó foglalkozás lett levezetve a kijelölt hadműveleti és biztosító állománynak.

Következtetésként megállapítható: a rendelkezésre álló, egyelőre csak angol nyelven elérhető segédprogramokat felhasználva, még a hazai felkészítés keretében, a híradó-informatikai szakállománynak kétnapos, az egyéb állománynak egynapos, számítógéppel támogatott képzést kellene megvalósítani, melynek fő irányja a program alkalmazásaira irányul. Ehhez szükséges a jelenlegi képzési programok kiegészítése. Az így megszerzett tudásanyag a missziós területre történő kiérkezést követően, a beillesztő foglalkozások során frissítendő. Két-három fős csoportok

ban mintegy 50 percet vesz igénybe, fókuszálva az eszköz ki- és bekapcsolására, valamint az alapvető karbantartásra. Mindemellett a hadműveleti beosztottak informatikai munkaadóira feltelepíthetők a már említett segédprogramok, amelyek vállalati környezetben is licenzmentesek. Ezek az intézkedések nagyban könnyítenék a beillesztő tréningek zsúfoltságán, valamint jelentős idő takarítható meg, továbbá hozzájárul az eszközök mind professzionálisabb szintű felhasználásához is.

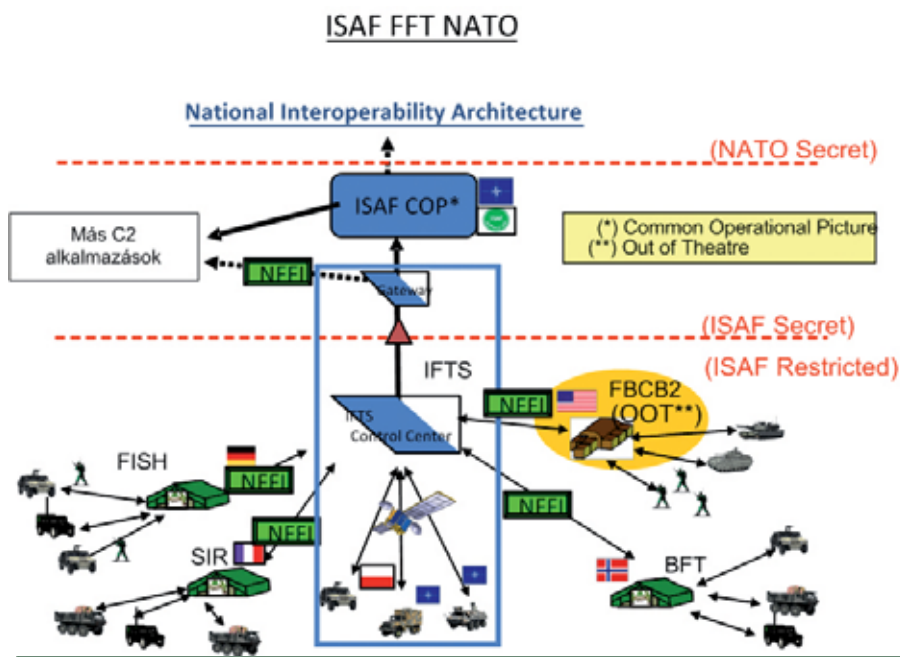
A BFTS-állomások üzemeltetésénél előforduló probléma volt, hogy az egyes felhasználók, többek között akik nem részesültek teljes körű felkészítésben, nem előírászerűen állították le a terminált. Gyakori volt az áramtalanítással történő leállítás, mely négyöt alkalom után a Linux operációs rendszer összeomlását eredményezte. Egyes esetekben az informatikai szakállomány vissza tudta állítani az eredeti helyzetet, de sajnos sok esetben csak a merevlemez cseréje jelentett megoldást a problémára. Az ilyen cserék az amerikai fél logisztikai ellátásától függenek, és 2-6 hét időtartamra tehetők. A probléma megelőzhető a honi és missziós területen történő felkészítéssel, ismétlő foglalkozásokkal, valamint komoly visszatartó erővel rendelkezik a kontingensparancsnok által kiszabható pénzbírság is. Mindazonáltal a probléma teljes mértékig nem küszöbölhető ki, mert mindig is lesznek olyan emberek, akik nem túl nagy technikai érzékkel rendelkeznek. Ezek tükrében érdemes tartalék merevlemez-meghajtókat igényelni az amerikai féltől, így technikai meghibásodás esetén sem esnek ki eszközök.

Az MH PRT híradó szakemberei a terminálok átvizsgálása és a felhasználói panaszok során gyakran regisztrálták a külső GPS-antennához kapcsolódó W3R koaxiális kábel szakadását. A vezeték megfelelő szakmai ismeretekkel és a rendelkezésre álló (civil kereskedésben is kapható) javítóanyaggal könnyen helyreállítható.

Nem volt ritka jelenség az antenna és a terminál közötti összeköttetés megszakadása. Ezt a szakszemélyzet a szoftveres „Offline” módban történő karbantartással javította. Legtöbbször elegendő volt az antenna ilyen módon történő újraindítása.

A hadműveleti munka könnyebbé tétele érdekében az ott elhelyezett AN/UJK-128 egységet érdemes lenne felváltani a már megrendelt „TOC kit” készlettel. A felhasználóbarátabb Panasonic CF laptop megkönnyítené a munkát, illetve projektoros kivetítési lehetőséget is biztosítana. A harcvezetési központban szolgálatot teljesítő hadműveleti beosztottak lehetősége van az üzenetek almenüben előzetes harcintézkedést, harcparancsot és kiegészítő harcintézkedéseket kiadni az alárendelt részére. Ez hasznosnak bizonyulhat, ha a csapatok több napig FOB-n tevékenykednek, és a harcászati helyzet gyors változása megköveteli az újabb parancsok kiadását.

Bár a terminál a szélsőséges környezeti hatásoknak is ellenáll, azonban a folyó műveletek, az afganisztáni homok és a felhasználók miatt szükséges gyakori nagykarbantartásokkal és alkatrészcsereikkel számolni. Ezeket az amerikai fél – kellő koordináció mellett – egyelőre bérmentve nyújtotta. Az amerikai mobil javítócsoporthoz általában két hónapra elő-

3. ÁBRA NFFI-INFORMÁCIÓK PUBLIKÁLÁSA AZ AMN-HÁLÓZAT FELÉ (FORRÁS: R. PORTA NC3A, BRIEF OF FFT INTEROPERABILITY, 05 FEBRUARY 2009)

re megvan a javítási tervük. A PRT-s tapasztalatok alapján érdemes évente nagykarbantartást leigényelni, valamint tartalék alkatrészeket fenntartani.

További fontos tapasztalat, hogy az üzenet továbbításnál célszerű FLASH üzenetként továbbítani a kívánt információkat. A ROUTINE üzenet továbbítási eljárásnál gyakori volt az üzenetek késése, nem egy esetben több órával később történt meg a kézbesítés. Ez kielégíti a ROUTINE eljárást, ugyanis 14 óra áll rendelkezésre az üzenet továbbítására. FLASH eljárás esetén az üzenetnek 10 percn belül el kell jutnia a címzetthez. Ez a gyorsaság már kielégítette a harcászati követelményeket. [10]

A KÖZÖS HARCÁSZATI KÉP MEGALKOTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI

A magyar katonák a NATO-vezetésű Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő keretén belül látnak el békemissziós feladatokat Afganisztánban. Az erők nagy része a német irányítás alatt álló Északi Regionális Parancsnokság (RC-N¹⁷) alárendeltségében, illetve területén működő PRT-ben és OMLT-ben tevékenykedik. Ezeket a csapatokat szerelték fel a műveleti területen található erőkövetési rendszerek nagy részével. Ezek a már korábban említett IFTS- és BFTS-eszközök. Az Északi Régióban állomásozó más NATO-országok is rendelkeznek erőkövetési rendszerekkel, így a németek és a norvégok is.

A mindenki által egyéségesen értelmezett harcászati helyzetkép – vagy ahogy az angol terminológiában használják: *common operating picture* (COP) – kirajzolása elengedhetetlen a sikeres többnemzeti együttműködés és feladat-végrehajtás érdekében. Ezt felismerve megfogalmazódott a NATO-ban egy széles körben elérhető, FFTS független, SA-, illetve az NFFI¹⁸-információk megosztására szolgáló platform. Ennek szellemében szükséges az FFTS¹⁹-rendszerek interoperabilitásának megteremtése. A min-

den oldalú együttműködés kialakításának első lépése a haderőnemek – szárazföldi, légi, haditengerészeti – közötti átjárhatóság biztosítása (C4I, ellenség-barát felismerő rendszerek stb.). [4] [9]

A szárazföldi és légi haderőnemek kooperációjának alapjaira a következő feltételek teljesülése: a légi járművek fedélzetén működtetni kell harctéri azonosító eszközöket; szabvány üzenetküldési formákat; C2 információszolgáltatások (erőkövetés) biztosítása meghatározott harcászati adatkapcsolati úton az előjáró irányában. Ezeket az elvárásokat a 2012-ben hatályba lépett NATO STANAG 5527 szabvány tartalmazza. [2] [3]

A szövetséges NATO-országok által közösen értelmezett helyzetkép (COP) kialakításának második lépcsője a különböző nemzetek C2-rendszereinek összekapcsolása (gondoljunk itt az erőkövetési rendszereknél magasabb kategóriákra). [11] Ezen interoperabilitás kialakításán érdekeltek a tagállamok létrehozta egy önkéntes programot (MIP²⁰), mely alapján vállalják C4I-rendszereik összekapcsolását. Ennek szellemében többek között évente megrendezik a Combined Endeavor gyakorlatot, melyen hazánk is képviselteti magát. A többnemzeti gyakorlatok célja a tagországok rendszerei összekapcsolhatóságának vizsgálata és gyakorlati megvalósítása. Jelenleg a MIP v.2 és MIP v.3 szabványoknak kell megfelelniük összekapcsolhatóság tekintetében a C4I rendszereknek. [9]

A MIP-alkalmas rendszerek képesek megosztani egymással SA-adataikat (saját csapatok feltöltöttsége, kapacitása, elhelyezkedése, illetve az ellenségről szerzett információk), a tervezett mozgások, műveletek, illetve az ABV-helyzet információit. [9]

Az erőkövetési rendszerek interoperabilitásának gyakorlati megvalósulása a NATO afganisztáni műveleteiben a következőképpen működik: az ISAF-erők számára rendelkezésre áll egy titkos minősítési szintig alkalmazható informatikai hálózat, az Afghanistan Mission

Secret (AMN), korábbi nevén ISAF SECRET. Az AMN-hálózat lehetőséget nyújt a felhasználók számára levelezésre, saját zártcélú honlapok készítésére, és további alkalmazásokkal az SA- és NFFI-információk térképen való megtekintésére.

A NATO komoly informatikai háttérintézményt hozott létre, melynek feladata többévtől: 2012 elején még csak öt olyan rendszer volt (amerikai, német, norvég, francia, IFTS), melyek érdemleges NFFI-információkat tudtak megosztani a közös harcászati helyzetkép kirajzolásához. Ez az informatikai háttérintézmény azonban nem egységes, a tagállamok híradó-informatikai elemeiből épül fel. A szövetséges országok erőkövetési rendszerei az IFTS Control Center felé megküldik az NFFI-információkat (3. ábra), amelyeket az AMN-hálózat felé publikálnak. [9][11]

Az erőkövetési rendszerek összekapcsolása számos műszaki anomáliát vet fel. Példaként: az RC-North területén járórózó német terminál elküldi a pozícióját műholdon keresztül a területi felvevőpontba, majd innen továbbítja a német rendszer központi szerverére. Az itt feldolgozott és a NATO számára hozzáférhető NFFI-információkat továbbítja az IFTS Control Centerbe, amely összegzi az öt különböző rendszerből kapott SA- és NFFI-adatokat, és továbbítja az AMN-hálózatba. Az AMN-hálózatban az iGeoSIT²¹-alkalmazáson keresztül elérhetővé válnak a terminálok helyzetinformációi. [11] Az iGeoSIT-alkalmazás az AMN-hálózaton elérhető Java-alkalmazás, melynek segítségével elérhető az NFFI- és SA-információk. A program felhasználói felületén megjelennek az IFTS Control Centerből

kapott információk, illetve az így kialakult SA- kezelőfelületre további adatokat lehet felvinni. Az iGeoSIT-alkalmazást értelmezhetjük 2,5. lépcsőnek is az erőkövetési rendszerek interoperabilitásához vezető úton. [11]

Jelenleg is fejlesztések folynak a teljes interoperabilitás kialakítására, mint a szöveges üzenetek küldése és fogadása az iGeoSIT- és az FFTS-terminálok között. További technikai fejlesztéssel elérhetővé válhat, hogy a különböző FFTS-terminálok lássák egymást (harmadik lépcső), illetve szöveges üzeneteket is válthassanak. Ez – a jelenlegi rendszerfelépítés mellett, a tesztek eredményei alapján – megközelítőleg 30 percet venne igénybe, így a gyakorlati alkalmazás még távoli. [6]

ÖSSZEZGÉS

A magyar katonák a nemzetközi egyezmények alapján biztosított erőkövetési rendszereknek köszönhetően nagyobb biztonságban hajthatják végre feladataikat missziós területen. A rendszerek által nyújtott interaktív térképes felületen az előjáró figyelemmel kísérik az alárendelt alegység közel valós idejű mozgását, tevékenységét a műveleti területen. Mindezen gyakorlati tapasztalatok alátámasztják, hogy korunk hadviselésének elengedhetetlen része a pontos harc helyzetismeret és a szövetségekkel azonos harcászati helyzetértelmezés.

Megítélésem szerint hazánkban a kor által támasztott kötelezettségek kielégítésére szükség lesz saját C4I-, illetve erőkövetési rendszer bevezetésére. Az így létrejövő rendszerek nagyfokú együttműködést eredményezhetnek a szövetséges országokkal.

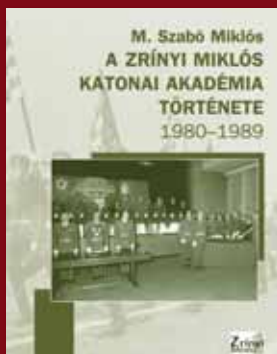
(A szerző dolgozatával I. helyezést ért el a 2012. őszi TDK-konferencián)

FORRÁS- ÉS IRODALOMJEGYZÉK

- [1] NATO STANAG 5500
- [2] NATO STANAG 5516
- [3] NATO STANAG 5527
- [4] MIL-STD 6016
- [5] ISAF PSR CIS 018b
- [6] Multilateral Interoperability Programme, MEB1R-US-PMG, Edition:1.1, 2003.
- [7] ISAF Force Tracking System Operator Training 2 Student Handbook, Version 2.1 June 2007.
- [8] PDT-100 User Manual CAL-MN-1021-10004
- [9] Huchard, Denis, Laby, Polzer, Negret: Land Force Tracking Gateway Network Centric Capability Pattern, Version 3.0, February 2010.
- [10] FBCB2 Courseware V 3.5 számítógépes távoktatási tananyag
- [11] OTL Martin Barbeln: Aktuelle Dartsellung des Einsatzes FüInfoSysH in ISAF AOR RC NORTH, Die F-Flage 2-2012, p. 15-17.
- [11] Attila Gulyas: Force Tracking System in SOF applications, AARMS 2009 Volume 8 Issue 4 pp. 601-617
- [12] Dr. Németh András főhadnagy: Műholdas híradás, előadás, 2009. április
- [13] Juhász József százados: MH PRT-11 híradó-informatikai rendszerei, előadás 2012
- [14] Árvai András őrnagy: OMLT-3 híradó-informatikai tapasztalatai, előadás 2010
- [15] R. PORTA NC3A, brief of FFT interoperability, 05 February 2009

- 1 International Security and Assistance Force – Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő
- 2 Information technology– információs technológia
- 3 High Mobility Multipurpose Wheeled Vehicle – nagymozgékonyosság, többcélú kerekes jármű
- 4 Combined Joint Operational Center – Többnemzeti Összhaderőnemi Hadműveleti Központ
- 5 Force Protection – az erők megóvása
- 6 command and control – vezetés és irányítás
- 7 Situational Awareness: helyzetismeret
- 8 Standardization Agreement for procedures and systems and equipment components – Eljárások, rendszerek és felszerelés-összetevők szabványosítását meghatározó megállapodás (NATO)
- 9 Force XXI Battle Command Brigade and Below – a XXI. századi haderő harcászati szintű vezetési rendszere (USA)
- 10 Provincial Reconstruction Team – Tartományi Újjáépítési Csoport
- 11 Operational Mentoring and Liaison Team – Műveleti Tanácsadó és Összekötő Csoport

- 12 Blue Force Tracking System – a „kék” (azaz saját, baráti, koalíciós) erők mozgását követő rendszer
- 13 Very Important Person – nagyon fontos személy
- 14 Forward Operational Base – előretolt hadműveleti bázis
- 15 Force XXI Battle Command Brigade and Below Blue Force Tracking System – a XXI. századi haderő harcászati szintű vezetési rendszerének „baráti” erők követési rendszere (USA)
- 16 Force XXI Battle Command Brigade and Below Enhanced Position Location Reporting System – a XXI. századi haderő harcászati szintű vezetési rendszerének megerősített helyzetjelentő rendszere (USA)
- 17 Regional Command North – Északi Regionális Parancsnokság
- 18 NATO Friendly Force Information – NATO baráti erők információi
- 19 Friendly Force Tracking Systems – baráti erők követési rendszerei
- 20 Multilateral Interoperability Programme – többoldalú együttalkalmazhatósági (interoperabilitási) program
- 21 Interim GEO Spatial Intelligence Tool – ideiglenes geográfiai helyzetfelderítő alkalmazás

A ZRÍNYI KIADÓ ÚJDONSÁGA

M. Szabó Miklós: A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1980–1989

Az akadémia vezetése és a teljes személyi állomány maximális odaadásának köszönhetően és a folyamatos korszerűsítések eredményeként a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia minden megrázkódtatást elkerülve teremtette meg a rendszerváltást követő viszonyok közötti töretlen továbbműködés, a NATO-akadémiák közösségének egyenrangú tagjává válás, illetve a Nemzetvédelmi Egyetemmel való átalakulás feltételeit. A kötet a közösség teljesítménye előtti tisztelgés.

Keménytáblás, 176 oldal, ára: 2800 Ft

Csepregi Balázs őrnagy:

AZ MH ZÁSZLÓALJHARCCSOPORT CREVAL-FELKÉSZÜLÉSÉNEK KIKÉPZÉSI KÉRDÉSEI

Immár harmadik alkalommal készült fel az 5. Bocskai István Lövészdandár 62. lövésszázalója mint a Magyar Honvédség Zászlóaljharccsoport (továbbiakban: MH ZHCS) bázisa, hogy a NATO egységes előírásainak megfelelően megmérettessen és összehajszolva az addigi felkészülését „harcra kész” minősítést kaphasson.

A CREVAL-ellenőrzés előtti felkészülés mindig kiemelt jelentőségű a zászlóalj életében, bár a tervezési munkálatok és kiképzés sokkal hosszabb időszakot ölel fel, mint az MH ZHCS terveiben szereplő néhány hónap. A szűken vett felkészülés 2012. február 27-én indult és az MH ZHCS október eleji harcászati gyakorlatával zárult; ez nagyjából 6 hónapos kiképzési időszakot takar, bár némi nehézséget jelentett, hogy mind a dandár kiképzési ciklusait (I.–II. félév), mind a zászlóalj munkatervezési időintervallumát (áprilistól szeptemberig, októbertől februárig) keresztültszeli.

A tervezés alapját a HM Honvéd Vezérkar főnöke által kiadott, de időszakonként felülvizsgált és módosított „Hadműveleti követelmények” jelentik. Ez az okmány nem feladatokat, hanem – mint neve is mutatja – képességeket határoz meg, szem előtt tartva az egyéb, lövészalapszervezetekre megszabott előírásokat és pontosan meghatározva a kiképzési mozzanatokat. Ugyanakkor – figyelembe véve az erőforrásokat és a lehetőségeket – széles körű segítséget nyújt a parancsnok részére a felkészítés irányvonalának és módszerének meghatározásában. Az alárendelt parancsnokokat is célszerű már a tervezés kezdeti szakaszában bevonni, így biztosítva lehetőséget arra, hogy az állomány felkészültségének vagy a felkészültség hiányosságainak ismeretében a legcélszerűbb kiképzési tevékenységet „álmodja papírra” a zászlóalj vezetése.

Ha úgy tetszik, a nulladik mozzanat a foglalkozásvezetők felkészítése. A katonák kiképzésének legfőbb letéteményese a jól képzett, kelendő tapasztalattal, szakmai és vezetői tudással felvértezett altiszti gárda, ezért rajparancsnoki és altiszti felkészítések alapozták meg a zászlóalj éves felkészülését. Ez azonban nem befejezett tevékenység, hanem egy egész kiképzési időszakon átívelő folyamat, természetesen nagyban támaszkodva a vezénylőzászlósi rendszer észrevételeire és javaslataira.

A folyamat első lépcsőfoka az egyéni felkészítés, ami általános és szakfelkészítést takar. Bár az egyéni felkészítés volt a megelőző év fő célkitűzése, ezt érthető okokból (missziós feladat ellátása, fluktuáció, békehiányok és tartósan távollévő pótlása) mégis az elejétől végre kell hajtani. Természetesen a felkészítés során azzal a feltevéssel számolunk, hogy a

legénységi állomány már rendelkezik az alap kiképzés során elsajátított tudásanyaggal.

Ha bárki csak egy kis időt töltött lövészalagság kiképzésének tervezésével, akkor nem ismeretlen a raj-, szakasz- és századösszekovácsolás fogalma. Ezek azonban a konkrét felkészítésen túlmenően kiképzési időszakokat is jelentenek egy zászlóalj életében. Ez a fajta tagolás ugyanis egyértelműen csak a gépesített lövész-harcászatot takarja, hiszen az ellátószakasznak vagy a páncéltörő rajnak például ilyen felkészítése nincs! Azonban ha hozzáigazítjuk azokhoz, vagy megpróbáljuk megfeleltetni az adott szakterület kiképzési tárgyköreit, akkor jó eséllyel a végső megmérettetésen minden alegység képes lesz képességeinek maximumát nyújtani. Nem lehet a felkészülés minden mozzanatát részletesen felvázolni, arra ott vannak a kiképzési és munkatervek, ezért az alábbiakban csak a fél év néhány mérvadó aspektusát eleveníteném fel.

LŐKIKÉPZÉS

A lövész lökiképzés szorosan ráépül az általános lökiképzés tudásanyagára, sőt némiképpen keveredik is annak elemeivel. Az azonban mindenképpen igaz, hogy rendkívül alapos elméleti felkészülésnek és vizsgáztatásnak kell megelőznie a gyakorlati végrehajtást. Az egyéni lögyakorlatok szokásos menetét (egyéni lögyakorlatok védelemben, támadásban, ellenőrző lögyakorlat) és a kötelék lögyakorlatokat (raj-, szakasz-) a felkészülés időszakában tűzpar lögyakorlatokkal terveztük áthidalni mind a lövészkatonák, mind a harcjárművek tekintetében. Bár ezeket – talán indokolatlanul – a lövtasítás az egyéni lögyakorlatok között tárgyalja, nagyon jól segítik a csoportos harctevékenységek alapjainak begyakorlását. Egy alapvetően kiképzési jellegű írásnak nem lenne szabad pénzügyi-gazdálkodási kérdésekről szólnia, mégis meg kell említenem azokat a tényezőket, amelyeket a folytonos tervezések közepette figyelembe kellett vennie mind a zászlóaljnak, mind az alakulatnak.

A helyőrségi lőtér adottságai folytán a zászlóalj fő fegyverteti eszközeinek tekinthető 30 mm-es gépgyűrtnek csak a lőtéri változatai alkalmazhatóak, amelyek ára a harci változat többszöröse. A Magyar Honvédség központi gyakorló- és lőterein, a megadott biztonsági keretek betartásával bármely löszertípus használható, ám az oda való kiteleplésnek komoly üzemanyagköltség-vonzata van, az élelmezési és személyi kiadásokat nem is említve. Ráadásul az egyes lögyakorlatok logikai sorrendjét nem célszerű megbontani (a raj kötelékben végrehajtott lögyakorlatát meg

kell hogy előzzék a harcjármű-irányzók egyéni lögyakorlatait, a szakaszokét a harcjármű-tűzparóké). Az erőforrásokkal való takarékoság szem előtt tartásával figyelembe kellett venni, hogy a kollektív fegyverek használatára – a fő fegyverkezelők helyettesítésére – indokolt volt „létszámon felüli” lögyakorlatok beiktatása. Végezetül komoly kapacitást kötött le a lövészetek nyilvántartása és pótlása, például olyan előre nem tervezhető okok miatt, mint a tűzgyújtási tilalom, amely különösen akkor jelent gondot, ha egy típusú fegyver összes rendszeresített löszere gyújtó- vagy fényjelzős lövedék.

A jól megtervezett és változatosan levezetett kezelőszemélyzet- és (lövész) kötelék-lögyakorlatok (raj) pedig – túlhaladva a kiképzési ág kereteit – egyfajta erőpróbaí a lökiképzésben (célfelderítés, tűzhelyesbítés) és a harcászati (tűzvezetés, parancsnoki munka) tanultaknak. A felkészülés ideje alatt – a rugalmasabb felhasználás érdekében – külön lögyakorlat lett tervezve a rajok harcjárműves és harcjármű nélküli tűzvezetésének begyakorlására, gondolva azokra a helyzetekre, ahol a lövészeknek nélkülözniük kell a BTR-80/A típusú páncélozott eszközeiket.

MŰSZAKI KIKÉPZÉS

A műszaki kiképzés jelentős részét az erődítés és az álcázás tárgykörei tették ki; ezek önmagukban is komoly különbségeket jelentenek a zászlóalj alárendeltjeinél az eltérő haditechnikai eszközök, harcrendi elemek és az alkalmazott eljárások tekintetében. Nagy hangsúlyt fektettünk a robbantás ismeretének felelevenítésére mind a tűzzel való gyújtás, mind a villa-

mos gyújtás fogásainak elsajátításával. Ebben nagy segítséget nyújtottak – az egyébként az MH ZHCS műszaki modulját is biztosító – művelettámogató műszaki zászlóalj szakemberei.

A nem szervezetszerű átjárónyitó katonák felkészítése kapcsán több mint félszáz fő lett kiképezve robbanó és nem robbanó műszaki zarakon történő akadályelhárításra, nyújtott töltetek készítésére és alkalmazására. Külön időkeretben lett felkészítve a földrobbantás „fortélyaira” az állomány, amely az erők megóvása kapcsán különösen sebezhető, vagy kiemelt célpontot jelenthet az ellenséges erők számára. Minden alegység részéről ki lett jelölve a felkészítendő állomány, de túlsúlyt jelentett az aknavető-alegységek és a logisztikai század sérülékeny elemeinek kezelőszemélyzete, ahol a hagyományos, sánccszerszámokkal végrehajtott kézi földmunka különösen célszerűtlen és indokolatlan időrabló tevékenység. A műszaki zászlóaljaj egyébiránt a felkészítés nagy részében harmonikus volt az együttes tevékenység, mintegy bizonyítva, hogy az egységes felkészítési elvek és szabályozók ellenére is szükséges az állandó állományú harccsoportosítások gyakori közös kiképzése és összekovácsolása.

VEGYIVÉDELMI KIKÉPZÉS

A vegyivédelmi kiképzés elméleti ismereteit főként az egyéni kiképzés időszakában oktattuk, a vegyivédelem feladatait pedig döntően a harcászati tárgykörök témakörében gyakoroltattuk be. Ettől függetlenül és ezzel párhuzamosan kéthavonta vegyivédelmi nap lett betervezve, amelyen nemcsak kiképzésre került sor, hanem a katonák felmérése is megtörtént. Az alárendelt alegységek nem szervezetszerű vegyi- és sugárfelderítőinek, valamint vegyivédelmi tiszthelyetteseinek időszakos felkészítése pedig, a zászlóalj hadművelleti részlegének szakemberei által, összevonásokon lett végrehajtvá.

Külön említést érdemel az ABV modulszakasszal való együttműködés megszervezése. Erre a táborfalvi lő- és gyakorlótéren végrehajtott, századszintű éleslövészettel egybekötött harcászati gyakorlatokon került sor. Az időben eltoltt gyakorlatsorozaton minden lövészszázad (századharccsoport) a végrehajtás egy mozzanatában elvégezte a teljes alegység harcjárműveinek teljes vegyimentesítését. Ez jó gyakorlati lehetőséget nyújtott mind a mentesítőhely kiválasztására, felderítésére és berendezésére, mind a mentesítőkörtel elfoglalására, biztosítására, az alegységek rotációs rendszerű mentesítésére, valamint az alegységparancsnokok együttműködési kérdéseinek tisztázására. Ugyanakkor az ABV- szakasz is hasznos tudásanyagot meríthetett a lövészszázalójnál megkövetelt általános biztosítási és harcászati tevékenységre vonatkozólag. A kedvező tapasztalatok hatására valószínűleg az elkövetkező felkészítési időszakokban is tervezzük a közös tevékenység eme gyakorlatias példáját.

TÜZÉR SZAKKIKÉPZÉS

Talán az egyik legbonyolultabb kiképzési ág; nem a végrehajtható feladat, hanem a szervezeti-alárendeltségi viszonyok miatti tervezés

okozott ellentmondást. A tüzer beosztású katonák az egyéni felkészítés időszakában az előírt kiképzéseket hajtották végre. Míg a kötelékkiképzés során a lövészszázadok támogatószakaszai megosztva végezték a lövész és a tüzer szakkiképzésben előírt feladataikat, addig az aknavetőszakasz a szakkiképzés követelményeinek megfelelően haladt a feldolgozandó témakörökkel. A szakcsoportos szakalapozó felkészítést az aknavető beosztású katonák együtt kezdték, de az eltérő fegyvertípusok miatt külön folytatták. A ZHCS állománytáblája azonban eltér a békében használttól, ezért végül bizonyos katonák mindkét típusú aknavetőre fel lettek készítve. Az ellenőrző tűzvezetésen még a 60 mm-es aknavetővel vettek részt, míg az egyéni tűzfeladatokat részben a 60, részben a 82 mm-es aknavetővel hajtották végre. Bizonyos szakképzettségekre történő felkészítéseknél, mint amilyenek a tüzerfelderítő, a bemérő és a kidolgozó, a kiképzés folyamán összevonásokkal igyekeztünk eleget tenni. Bizony a sokféle történő megfelelés kényszere nem tett jót a szakmának, és csak időt és energiát nem kímélve sikerült az elvárt követelményeket teljesíteni.

Még mostohábbá tette a lehetőségeket, hogy az adott felkészítési időszakban egyetlen éles rakétaindítás sem történt, míg a lőtér és a kihelyezés időbeni és térbeli korlátai miatt nem került sor éleslövészettel egybekötött harcászati gyakorlatra sem a páncéltörő-, sem az aknavető-alegységek részére. Ugyanígy törölve lett az együttműködés begyakorlására tervezett tüzer rendszergyakorlat, amelyet a hadművelleti követelmények írtak elő. Itt az előljáró tűztámogató kötelékét a tüzerosztály biztosította volna.

Tűztámogatás tekintetében viszont sikeres előrelépés történt a lövészszázad-parancsnokok tábori tűzigénylésének elméleti és gyakorlati végrehajtásában. Ugyanígy bizonyos szempontból „sikersztorinak” könyvelhetjük el a nemzetközi környezetben már szinte elengedhetetlen ECAS-felkészítést is. Ezt a tevékenységet többnapos elméleti kiképzés után, a lőtér területén, egy Gripen harci repülőgéppel segítségével volt alkalma a parancsnoki állománynak „élesben” is begyakorolni, természetesen külső előadók felkészítésével és mentorálásával.

HARCÁSZAT (SZAKHARCÁSZAT)

Szerencsés helyzetben volt a zászlóalj a tekintetben, hogy a fluktuáció ellenére egy jól felkészült, tapasztalt maggal rendelkezett a légénységi állomány körében is, akik ha oktatóként nem is állnak meg a helyüket, de a szakterületükön otthon vannak. Erre a szaktudásra építve a harc- és harccal kapcsolatos

tevékenység fogásainak elsajátítására, a fél éven átívelő, tematikájában és időtartamában egymásra épülő gyakorlatsorozatot terveztünk. A gyakorlótéren végrehajtott kezdeti összekovácsolási foglalkozásokat hamarosan – az általunk csak „kis kihelyezéseknek” nevezett, gyakran az éjszakai időszakot is magába foglaló – kiképzések követték, melyek megtervezésénél – a zászlóaljparancsnok döntésének megfelelően – az első időszakokban csak a feldolgozandó témaköröket szabták meg az alegységparancsnokoknak, de mind a tevékenység, mind a módszerek tekintetében szabad kezet kaptak. A későbbiek folyamán, egyre szabályozottabb keretek között, 32–72 órás gyakorlatokon került az állomány mind fizikailag, mind pszichikailag terhelés alá, hogy a CREVAL-ellenőrzés időszakára elérjék a szükséges képzettségi szintet. Ezeket a bonyolultan megkoreografált, komplex gyakorlatokon kizárólag gyalogosan hajtottuk végre a feladatokat, kiemelt figyelmet fordítva az álcázás, a híradás, az éjszakai harc és a tűztámogatás kérdéseire.

Bár már több publikáció is foglalkozott ezekkel a gyakorlatokkal, annyit mindenképpen szükségesnek tartok megemlíteni, hogy szakítva az addigi végrehajtó-alájátszó szerepkörökkel, itt minden alegység egyszerre volt értékelés és ellenőrzés. Szélsőséges esetekben az is előfordult, hogy egy-egy feladatnál az előbbi ellenfél néhány órával később már együttműködésre kötelezett lett. Szerencsére a kihelyezések egy időszakában sikerült MILES-eszközök igénybevételét is biztosítani, így téve még valószínűbbé ezeket a harcászati mozzanatokot.

A gyakorlatok majd minden pillanatát alaposan felkészített döntőnkénti állomány kísérte figyelemmel. Nemcsak a harcászati tevékenység jelentett értékelési mutatót, hanem például a felszerelés összeállítása, az éjjellátó berendezések elosztása, az utánpótlások és étkezések megszervezése, a rádiókkal és teljesítményekkel történő manőverezés, a rejtjelzés és a jelentések rendjének betartása, a kezdeményezőkésség, illetve más beosztások helyettesítése. Természetesen minden gyakorlatot After Action Review (AAR) követte, mely révén mind a végrehajtott, mind a gyakorlat vezetősége hasznos információkhoz jutott. A tapasztalatok igen kedvezőek voltak, bár megjegyzendő, hogy mind vaklőszerből, mind imitációs anyagból tekintélyes mennyiség fogyott.

Teljesen más jellegű volt a három század éleslövészettel egybekötött harcászati gyakorlata, melyeket a táborfalvi lőtéren – kihasználva a helyőrségi gyakorlótérekkel szemben annak többszörös kiterjedését – a rendszeresített harcjárműveikkel hajtottak végre. Ezeket azonban csak egy nappal előzték meg a szakasz kötelékben végrehajtott lögyakorlatok, ráadásul ugyanannak az egy századnyi BTR-nek a felhasználásával. Ami költséghatékonyaság tekintetében előnyt jelentett, kiképzés-módszertanilag sajnos kevésbé volt célszerű. Még ha a szakaszok tűzfeladataikat a megfelelő szinten teljesítették is, a feltárt hibákat már nem tudták minden esetben kiküszöbölni a századgyakorlatok kezdetéig. Amíg begyakorolták a már említett együttműködési feladataikat a modul ABV-szakasszal, addig nélkülözni kellett saját

szervezetszerű támogatószakaszait, amelyek ekkor még csak az egyéni tűzfeladataikat hajtották végre.

BÉKEFENNTARTÓI KIKÉPZÉS

A hadművelleti követelmények ugyan előírják a békeműveletekben való részvétel képességét, azonban a helyszín, a valós kulturális, vallási, nyelvi és etnikai viszonyok ismerete, a konkrét feladatok, az elvárások, a korlátozó tényezők meghatározása híján csak általános békefenntartói felkészítést tervezhettünk. Ennek keretében békefenntartói egyéni lógyakorlatok, valamint tömegkezelési feladatok végrehajtása került a tervekbe. Ez utóbbi begyakorlásánál igénybe vettük a rendőrség tapasztalt szakembereinek segítségét is. A kéthetes kiképzési blokkban így olyan feladatokra is felkészítést kapott az állomány, ami ismét csak a harcsoport sokrétű felhasználhatóságának bizonyítéka. Természetesen nem nélkülözhető a valós műveletre történő speciális felkészülés, de az általános békefenntartói felkészítés mindenképpen megfelelő alapot nyújt annak teljesítéséhez.

MARS, MILES, KRONOS, BAGLYAS?

Az utóbbi évek takarékosági intézkedései új irányokba terelik a kiképzés tervezésének ismert folyamatait. Tény az is, hogy egyre nagyobb igény van az „univerzális” alegységek iránt. A kényszer olykor bölcsebbé teszi a tervezést, hatékonyabbá az erőforrások felhasználását, célszerűbbé a mindennapokat. Vannak olyan tevékenységek, amelyek csak és kizárólag lő- és gyakorlótereken sajátíthatók el, mások speciális szaktantermeket vagy kiképzőbázisokat igényelnek. Mégis napról napra újabb és újabb lehetőségek adódnak, hogy löszert és üzemanyagot kímélve begyakorolhassák mind az alegységek, mind az egyes katonák a különböző tevékenységeket. Felhasználva a korszak fejlődő lehetőségeit, napjainkban gyakrabban láthatunk képernyők előtt ülő katonákat, ami közelebb viszi őket a valós harctevékenységekhez. A MARS- és MARCUS-rendszerek már évtizedek óta segítik a parancsnoki és törzszervezési gyakorlatokat, a MILES-rendszer viszont a löszertartalékokkal bánik kíméletesen. A zászlóalj által egyre gyakrabban és szélesebb körben használt KRONOS szimulátorok egyszerre képesek a harcjárművek kezelőszemélyzetét összekoordinálni, más részről nagyszerű eszközök az irányzó tűz- és a parancsnok harcvezetésének gyakorlásához is.

Sajnos, csak az eredményes CREVAL-megmértetés után telepítették a Baglyas rendszert, amely a célfelderítés és tűzkiszolgálás kiképzéséhez biztosít olcsó, de sokrétű lehetőséget. Úgy vélem, ezek az eszközök nem helyettesíthetők, de jótékonyan kiegészíthetők a felkészítések és kiképzések majd minden időszakát.

Mint már jeleztem, írásom nem fedheti le a CREVAL-ellenőrzésre készülő zászlóaljharccsoport felkészülésének minden aspektusát, de bízom benne, hogy a megszerzett tapasztalatok hozzásegítik mind a parancsnoki, mind a végrehajtó állományt egy még hatékonyabb kiképzés megvalósításához.

Dr. Csikány Tamás ezredes:

SZÁZÉVES A MAGYAR TŰZÉRSÉG

2013-ban ünnepeljük a magyar tűzértség megalakulásának 100. évfordulóját, amely jó alkalmat kínál visszatekintésre, emlékezésre és akár tanulságok levonására is. Természetesen nem száz évvel ezelőtt jelentek meg először Magyarországon tűzérőfegyverek és -szervezetek, de 1913-ban álltak fel azon tűzerezredek, melyeket a folytonosság miatt méltán tekinthetünk ma meglévő fegyvernemi csapataink elődeinek.

Az első tűzérőfegyverek Európában valamikor a 14. század körül tűntek fel, először vastag falú várak ostromainál, majd ugyanilyen erősségek védelmében. A feljegyzések szerint csataterén első alkalommal az 1346-os creçyi csatában* az angolok alkalmaztak nagy, nehéz vascsöveket tűzérőeszközként.

Ebből az időszakból találunk olyan feljegyzéseket is, miszerint már a Magyar Királysághoz tartozó várak, városok leltáraiban is megtalálhatók voltak ágyúk, és mellettük megfelelő löszermennyiség. Hogy melyik királyunk vitt magával először a háborúba ágyúkat, azt bizonyosan nem tudjuk, de Mátyás király seregében már voltak tűzerek és lövegek.

A török háborúk kora hosszú évszázadokra hadszíntérré változtatta Magyarországot, amely azt jelentette, hogy felgyorsult az akkor legkorszerűbb haditechnikai eszközök megjelenésének folyamata. Hoztak hazánkba tűzérőseget a törökök és a császáriak is, mely a helyi gyártást is elősegítette. Tudjuk, hogy Erdély „aranykorában” a fejedelmi tűzérő európai színvonalú volt.

A tűzérőseget fegyvernemmé az állandó hadseregek 17–18. századi megjelenésével vált. A korábbi céhszerű működést felváltotta a szervezett és szabályozott, katonai rendnek megfelelő és keretek közötti alkalmazás. Ekkor már nagyobb sikerrel lehetett egységesíteni a lövegtípusokat, löszereket és állandó hadrendi elemmé tehetők a tűzérőketeléseket.

Magyarország ebben az időszakban nem rendelkezett önálló államisággal, így nem lehetett önálló hadereje sem. A korszerű hadsereg igénye természetesen – éppen Zrínyi Miklós munkássága nyomán – nálunk is megfogalmazódott és folyamatosan napirenden is tartották, de a Bécsben működő Haditanács és az uralkodó erről hallani sem akart. A török háborúk utáni szabadságküzdelmek vívó magyar haderők aligha feleltek meg a korszerűség feltételeinek, így tűzérőseggel is alig vagy egyáltalán nem rendelkeztek. A Rákóczi-szabadságharc kuruc seregében ugyan francia segítséggel sikerült tűzérőseget teremteni, de sajnos ez is csupán epizód maradt a fegyvernem történetében.

Más volt a helyzet az 1848–49-es magyar szabadságharcban. A honvédsereg szervezői tudatosan alakították ki a fegyvernemi arányokat, gondoskodtak a szükséges hadi-

ipar megteremtéséről éppúgy, mint az útegek megszervezéséről, a megfelelő vezetők és állomány kiválasztásáról, felkészítéséről és korszerű alkalmazásáról. Lukács Dénes, Psotta Mór ezredes, Gábor Áron, Krivácsy József, Gruber Fülöp és még több magyar és nem magyar tiszt egy olyan fegyvernemet irányított, mely nagyon meglepte az osztrák, majd az orosz ellenfelet is. Talán még szerény is az a megállapítás, hogy a szinte előzmények nélkül létrejött magyar tűzérősegtől méltó ellenfele volt a tradicionális ellenfeleink.

A magyar tűzerek már ott voltak az 1866-os háborúban is, sőt a königgrázi csata leg híresebb fegyverténye is hozzájuk kötődik. A csata döntő pontján, a visszavonulás fedezésére egy üteg maradt hátra, melynek kezelői valóban az utolsó emberig lötték a rohamozó porosz gyalogságot.

Az 1867-es kiegyezés egyik legfontosabb és talán legnehezebb kérdése éppen a hadügy volt, benne az önálló magyar haderő felállításának kérdésével. Az osztrák tárgyalófélf végül beleegyezett, hogy a „közös” hadsereg mellett legyen egy magyar haderő is, de az nem lehetett teljes értékű. Ezért nem engedték a honvédtűzérőseget felállítását még akkor sem, amikor a magyar politikai élet legfontosabb személyei is felszólaltak az érdekében. Tisza Kálmán és Ghyczy Kálmán parlamenti beszédekben szinte nemzeti ügyg emelték a tűzérőseget, de az udvar, bizalmatlansága okán, mégsem engedett.

A következő évtizedekben, ha a bizalom nem is lett nagyobb, a Nagy Háborúra való készülődés minden más szempontot felülírt. Ennek köszönhetően az 1912. évi véderőtörvényben már szerepel a Magyar Királyi Honvédség tűzérősege, melynek első ezredei a következő évben valóban megalakultak.

A magyar tűzérőseget követő száz éve két nagy háborúról, békediktátumokról, gazdasági válságokról, politikai viharokról szolt. Mindezekben a magyar tűzérő, ha sokszor nem is tudott kiigazodni, megtette, amit elvárt tőle a haza.

2013. január 31-én a Nemzeti Közszerületi Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar MTT tűzérő szakirány oktatói, az MHTT Tűzérő szakosztályának tagjai, a HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum munkatársai és a tűzérő nyugdíjas-szervezetek képviselői a Hungária körúti kampuszon ünnepi megemlékezést és konferenciát tartottak. A konferencia előadói a 100 éves önálló fegyvernem szervezeti és harci alkalmazása elveinek változásait, illetve a tűzértiszt-képzés fejlődésének szakaszait (jelentősebb állomásait) elemezték. A Honvédségi Szemle jelen számában megkezdjük a konferencián elhangzott előadások szerkesztett változatának közreadását.

Mucsy Iván ny. tüzér százados:

A TÜZÉRTISZTKÉPZÉS (HADAPRÓDKÉPZÉS) ÉS AZ ALTISZTKÉPZÉS HELYZETE 1922–1945 KÖZÖTT*

Tisztelt Elnök Úr!
Tisztelt Hölgyeim és Uraim!
Kedves Bajtársaim!

Bemutakozom: Mucsy Iván a nevem, nyugállományú tüzér százados, a Nagyvárad magyar királyi Gábor Áron Honvéd Tüzérségi Hadapródiskola Bajtársi Kör alelnöke vagyok. Az egykori hadapródiskolának 1944 végén már IV. éves növendéke voltam.

Az a megtiszteltetés ért, hogy a mai konferencián önök elé tárhatom a program szerinti tárgykörökben a meglévő és szerzett ismereteimet. Mielőtt a szorosán vett címbeli témák részletezésére térek, a köztudatban többször tapasztalt, vélhetően tájékozatlanságból eredő félreértések elkerülése és tisztázása érdekében megemlítem: az akadémiákon nem akadémiaképzés, a hadapródiskolákban nem hadapródképzés, hanem ezekben az intézményekben hivatásos tisztképzés folyt. Altisztképzés – tüzér is – Jutason volt. Előadásomat ez utóbbiak szerint szedtem csokorba.

Az első világháborút lezáró versaillesi – „trianoni” – békeparancs a honvédelem terén is szigorú feltételeket írt elő. Megszüntette az általános hadkötelezettséget, a katonai erők összlétszámát 35 000 főben rögzítette, és ezen belül is csak 1750 tiszt működését engedélyezte. A katonai tanintézetekre vonatkozóan előírta, hogy az oktatott növendékek számának összhangban kell lennie a tisztikarból távozók létszámával. Elrendelte az előírt meghaladón képző iskolák bezárását. Ez eldöntötte az 1898-ban létrehozott hadapródiskolák sorsát: Magyarországon egyetlen tisztképző intézményként csak a Honvéd Ludovika Akadémia maradhatott fenn. A békeparancs katonai vonatkozású előírásait a világháborúban győztes hatalmak megbízottjaiból álló „katonai ellenőrző bizottság” rendszeresen vizsgálta, betartatta. A bizottság ez irányú tevékenysége az 1927. évi magyarországi távozását követően fokozatosan csökkent és 1938-ban megszűnt.

TÜZÉRTISZTKÉPZÉS A HONVÉD LUDOVIKA AKADÉMIÁN BUDAPESTEN

Tüzértiszteket 1920 után (1941-ig) csak a Ludovika Akadémián (a továbbiakban Akadémia) lehetett képezni. A Ludovikában akkor évente 40 fő tüzértiszt nevelése, kiképzése volt lehetséges. Ez a szám a honvéd hadsereg létszámával – benne a tüzérségével – párhuzamosan növekedett. Az Akadémia tüzértisztképzésére is érvényes, hogy a szakmai ismeretek alapos elsajátítása mellett igen

fontos volt a jellem nevelése is. Mindez azt szolgálta, hogy a jövődö tiszteket példamutató, előzékeny, segítőkész, kötelességtudó, alárendeltjeikről gondoskodó személylly neveljék. Sajnos a végzetek ezen tulajdonságairól negatív megítélések is elterjedtek, de ezek a vélemények – mint minden általánosítás – hibásak, minden tárgyilagosság híján nem is igazak.

Az Akadémiára való bejutást felvételi vizsga előzte meg, amelynek alapos, mindenre kiterjedő szakorvosi vizsgálat is része volt, és csak ezután kerülhetett sor a felvételi próbákra. Felvételire pályázhattak a polgári életben érettségi vizsgával rendelkezők is. A trianoni békeparancs idevonatkozó előírásai miatt a rejtett Honvéd Főreáliskolából azok nyerhettek vizsga nélkül felvételt, akiket a főreáliskola javasolt. A felvételi vizsga írásbeli és szóbeli tárgyai: matematika, ábrázoló geometria és természettan. A fizikai alkalmasság elbírálásához úszás, atlétika és szertorna tartozott. A felvételi követelmények időszakonként változtak.

A képzési idő és a módszer is több ízben módosult. Előfordult négy, majd három év, sőt a második világháború idején két év is. Volt olyan időszak, amikor a polgári (civil) érettséggel rendelkezők egy év csapatszolgálat után három évet tanultak az Akadémián, de volt olyan is, hogy két évet. A katonai főreáliskolások általában csapatszolgálat nélkül kerültek az Akadémiára, de tudunk olyan időszakról, hogy ők is csapatszolgálat után kezdték meg akadémiai tanulmányaikat. Keresték a minél hatékonyabb képzési rendszert.

A legalaposabb gyakorlatot és elméleti oktatást a négyéves tüzértisztképzés jelentette. Az újoncképzés minden fázisát végrehajtották a legkülönbözőbb beosztásokban. Megismerkedtek a gyakorlatban a tüzértisztképzés elméletének és praktikumának (lövegekezelő, felderítő, kidolgozó, beméző, rádiós-távbeszélő, lovas, hajtó, máháslóvezető) minden szépségével és nehézségével. Gyakorolhatták a sorkatonai élet, a szigorú napirend, a fegyelem, a parancsteljesítés, az önmegtartóztatás megannyi követelményét.

Az egyéves csapatszolgálat rendkívül hasznos volt, egyrészt, mert olyan tapasztalatokat adott, amelyeket az Akadémián, de főleg a tisztté avatás után hasznosítani lehetett, másrészt azért, mert a csapatszolgálat nehézségeit megismerve, lehetővé tette egyeseknek eredeti szándékuk megváltoztatását, a hivatásos tüzértiszt pályáról való lemondást.

A tüzértisztek oktatására szolgáló tanterv időszakonként változott, de alapjaiban nem módosult. A kívülálló szemében ijesztően sok tantárgy ékes bizonyítéka a tüzér akadé-

mikusok sokoldalú képzésének. A tantárgyak oroszlanrészre szakmai tárgyú volt, és ezek között is súlyponti szerepet kapott a tüzér lövéstan. A kiképzés folyamatos korszerűsítését szükségessé tette a tüzér lövéstan gyors fejlődése, a teljesen új rendszerű löveljárások 1938-ban történt bevezetése. A fejlődést a tábori tüzéreknél a „Ternegg műszer”, a légvédelmi tüzéreknél a „Juhász-Gamma” lövelemképző műszer rendszeresítése tette lehetővé. Ezek az új lövelemképző eljárások a maguk idejében messze felülmúlták a korábbi hazai, de a külföldi módszereket is.

A tüzértisztek képzésének és nevelésének meghatározó egyéniségei a parancsnoki, oktatói kar tisztjei és polgári tanárai voltak. Fokozatosan alakult ki az a rendszer, hogy ezek a tiszték pályázat útján kerültek az Akadémiára. A pályázati kiírás igen szigorú követelményeket, illetve feltételeket tartalmazott. A kiválasztott tüzértisztek kiválóan képzett parancsnokok, illetve egyetemi oktatók voltak. Ezt bizonyítja, hogy a Ludovika Akadémiát végzett tüzértisztek felkészültségét a Műszaki Egyetem akkor négyéves képzési idejű Gépészmérnöki Kara első két évével egyenrangúnak ismerték el.

A tüzér szakképzéshez szükséges tankönyvek, műszertechnika, fegyverzet, oktatási segédanyagok, lóállomány, gépkocsipark fokozatosan és teljes mértékben rendelkezésre állt. A képzési időszakok lehetővé tették, hogy a tüzérakadémikusok avatásukkor alkalmasak legyenek alantós tiszt, szükség esetén ütegparancsnoki beosztás ellátására is. Ennek ellenére egyre több jelzés érkezett a csapatoktól, hogy a Ludovika Akadémiát végzett tiszték a magas színvonalú elméleti tudás mellett, elegendő gyakorlati képzettség hiányában csak huzamosabb idő elteltével felelnek meg parancsnokként. Ezért előtérbe került az a követelmény, hogy elsősorban a csapat igényeit kell kielégíteni, a képzés végcélja a csapat.

A gyakorlati időszak kiemelkedő eseménye mindig a hajmáskéri, illetve 1939-től az eszterházi éleslövészeti kihelyezés volt. Az utolsó évfolyam hallgatói ütegparancsnokként bizonyíthatták, hogy képesek az adott feladatokat végrehajtani.

Az akadémikusokat elméleti és gyakorlati teljesítményük szerint osztályozták és rangsorolták. Ennek a végzéskor volt különös jelentősége, mert ennek megfelelően lehetett a helyőrségek által felkínált tüzérszolgálatok között választani. A későbbiek során előléptetésekor, beiskolázásakor, beosztások elnyerésekor is számított ez a rangsor.

A parancsnokok nagy súlyt fektettek arra is, hogy a Ludovika Akadémiáról kikerült tisz-

tek a katonai műveltség és szaktudás megszerzésén kívül a humán ismeretek terén is tájékozottak, felkészültek legyenek.

Az egyes fegyvernemek tisztjei és akadémikusai összetartozásuk erősítésére különböző védőszentek kultuszát erősítették, emlékükre évenként megemlékezést tartottak. A tüzérek 1927. december 3-án Szűz Szent Borbála-serleget alapítottak azzal a céllal, hogy ápolják a tüzér szellemet, ébren tartásuk közösségi és fegyvernemi öntudatukat. Minden év Borbála napján az arra érdemes idősebb akadémikus ünnepi beszéde után felolvasták a Borbálatekercest és ünnepi műsort rendeztek.

Az akadémikusok 1928-tól kaptak kardviselési jogot. A Ludovika Akadémia tüzértisztjei 1930-ban egy úgynevezett Borbála-kardot adományoztak azzal a rendeltetéssel, hogy azt minden évben Borbála napján az a legfelsőbb évfolyambeli tüzéradadémikus kapja meg, akit a tisztikar erre a legérdemesebbnek tart. A kard kosara különösen szép munka volt, Borbála arcmását is belevesték. 1939-től a legjobb lovas tüzér akadémikusnak minden évben Borbála-sarkantyút adományoztak.

A Ludovika Akadémia Pollack Mihály által tervezett épülete és annak területe elősegítette a szabadidő hasznos eltöltését. A kb. 20 hektáros park megfelelő környezet volt a pihenésre. Az Akadémián a testnevelés és a sport a tömegsport jegyében folyt. A cél az volt, hogy minden akadémikus, a leggyengébb testalkatúak és a legügyetlenebbek is egy általános színvonalat érjenek el. Az 1921-ben alakult Ludovika Akadémia Sport Egylet (LASE) számos szakosztályában lehetett sportolni. Minden évben volt évszázadi sportünnepély. A lovaglás a 1940-es éveik meghatározó volt a tábortüzérségnél; lényeges volt, hogy a tüzértisztképzésben fontos szerepet töltsön be.

Az előbbieken csak nagy vonalakban és sok részletet nélkülözve ismertem a tüzértisztek képzését a Ludovika Akadémián, ahol a II. világháború vége előtt 1944. november 15-én avattak tüzértiszteket utóljára hadnaggyá.

TÜZÉRTISZTKÉPZÉS 1941–1945 KÖZÖTT A MAGYAR KIRÁLYI GÁBOR ÁRON HONVÉD Tüzérségi Hadapródiskolában, Nagyváradon

Az ország területgyarapodását követően, 1940-ben, a megnövekedett létszámú hadsereg által megkövetelt tiszt létszám felvetette a hadapródiskolák újbóli felállításának gondolatát. A VKF akkori vezetője, Szombathelyi Ferenc vezérezredes javasolta, hogy Sopronban és Pécsen gyalogsági, Budapesten műszaki és repülő, Marosvásárhelyen gyorsfegyvernemi, míg Nagyváradon tüzérségi hadapródiskola létesüljön.

A HM 4020/1941 M. E. szám alatt kelt rendelete intézkedett a honvéd hadapródiskolák felállítása, valamint a hadapródiskolákban történő tisztképzés szabályozása tárgyában. Ezek az iskolák a rendelet szerint öt évfolyamú, bentlakásos tisztképző intézetek, amelyek első – negyedik évfolyamának tanterve latin nyelvet nem tanító gimnáziumnak felelt meg, ezen kívül kiegészült katonai elméleti és gyakorlati kiképző és testedző szaktárgyakkal. A hadapródiskolák katonai szervezet formájában működtek. A tüzérségi hadapródiskola

Gábor Áronnak, az 1848/49-es szabadságharc idején a székely honvéd tüzérség főparancsnokának, a legendás híró ágyúöntőnek a nevét vette fel.

Az is eldőlt, hogy az 1941–42. tanévben az I. és II. évfolyamot párhuzamosan indították 4 üteg (1 tüzérosztály) szervezetben, amely szerint a tüzérosztályhoz tartozott az 1. és 2. fogatolt tábortüteg, a 3. számú gépvontatású tábortüteg, valamint a 4. számú gépvontatású légvédelmi üteg. Induláskor a képzéshez szükséges létszámot a katonai al- és főreáliskolák IV. és V. osztályait végzetkekből, de nagyrészt a polgári gimnáziumok ugyancsak IV. és V. osztályait végzetkekből alakították ki. Ehhez pályázatot hirdettek, majd a sokszoros túljelentkezők számára felvételi vizsgát írtak elő. A felvételi vizsga a Ludovika Akadémián tartott, többnapos, bentlakásos írásbeli és szóbeli beszámoltatásból, fizikai és testnevelési képességszint-felmérésből, valamint alapos orvosi vizsgálatból állt.

A vizsga alapján, de a korábbi tanulmányi eredmények figyelembevételével született meg a döntés a felvételről vagy az elutasításról. A megszűnő katonai főreáliskolák növendékeinek nem kellett külön felvételi vizsgát tenniük.

A növendékek első ízben 1941. szeptember 28-án vonultak be. Az iskolát 1941. október 15-én Schweitzer István altábornagy nyitotta meg. (Ő az I. világháború előtt és alatt ugyanitt működő gyalogsági hadapródiskolának volt a végzett növendéke.) A IV. évfolyam elvégzése után a hadapródiskolai növendékek középiskolai érettségi vizsgát tettek. A már csak katonai szaktárgyakat tanuló V. évfolyam növendékei, a sikeres végzés után hivatásos tiszti állományba kerültek és ezzel egy időben zászlóssá avatták őket. Akkor ez volt a legalacsonyabb tiszti rendfokozat.

A katonatiszti pálya akkoriban vonzó, a társadalom által elismert és nagyra becsült hivatás volt. Egyebek között arra is neveltek bennünket, hogy mint majdani katonatiszteknek mindenben jó példát kell mutatnunk, békében és háborúban egyaránt.

Kiképzésünk általános alaki, fegyvernemi és fegyelmi téren egyaránt alapos volt. Minden elméletben megtanult ismeretet a gyakorlatban is tudni kellett alkalmazni. Tudnunk kellett azt is, hogy majd a beosztottainktól mit követhetünk meg.

A gyakorlati kiképzési órák az ismeretek sulykolásszerű betanulására szolgáló foglalkozások voltak. A tanév vége és az éleslövészet közötti időszakban a város melletti gyakorlóterekre kellett kivonulni teljes fegyvernemi felszereléssel, amelyet éleslövészet követett az ország valamelyik tüzérségi lötéren.

A tüzér hagyományokkal, a tüzér szellemmel, Szent Borbálának mint a tüzérek védőszentjének kultuszával fokozatosan kerültünk kapcsolatba. Ezeket az ismereteket szinte kizárólag a Ludovika Akadémiát végzett tüzértisztjeinknek köszönhetjük. A hagyományoknak fontos szerepe volt tüzérré válásunkban. Az iskola szellemének hatása máig érvényesül és – kevés kivételtől eltekintve – letagadhatatlan nyomot hagyott világnézetünkben, magatartásunkban. Szerettük iskolánkat mindenestül, büszkéek vagyunk rá ma is, hogy oda járhattunk. Nem csoda hát, ha jó értelemben vett nosztalgiát érzünk a „daliás” idők iránt.

Az első év elején nem számított az előző évben más iskolában elért bármilyen eredmény, az első félévben mindenki azonos tanulmányi szintjelzést, egy sávot viselt a zubbonya galléján. Tehát tiszta lappal indultunk el az új iskolában. A tanulmányi eredmények szerinti differenciált előmeneteli jelzés csak az első félévi bizonyítványosztás után kerülhetett ki nek-kinek a zubbonya hajtókájára, hasonlóan a katonai reáliskolai és a ludovikai gyakorlathoz. Ezek:

kitűnő, kiváló = két sáv, két gomb,
jeles = két sáv,
jó = egy sáv, egy gomb,
elégséges = egy sáv,
elégtelen = sáv nélküli hajtóka.

Iskolaparancsnokunk, nemes moldovai Paleta Géza vezérkari alezredes, majd tüzér ezredes szigorú katonatiszt, de igazságos ember volt, aki atyai módon gondoskodott rólunk. Élelmezésünk – napi ötszöri étkezés – az ínséges háborús viszonyok ellenére mindig ízletes és bőséges volt. Méretvétel szerinti ruházatunkat személyesen ellenőrizte, a nem megfelelőket kiigazította a készítővel stb. Az ütegparancsnokokat, a kiképzőket, oktatókat kiváló minőségű katonákból válogatta össze. Tiszteltük őt.

A civil életben megszoktuk, hogy a középiskolákban 10-12 tantárgynál nincs több. Hadapródiskolánkban ez már az első évtől megduplázódott, mert a humán és reál tárgyakon kívül sokoldalú testnevelési, műszaki és fegyvernemi kiképzést is kaptunk. Már az első évtől tantárgy volt a vívás, lovaglás, síelés, hadipuska-lövészet, tüzérismeret, tereptan, híradó ismeret és mindennek felett a *Szolgálati Szabályzat*, ami az életünk alfája és ómegája lett. A második évtől hozzájött ezekhez a pisztolylövészet, a gép- és motortan, a tüzér gyakorlati szabályzat, a hadseregszervezés. A harmadik évben mindez tovább bővült a hatos- és a kocsi fogat-hajtással, a gépkocsivezetéssel, a tüzér lövészetével (ballisztika, lövelemképzés a tábortüteg Ternegg műszerrel, a légvédelmi tüzér Juhász-Gamma készülékkel), a harcászattal, a hadászattal. A negyedik évben már nem jött ezekhez új tantárgy, ha csak ide nem számított az öttusázást, amely akkoriban katonai sportág volt. És persze az érettségi! Az ötödik év a csapatok számára való felkészülésre volt szánva.

A katonai szakirodalom a szükséges mértékben tankönyveinkben rendelkezésünkre állt. Az iskolának volt jól felszerelt szépirodalmi könyvtára is, olvasószobával. Gyakran jártunk oda, nem lettünk szakbarbárok. Zeneszobáink is voltak, akinek volt tehetsége és készsége, az kiélhette ilyen irányú hajlamait. Tánccórakon együtt gyakoroltunk a helyi leánygimnázium tanulóival.

Volt énekkarunk, színi előadásra, versmondásra hajlamos és képes növendékek is akadtak. Verselési készségüket is kiélhették azok, akik írták és szerkesztették azokat a költeményeket, amelyeket minden év december 4-én, a Borbála-napi ünnepségen olvastak fel. Ezek az úgynevezett „Borbála-tekercek” versszakonként tréfásan, de az illendőség határain belül figurálták ki az osztálytársakat, a feljebbvalókat, az előjárókat. Voltak olyan osztályok, amelyekben újságírói hajlamú egyének kézzel írt és sokszorosított lapot készítettek jeles

alkalmakra. Ezek a lehetőségek színesebbé, változatosabbá tették az egyébként kemény és egyszerű napjainkat.

Természetesen magunkat felnőttek képzelő kamaszok voltunk, életkorunk csínytevő hajlamaival. De mint leendő tüzértiszteknek, meg kellett ismernünk, tudnunk kellett kezelni a gyalogsági fegyvereket is. Lőttünk hadipuskával, géppisztollyal, golyószórával, géppuskával, nehézpuskával. Ezek szétszedése és összerakása is feladat volt. Versenyeztünk, ki a gyorsabb. Számunkra az igazi élmény, a gyönyörűség a tüzérségi éleslövészet volt. Erre minden évben sor került különböző lötekeken, június végén vagy júliusban, de 1943 januárjában téli éleslövészetnek is aktív részesei voltunk.

A III. és IV. évfolyam fogatolt ütegek növendékei többnapos távlovaglásra, a motorizált ütegek növendékei 1200 km-es gépkocsi-távvezetésen vettek részt 1943 és 1944-ben. Az 1944. évi éles lögyakorlat a IV. éves táborig tüzérek részére a hajmáskéri központi lőtérre volt. A lőtérparancsnok meglepődött növendékeink alapos szakmai ismeretein, kiváló lőtéri eredményein, és nem fukarkodott a dicsérettel.

A 4. légvédelmi üteg éles lögyakorlatára 1944 júliusában az eszterházi központi légvédelmi lőtérre került sor. Az üteg szállása és gyakorló tüzelőállás-körlete Petőházán volt.

A gyakorlat alatt légiiradók is voltak. Ezek alatt az ütegbeliek négy Liberatorot, egy Boeing Fortresst és egy P 38 Lightning ellenséges repülőgépet lőttek le. Ezért a harci teljesítményért a résztvevők I. osztályú tűzkeresztet kaptak. Mind a hajmáskéri, mind az eszterházi lögyakorlaton a IV. éves növendékek a tisztibeszátok teendőit gyakorolták.

Ez év szeptember 7-én Nagyváradon a várost támadó ellenséges bombázókötélből Kérészy István légvédelmi tüzér főhadnagy vezényletével nyolc IV. éves légvédelmi és táborig tüzér növendék három Liberator nehézbombázót lőtt le.

1944 nyarán Csataj Lajos honvédelmi miniszter a kormányzóknak írt felterjesztése indokolásában azt írta egyebek mellett: „a hadapródiskolai szellem és kiképzés kiváló. A hadapródiskolából kikerültek mind katonai szellem, mind pedig katonai kiképzés és tudás tekintetében felülmúlják az akadémiákból felavatottakat.” Azt hiszem, ehhez nem kell kommentár.

A hadi helyzet számunkra kedvezőtlen alakulása miatt az iskolát át kellett telepíteni Kőszegre. Ott 1944. november 15-én 111 ötödéves tüzér hadapródiskolai növendéket avattak tisztté.

1944. november második felében az iskola Kőszegről Sümegre és Csabrendekre költözött, majd 1945 elején áttelepült Németországba. Ott különböző helyeken és időben estek a nyugati hatalmak valamelyikének fogságába. 1945. május 9-én, amikor Európában a háború véget ért, a nagyváradi tüzér hadapródiskola is megszűnt.

Említésre méltó, hogy a hadapródiskolai növendékek egy része 1944-ben a karácsonyi szabadságot Budapesten szándékozta tölteni. Ők a fővárosnak a szovjet csapatok által történt bekerítése miatt a városban rekedtek és jelentkezésük után nagyobb részben a frissen alakult, Morlin Imre tüzér százados nevét

viselő páncéltörő csoportban, többen más egységben harcoltak fővárosunk védelmében. Együkük a budai váról 1945. február 11-én a sikeresen kitörő harci egység tagjaként Mánynál érte el saját vonalainkat.

Budapestnek a katlanccsátában történt eleste után a harcoló hadapródiskolai növendékek, már akik megmaradtunk, köztük jómagam is, szovjet hadifogságba estünk. A nagyváradi hadapródiskola növendékeiből a háború végére 19 lett hősi halott. Elmondható, hogy 1944 karácsonyát és az azt követő időszakot mindegyikünk másképpen élte át.

A rendszerváltás után az itthon és külföldön élő volt növendékekből, egykori előjáróinkból és tanárainkból, többeknek a hozzátartozóiból 1991. november 9-én megalakult a „Nagyváradi m. kir. Honvéd Tüzérségi Hadapródiskola Bajtársi Kör”.

De ez már egy más történet.

ALTISZTI- (TISZTHELYETTES-) KÉPZÉS JUTASON

Ilyen irányú szervezett képzés a Magyar Honvédség keretein belül nem volt, a csapatoknál a szokott előléptetési rendnek megfelelően lett a szakaszvezetőből őrmester. A megnövekedett létszámigény miatt és a képzés minőségének javítása céljából jött létre, alakult meg 1924-ben a Magyar Királyi Jutasi Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet, amely a későbbiek folyamán különböző neven működött (1929-től „Kinizsi Pál” Honvéd Altisztképző és Nevelőintézet). A csapatokhoz kikerült „jutasiak” általánosan elismert jó kiképzők és alsó vezetők voltak. Jutason minden fegyvernem részére, így a tüzérek számára is képeztek tiszthelyetteseket. A tiszthelyettesek a legénységi állomány tagjai voltak. A jutasi intézetbe csak kiváló minősítésű katonák kerülhettek be. A Jutason végzetek szakaszvezetői, őrmesteri rendfokozattal kerültek csapatokhoz.

Az Intézet 1944 őszén, a szovjet csapatok előretörése miatt megszüntette működését. Jutas akkoriban a veszprémi MÁV pályaudvar közelében lévő kis település volt, napjainkban Veszprém külvárosa. Az ott végzetek katonai teljesítményéről Kéri Kálmán vezérezredes, a Honvéd Hagományörző Egyesület alapítója és első elnöke egyik beszédében a legnagyobb elismerés hangján emlékezett meg.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Földi Pál: A Magyar Királyi Honvédség a II. világháborúban. I. kötet. Anno Kiadó, 2007
 Mucsy Iván: Élet a hadapródiskolában. Előadás kézírata, 2011
 Papp Albert: Tüzértisztképzés a Ludovika akadémián. Előadás kézírata, 1992
 Vass Jenő Sándor (szerk.): Növendékek, hadapródok, hallgatók 1868–2004. Rákóczi Növendékek és Hadapródok Alapítvány – HM Hadtörténelmi Intézet és Múzeum, 2009

*„A magyar tüzérség 1913–2013” című tudományos konferencián (2013. január 29.) elhangzott előadás.

Honvéd Altiszti Folyóirat

XXV. évfolyam 2013/1
HONVÉD ALTISZTI
 FOLYÓIRAT

A kéthavonta 24 oldalon megjelenő Honvéd Altiszti Folyóirat az altisztek hangján mutatja be az állománycsoport szolgálatteljesítésének kérdéseit, ad képet a katonacsaládok mindennapjairól, a szabadidő hasznos eltöltéséről.

A Honvéd Altiszti Folyóirat a világhálón:
www.parbeszed.hm.gov.hu
www.honvedelem.hu
 (kiadványok)

Dr. Jobbágy Zoltán alezredes:

CLAUSEWITZ ÉS A FELKELŐK: A HÁBORÚ CSODÁLATOS HÁROMSÁGA ÉS A FELFEGYVERZETT NÉP EREJE¹

Guerrillas do not always win. Why should they? No other form of fighting always wins. („A gerillák nem mindig győznek. Miért is győznének? Egyetlen másféle harcmodor sem győz mindig.”)
„Yank” Bert Levy²

Clausewitz 1832-ben kiadott, *A háborúról* című művében leírtakat sokan próbálták az idők folyamán részben vagy egészben megcáfolni. A kritikusok először zömében egykori katonákból álltak. Volt közöttük kortárs svájci (Jomini), milítáns porosz (Ludendorff), majd XX. századi brit (Liddell Hart).³ A hidegháború megszűnte szintén elindított egy kritikai hullámot, amelyben a katonák mellett már megtalálható több neves történész (Keegan, Luttwak), valamint katonai akadémiai oktató is (Fleming), akik szerint a háborút körülvevő közeg megváltozása a háború tartalmának megváltozását is maga után vonja, ezért Clausewitz háborúról alkotott tétele többé nem biztosít megfelelő keretet annak vizsgálatához.⁴

A háborút körülvevő közeg változása lecsapódott a NATO doktrinális rendszerében is. A hagyományos háború megvívásának módjára irányelveket, eljárásokat és különböző szempontokat megfogalmazó szövetséges összhaderőnemi doktrínákra (AJP-01(D) *Allied Joint Doctrine*, *Allied Joint Doctrine for the Conduct of Military Operations*, AJP-3.2 *Allied Joint Doctrine for Land Operations*) épülve, a nem 5. cikkely szerinti műveletek végrehajtására vonatkozó szövetséges összhaderőnemi doktrína (AJP)-3.4(A), *Allied Joint Doctrine for Non-Article 5 Crisis Response Operations*) is meghatározó dokumentum lett.

A béketámogató műveletekre, a nem harcolók kimenekítésére, a polgári hatóságok támogatására, valamint a felkelők elleni műveletekre vonatkozó – elfogadott, vagy kidolgozás alatt álló – szövetséges összhaderőnemi doktrínák (AJP-3.4.1, *Allied Joint Doctrine for Peace Support Operations*, AJP-3.4.2, *Allied Joint Doctrine for Non-Combatant Evacuation Operations*, AJP-3.4.3, *Allied Joint Doctrine for Support to Civil Authorities*, és AJP-3.4.4, *Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency [COIN]*) a háborút körülvevő közeg változása mellett a NATO jelentős szervezeti átalakulásának is tükröi.

A HÁBORÚ VÁLTOZÁSA

A hidegháború utáni kritikai hullámot elindító Martin van Creveld neves izraeli történész két évtizeddel ezelőtt kiadott könyvében elsőként jutott arra az álláspontra, hogy a hagyomá-

nyos, államok által, hadseregek igénybevételével, politikai célokért megvívott háborúk kora végleg lejárt. Clausewitzre hivatkozva Creveld ezeket a háborúkat *trinitárius*, azaz *háromsági* háborúnak (*trinitarian war*) nevezi.⁵

Véleménye szerint a II. világháború befejezése óta eltelt közel fél évszázad alatt a hagyományos haderők mérete, valamint az államok költségvetéséből ezen haderőkre fordított összegek nagysága folyamatosan csökkent. Creveld emellett azzal is érvelt, hogy a hagyományos haderők alig rendelkeznek a XX. század második felében kirobbant, zömében nem háromsági háborúk sikeres megvívásához szükséges képességekkel.⁶ Indoklásul azt hozta fel, hogy az 1945–1990 között lezajlott mintegy 160 fegyveres konfliktus háromnegyede nem háromsági volt. Ezeket az általa alacsony intenzitásúnak nevezett konfliktusokat (*Low Intensity Conflict – LIC*) bemutatta Creveld kiemeli, hogy jellemzően a föld kevésbé fejlett részein robbannak ki, ritkán vesznek részt benne hagyományos hadseregek mindkét oldalon, a szemben álló felek által használt fegyverek pedig egyszerűek, sok esetben elavultak.⁷

Az alacsony intenzitású jelző azonban véleménye szerint csalóka. Nevükkel ellentétben ezek a konfliktusok jelentős áldozatokkal járnak, rendkívül véresek tudnak lenni és komoly politikai eredmények elérését teszik lehetővé.⁸

Creveld ezeket a háborúkat vizsgálva arra a sarkos következtetésre jutott, hogy a gazdag, erős, jelentős ipari háttérrel rendelkező, fejlett országok nem voltak képesek ezeket a konfliktusokat megnyerni. A győztes felkelők sokszor alig rendelkeztek formális katonai kiképzéssel, csoportjaik gyakran képtelenek voltak egymással együttműködni, vezetőiknek pedig szinte alig volt lehetősége zászlóaljnál nagyobb kötelék felett parancsnokolni. Szerinte bebizonyosodott, hogy az ilyen jellegű alacsony intenzitású konfliktusokban a gazdag és fejlett országok hagyományos hadereje a politikai érdekek érvényesítése szempontjából irreleváns és felettébb drága.⁹

Creveld a kudarc főbb okait abban látja, hogy a fejlett technológia – a hagyományos hadseregek legfontosabb jellemzője – üzemképesen tartása jelentős számú kiszolgáló személyzetet követel meg. Vietnámban például az amerikai alakulatokat kiszolgáló,

adminisztrációs és egyéb feladatokat ellátó személyzet száma esetenként a teljes létszám háromnegyedét is kitette. A hagyományos hadseregek másik jellemzője, hogy a parancsnoki lánc túl hosszú, a hadszíntéri folyamatok túl bonyolultak, a tevékenység jellege pedig mindig túlmutat az ilyen konfliktusokban központi helyet elfoglaló harcászati szinten.¹⁰

A Clausewitz által leírt és a nevéhez köthető háborús univerzum Creveld szerint tehát folyamatosan veszít jelentőségéből és egyre kevésbé képes keretet biztosítani az alacsony intenzitású, nem háromsági háborúk megértéséhez és kezeléséhez.¹¹ Creveld állítását és Clausewitz munkásságát megvizsgálva az alábbi kérdések merülnek fel:

1. Mit értett Clausewitz a háromsági háborún?
2. Foglalkozott-e Clausewitz a Creveld által említett nem háromsági háborúval?
3. Amennyiben igen, azt milyen mértékben tette?

A kérdések megválaszolása azért is fontos, mivel Clausewitz aktív katonai pályafutása alatt legalább három, a francia forradalomhoz és Napóleon nevéhez köthető háború a Creveld-i jellemzőknek részben vagy egészben megfelelt. Ezek közül kettőt Franciaországban, egyet Spanyolországban vívtak meg.¹²

A HÁROMSÁGI HÁBORÚ LÉNYEGE

Az első kérdés megválaszolása viszonylag egyszerű. Műve (*A háborúról*) első könyve (*A háború természetéről*) első fejezetének (*Mi a háború?*) huszonnyolcadik alfejezetében (*Eredmény az elmélet számára*) a háború természetét Clausewitz folyamatosan változóknak tartotta és a színét váltó kaméleonhoz hasonlította. Szerinte ezt három tényező, a „csodálatos háromság” váltja ki, úgymint:

- a veleszületett erőszakosság, amely a szemben álló felek gyűlölködéséből és ellenségeskedéséből táplálkozik,
- véletlenek és valószínűségek, amelyek az emberi lélek veleszületett sajátosságából erednek,
- racionalitás és számítás, amely a háború politikának alárendelt közszerepéből következik.¹³

A háború az elsőt a *népből*, a másodikat a

hadsergeből, a harmadikat pedig a kormányzatból nyeri. Clausewitz, kora háborút vizsgálva megállapította, hogy a háború megívásának alapja a nép, a megíváshoz szükséges eszköz a hadsereg, a megívással elérhető cél pedig politikai. Érvelése szerint a nép kebelében meglévő tűz a hadsereg által nyer formát, amit a politika által meghatározott célok megvalósításáért vesznek igénybe.¹⁴

Clausewitz nemcsak a háborút alkotó tényezőket tárta fel, hanem a háborút a tényezők (alap – eszköz – cél) között meglévő összefüggések mentén is alapos vizsgálatnak vetette alá. Elmondható, hogy részleteiben közelíti meg a háborút a politika (cél) irányából, valamint részleteiben tárgyalja a háborút a hadsereg (eszköz) irányából. Annál meglepőbb, hogy a háborút tartalommal, azaz erőszakkal, gyűlölködéssel és ellenségeskedéssel megtöltő néppel (alap) aránytalanul keveset foglalkozott. A népháború jelentőségét csak bemutatva, röviden leírta, de nem elemezte a másik két tényezőhöz hasonló részletességgel. Valószínűleg ezen hiányosság okozhatja az általa megalkotott és Clausewitz által általános érvényűnek tekintett háromsági háború megkérdőjelezését.¹⁵

A fentiek nyilvánvalóvá teszik, hogy Creveld és Clausewitz a háromsági háború fogalmát eltérő módon közelíti meg. Míg Creveld a háromsági háborút következetesen a háború egyik megjelenési formájának tartja és a politikai háborúval teszi egyenlővé, addig Clausewitz a háromsági háború fogalmát a háború alapvető természetének meghatározására alkotta meg és azt lényegében a háború megjelenési formájától függetlenül használta.¹⁶

Kora viszonyait alapul véve különbséget tett a művelt és műveletlen népek háborúi között. A különbség alapvető okát az eltérő társadalmi állapotokban látta, mivel szerinte a társadalmi állapotok teremtenek a háborúnak feltételeket és befolyásolják formájukat. A politikai háború mellett – ami művének kétségkívül központi eleme – a harmadik könyv (*A hadászatról*) tizenharmadik fejezetében (*Feszültség és pihe-nés*) megemlíti, hogy a háborúk során vívtak már ütközeteket születésnap megünneplésére (Hochkirch, 1758), fegyverbecsületen esett csorba kiküszöbölésére (Kunersdorf, 1759), de hadvezéri hiúságból is (Freiberg, 1762).¹⁷

NAPÓLEON SPANYOLORSZÁGI HÁBORÚJA

A második kérdés megválaszolása előtt indokolt legalább egy Clausewitz korabeli és a creveld-i értelmezésben nem háromságinak nevezett háború, a Spanyolországban lezajlott félszigeti háború rövid bemutatása. Művéből egyértelműen kitérni, hogy Clausewitz tisztában volt a spanyolországi háború főbb eseményeivel és annak szereplőivel.¹⁸

Napoleon valamivel több mint két évszázaddal ezelőtt hatalma csúcsán volt. Ausztria, Poroszország és Oroszország legyőzését követően Anglia ellen fordult. Blokádjának sikere érdekében 1807-ben egy kis spanyol hadsereg által megtámogatva megszállta Portugáliát, majd spanyol szövetségét elárulva egy évvel később behatolt Spanyolországba is. Madrid vezetésével azonban a spanyol városok egymás után fellázadtak a francia megszállók ellen. A lázadás leverésére Napoleon

csapatokat küldött, azonban a mintegy húsz-ezer fős francia sereg Bailénál egy háromnapos csatában váratlanul vereséget szenvedett.¹⁹

A vereséget követően Napoleon személyesen, 300 ezer fős francia serege élén hatolt be Spanyolországba. A spanyol hadsereget legyőzte, és minden jel arra utalt, hogy a francia győzelem és Napoleon befolyása megkérdőjelezhetetlen. Hat évvel később azonban a francia megszállók kimerülten, demoralizáltan és totális vereséget szenvedve voltak kénytelenek Spanyolországból kivonulni. A vereséget előidéző okok között szerepelt egy egész nép egységes szembeszállása a megszállókkal. Spanyolországban a franciáknak nemcsak a reguláris spanyol, brit, majd portugál erők ellen kellett harcolniuk, de folyamatosan számolniuk kellett a hátukat, szárnyaikat és összeköttetési útvonalaikat veszélyeztető irreguláris erők, a gerillák (*guerrilla*) tevékenységével is. A gerillák a napóleoni adminisztrációt aláásva lehetetlenné tették Spanyolország politikai ellenőrzését. Folyamatosan nehezítették a francia haderő utánpótlását, a területek feletti ellenőrzés érdekében a franciákat erőik szétforgácsolására készítették. Tevékenységük eredményeként a Napoleon legyőzhetetlenségéről szóló mítosz szétfoszlott, csapatai verhetetlenségének híre pedig elszállt.²⁰

A háború elején, 1808-ban azonban szinte minden a spanyolok ellen szólt, mivel Napoleon decemberben az ellene vonuló spanyol seregeket legyőzve visszafoglalta Madridot, a brit expedíciós erőket pedig visszakényszerítette Corunna mögé. A spanyol vidék lakossága azonban nem fogadta el a francia megszállás tényét. A megszállók elleni ellenséges érzület-től vezérelve a francia erők megérkezése előtt kiűrtették a falvakat, megmérgezték a kutakat és elégették az élelmiszer- és takarmánykészleteket. A fiatal férfiak egy része Andalúziába és Galíciába ment katonának állni, az otthon maradtak pedig makacsul védtek a még spanyol kézben maradt területeket. Minél jobban megverték a franciák a spanyol reguláris erőket, annál elszántabban küzdött a lakosság. Minél nagyobb területet vontak a franciák ellenőrzésük alá, annál veszélyesebb helyzetben találták magukat. A harcok kegyetlensége messze felülmúlta a más hadszíntereken adagolt tapasztaltakat.²¹

A gerillák által alkalmazott hadviselést a kényszer szülte, mivel csak így voltak képesek a reguláris francia alakulatok hagyományos, nyílt terepen meglévő fölényét ellensúlyozni. A gerillák erejének gyors növekedéséhez hozzájárult a megvert reguláris spanyol erők szétszóródott katonáinak és kisalegységeinek csatlakozása egy-egy karizmatikus vezetőhöz. Később a nagyobb irreguláris alakulatok, katonai szervezetté válva, a reguláris erők részeként harcoltak tovább. Férfiak és nők különböző okok miatt csatlakoztak a gerillákhoz, de legtöbbször a franciák által elkövetett atrocitások – nők megerősztolása, férfiak legyilkolása, házak leégetése, készletek rekvirálása – álltak a háttérben. A gerillák ellenállásának külön erőt adott a spanyol lakosság vallásossága, amely a franciák elleni harcot vallási tartalommal teltette és egy jellegét tekintve függetlenségért vívott háborút a vallásháborúkra jellemző könyörtelenséggel itatott át.²²

Hatalmuk megszilárdítása érdekében a franciáknak három ellenséget kellett volna egyszerre legyőzni. A reguláris spanyol hadsereget, a portugál erőkkel megerősített Brit Expedíciós Hadsereget, valamint a gerillák alakulatait. A reguláris erők feletti harcászati sikerek biztosítása érdekében a franciák kénytelenek voltak nagy területeket ellenőrzésük alá vonni, amit csak kis helyőrségek létesítésével tudtak úgy-ahogy megoldani. A kis helyőrségek, valamint a helyőrségek között menetet végrehajtó francia alakulatok viszont a terepet mesterien használó gerillák rajtaütéseinek állandó céltáblájává váltak. A gerillaerők sikeresek voltak a kisebb ellenséges alakulatok felszámolásában, a nagyobb ellenséges erők zaklatásában és gyengítésében, valamint az ellenség összeköttetési vonalainak támadásában. Az ellenség hátában és szárnyai ellen önállóan végrehajtott műveletek sikere érdekében bázisokat hoztak létre, műveleteikkel az ellenséget saját erejének szétforgácsolására kényszerítették. A háború során a gerillák eredményesen tartották a kapcsolatot és működtek együtt a franciák ellen harcoló reguláris alakulatokkal.²³

Az egyre inkább kényszerhelyzetben lévő franciák – akik soha nem próbálták meg a lakosságot maguk mellé állítani – elkeseredett büntetőakciói csak tovább rontottak a helyzeten.²⁴ Minél inkább büntették a lakosságot, annál keményebb atrocitásoknak tették ki a lakosságot és a gerillák kezére jutó francia katonákat. A háború során a gerillák az ördögi körbe került franciák erejét annyira szétforgácsolták, hogy a megszálló katonaságnak folyamatosan csak mintegy 20-25%-a állt rendelkezésre a spanyol, brit és portugál reguláris erők elleni műveletek végrehajtására.²⁵

CLAUSEWITZ ÉS A NÉPHÁBORÚ

A második kérdésre adott válasz szintén igen, de a magyarázat bonyolultabb megközelítést kíván. Clausewitz a háború természetének leírására a csodálatos háromságot használta. Másol a művében a háborút tág körben dülő párviadalként határozta meg, amelyben két – általa nem részletezett – küzdő fél arra törekszik, hogy saját akaratát fizikai erő alkalmazásával, azaz erőszakkal a másikra rákényszerítse. Mivel az erőszak alkalmazása az értelem meglétét nem zárja ki, Clausewitz különbséget tett *ellenséges érzület* és *ellenséges szándék* között.²⁶

Az első könyv első fejezete huszonötödik pontjában (*A háborúk különlegessége*) egyértelműen kijelenti, hogy minél inkább veszélyeztetni a háború az egyes népek létét, annál inkább fog harcias és nem politikai jelleggel öltetni, amiben az ellenséges érzület (lásd spanyolok) erősebben jelenik meg, mint az ellenséges szándék (lásd franciák). Minél mélyrehatóbbak és erősebbek a háborút indító okok, annál inkább törekszik a háború az ellenfél tönkretételére, annál inkább fog harcias (és nem politikai) jelleggel öltetni. Az ellenséges érzület és szándék közötti különbséget egyébként Creveld is kiemelte, aki a háború megjelenési formái között megkülönböztetett politikai háborút és nem politikai háborút. Az utóbbiak közé sorolta az igazságos háborút (*nonpolitical war: justice*), a vallásháborút

(*nonpolitical war: religion*), valamint a létért folyó háborút (*nonpolitical war: existence*).²⁷

Clausewitz a Napóleon elleni, évekig elhúzódó félszigeti háborút annyira fontosnak tartotta, hogy a harmadik könyv (*A hadászat-ról*) tizenhetedik fejezetében (*A mai háborúk jellege*) a spanyolok nemzeti öntudattól áthatott, nehezített körülmények között megívott szívós harcát a háború természetes, hadászati szempontból nem elhanyagolható megjelenési formájaként említi meg. A hatodik könyv (*A védelem*) hetedik fejezetében (*A támadás és védelem kölcsönhatása*) a népet a háború fontos tényezőjének tartva a népfelkelést a védelem egy sajátos eszközeként értelmezte. A gerillák által alkalmazott harcéljárás lényegét összefoglalva ötödik könyve (*A haderő [a fegyveres hatalom]*) tizenhatodik fejezetében (*Összekötő vonalak*) részletesen elemezte a lakosságnak az összekötő vonalak működésére gyakorolt hatását. Megállapítása szerint az igen hosszú és hátrányos domborzati viszonyok között működtetett összekötő vonalak népfelkeléssel komolyan veszélyeztethetők. Ezen állítást megerősítőként jut a tizenhetedik fejezetben (*Vidék és talaj*) arra a következtetésre, hogy „... a nemzeti háborút viselő hadfél, amelynek katonáit erős harci szellem lengi át, hegyvidéken és átszegdelt terepen kisebb csoportokban működve még akkor is eredményesen fog ellentánni, ha a csapat az ellenség-nél bátrabb és ügyesebb nem volna is.”²⁸

A harmadik kérdésre adandó válasz az, hogy foglalkozott a creveld-i nem háromsági háborúval, de csak egy fejezet erejéig, tehát viszonylag röviden. Clausewitz műve hatodik könyvének (*A védelem*) huszonhatodik fejezetében (*A felfegyverzett nép*) megállapította, hogy a népháború – amelyet a politikától különválasztott módon a harc eszközeként értelmez – a XIX. századi művelt Európa vívmánya. A népháború kialakulása szerinte természetes következménye a háború megívásában beállt változásoknak. Clausewitz szerint a népháború, hasonlóan az általános védkötelezettséghez, valamint a nemzeti hadseregek megjelenéséhez, a hadviselés fejlődésének eredménye. A népháborút alkalmazó, annak előnyeit ésszerűen kihasználó fél a háború ezen fajtáját nem alkalmazóval szemben feltétlenül túlsúlyban van. Hozzáteszi azonban, hogy a népháború nem természetes megjelenési formája a háborúnak, mivel jellegét tekintve nem képes térben és időben összpontosult hatást kifejteni. Hatását csak akkor tudja éreztetni, ha nagy területen, intenzíven és hosszú ideig működik.²⁹

Clausewitz szerint a népháború egymaga döntést alig idéz elő, sikeréhez a következő feltételek kelljenek:

- a háború a népháborút folytató ország területén legyen,
- a háború ne legyen egy csatával vagy ütközettel eldönthető,
- a hadszíntér legyen nagy kiterjedésű,
- a nép jellege kedvezzen a népháborúnak,
- az ország felszíne legyen változatos és nehezen járható.³⁰

A népháború velejárója az alacsony intenzitás, az aszimmetriában rejlő lehetőségek mesteri kihasználása. A népháborút folytató lakosság egy adott területen mindenhol

megtalálható, kerüli az ellenséges főerőkkel való közvetlen harcérinkezést és inkább a szárnnyakon, az utánpótlási útvonalakon és a végeken fejt ki tevékenységét és érezteti hatását. A helyismeretet mesterien kihasználva, az ellenség erejét folyamatosan koptatva, inkább szívósan és kitartóan, mint bátran és vakmerően küzdve ér el sikert. Clausewitz a népháború jelentette hadviselést egy „kód- és felhőszerű lényhez” hasonlítja, amely sehol nem központosul, szavai szerint nem „sűrűsödik”. A népháború ereje szerinte elsősorban erkölcsi és nem fizikai. Jelentősége abban van, hogy az idő múlásával az ellenségben egyre nagyobb félelmet és aggodalmat kelt.³¹

A félszigeti háború eseményeire alapozva jelentette ki, hogy a népháborút a hadsereg támogatja, vele együttműködhet. Az együttműködésnek azonban megvannak a szabályai, mivel a támogatás csak kisebb reguláris csapatokkal való együttműködést jelenthet, mert egy nagyobb koncentráció erős ellenséges csapatokat vonzana, a lakosság nem mindig vagy feltétlenül bízik a sorkatonaságban, valamint nagyobb erejű katonaság a lakosságot logisztikailag is igénybe venné.³²

Összességében Clausewitz szerint a népháború a hatását inkább hadászati, mintsem harcászati szinten fejt ki és azt többféle módon tudja érvényesíteni:

- utolsó lehetőségként egy vesztes csata után,
- természetes segédeszközként a döntő csata elodázására,
- a békekötéshez kedvező feltételek megteremtése.³³

GNEISENAU ÉS A NÉP FELFEGYVERZÉSE

A franciák katonai sikereit egy európai mellék-hadszíntéren árnyaltabbá tevő megpróbáltatások komoly visszhangra találtak Európában. Gneisenau porosz tábornoknak a porosz katonai vereségeket követően megjelent egyik írása (*A népfelkelés eszméjéről*) egyenesen a porosz nép felfegyverzését javasolja. Véleménye szerint a felfegyverzett németység jelentette nagy tömeg – mintegy 15 millió fő – erejére támaszkodva, a spanyol példán felbuzdulva, nemzeti célért harcolva, az ellenséget többszörösen felülmúlva, sikeresen tudna a francia megszállóknak ellenállni.³⁴

Gneisenau szerint a népfelkelés erejét megfelelően vezetve és irányítva, kedvező eredményt lehet elérni. A spanyolországi tapasztalatokra alapozva kijelentette, hogy csak akkor szabad döntő ütközetbe bocsátkozni, ha a siker minden kétséget kizáróan biztosított. Az ellenséget szétszóró ütközetekkel folyamatosan fárasztani kell, és akkor kell döntő ütközetre kénszerűen, ha pihenőre akar térni. Az ütközeteknél előnyben kell részesíteni az éjjel megívottakat, mivel így az ellenség tűzfegyverei jelentette előnyök nem tudnak érvényesülni.³⁵

A spanyol gerillák harcéljárására alapozva kijelentette, hogy az ellenséges előrenyomulások elől vissza kell vonulni, a szárnyait és a hátát kell támadni, valamint az ellátási útvonalakat zaklatva az utánpótlásától elvágni. Gneisenau kizártan tartotta, hogy a franciák ezt a fajta harcmódot sokáig bírják. A félszigeti háborúból két alapigazságot vont le. Az első,

hogy kevésbé nagy nemzet is megőrizheti függetlenségét a nagyobbak között, mivel a megszálló sohasem tud annyi csapatot biztosítani, mint amennyit a védekező nemzet vele szembe képes állítani. A második, hogy a nép felfegyverzésével a nemzetekre súlyos teherként nehezedező állandó hadseregekre fordítandó összeget csökkenteni lehetne.³⁶

Gneisenau érvelése szerint, amennyiben közvetlenül a népre ruházzák az otthon védelmét, azzal felébresztik benne a harci szellemet és természetes módon biztosítják a háború sikeres megívásához szükséges nagyobb létszámot. A nép felfegyverzése és háborúba vezetése lehetővé teszi a legmagasabb ügyért, a függetlenségért és a nép felemeléséért folytatott háború sikeres megívását. A harmadik könyv már említett tizenhetedik fejezetében Clausewitz nyilvánvalóvá tette, hogy Gneisenau tevékenységének is köszönhetően a poroszok a nép felfegyverzésében sikerrel jártak és kora háborúinak jellegére nagy befolyást gyakoroltak. Poroszország szerinte „1813-ban megmutatta, hogy a közönséges hadsereg számára nézve a milic (honvéd) rendszer segítségével, hatszorosan emelhető és hogy a milic az ország határán belül is kívül egyaránt jól használható”.³⁷

ÖSSZEFOGLALÁS

A hidegháború lezárultát követően, a XXI. század elején a népfelkelők elleni hadviselést (angolul *counterinsurgency* – COIN) tárgyaló szakirodalom a reneszánszát éli. Az Amerikai Egyesült Államok szárazföldi hadereje a tengerészgyalogsággal közösen 2006-ban kiadta az *FM 3-24 Felkelők elleni hadviselés (Counterinsurgency)* tábort kézikönyvet. Az *FM 3-24*-gyel összhangban a NATO is kiadta 2011-ben a korábban már említett *AJP-3.4.4 felkelők elleni hadviselésre vonatkozó szövetséges összhaderőnemi doktrínát*.

Crevelld állítása, miszerint a háromsági háborúk kora lejárt, téves. A háromsági háború nem egyenlő a politikai háborúval, mivel Clausewitz a fogalmat eredetileg a háború alapvető természetének és nem egyik megjelenési formájának a leírására használta. A hidegháború utáni száz negyedszázadot vizsgálva azonban kijelenthető, hogy Crevelldnek félig igaza van:

- A különböző alacsony intenzitású békefenntartó és válságkezelő műveletek fő aszimmetriáját pont az adta, hogy az egyik oldalon intézményként működtetett hadseregeket bevető, politikai célokat szem előtt tartó államok kerültek olyan szereplőkkel szembe, akiknél ezen elemek valamelyike vagy hiányzott, vagy hiányos volt.
- A fenti sajátosságból fakadó második aszimmetria – Clausewitz szavaival élve – abból fakadt, hogy míg a különböző koalíciós és szövetséges műveletekben részt vevő partnerek és szövetségesek ellenséges szándékkal, tehát politikai alapon közelítették meg a szemben álló felet vagy feleket, addig a velük szembeni ellenségesség sokkal inkább érzelmi, azaz személyes jellegű volt.
- Clausewitz a csodálatos háromságot a háború természetének leírására használta. A háborúra vonatkozó meghatározását viszont szándékosan nyitva hagyva azt egy tág kör-

ben dúló párviadalként értelmezte, amelyben a két – általa nem meghatározott – küzdő fél arra törekszik, hogy saját akarát fizikai erő alkalmazásával, azaz erőszakkal, a másikra rákényszerítse.

- Clausewitz nyilvánvalóvá tette, hogy a háború veleszületett erőszakossága, az események folyását alakító véletlenek és valószínűségek szerepe, valamint a háború megvívásának keretet adó narratíva részeként értelmezhető racionalitás és számítás a megjelenési formától függetlenül mindig és minden háborúban jelen van.

- A félszigeti háború eseményeivel Clausewitz tisztában volt. Annak ellenére, hogy részleteiben közelítette meg a háborút a politika irányából, részleteiben tárgyalta a háborút a hadsereg irányából, a háborút tartalommal megtöltő néppel keveset foglalkozott. A népháború jelentőségét csak bemutatta, röviden leírta, de részleteiben nem elemezte.

- A XIX. század elején megvívott félszigeti háború mind jellegében, mind időtartamában nagyfokú hasonlóságot mutat a XX. század második felében megvívott vietnami és afganisztáni háborúval. Az eredmény is hasonló, mivel minden esetben a népfelkelőknek sikerült a szemben álló nagyhatalmat olyan mértékben gyengíteni katonailag, hogy a háborút befejezze.

- Az AJP-3.4.4 *Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency (COIN)* összhaderőnemi doktrína a háború megjelenési formájában bekövetkezett változásra adott válasz, ami a doktrínák rendszerébe beágyazva nem kérdőjelezi meg a clausewitz-i csodálatos háromság létét, de figyelembe veszi a környezeti változások okozta új kihívásokat és feladatokat.

Crevelld hibásan értelmezi, hogy a háború megvívásának alapja mindig egy közösség, ami rendelkezik a megvíváshoz szükséges eszközzel és azt egy meghatározott cél érdekében alkalmazza. A háromsági háború alkotóelemei ugyan koronként eltérő súllyal jelennek meg és eltérő tartalommal bírnak, de történelmet és kultúrákat átselelő jellegük nélkül fogva egyetemes érvényűek. Korunkban, nyugati szemmel nézve – ami nem feltétlenül igaz a globalizált világ nagy részére – elfogadott közösség az állam, az alkalmazott eszköz a reguláris haderő, a cél pedig mindig a politikai által meghatározott.

A Crevelld által kritizált clausewitz-i háborús univerzum tehát nem veszített jelentőségéből, és a kritikával ellentétben megfelelő keretet tud biztosítani nemcsak a politikai háborúknak, de az alacsony intenzitású, népfelkelők ellen megvívandó nem háromsági konfliktusok megértéséhez és megfelelő kezeléséhez is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

ABEGGLEN, CHRISTOPH: *How universally applicable is Clausewitz's conception of Trinitarian Warfare?* Internet, letöltve 2013. 01. 22., elérhető <http://www.military.ch/abegglen/papers/trinity.pdf>

CLAUSEWITZ, Károly: *A háborúról*. Göttinger Kiadó, Veszprém, 1999 (a könyv az 1917-es második magyar nyelvű kiadás reprintje)

DE LA PISA, José: *Napoleon's Nightmare: Guerrilla Warfare in Spain (1808-1814) – The*

French Army's Failed Counterinsurgency Effort, Small Wars Journal, 5 October, 2011

EHRENREICH, B.: *Blood Rites, Origins and History of the Passions of War*, Holt Paperbacks, 1998

FORGÁCS, B.: *Káosz vagy rend a gerilla-hadviselésben*. Kommentár, 2008, 1. szám, pp. 88–100

GAT, A.: *War in Human Civilization*. Oxford University Press, 2006

HERBERG-ROTHER, A.: *Clausewitz's "Wondrous Trinity" as a Coordinate System of War and Violent Conflict*. International Journal of Conflict and Violence, Volume 3, Issue 2 (2009), pp. 204–219

LEVY, Yank Bert: *Guerrilla Warfare*, Paladin Press, 1964

OMAN, C.: *A History of the Peninsular War*. The Clarendon Press, 1930

TRINQUIER, R.: *Modern Warfare, A French View of Counterinsurgency*. Praeger Security International, 2006

¹ A tanulmány a TÁMOP-4.2.1-B-11/2/KMR-2011-0001 „Kritikus infrastruktúra védelmi kutatások” projekt támogatásával készült.

² LEVY, Yank Bert: *Guerrilla Warfare*, Paladin Press, 1964, p. 24. Magyar fordítás: Eszes Boldizsár

³ Ludendorff, Erich von: *The Nation at War*, Hutchinson, 1938, p. 24; Jomini, Baron Antoine Henri de: *The Art of War*, Greenhill Books, London, Stackpole Books, Pennsylvania, 1992 pp. 166, 178–179; Liddell Hart, Basil H.: *Strategy*, Frederick A. Praeger Publishers, 1967, pp. 352–353, 356–357.

⁴ Keegan, John: *A History of Warfare*, Pimlico, The Random House Group Limited, 1994 pp. 12–22; Luttwak, Edward N.: *Toward Post-Heroic Warfare*, Foreign Affairs, May, June 1995, pp. 109–122; Fleming, Bruce: *Can Reading Clausewitz Save Us from Future Mistakes? Parameters*, Spring 2004, pp. 62–68.

⁵ CREVELD, Martin van: *The Transformation of War, The Most Radical Interpretation of Armed Conflict since Clausewitz*, The Free Press, 1991.

⁶ Ibid., pp. 18–19.

⁷ Ibid., p. 20.

⁸ Ibid., pp. 21–22; Lásd még Trinquier, R.: *Modern Warfare, A French View of Counterinsurgency*, Praeger Security International, 2006

⁹ Ibid., pp. 23–24; HOBBS, Thomas: *Leviathan*, Oxford University Press, 1996, p. 84; GAT, A.: *War in Human Civilization*, Oxford University Press, 2006, pp. 622–657.

¹⁰ CREVELD, pp. 29–32; Crevelld aránytalanságra vonatkozó állítását a cikk szerzője saját, Afganisztánban szerzett tapasztalatai alapján csak megerősíteni tudja.

¹¹ CREVELD, p. 58.

¹² A zömében Spanyolországban vívott félszigeti háború (1808–1814) mellett egy-egy háború volt a franciaországi Vendéében (1793–94), valamint Bretagne-ban (1793–1800). TILLY, C.: *The Vendee and Rural Rebellion*, The University of Michigan, September 1975. Internet, letöltve 2013. 01. 21., elérhető <http://deepblue.lib.umich.edu/>

bitstream/handle/2027.42/50898/122.pdf;jsessionid=539CB72707AC081F4084370EFA0947C6?sequence=1.

¹³ Clausewitz, Károly: *A háborúról*. Göttinger Kiadó, Veszprém, 1999 (a könyv az 1917-es második magyar nyelvű kiadás reprintje), pp. 33–34.

¹⁴ Ibid., pp. 33–34.

¹⁵ CLAUSEWITZ, pp. 439–444; Lásd pl. GORKA, Sebastian: *The Age of Irregular Warfare, So What?*, Joint Force Quarterly, Issue 58, 3d Quarter 2010, pp. 32–38; FORGÁCS, B.: *Káosz vagy rend a gerilla-hadviselésben*, Kommentár, 2008, 1. szám, pp. 88–100.

¹⁶ CREVELD, pp. 20, 21, 57, 124–126; ABEGLLEN, C.: *How universally applicable is Clausewitz's conception of Trinitarian Warfare?* Internet, letöltve 2013. 01. 22., elérhető <http://www.military.ch/abegglen/papers/trinity.pdf>, pp. 7–8; HERBERG-ROTHER, A.: *Clausewitz's "Wondrous Trinity" as a Coordinate System of War and Violent Conflict*. International Journal of Conflict and Violence, Volume 3, Issue 2 (2009), p. 217.

¹⁷ CLAUSEWITZ, pp. 14–15, 60, 185, 188, EHRENREICH, B.: *Blood Rites, Origins and History of the Passions of War*, Holt Paperbacks, 1998, pp. 7–23, 144–159.

¹⁸ Ibid., pp. 310, 322, 340, 355, 393, 483, 541, 559, 578.

¹⁹ DE LA PISA, José: *Napoleon's Nightmare: Guerrilla Warfare in Spain (1808-1814) – The French Army's Failed Counterinsurgency Effort*, Small Wars Journal, 5 Octobre 2011, p. 1.

²⁰ Ibid., p. 2.

²¹ Ibid., pp. 6–8.

²² Ibid., pp. 6–10. CREVELD, pp. 134–142.

²³ Ibid., pp. 11–16.

²⁴ A franciák lakossággal szemben tanúsított magatartása azért is érthetetlen, mert a köztársasági erőket parancsnokló Louis-Lazare Hoche tábornok mind a Vendée-ben, mind pedig Bretagne-ban részben a lakosság saját oldalra állításával ért el sikereket. LECOMPTE, C. A.: *Exceptional Violence: Wars of the Vendée, 1793–1795*, Social Sciences Junior/Senior First Place, Internet, letöltve 2013. 01. 21., elérhető <http://www.jmu.edu/mwa/docs/2009/2009%20LeCompte.pdf>, pp. 11–15.

²⁵ Ibid., pp. 18–20; OMAN, C.: *A History of the Peninsular War*, The Clarendon Press, 1930, p. 512.

²⁶ Clausewitz, pp. 13–15.

²⁷ Ibid., p. 32; Lásd CREVELD, pp. 126–149.

²⁸ CLAUSEWITZ pp. 184, 318–319, 320–323 (idézet p. 322), 340.

²⁹ Ibid., pp. 439–440

³⁰ Ibid., p. 440

³¹ Ibid., pp. 440–441 (idézet p. 441)

³² Ibid., p. 442

³³ Ibid., p. 443

³⁴ GNEISENAU, A. W. A von: *A népfelkelés eszméjéről*. In: KOCSIS, Bernát: *Válogatás burzsoá hadtudományi írásokból*. Zrínyi Katonai Kiadó, 1985, pp. 111–112.

³⁵ Ibid., p. 113.

³⁶ Ibid., p. 113.

³⁷ Ibid., pp. 114–115; CLAUSEWITZ, p. 183 (idézet p.183).

Tudós katonák – katonatudósok

VÁRPALOTÁTÓL A VÁRIG

Dr. Kovács Vilmos ezredes,
a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum parancsnoka

A KEZDETEK

1979-ben egy fiatal fiú vonul be a szentendrei katonai főiskolára, ahol tüzér szakon kezdi meg tanulmányait. Ebben az időben a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán – a tisztképzés keretében – már új szelek fújdognak. Előtérbe kerül a szakmai ismeretek, a katonai hagyományok és a hadtörténelem oktatása. A haderőnek megalapozott szakmai tudással rendelkező fiatal tisztekre van szüksége. Az akkoriban rendszerbe állított új fegyverrendszerek mind ezt igénylik. Az általános ismereti tárgyak között szerepet kap a hadtörténelem is. A hallgatókat – szakmai és hadtörténelmi ismereteiket bővíteni – Várpalotára viszik a Tüzér Kiképző Központ fenntartása alatt működő Tüzér Múzeumba. A fiatal Kovács Vilmos életében ez a látogatás meghatározó erővel bír. Autodidakta módon kezd foglalkozni a tüzérség történetével. A kötelező penzumokon túl bújja a szakirodalmat. A főiskola lehetőséget biztosít a hallgatók igényeinek kibontásához. Diákkörökben adhatnak számot mindarról az önkéntes „kutatómunkáról”, amivel saját és társaik ismereteit bővíthetik. A tiszti iskolai évek, természetesen, elsősorban arról szólnak, hogy felkészüljenek leendő hivatásukra.

1983. augusztus 20-a. Kovács Vilmos hadnagy tiszti fogadalmat tesz az Országgház előtt. Ez az év fordulópont az életében. Nemcsak azért, mert megkezdte hivatásának gyakorlását, hanem azért is, mert a felkínált lehetséges beosztásokból a várpalotait választja.

Válogathatott különböző helyőrségek és beosztások között, hiszen évfolyamán a hallgatói rangsor ötödik helyén végzett. Végül, előljárói és feljebbvalói minden rábeszélése ellenére, mégis az egyik legalacsonyabb mellett dönt: Várpalotára akar menni. Az akkori döntésben már benne van az a „hátsó gondolat” is, hogy ott működik a múzeum, ami első látásra elnyerte érdeklődését.

A fiatal tiszt azonban a kiképzőközpont mindennapjaiban találja magát, be kell lépni, illeszkedni a szoros rend szerint folyó kiképzőmunkába. Eleinte kevés idő jut a tüzérség történetére, a múzeumba. Néhány esztendőn belül azonban megtalálja a lehetőségeket, és él is velük. A nyolcvanas évek első felében, több elkötelezett társával, tisztekkel, tiszthelyettesekkel megalakítják a múzeum baráti körét. Már kisebb kutatásokba kezd, ezek eredményét az egyre rendszeresebbé váló előadásorozatokon osztja meg kollégáival és a kiképzésre rendelt állománnyal. Eredményei – munkájában és kutatásaiban is – sokasodnak. Nyolc évet szolgált a várpalotai kiképzőközpontban, így „történetének” aktív részesévé vált.

AKADÉMIA ÉS DOKTORI CÍM

Az igazi elköteleződés a tudománnyal a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián kezdődött. Ekkor az intézményben már elvárás volt, hogy a felsőfokú katonai képzésben résztvevők saját területükön mélyedjenek el a hadtudomány egy-egy részterületén. Ez már a rendszerváltás ideje, érdekesen alakultak akkor az akadémia belső viszonyai. Erről bővebben M. Szabó Miklós ír *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1980–1989* című kötetében, amelynek 235. oldalán az alábbi olvasható: „*Az akadémia parancsnok 130. számú intézkedése rögzítette a tudományos továbbképzéssel összefüggő feladatokat. ...»A tudományos továbbképzés célja, hogy elősegítse azon katonai akadémiát vagy egyetemet végzett – elsősorban fiatal hivatásos – tisztek számára a tudományos ismeretek tervszerű gyarapítását és a tudományos munkavégzéshez szükséges képességek megszerzését, akik:*

- hadtudományi kutatómunkára,
- tudományos feladatok önálló megoldására,
- a hadseregfejlesztés érdekében végzendő magas elméleti felkészültséget igénylő ki-dolgozó munkára, valamint
- a katonai felsőfokú oktatás végzésére és irányítására készülnek,
- az MN-ben más vezetői beosztások ellá-

tására alkalmasak és ilyen beosztások betöltésére vannak tervezve.”

A fiatal tiszt – a felsőfokú katonai és szakmai ismeretek mellett – belevethette magát az igazi tudományos kutatómunkába. Ennek szervezett jellegét segítette a Tudományos Diákkörök pályázati rendszere. Az akadémiai tanulmányok második évében az országos diákköri pályázaton, kollégájával közös tanulmányukkal megnyerték a hadtudományi szekció első díját. A hallgatók – köztük Kovács Vilmos – egyéb, kisebb dolgozataikat, évfolyammunkáikat és diplomamunkáikat legérdeke- sebb részleteit a *Hallgatói Közlemények* című egyetemi újságban, valamint az *Akadémiai Közlemények* című folyóiratban jelentették meg.

A kutatás és publikálás alapvetően meghatározta Kovács Vilmos további életútját. Végleg elkötelezte magát a tüzérség történetével, azon belül is a lőszeres fejlődésének kutatásával.

Mindig azt mondjuk, hogy az élethez, a sok-sok erőfeszítés mellett egy csipet szerencse is kell. Kovács Vilmos életében ez akkor következett be, amikor 1992-ben, tanulmányi és tudományos előmenetelét figyelembe véve, a felsőfokú tanulmányok befejeztével nem új beosztást ajánlottak neki, hanem előljárói azt javasolták a vezérkarfőnöknek, Deák János altábornagynak: a legkiválóbb hallgatók maradjanak a tanintézet keretei között és kezdjék meg tudományos képzésüket. Az akkori rendszer szerint a doktori képzés nappali tagozaton folyt. A kiválasztottak számára tudományos kutatóhelyet jelöltek ki, konzulenseket, mentort állítottak melléjük. Kovács Vilmosnak a Hadtörténeti Intézet és Múzeumot jelölték meg kutatóhelyként, amelynek élén abban az időben Rázsó Gyula állt. A fiatal kutatonak minden segítséget megadtak.

Témavezetőként Borus József segítette munkáját. A tapasztaltabb kollégák mondogatták is, hogy „aki Boruson átmegy, azt az isten sem menti meg a doktori címtől”. Annyiban volt igaz e megjegyzés, hogy a professzor kínos precizitással és következetes módszertani követelményekkel segítette a doktoranduszok munkáját, Kovács Vilmosét is. Mind a mai napig emlegeti, hogy fiatal kutatóként mi mindent sajátított el az akkor már a Történettudományi Intézet vezetői székében ülő mentorától. A nagy tapasztalatú tudós önzetlenül adta át – követelte meg – a tudományos módszertani ismereteket. Elsajátíttatta a levéltári kutatás csinját-bínját. Mit és hogyan lehet keresni, megóvva magunkat attól, hogy egy-egy érde-

kesebb fond dokumentumai ne vigyenek más irányba; miként kell a könyvtárat és a múzeumot használni a kutatás céljára. Mindezek el-sajátításával a fiatal kutató sok energiát és időt takarított meg.

A doktori képzés alatt új kihívást is talált magának. Még nem fejezte be a Zrínyi-egyetemen a kurzust, amikor az Eötvös Loránd Tudományegyetemen Glatz Ferenc vezetésével indult új- és legújabb kori muzeológus szak. Felvételizett, és felvették.

Ettől kezdve az amúgy sem unalmas kutatói munka még bonyolultabb lett. A napi munka, amely során megismerte a HIM szervezetét, munkatársait, a disszertáció elkészítése és az új tanulmányok komoly erőfeszítést igényeltek. Választott tudományterületét, a tüzérség történetét, azon belül is egy szűkebb szegmenset, a lőszerké fejlődését kellett tudományos igényű dolgozatba formálni. Érdekes és összetett téma ez, hiszen kapcsolódik a fegyverrendszerek történetéhez, az általános ipartörténethez, ez utóbbin belül pedig a hadiipar történetéhez. A fegyverrendszerek fejlődését is több aspektusból lehet vizsgálni. Kovács Vilmos ezt tárgyalta doktori disszertációjában.

A doktori cím elnyerése után kinevezték a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum lőszergyűjteménye vezetőjének. Ez – mint korábban a várpalotai – a legalacsonyabb tiszti beosztás az intézményben. Ám mint fogalmazott, ez a beosztás „ismét bejött”. A mai eszélevé visszagondolva úgy véli, határozottan jó, ha valaki végigjárja a szakmai és előmeneteli ranglétrát. Így lehet csak igazán megismerni az adott szervezetben folyó munkát. Látni és megélni kell a különböző szinteket. Jó tudni – és meg tapasztalni –, hogy mi a feladata egy gyűjteménykezelőnek, mi a dolga egy osztályvezetőnek, miként kell a kutatást végezni, segíteni a munkatársakat, irányítani őket.

Az egyetemi kurzus nem csak ismereteit növelte. Itt került kapcsolatba a tudományág meghatározó képviselőivel, például a Történettudományi Intézet munkatársaival. Ezek a kapcsolatok nagyban segítették a mostani kutatási területén folyó munkáját is. Az új szerelem a technikatörténet, mert a magyar hadtörténet izgalmas – és csak részben feldolgozott – területe a hazai hadiipar története a XIX. századtól 1945-ig.

1996-ban kapta kézhez muzeológusi diplomáját. Azóta több publikációja jelent meg a tüzérség történetéről, valamint a magyar hadiipar témájában.

A tudományos előmenetellel párhuzamosan katonai pályafutása is eredményes volt. Gyűjteményvezetőből előbb osztályvezető lett, majd 2010-ben, sikeres pályázat után, a HM HIM parancsnoki székébe került.

PARANCSNOK ÉS TUDÓS

Itt „ütközik” a két, magával szemben támasztott követelmény. Ellentétbe, persze nem kibékíthetetlen ellentétbe kerül az emberben egyszerre lakozó katona és tudós. El kell dönteni, mi a fontosabb adott esetben: a katonai előmenetel, vagy a tudományos kutatás. Ez nála különösen aktuális kérdés; önjellemzése szerint ugyanis van egy „rossz” tulajdonsága: félgőzzel nem tudja csinálni a feladatait.

A parancsnoki beosztás, mint mondja,

daráló. Az intézmény közszolgálatot lát el, amelybe a nyilvánosság kiszolgálásától a rendezvényeken át a protokolláris feladatokig sok minden beletartozik. Tulajdonképpen mindegy is, hogy egy rendezvény szervezője maga az intézmény, vagy valamely „külső” szervezet. Ha annak a HM HIM ad otthont, biztosítja a helyszínt, akkor az teljes odafigyelést igényel. Fontosnak tartják, hogy az érdeklődő közönséget, legyenek azok muzeumlátogatók vagy a levéltár, a térképtár, a fotótár, a könyvtár kincsei iránt érdeklő külső kutatók, a lehető legmagasabb szinten „szolgálják” ki. Érdekes adattal szolgál e tekintetben Kovács ezredes: 2012-ben 12 ezer alkalommal keresték meg az intézményt a legkülönbözőbb kutatási témák kapcsán. Minden egyes kérelemre reagálni kell, ez az intézmény egyedülálló voltából és presztízséből következő követelmény. Ugyanakkor arra is kell figyelni, hogy az intézmény „jelen legyen” a hazai tudományos életben, hiszen a tudományterületnek egyedüli autentikus művelője. Elvárják munkatársaiktól a folyamatos és magas szintű kutatómunkát. Ezt magával szemben is érvényesíti, bár a napi tíz órás parancsnoki elfoglaltság mellett erre manapság csak a szabadidejéből tud időt szakítani. Két téma foglalkoztatja, melyek kutatásába már évekkel ezelőtt belekezdett: a hadiipar első világháború alatti története és a néphadsereg tüzérségének modernizációja a '70-es és '80-as években. Ez utóbbi témában idén már két konferencián is részt vett előadóként. A téma aktualitását a magyar tüzérség fennállásának 100. évfordulója adja.

A tudományos és vezetői munka mellett vagy annak részeként dr. Kovács Vilmos élő kapcsolatot ápol korábbi alma materével. A tüzérhallgatók évente egy-két alkalommal meglátogatják a várbeli intézményt; ez alkalmakkor előadást tart számukra. A HIM előadókkal segíti a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen folyó hadtörténelem-oktatást.

Kovács ezredes meggyőződése, hogy kevés a hadtörténelem oktatására fordított idő. Nem tagadja, elfogult ebben a kérdésben, ugyanakkor komoly érvekkel támasztja alá véleményét. A HIM kiterjedt nemzetközi kapcsolataiból meríti példáit. Elmondja, hogy nemrég Szlovéniában járt, ahol a hadtörténelem korszerű oktatására kiváló módszereket alkalmaznak. Az első világháborús hadszíntérre Európa minden tájáról, Spanyolországtól Skócián át Hollandiáig érkeznek a katonai felsőoktatásban részt vevő tisztek. Végigjárják a legendás harcok terepeit, a harcászati térképek és dokumentumok tanulmányozásával szinte átéli a korabeli harcokat, és igen sokat tanulnak.

Kovács ezredes szerint megváltoztak a képzési körülmények, és ezt a tényt mi sem hagyhatjuk figyelmen kívül. Más a ma pályára kerülő fiatal tisztjelöltek motivációja. Képzésük során hatalmas mennyiségű információval kell megküzdeniük, többel, mint korábban bármikor. Ehhez pedig az oktatási, képzési rendszernek is alkalmazkodnia kell. A XXI. század második évtizedében gyökeresen eltérőek mind a társadalmi körülmények, mind a tisztekkel szembeni elvárások. Egy új, elérhető, betartható és emészthető követelményrendszer kell megfogalmaznunk. A cél, hogy a szakmájukban jól képzett tisztek kerüljenek ki

a képzésből, akiknek van affinitásuk a kultúra különböző szegmenseihez. Olyan honvédtisztekre van szükség, akik kikerülve az egyetemről igénylik a szakmai továbbfejlődést, nagyon erős az elkötelezettségük és „be vannak oltva” hazaszeretettel. Ha pedig határainkon kívül képviselik a honvédséget, akkor magas szinten teljesítenek; akikről külföldi partnereink, szövetségeseink elismeréssel mondják: ilyen a felkészült, kompetens magyar tiszt. Dr. Kovács Vilmos szerint nagyon nem mindegy, hogy a fiatal tisztek hogyan látják el külföldön feladataikat, beosztásukat, és hogyan viselkednek. Mert ez nem csak az adott katonát, de az egész országot minősíti. Az alapvető tiszti tulajdonságokat itthon kell kialakítani a hallgatókban, tisztekben. Az identitástudat és a haza iránti elkötelezettség nagyon fontos, melynek elsajátításában, elmélyítésében a hadtörténelem igen fontos szerepet játszik. Kovács ezredes szerint alapvető fontosságú, hogy a katonára – és e tekintetben mindegy, hogy tisztről, altisztről vagy szerződéses katonáról beszélünk – ismerje meg a magyar hadtörténelem legjobb hagyományait, a saját fegyverneme történiáját és saját helyőrsége történetét. E filozófiát vallja a HIM teljes állománya. Ösztönzik a helyőrségeket, hogy kutassák fel a tárgyi emlékeket, a dokumentumokat. A cél, hogy ezt a munkát maguk a helyőrségek végezzék, a HIM „csak” a szakmai tudást adja hozzá és a megjelentetésben segít. E kis „gyűjtemények” kétszeresen szolgálják az adott helyőrség hagyományainak őrzését. Egyrészt a helyi kutatómunka sikerei erősítik a helyi közösséget, másrészt elmélyítik az identitástudatot.

Kovács ezredes számos más kezdeményezést is említ. A budapesti helyőrség szervezésében újraindult a „tiszti kaszinók” rendszere. A kaszinó régen sem csak a szórakozást szolgálta, hanem a képzés, művelődés színtere is volt. Színvonalasan működik a tábornoki klub, amely havonta tart rendezvényt. Az összejöveteleken minden esetben elhangzik egy tematikus előadás, amelyet vita követ.

A BEFEKTETETT ENERGIA ÁLTALÁBAN MEGTÉRÜL

Dr. Kovács Vilmos életpályája, gondolkodása és eddigi eredményei azt bizonyítják, hogy kelő elkötelezettséggel és szisztematikus munkával bármely hallgató, aki bekerül a katonai felsőoktatás rendszerébe, a szó legnemesebb értelmében értelmiségivé válhat. A sikeres pálya sok esetben kompromisszumokon át vezet. A kompromisszumot – például egy alacsonyabb kezdő beosztás elfogadását – annak érdekében kell megkötni, hogy a későbbiekben a távlati célokat elérhessük. Ugyanakkor saját teherbíró képességünket is figyelembe kell venni a célok kitűzésénél. Az „egész életlen át való tanulás” az ezredes életpályáját nem ellopott szlogenként, hanem „fáradtság” valóságként jellemzi.

Kovács ezredes a következetes munkának köszönhetően elérte céljai egy részét. Azért fogalmazunk így, mert katonai karrierje zenitjén még korántsem beszélhetünk arról, hogy tudományos pályafutása során minden maga elé tűzött célt teljesített. Többszörös kihívások állnak még előtte.

Haris T. Csaba

Dr. Szelei Ildikó őrnagy:

IFJÚ HADTUDÓSOK SZÁRNYPRÓBÁLGATÁSAI A TUDOMÁNY VILÁGÁBAN

„Az ember csak azt érti meg, amire maga jön rá, amit készen kap, anélkül, hogy lélekben megdolgozna érte, az egyik fülén be, a másikon ki. Olyan ez, mint a növények öntözése: a növény nem élhet víz nélkül, de nem sokat ér a vízzel, amit a leveleire öntenek, az lepereg róla, csak azt a vizet képes igazán felhasználni, amit a gyökerein keresztül maga szív fel.”
Rényi Alfréd

A tudományos diákköri tevékenység a minőségi értelmiségi képzés fontos területe, a tehetséggondozás kiemelt, ha nem a legjelentősebb formája a hazai felsőoktatásban. Mit értünk tehetség alatt, vajon mi határozza meg, minek köszönhető, hogy valaki tehetséges? Egyáltalán definiálható egyértelműen a tehetség fogalma? A genetikai kód, vagy a szociális környezet határozza meg leginkább a tehetség kialakulását? Egyes szélsőséges szemléletek szerint a tehetség kialakulásában csakis az öröklődésnek, azaz a genetikai adottságoknak van jelentősége. A másik véglet az ellenkezőjét állítja, azaz az öröklésnek semmi köze a tehetséghez, annak kialakulásáért csakis az egyént ért környezeti hatások a felelősek. Azonban vizsgálatok alapján tudományosan bebizonyított tény, hogy a tehetség kialakulásában mindkettő hatás együttesen közrejátsszik.

A pedagógiai irodalomban többféle megközelítéssel találkozunk; 1987-től több mint száz értelmezés látott napvilágot a tehetség fogalmával kapcsolatban. Különböző tehetségmodellek léteznek, amelyeknek mindegyike elfogadott, de nincs általános érvényű elképzelés. Számomra talán a legmeggyőzőbb Czeizel Endre orvos-genetikus tehetségmodellje, amely egy komplex látásmódot képvisel. Czeizel modelljében a kivételes teljesítmény négy faktor (speciális mentális adottságok, általános értelmi adottság, kreativitás és motivációs adottságok) együttes meglétére alapul, amelyek a genetikai és a környezeti adottságok függvényében alakulnak ki. A kivételes tehetségnek belülről jövő, de külső feltételei vannak: család, iskola, kortárs csoportok és a társadalmi környezet. Czeizel fontosnak tartja még az úgynevezett sorsfaktort is, amely olyan hatásokat ért, amelyek meghatározzák a személy élettartamát, tehát azt, hogy lesz-e lehetősége kibontakoztatni képességeit, ezenkívül azt a morális-etikai aspektust, amely meghatározza, hogy a kivételes tehetség mire, milyen célok érdekében hasznosítja adottságait. A motiváció, a feladat iránti elkötelezettség a negyedik összetevő a Czeizel-féle tehetségkomponensek között. Ez olyan személyiségtényezőket foglal magába, amelyek a magas szintű teljesítményhez szükségesek, például: érdeklődés, versenyszellem, kitartás, emocionális stabilitás. Ennek a fejlesztése nélkül nem létezik tehetséggondozás. Gyakran

ezek alacsony színvonalra vagy egyenletlen alulteljesítését. Amikor a tehetséges hallgatókat fejlesztjük, formáljuk, akkor a képességek fejlesztése mellett mindig figyelemmel kell lennünk a motiváltságra, az érdeklődésre, a kíváncsiságra és mindarra, ami stabil személyiségháttérrel biztosít a folyamatosan magas szintű teljesítményhez és intenzív fejlődéshez.

Az egyetemen lehet a tehetséggondozásban „a pontot feltenni az i-re” – széles skálán értelmezve ezt a felsőfokú szakképzéstől a BA-n és MA-n át a PhD-ig –, és lényegesen befolyásolja a sikert, hogy a felsőfokú tanintézetekben milyen programokat indítunk s mennyire tudunk túllépni az egyoldalú szakmai fejlesztésen, mennyire vagyunk képesek az egész ember fejlődését elősegíteni, szem előtt tartani.

A tehetségek idejében történő felismerése igen nehéz és fontos feladat. Kérdés, hogy a Nemzeti Közszerződés Egyetemen tanuló hallgatók közül valóban minden tehetség előbb-utóbb felszínre kerül-e? Vagy elképzelhető, hogy vannak olyan introvertált személyiségű, nem túl beszédes, zárkózott, esetleg magányos hallgatók, akik pontosan ezen tulajdonságaik miatt nem tudnak kiemelkedő teljesítményt elérni? Vagy a tehetség minden körülmények között megmutatja magát? Mit kell tennie egy felsőoktatásban dolgozó októnak a tehetségnevelés keretein belül? Hogy és hol figyelhet fel egy-egy kiemelkedő teljesítményt nyújtó hallgatóra? Hogyan valósítható meg a tehetségek motiválása, irányítása, támogatása? A „TDK-zás” az indulásától kezdve alapfeladata az októnak, melynek lényege a kötelező ismeretanyag elsajátításán túl önálló kutatásokat folytató, érdeklődő, motivált hallgatók és segítő, lelkes tanáraik együttes munkája. A kutatás a kutató élete, így a tudományos diákköri munka is sajátos életforma hallgatónak és tanárnak egyaránt. Kitartó, következetes munkán, állandó tanuláson és igazi megmérettetésen alapul.

Nagyon kemény, de egyben kellemes őszi féléven vagyunk túl a Nemzeti Közszerződés Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karának tudományos diákköri tevékenységében. A tudományos diákköri munka a karunkon immáron tevékenység sorozattá nőtte ki magát, hiszen nemcsak a konferencia lebonyolítására koncentráltunk, hanem szeptemberben mód-

szertani workshopot is rendeztünk. Azt gondoltam, méltán ünnepelhetünk a Kari Tudományos Diákköri Konferencia eredményhirdetésén, hiszen 81 hallgató nyújtott be pályaművet, ami 60 százalékkal több, mint a tavaszi rendezvényen volt. Az elmúlt tíz évben nem volt ilyen nagyszámú jelentkező a tudományos diákköri konferenciára. De nem szabad elfeledkezni a felkészítő tanárokról, konzulensekről sem, hiszen azt tapasztaltuk, hogy a mostani tanévben igen sokan érezték magukénak a TDK-ra történő hallgatói felkészítést, főhadnagytól tábornokig, tanársegéd-től professzorig széles spektrumban vettek részt a kollégák a témavezetésben. Azt is érdemes megemlíteni, hogy a szakmai tanszék szinte valamennyi oktatója vállalt konzulensi tevékenységet. Fontosnak tartották, hogy a gyakorlatok vezetése, a terepfoglalkozások mellett a tudományos tevékenység serkentésére is gondot fordítsanak, ezzel is példát mutatva a honvédtisztjelölteknek, hiszen a katonatiszt nemcsak a harctéren kell hogy helytálljon, hanem a tudomány világában is járatosnak kell lennie. Ez az igazi tehetséggondozás. November 15-én, nagy örömünkre, tele volt a Díszterem. Amikor kilenc órakor elkezdődött a szekciókban a munka, a pályaművek bemutatása, azt tapasztaltuk, hogy igen sok érdeklődő volt jelen a pályamunkák szóbeli prezentálásán. A hallgatók drukkolhattak csoporttársaiknak, és emellett sokat tanulhattak egymástól; tanulhatták a másokra való odafigyelést, az együttérzést, esetlegesen a vitakészséget, és tanulhattak a bizottság tagjainak hozzászólásaiból, kritikáiból.

A tehetséggondozás a felsőoktatásban alapvetően három szinten, három formában történhet. Ezek közül az egyik a tudományos diákköri tevékenység. Czeizel Endre szerint a tehetség kibontakoztatásában az egyik belső tényező a motiváció, vagyis azoknak a hallgatóknak a megnyerése, akik a tanórán kívül is akarnak új tudásra szert tenni, pluszenergiákat befektetni. A külső tényezők közül a legfontosabb, amely minket érint, az oktatás, az oktatói munka. A Bologna-folyamat közepette, a tömegoktatás körülményei között nem könnyű megtalálni, segíteni és bátorítani a tehetségeket, különösen egy olyan gyakorlatorientált képzésben, ahol a hallgató egyszerre egyetemista és honvédtisztjelölt is. Ennek érdekében nagy gondot fordítottunk a hallgatók tudományos munkára való ösztönzésére, hisz

az egyetemi és a kari minőségi mutatók szempontjából is meghatározó tényező ez a tevékenység. Fontosnak ítéljük, hogy hallgatónk megérezze a kutatói munka, a tudományos jellegű művek elkészítésének örömét, hogy átélhesse az értelmiségi lét ezen formáját is. A tudományos diákköri munka olyan specifikus tevékenység, amely az oktató–hallgató közvetlen kapcsolatán alapul. A mai oktatásban, a csökkenő óraszámok mellett, szükség van az olyan típusú oktatási módszerekre, mint a beszélgetés, a véleménycsere, amire a témavezető–hallgató kapcsolat kiváló alkalmat teremt. A TDK-hoz alapvetően három dolog szükséges: jó téma, jó tanár és egy aktív, szorgalmas, motivált hallgató. Ez utóbbi megtalálása a legnehezebb feladat. A hallgatók ösztönzése érdekében immár második alkalommal szerveztünk workshopot, ahol a kutatható témák bemutatására fektettük a hangsúlyt. A tanszékek oktatói felvázolták azokat az érdekes témákat, amelyeket összegyűjtöttek, amelyekből érdemes dolgozatot készíteni, amelyeket érdemes kutatni. Talán merész vagyok, ha arra gondolok: ezeknek az előkészítő munkának is köszönhető, hogy nőtt a benyújtott pályamunkák száma. Arra is odafigyeltünk, hogy minél több hazai és határon túli felsőoktatásban tanuló hallgatót nyerjünk meg arra, hogy nyújtson be hozzánk dolgozatot. Így a mostani konferencián szerepeltek hallgatók a Nyugat-magyarországi Egyetemről, a Wesley János Lelkészképző Főiskoláról és a komáromi Selye János Egyetemről. Hallgatónk 13 szekcióban mutathatták be dolgozataikat, így pl. hadtörténelem, repüléstechnika, társadalomtudomány, biztonságpolitika, logisztika–pénzügy–műszaki, alkalmazott informatika–biztonságtechnika, katasztrófavédelem, környezetvédelem-környezetbiztonság, hadművészet.

A bizottságok igen színvonalas munkát végeztek, nagy-nagy odafigyeléssel pontozták, hallgatták végig a hallgatókat, és tettek pozitív és fejlesztő, javító kritikai észrevételeket, amelyekből mindenki tanulhatott. A „főzűri-értekezleten” oroszlánként küzdöttek hallgatóikért; elmondták véleményüket tanítványaik szerepléséről. Egyebek mellett elhangzott, hogy vegyes teljesítményt nyújtottak a pályázók, több esetben jobb volt az írásbeli munka, mint a szóbeli bemutatkozás, ez utóbbit még gyakorolni kell. Többen megemlítették, hogy a lányok jobbnak mutakoztak a szóbeli szereplés során. Néhányan jelezték, hogy

esetenként pontatlan a forrásmegjelölés, ezen dolgozni kell még. Többen kiemelték a témavezetők fontosságát, felelősségét a színvonalas pályaművek elkészítésében. Felhívták a figyelmet arra is, hogy sokaknál gyengébb az íráskészség az elvárhatónál. A téma kidolgozásánál esetenként általánosságba bocsátkoznak hallgatónk. Egyes hozzászólók az önálló gondolkodás, a véleményalkotás, a kritikai elemzés hiányosságait is megemlítették. Összességében jó hangulatban telt a szekciókban a munka. Persze, felmerül a mennyiség és a minőség kérdése. Mire figyeljünk? Legyen kevesebb, de minőségibb munka? Készüljön sok pályamű, esetleg felvállalva, hogy lesznek közte gyengébb munkák? Úgy gondolom, valahol középen van az igazság. Nekünk, tanároknak, a tehetség gondozás során meg kell ragadnunk minden lehetőséget arra, hogy hallgatónknak minél több alkalmat teremtünk a megmérettetésre, a szereplésre, a tudományos írások által történő szárnybontogatásra; hogy próbálkozzanak, gyakorolják a tudományos publikáció fogásait. Egyértelmű számunkra, hogy a kimagasló dolgozatokat menedzselni kell, ezért is tartottuk fontosnak, hogy több publikációs lehetőséget ajánljunk fel a díjazáskor. Nem biztos, hogy már most felméri a pályázók ennek jelentőségét, de később biztosan nagy hasznát veszik munkáik nyilvánosságra hozatalának. A bizottságok a pályázók 71 százalékát találták arra alkalmasnak, hogy pályaművéket bemutassák a XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencián, amit 2013 tavaszán karunk rendez.

Hallgatónk sokszor felteszik önmaguknak és nekünk, tanároknak a kérdést: Mit nyerünk azzal, hogy TDK-zunk, hogy külön pályamunkát készítünk? Nos, a motiváció mellett fontos az elismerés is, aminek több összetevője lehet. Aki elindul a diákköri konferencián, van rá esélye, hogy megtanul érvelni, vitatkozni, kész másokat meghallgatni, másokra figyelni; prezentációs magabiztoságot, sőt szakmai elismerést szerezhet, és felkeltődhet benne a tudományos munka iránti igény. Kollégáimmal megpróbálunk mindent elkövetni, hogy jutalmazzuk, elismerjük az eredményes pályázókat. Ennek érdekében a TÁMOP-pályázat keretében, az idén másodszer, kiadjuk a *Hadtudományok ifjú tudósai* című gyűjteményt, amiben a legjobb pályaműveket adjuk közre. Az OTDT Had- és Rendészettudományi Szakmai Bizottság elnö-

ke, prof. dr. Harai Dénes ny. ezredes minden támogatást megad a hallgatóknak, mendedzseli őket, igyekszik minél több fiatal kollégának publikációs lehetőséget biztosítani, de itt említhetem az ETDT elnökét, dr. Németh András okl. mk. századost, aki időt és energiát nem kímélve ösztönzi a hallgatókat a tudományos diákköri munkára, és minden lehetőséget kihasznál, hogy hallgatónk elismerésben részesülhessenek. A 2012-es esztendőben is sok felajánlónk volt, ami bizonyítja, hogy a honvédelmi miniszter, a parlamenti államtitkár, az Összhaderőnemi Parancsnokság, a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság és a civil intézmények számára egyaránt fontos a Tudományos Diákköri Konferencián induló pályázók elismerése, támogatása. Dr. Hende Csaba honvédelmi miniszter különdíjat adományozott Bartha Judit honvédtisztjelöltnek, aki a Hadművészet szekcióban első helyezést ért el. Vargha Tamás, a HM parlamenti államtitkára tárgyjutalmat adott át a Társadalomtudomány I. tagozatban Rosta Petronella, a Biztonság- és védelempolitika I. tagozatban Juhász Anita, a Hadművészet II. tagozatban Szabó Gergő hallgatók részére. Domján László vezérőrnagy, az MH Összhaderőnemi Parancsnokság parancsnoka tárgyjutalmat adományozott a Hadművészet I. tagozatban Vargha Ádám honvédtisztjelölt részére.

Dr. Boldizsár Gábor ezredes, az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar dékánja dékáni különdíjjal ismerte el a Társadalomtudomány II. tagozatban Krizbai Diána Daniella, a Hadtörténelem II. tagozatban Palik Máttyás Csaba, a Társadalomtudomány II. tagozatban Hajdú András hallgatók munkáját.

Dr. Bakondi György tú. altábornagy, az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság főigazgatója tárgyjutalmat adományozott a katasztrófavédelem tagozatban Antal Renáta hallgató részére. A konferencia zárásaként az idén Visegrádon szerveztünk TDK-estet, ahol közösen beszélgettünk a tapasztalatokról.

Végezetül pedig nagy tisztelettel köszönöm meg a Kari Tudományos Diákköri Tanács és a magam nevében a felkészítő tanároknak a munkáját, akik segítették a pályaművek elkészülését, a dolgozatokat bíráló és a szóbeli zsűriben tevékenykedő kollégák közreműködését, és mondok köszönetet a felajánlónknak, akik tárgyjutalmukkal, személyes részvételükkel támogatták/támogatják hallgatónkat a tudományos diákköri munkában.

A ZRÍNYI KIADÓ ÚJDONSÁGA

Levegőből harcba

A magyar katonai ejtőernyőzés története és változó feladatrendszere

A civil életben a bátrak sportjaként számon tartott ejtőernyőzés fényes karriert futott be a honvédségben is, ahol az ejtőernyőzés napjainkban is a kiemelt kiképzési területek egyike. A speciális ejtőernyős felkészítés titkairól szóló kiadvány egyben a sokszor vérrrel írott katonai ejtőernyős történelem tanúságtétele is.

Keménytáblás, 188 oldal, ára: 2000 Ft

HÁROM ÉV MÉRLEGE

Tisztújító küldöttgyűlést tartott a Magyar Hadtudományi Társaság

„Az MHTT integrálója mindazon szellemi tőkének a tudományos közéletben, amely a legszélesebb körből építkezve egyesíti a hadtudomány művelőit, beleértve a kapcsolódó tudományágakat, a különös érdeklődésre számot tartó kutatási területeket. Pótolhatatlan részt képez hazánk védelmi képességeinek fenntartásában.”

Dr. Benkő Tibor vezérezredes, a Honvéd Vezérkar főnöke

Egy társadalmi szervezet milyenségének megítélésére aligha kínálkozik jobb lehetőség, mint saját önmeghatározásának ütköztetése egy bizonyos időszakban – adott esetben egy választási ciklusban – végzett munkájának önértékelésével. Egyebek mellett erre kínált lehetőséget a Magyar Hadtudományi Társaság (a továbbiakban: MHTT) 2013. március elsején megtartott tisztújító küldöttgyűlése.

Ami az önmeghatározást illeti, „... a Magyar Hadtudományi Társaság soraiban tömöríti a legszélesebben értelmezett hadtudomány művelőit, beleértve a kapcsolódó tudományágakat, a kölcsönös érdeklődésre számot tartó kutatási területeket. ... hozzánk megtalálják az utat a civil szakértők, aktív és nyugállományú katonák, egyetemisták és doktoranduszok, a rendvédelmi szervek képviselői és a titkosszolgálatok tagjai” – fogalmazódott meg az MHTT elnökségének beszámolójában.¹ Lássuk tehát az (ön)értékelést!

VÁLLALÁSOK ÉS EREDMÉNYEK

Az MHTT nyilvántartott tagságának létszáma 2012. december 31-én 579 fő volt. Vajon mi vonzza ezt a több mint félezer, különböző életkorú civil és katona szakembert egy olyan szervezetbe, amely – miközben igen szerény anyagi lehetőségekkel rendelkezik – minden tagjától önzetlen, elkötelezett és szakszerű közreműködést vár a hadtudomány gondozása, a honvédelem ügyéhez való hozzájárulás,

DR. NAGY LÁSZLÓ NY. MK. EZREDES KIEGÉSZÍTI AZ ÍRÁSOS BESZÁMOLÓT

a Társaság presztízsének megőrzése, erősítése érdekében?

2009-ben egy igen ígéretes kezdeményezéshez, a *Napjaink hadtudománya* összefoglaló címmel meghirdetett konferenciasorozat elindításához adott felhatalmazást az akkori elnökség, majd a küldöttgyűlés. A tervezett szakmai tanácskozásokhoz fűződő szándék, hogy „... feldolgozzuk a hadtudomány fogalmában, tárgyában, összetevőiben, kutatási témáiban az utóbbi időben – a megváltozott körülmények hatására – bekövetkezett vagy bekövetkező módosulásokat” – olvashatjuk a mostani beszámolóban. E vállalkozás keretében került sor 2009 februárjában *A hadtudomány új kutatási irányai*, 2009 novemberében *A hadtudomány és a katonai műszaki tudományok kölcsönkapcsolata*, 2010 februárjában *A békemissziók, helyük a hadtudományban, nemzetközi és hazai jogi hátterük*, 2011 februárjában *Az információs hadviselés és a hadtudomány*, 2012 májusában pedig a *Nemzetbiztonsági kihívások, nemzetbiztonsági szolgálatok* címet viselő tanácskozásokra. A láncolat következő rendezvénye 2013 tavaszán – egyelőre vaglyagosan – a *hivatásos és szerződéses állomány pályamodelljének vagy a kritikus infrastruktúra védelmének vizsgálata* lesz. A sorozat 2013 őszére tervezett rendezvénye a *Harminc év a hadtudomány szolgálatában* címet viseli. Ennek keretében emlékezik meg a Társaság a Kiss Károly Hadtudományi Klub megalapításának 30. évfordulójáról.

Az eddigi rendezvények alapján méltán körvonalazódik az a feltételezés, miszerint a hadtudomány sokkal tágabb területet fog át, mint a fegyveres küzdelem. Maga a hadtudomány – egyes nézetek szerint – védelemtudománnyá, mások szerint biztonságstudománnyá alakul át.

Ugyancsak folytatódik a Társaság 2011 márciusától kibontakozó másik új kezdeményezése: a szabadegyetemi előadások mintájára *Mindenki hadtudománya* címmel elindított előadássorozat. A rendezvények színhelye a Honvéd Kulturális Központ Gobelín-terme.

Az előbbi kezdeményezések mellett az MHTT évenként pályázatot hirdetett, amelynek célja „... a Társaság tagságának aktivizálása, a tudományos tevékenység és mindenekelőtt a tudományos kutatás ösztönzése, publikálásra alkalmas, elsősorban a gyakorlatban is hasznosítható anyagok készítése, a tagság önmegvalósítási lehetőségeinek bővítése”.

A szabadegyetemi rendezvények kere-

A Magyar Hadtudományi Társaság
újraavasztott elnöke:

Dr. Nagy László
nyugállományú ezredes, az MTA doktora

Dr. Nagy László 1942. április 25-én, Budapesten született. Egyetemi tanulmányait 1960–66 között, a leningrádi Elektrotechnikai Hírközlési Egyetemen végezte, ahol felsőfokú orosz nyelvtudásra is szerzett. Felsőfokú angol nyelvvizsgája 1981 óta van.

1967-ben került hivatásos tiszti állományba. Szolgálateljesítése során különböző beosztásokat töltött be a Központi Híradóanyag Javító Üzemben, a Honvédelmi Minisztérium Híradó Csoportfőnökségén, a HM Külügyi Osztályán, a Vezérkar 2. Csoportfőnökségén. 1989–91 között katonai attasé volt Helsinkiben. 1991–97 között a HM Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet vezető kutatója, 1993-tól igazgatóhelyettese volt, 1997-ben, ezredesként vonult szolgálati nyugállományba.

1998 és 2011 között – közalkalmazottként – a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem egyetemi docense, majd tanára volt.

Kandidátusi értekezését hadtudományi témakörben 1989-ben védte meg, és ezzel megszerezte a hadtudomány kandidátusa címet. 1997-ben habilitált a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen. 2002-ben ugyancsak hadtudományi témakörben védte meg akadémiai doktori értekezését. Ennek nyomán a Magyar Tudományos Akadémia Doktori Tanácsa 2003. október 1-jei hatállyal ítélte oda számára az akadémiai doktori címet. Többetucati publikációja jelent meg, részben külföldi folyóiratokban, rendszeres szerzője a Hadtudomány, illetve a Honvédségi Szemle című folyóiratoknak.

tében, illetve a konferenciákon elhangzott előadások, a pályázatokon helyezést elért dolgozatok szerkesztett változatai időről időre megjelentek a Társaság lektorált folyóirata, a *Hadtudomány* hasábjain. És ha már a folyóiratnál tartunk, a beszámolási időszakban a szerkesztőbizottság a nyomtatott és az elektronikus lapszámokban összesen 171 közleménynek biztosított nyilvánosságot. Mindeközben érvényesült a Társaság vezető szerveinek az a – takarékosági megfontolásokból hozott – korábbi döntése, hogy egyfelől a folyóirat (a korábbi négy helyett) évenként két-két összejelent nyomtatott és egy online lapszámmal jelenjen meg; másfelől a szerzők számára honorárium nélkül kell biztosítani a közreadást és költségmentesen a mértékadó folyóirat számára előírt lektorálási kötelezettséget. Immáron megkönnyebbüléssel nyugtázhatta a leköszönő elnökség, hogy e kockázatosnak tűnő döntések semmiféle visszaesést nem eredményeztek a publikálási hajlandóságban... Sőt! A beérkezett anyagok mennyiségéből és minőségéből ítélve feltételezhető, hogy szerzőként megjelenni a Társaság folyóiratában valóban presztízt ad, tekintélyt jelent.

A Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztályának Hadtudományi Bizottsága 2012-ben újjá elvégezte a katonai folyóiratok minősítését, és – talán nem függetlenül a fenti tényektől – a Hadtudományt a legmagasabb osztályba, az A-kategóriás minősítésű periodikák közé sorolta.² A folyóirat megjelenését nagyban segítette az MTA-tól e célra pályázati úton elnyert, jelentős összegű támogatás.

És még egy fontos hír: a Társaság vezettestületi és az MTA illetékes szakbizottsága együttes elhatározásának eredményeképpen a folyóirat a továbbiakban az MHTT és az MTA Hadtudományi Bizottsága közös kiadványaként jelenik meg.

MŰKÖDÉSI FELTÉTELEK

Az MHTT küldetése az ország védelmi képességeinek fenntartásához való szellemi hozzájárulás. Ennek teljesülését szolgálja közvetlenül vagy közvetve a Társaság egész

tevékenysége. A Társaság közhasznú státusa elismertetésének fontos feltétele a megfelelő erőforrás (tagdíj) rendelkezésre állása és a társadalmi támogatottság kimutatása. Ezek meglétét az MHTT az előírt eljárásban határidőre benyújtott, a küldöttgyűlés által jóváhagyott évenkénti beszámolóival és a választott tisztségviselővel kötött ún. *önkéntes szerződésekkel* igazolja.

A Társaság a ciklus mindhárom évében fenntartotta pénzügyi egyensúlyát. A bevételek állandósult forrásai: a tagdíjakból befolyt összeg, a Honvédelmi Minisztérium támogatása, a Hadtudományi Alapítvány összegének kamatai, a Magyar Tudományos Akadémia által a folyóirat megjelentetéséhez nyújtott támogatás, a személyi jövedelemadóból felajánlott 1%-ok, a Társaság bevételeinek növelését lehetővé tevő pályázatokon elnyert különböző összegek.³ Ehhez jött esetenként a szponzorok által nyújtott támogatás. A kiadások jelentősebb tételei: a folyóirat „működtetése”, a Társaság által nyújtott elismerések költségvonzata, a pályázati felhívásokra beérkezett pályaművek díjazása, bírálatása, a szervezeti egységek visszaigénylései, a postaköltségek és az irodaszerek beszerzése.

2012-től a Társaság fő bevételét jelentő HM-támogatás 5,5 millióról 3 millióra, 45%-kal csökkent. A Társaság gazdasági helyzete – ennek ellenére – stabil, működéséhez a szükséges források biztosítottak – mondotta Gáspár Tamás, gazdasági elnökhelyettes a beszámolóhoz készült szóbeli kiegészítésében.

Ugyancsak az MHTT működési feltételeit érintette – bár más összefüggésben – a küldöttgyűlésen elmondott hozzászólásban Szenes Zoltán ny. vezérezredes, az MTA Hadtudományi Bizottságának elnöke. „A gazdasági nehézségek közepette harc folyik a tudományos élet terén is a túlélésért, fennmaradásért. Az MTA IX. Gazdasági és Jogtudományi Osztálya berkein belül is például 22 bizottságból 10 bizottság maradt” – fogalmazott a HB elnöke. Jelenleg az MTA-nak 16 hadtudományi doktora van, akiknek zöme idős ember. Ezzel is összefüggésben hívta fel a figyelmet arra, hogy a továbbiakban az MTA „... szigorítja a folyóiratok minősítésének odaitélési feltétele-

A Magyar Hadtudományi Társaság
újraválasztott alelnöke:

Dr. Király László

a hadtudomány kandidátusa,
a Védelemgazdasági és Logisztikai
Szakosztály elnökségi tagja

Király László 1971-ben végzett villamosmérnökként a Budapesti Műszaki Egyetemen. Első diplomája mellé 1986-ban gazdasági mérnöki oklevelet szerzett. Orosz, spanyol és német nyelvekből rendelkezik idegennyelv-ismerettel.

1994-ben *A gazdaság védelmi felkészítésének (gazdaságmozgósítás) egyes kérdései a tervgazdaságból a szociális piacgazdaságba átmenet időszakában* című értekezésének sikeres védésével elnyerte a hadtudomány kandidátusa tudományos fokozatot.

Jelentős társadalmi és tudománysszervező, valamint publikációs tevékenységet fejt ki. Számos magyar, angol és német nyelven megalkotott szakcikk szerzője vagy társszerzője. 1994-től a Magyar Hadtudományi Társaság tagja. 2001–2010 között a Védelemgazdasági Szakosztály elnöke, 2010-től a Védelemgazdasági és Logisztikai Szakosztály elnökségi tagja. 2004-től tagja, 2010-től pedig elnöke a Hadtudomány című folyóirat szerkesztőbizottságának. Az MHTT elnökségében és a Védelemgazdasági és Logisztikai Szakosztályban vezetőségi tagként végzett tevékenysége mellett más tudományos-társadalmi szervezetekkel való kapcsolattartást, tudománysszervezési és utánpótlás nevelési feladatokat is ellát. Az elmúlt években vendégoktatóként részt vett a ZMNE alap- és mesterképzésében, emellett számos doktorandusz-hallgató témavezetője volt az egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájában. 2009-ben címzetes egyetemi docensi címet szerzett a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen.

A KÜLDÖTTEK EGY CSOPORTJA

it, összefüggésben az MTA doktori követelményrendszerének alakításával. A hadtudományi folyóiratok mindössze 15%-ának lehet A-kategóriás minősítést adni. 2013. március 11-én tervezzük a szerkesztők felkészítését, ahol ismertetjük az MTA új követelményeit is. Azoknak pedig »le kell csorogniuk« egészen a PhD-képzésig, a tudományos diákköri munkákig ahhoz, hogy 10 éves távlatban lehessen számolni új MTA-doktorokkal.” Fontos problémaként említette a hivatkozások kezelését a katonai sajtóban közreadott publikációkban: „Nem szabad engedni olyan publikáció meg-

jelenését, amely hivatkozásaiban nem tükrözi a magyar hadtudományi szakirodalom témával kapcsolatos aktuális közleményeit. Ez növeli a lektorok, szerkesztők, szerkesztőbizottságok felelősségét.” Az MTA-n sikerült elérni, hogy a PhD-értékeztésekre való hivatkozások teljes értékű hivatkozások legyenek. „Ezeket azonban csak akkor fogadják el hivatkozási alapként – függetlenül attól, hogy fent vannak-e a világhálón –, ha megjelentek könyv formájában is.” Végezetül szükségesnek tartotta hangsúlyozni az önzetlenség jelentőségét a mai körülmények között: „*Át kell vészelné ezt a nehéz időszakot. Ehhez össze kell fognunk, meg kell találnunk a kapcsolódásokat és ki kell alakítanunk egy egészséges, kiegyensúlyozott munkamegosztást. Az MHTT munkájának is elismerése, hogy annak elnöke, Nagy László a legutóbbi köztisztviselési választásánál bekerült a Bizottság tagjai közé, ahol első kézből értesülhetünk kölcsönösen fontos döntésekről.*”

A KAPCSOLATI HÁLÓ

A Társaságnak érvényes és igen hasznos együttműködési megállapodásai vannak a Nemzeti Közszerkezet Egyletével, a Polgári Védelmi Szövetséggel, a Szemere Bertalan Rendvédelem-történelmi Tudományos Társasággal, a Stratégiai és Védelmi Kutatóközponttal, a Magyar Rendészettudományi Társasággal, a Felderítők Társasággal, az egyetemi könyvtár és a Biztonságpolitikai Szakkollégium vezető szerveivel. Ezek értelmében a szerződő felek kölcsönösen tájékoztatják egymást éves terveik lényegi pontjairól, esetenként együttesen szerveznek rendezvényeket, illetve meghívják egymás szakértőit az általuk szervezett konferenciákra. Az utóbbi választási ciklusban különösen szorossá vált az MHTT és az MTA Hadtudományi Bizottságának együttműködése.

Előkészületben vannak együttműködési megállapodások a Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társasággal, a Humán Szervezetek Országos Szövetségével és a Honvédszakszervezettel.

Az eseti együttműködő partnerek közül megemlíthető a Biztonsági és Honvédelmi Kutatások Központja, a Gazdasági és Tudományos Társaságok Szövetsége, illetve azok a szervezetek, amelyekkel egy-egy szakosztály alakított ki kapcsolatot. Fentebb már esett szó az együttműködésről a Honvéd Kulturális Központtal.

Orosz Zoltán altábornagy a Honvéd Vezérkar főnökének a Magyar Hadtudományi Társaság tagságához címzett üdvözlését közvetítette a küldöttgyűlés résztvevőinek. Eszerint: „... napjaink tudományágai már nem különülnek el olyan élesen a hadtudománytól. Utóbbi ráépül a különböző tudományos felfedezésekre, miközben keresi a korszerű alkalmazási lehetőségeket. Fontos tehát, hogy a Magyar Honvédség személyi állománya mindinkább közreműködőként vegyen részt e tevékenységben.” Mindezekre való tekintettel a vezérkar főnöke azt kérte, hogy az MHTT továbbra is ápoljon szoros kapcsolatot a Magyar Honvédség szellemi műhelyeivel, különösen az NKE Hadtudományi és Honvédtisztképző Karával. Számít a Társaság jövőbeni együttműködési készségére és sikereket kíván a jövőre nézve.

A Honvédszakszervezet Elnöksége nevében üdvözölte a küldöttgyűlés résztvevőit Hajós Dezső, aki elmondta, hogy a jövőben a népes szakszervezeti tagság érdekképviseletét szeretnék megalapozottabbá tenni az MHTT-vel való együttműködés révén. Szeretnék továbbá eljuttatni tagszervezeteikhez a Mindenki hadtudománya keretében elhangzó előadásokat.

***

A honvédelem ügyének előremozdítását szolgáló viták kapcsán tartotta indokoltnak foglalkozni a Társaság elnöke a küldöttgyűlésen azzal, hogy kitérjen az MHTT egyik tagjával a közelmúltban készült és a napi sajtóban megjelent interjúra. Annál is inkább, mivel az interjú a honvédség általános állapotával összefüggő kérdéseket is érintett. „... Az MHTT álláspontja világos: tiszteletben tartja tudományos kérdésekben a véleménynyilvánítás szabadságát. A nyilvánosságra került véleményekkel nem feltétlenül értünk egyet, az egyén állásfoglalása nem válik automatikusan a Társaság álláspontjává. Ugyanakkor tudományos vitának van helye, ilyen vitákra szükség van, mert az viszi előre a tudomány ügyét. A szakmai viták természetes fóruma a Társaságban a szakosztály” – fogalmazott az elnök.

Visszaulva a címben jelzett mértékre, úgy vélem, a Társaság az elmúlt három évben (is) jól teljesített. Az elnökség a nehezedő körülmények között ígéretes kezdeményezéseket indított el és azokra kedvező visszaigazolásokat kapott a tagság részéről és az MHTT külső környezetéből egyaránt. Így nem meglepő, hogy – a küldöttgyűlésen elfogadott beszámoló értelmében – a Magyar Hadtudományi Társaság a 2013–2015-ös választási ciklusban meg kívánja szilárdítani helyét a magyar tudományos közéletben, másrészt fenn akarja tartani pénzügyi egyensúlyát. E feladatok valóra váltásával bízták meg a Társaság újonnan megválasztott tisztségviselőit: Nagy László elnököt; Király László alelnököt; Gáspár Tamás gazdasági elnökhelyetteset; Felházi Sándor, Németh András, Kis-Benedek József, Resperger István elnökhelyetteseket; Csontos Andrást, a Felügyelő Bizottság és Gligor Jánost, az Etikai Bizottság elnökeit; továbbá Csery-Szűcs Pétert és Markal Mariettát, a Felügyelő Bizottság, valamint Haig Zsoltot és Hegedűs Henriket, az Etikai Bizottság tagjait.

Dr. Bertalan György ny. alezredes

¹ A Magyar Hadtudományi Társaság elnökségének beszámolója a küldöttgyűlés előtt a 2010–2012 között végzett tevékenységről. http://www.mhtt.eu/2013_03_01_beszamolo_mellekletekkel.pdf (letöltve: 2013. 03. 08.)

² Megjegyzendő, hogy ez főként Horváth István főszerkesztő érdeme, aki a folyóirat fennállásának első két évtizedében irányította annak működését. Ennek során megalkotta és elfogadtatta a lap arculati elemeit, kialakította és megszilárdította a lapszerkezetet és a rovatrendet.

³ A pályázatokon való részvétel előfeltétele általában az, hogy a megpályázott összeg mellé biztosítani kell egy meghatározott önrészt is, az elnyert összeg pedig kizárólag célhoz kötötten használható fel.

JUTASTÓL SZENTENDRÉIG

**A ZRÍNYI KIADÓ
újdonosa**

**Földesi Ferenc–
Kovács Tibor
szerzőpáros**

**Jutastól
Szentendrétől**

című kötete, mely
a magyar altsztképzés
történetét dolgozza fel
a kezdetektől
napjainkig.
A reprezentatív
kiállítású könyvet
korabeli
dokumentumok,
egykori és mai fotók
illusztrálják.

MEGVÁSÁROLHATÓ

1087 Budapest,
Kerepesi út 29/B,

Győr Edina:
06-30-578-1048,
gyor@armedia.hu;

Bartha Cynthia:
06-30-633-0619,
cinti@armedia.hu

Dr. Bárdos László ny. alezredes–dr. Szelei Ildikó őrnagy:

AZ EMPATIKUS BÁNÁSMÓD ALKALMAZÁSÁNAK PEDAGÓGIAI MÓDSZEREI A PARANCSNOKI MUNKÁBAN

A KATONÁKKAL TÖRTÉNŐ EMPATIKUS BÁNÁSMÓD LÉNYEGE

Buda Béla Adlert idézi, aki szerint az empátia a másik ember szemével látás, a másik ember fülével hallás és a másik ember szívével érzés képessége (Buda, 1978). Mindenekelőtt azt kell hangsúlyoznunk a pozitív emberi viszonyok, kapcsolatok természetét illetően, hogy ezek nincsenek sorsszerűen elrendelve, hanem tudatosan alakíthatók, szabályozhatók. Az is meghatározható, hogy mi az alapfeltétele a pozitív személyközi kapcsolatok alakításának. Ez pedig az empátikus bánásmód, ami beleélő bánásmódot jelent, a mások helyzetének, lelkiállapotának megértését, értékelését, és ennek megfelelő bánásmódot.

Tisztázni és konkretizálni kell azt, hogy lényegében mibe is kell beleélni magunkat a kapcsolatok pozitív irányú beállítása érdekében. Erre röviden azt válaszolhatjuk, hogy az empátikus bánásmód esetében a beosztottak *szükségletrendszerébe* való beleélésről és az ennek megfelelő hatásrendszer, eljárások produkálásáról van szó. A beosztott szükségletvilágába való beleélés feltétele a szükségletrendszer helyes *diagnózisának meghatározása, kitapogatása*.

A PARANCSNOKI KOMMUNIKÁCIÓ SZEREPE A KIKÉPZÉSBEN

Az ember szükségletrendszere kommunikáció, vagyis informálódás, információcsere, kapcsolattartás útján ismerhető meg. A kommunikációt tehát úgy is meghatározhatjuk, hogy az nem más, mint egy *olyan csatorna, amelyen keresztül informálódunk beosztottjaink szükségletrendszeréről*. Ebből az is következik, hogy akkor tudunk jól, empátikusan bánni katonáinkkal, abban az esetben vagyunk képesek helyesen diagnosztizálni szükségleteiket, ha sokat tartózkodunk közöttük, nem zárkózunk el tőlük, és folyamatos kommunikációs kapcsolatban állunk velük. A mindennapi gyakorlatban számtalan esetben elkövetjük azt a hibát, hogy nem kommunikálunk eleget a beosztottainkkal. Tartózkodunk a személyes témáktól, egyfajta távolságtartó szerepre törekszünk kapcsolatrendszerünkben. *Távolságtartó* parancsnokként megfosztjuk magunkat egy sor információtól, amely a munkánk szempontjából hasznosnak ígérkezik. Ennek pedig az a következménye, hogy döntéseink nem lesznek célirányosak, azért, mert nincs meg hozzá az elegendő informá-

ciós bázisunk. Ezzel a vezetői magatartással ráadásul még azt a hibát is elkövetjük, hogy kommunikálunk ugyan, de csak egy szűk réteggel, zárt körben. Ennek következtében, akiket kirekesztünk a kommunikációból, azok frusztrálva érzik magukat. Azt mondják az ilyen beosztottak: Engem a főnök emberszámba sem vesz! Velem szóba sem áll!

A fentebb említett és hasonló hibák elkerülése érdekében lehetőleg minél szélesebb körben ajánlatos kommunikálnunk a beosztottakkal, mert különben beindul a klikkesedési folyamat az általunk vezetett állomány körében. Kialakul a parancsnokkal kommunikáló szűkebb kör, és a kommunikációból kizárt „el lenzéli” csoport. A kettő elkezd harcolni egymással. Közismert jelenség, hogy ahol harc van, ott nincs eredményes kiképzés-nevelés.

Ráadásul a helytelenül kommunikáló vezető körüli szűk klikk szállítja az információt a parancsnok felé. Milyeneket továbbít? Természetesen olyanokat, amelyek kedvezőek a parancsnok számára. Miért? Azért, mert a jó hír pozitív érzelmeket kelt a parancsnokban, és a jó hír hozójával szemben pozitív kapcsolatot alakít ki. (Ezt akarják elérni egyes beosztottak.) Csak hogy a szűrt információ, amelyet az említett szűk kör továbbenged, kialakíthat bennünk egy úgynevezett „üzemi vakságot”, ami alapján nem vagyunk képesek objektíven megítélni a saját helyzetünk reális állapotát. Ez további téves döntéseket fog eredményezni parancsnoki munkánkban, hibát hibára halmozunk, ráadásul a szűrt információtól elszakadva kialakul bennünk egy téves énkép is. Úgy érezzük, hogy egyre jobb vezetők vagyunk, holott a valóságban ez éppen fordítva van.

Beszélhetünk verbális, vagyis szóbeli kommunikációról, informálódásról, de metakommunikációról is, ami a gesztusok, arcjáték vagyis mimikai jelzések útján történő informálódást jelenti. Mindkét információs csatornát célszerű igénybe vennünk a kiképzőmunka során a szükségletrendszer helyes diagnózisához.

A vezetői kommunikációt elemző kutatások arra hívják fel a figyelmünket, hogy a verbális kommunikáció hitelessége sok esetben problematikus a parancsnoki munkában. Köztudottan vezetői stílusunk hangsúlya a verbális, azaz szóban közölt információkra alapozott. De gondoljuk át, hogy hányszor tapasztaljuk környezetünkben nap mint nap a szóbeli kommunikációnak ellentmondó metakommunikatív jelzéseket. Amikor találkozunk olyan emberekkel, akiket enyhén szólva nem kedvelünk, akkor még szakba is foglaljuk, milyen jó állapotban van,

és mennyire örülünk, hogy látjuk őt. Közben a mindkettőnk arcára fagyott mosoly leleplezi valódi érzelmeinket.

Ezért ajánlatos, hogy a parancsnokok komoly figyelmet fordítsanak a metakommunikációs jelzésekre is a kiképzőmunkában, figyeljenek a beosztottak arcjátékára, gesztusaira és hanghordozására egyaránt. Ezek ugyanis messzemenően tükrözik a velünk kapcsolatos reális viszonyokat.

HOGYAN TÁJÉKOZÓDUNK A BEOSZTOTTAK MAGASABB RENDŰ SZÜKSÉGLETEIRŐL?

A beosztottak magasabb rendű szükségletrendszere három alapvető szükségletformából épül fel: a *szokásokból*, az *életvezetési modellekből* (példaképek, eszményképek, magatartási minták) és *meggyőződésekéből*.

Ezeket a fő szükségletformákat kell tehát feltérképezni, és ha ez sikerült, akkor ezekhez igazítva szabályozni tudjuk a beosztottal kapcsolatos bánásmódunkat, ráirányított hatásainkat, érzelmi közérzetét. A beosztott katonára számára a felettese pozitív vagy negatív élményforrás. *Pozitív* élményforrás akkor, ha *szükségletkielégítő hatásokat produkál*, illetve nem frusztrálja szükségletrendszerüket; *negatív* élményforrás akkor, ha szükségleteiket frusztráló, korlátozó akciókat indít el. Ebből következő lényeges törvényszerűség, hogy a beosztott a parancsnokához mindig mint konkrét élményforráshoz viszonyul, mégpedig a pozitív élményforrást jelentő vezetőhöz pozitívan, a negatívhoz negatívan. Ha ezt a törvényszerűséget ismerjük, kézben tudjuk tartani a személyközi viszonyulások alakulását, mérsékelhetjük a rossz érzelmi közérzetet és az ebből fakadó feszültséget.

A szükségletformákkal kapcsolatos beidéződések a katonai kiképzésben részt vevő korosztálynál már többé-kevésbé megszilárdultak, de még alakíthatók! Amennyiben ezeket radikálisan korlátozzuk, kilitásba helyezzük, hogy a beosztottnak bizonyos szokásairól minden átmenet nélkül le kell mondania, ezzel nála negatív érzelmi állapotot idézünk elő, s az adott helyzettel és a frusztráló parancsnokkal szemben megerősödik a negatív viszonyulása, jelentősen csökkenni fog a teljesítménye. Ha viszont *kompromisszumot ajánlunk* számára, vagyis azt tesszük világossá, hogy a civil életforma kereteiben érvényesített szokásait a katonai életforma színterén mikor, milyen körülmények között követheti majd, tehát nem a korlátozó jelleget állítjuk kategorikusan eltér-

be, akkor megnyugvással fogadja a helyzetet, békülékenyebbé válik megfogalmazott elvárásainkkal szemben.

Az *életvezetési modelleket*, amelyekkel a beosztottak meglehetősen kialakult formában rendelkeznek, nem feltétlenül kell, hogy frusztrálják a katonai szolgálat körülményei. Feltétlenül informálnunk kell őket azokról a lehetőségekről, amelyek az általuk önként vállalt katonai szolgálat időtartama alatt emberi gazdagodásukat elősegíthetik, s amelyek a civil életbe való visszatérésük után életvezetésüket teljesebbé és értékesebbé tehetik (pl. nyelvtanulás, szakma megszerzése vagy begyakorlása, a fizikai edzettség fokozása, sportbeli adottságok kiteljesítése stb.). Az ilyen magasrendű szükségletek érvényesítését erősítő lépések megnyugtató, pozitív érzelmeket keltő és kapcsolatjavító hatása teljes bizonyossággal érzékelhető lesz a parancsnoki munkánkban.

A személyközi viszonyulások alakulása szempontjából a legkritikusabb szükségletforma a *meggyőződés*. A fiatal felnőttkorra a meggyőzések megszilárdulnak, s minden olyan közlés vagy hatás, ami a beosztott meggyőződéseivel ellentétes, őt ellenállásra, *meggyőződésének védelmére* indítja. Az ellenállás enyhébb esetben a *vita* formáját ölti, ami azonban a meggyőződés további frusztrálása esetén súlyos konfliktusba is átszaphat.

Magától értetődik a fentiek alapján, hogy tartózkodnunk kell a beosztott kialakult meggyőződésrendszerre elleni kategorikus és direkt fellépéstől. Ha mégis szükségesnek látszik, akkor egyetlen eredményes út kínálkozik ennek sikeres megvalósítására, mégpedig a tényszerű *bizonyítás*. Tudnunk kell ugyanis, hogy a kialakult meggyőződés formálása vagy átformálása nem lehetséges bizonyítékok nélkül. A *tárgyilag hangvételű bizonyítás nem frusztráló hatású, s hatásos a meggyőző ereje*.

A közfelfogással ellentétben nem csupán ideológiai-politikai-világnézeti meggyőződései vannak a beosztottaknak, hanem praktikus meggyőződései is. Ezek közül a témánk szempontjából a legfontosabbak a beosztottak önmagukkal kapcsolatos meggyőződései, amelyeket összefoglalóan *énképnek* nevezünk.

A beosztottak általában pozitív véleményrel vannak önmagukról, tehát *énképük* pozitív, még akkor is, ha bizonyos hibáiknak, hiányosságaiknak tudatában vannak. Éppen ezért az előjárók vagy a társak által tett leértékelő megjegyzések rendkívül ingerlőn, sértően hatnak rájuk, akár szellemi, akár fizikai teljesítményükre vagy valamely egyéb sajátosságukra irányulnak is azok.

A fentiek alapján általánosságban megfogalmazhatjuk a kapcsolatépítés alapvető szabályát: a parancsnok-beosztott viszony akkor alakul pozitív irányban, s a katonai magatartásformák akkor válnak optimálissá, ha a beosztottakat kevesebb frusztráló hatás éri egy adott élethelyzetben, így a katonai szolgálat folyamán is, mint amennyi a szükségleteik érvényesítését lehetővé tevő hatás. A frusztráló, szükségleteket korlátozó hatások többnyire megvonások, kritika, elmarasztalás, vagyis negatív értékelő akciók, a szükségleteknek megfelelő hatások pedig különböző juttatások, kedvezmények, elismerések, vagyis pozitív értékelések formájában jelennek meg.

KAPCSOLATJAVÍTÓ ÉRTÉKELÉSI MÓDSZEREK A PARACSNOKI MUNKÁBAN

Ennek megfelelően a fent megfogalmazott alapigazság bővebben is kibontható: a katonák közti pozitív viszonyulások kialakulásához feltétlenül szükséges, hogy az őket érő értékelő hatások tömegében a *pozitív értékelések legyenek túlsúlyban* a frusztráló, negatív értékelésekkel szemben. Ezt a törvényszerűséget fejezi ki matematikailag az értékelési hányados az alábbi formában:

$$E_n = \frac{E_-}{E_+} \quad \text{amelytől azt kívánjuk, hogy } E_n < 1 \text{ legyen!}$$

Az értékelési hányadost (E_n) a képletnek megfelelően akkor kapjuk meg, ha a negatív értékeléseket elosztjuk a pozitív értékelések számával, s akkor fejez ki kapcsolatjavító hatást, ha a végeredmény egynél jóval kisebb. Ez azt jelenti, hogy optimális esetben a pozitív értékelések gyakorisága a negatív értékeléseket többszörösen felülmúlja.

A SZUMMÁLÓDÁSI TÖRVÉNY JELENSÉGE A KIKÉPZÉSBEN

E szabály fontosságát aláhúzza egy további pedagógiai törvényszerűség, az úgynevezett *szummálódási törvény*. Ez azt jelenti, hogy a beosztottat érő értékelések élményi hatásai a személyiségében szummálódnak, vagyis összegeződnek, ez a pozitív értékelések esetében a jó érzelmi közérzet fokozódását, az emberi kapcsolatok javulását eredményezi. Ha azonban negatív értékelések érik nagyobb gyakorisággal beosztottainkat, ezek szummálódása már veszélyes kitéréseket, ingerültséget, feszültséget von maga után. Erre azért is fontos ügyelni, mert a magatartás eldurvulása gyakran jelentéktelen, tréfás ugratásokkal indul, amire nem is figyelünk fel. A szummálódási törvény következtében azonban ezek az apró bántások, szurkálódások egy idő után komoly sérelmekként összegeződnek, amit a beosztott úgy fogalmaz meg, hogy most már „tele a pohár!”, s ebben a feszült állapotban meggondolatlan tettekre, durva reagálásra ragadtathatja magát. Nem kell tehát lebecsülni az aprónak látszó szurkálódások megjelenését a katonai közösségben, s a szummálódási törvényre való tekintettel ezeket lehetőleg időben le kell állítanunk.

Az eddig leírtakból talán az tűnhet ki, hogy a tárgyilagossági értékelés, a jogos elmarasztalás vagy megrovás, kritika esetleg kapcsolatrontó hatású lehet. Ez nem így van! Ilyen esetekben is alkalmazhatunk olyan értékelő eljárást, amely a hibát nem hallgatja el, ugyanakkor mégsem kapcsolatromboló.

A KOMPLEX ÉRTÉKELÉS

Ennek a kettős követelménynek igen jól megfelel az úgynevezett *komplex értékelés*, mely felnőttek esetében a legjobb hatásfokkal alkalmazható – kapcsolatjavító – értékelő eljárás. Lényege abban áll, hogy a hibát nem tisztán negatív formában tárjuk fel, hanem olyan komplex értékelést alkalmazunk, amely *pozitív és negatív értékelő elemeket együttesen tartalmaz, de a negatív elemeket instrukció (tanács) formájában fogalmazzuk meg a beosztott szá-*

mára. Higgyük el, hogy ő ezt át fogja gondolni; az egészséges egyén törekszik is arra, hogy a tanácsokat kövesse.

A KOEGZISZTÁLT (EGYÜTTES) ÉRTÉKELÉS

Másik értékelő eljárás a koegzisztált (együttes) értékelés, amely azt jelenti, hogy a beosztottat *az általa már felmutatott sikerekre vagy követelményteljesítésre hivatkozva ösztönözzük a megfelelő magatartásra olyan területen, ahol eddig nem mutatott ideális teljesítményt*.

Lényegében arra utalunk a koegzisztált értékelés keretében, hogy aki bizonyos területen képes jó színvonalú követelmény teljesítésére, az valószínűleg más követelményeknek is képes megfelelni. Ehhez pedig megfelelő instrukciókat nyújtunk számára. Ezek az instrukciók (tanácsok) a koegzisztált értékelés részét, befejező fázisát alkotják. Az egészséges személyiségű katoná esetében mindig találunk olyan területeket, ahol jól tud teljesíteni, ahol jók az adottságai. A parancsnok feladata, hogy megtalálja ezt a területet.

A FORMÁLÓ-SEGÍTŐ ÉRTÉKELÉS A PARACSNOKI MUNKÁBAN

A formáló-segítő értékelés olyan értékelő módszer, amelynek során *nem minősítjük az adott produkciót, magatartásformát, hanem segítő (és nem büntető) jelleggel* tudatosítjuk a hibát, amelyet magával a hiba elkövetőjével javítottunk ki. Az eljárás alapját az a felismerés adja, miszerint az ember saját hibáiból, azok tudatosításából és kijavításából tanul a leghatékonyabban. A módszer jobb hatásfokú, mint az elmarasztalás, és nincs kapcsolatromboló hatása a kiképző munkában.

Mindhárom kapcsolatjavító értékelési módszerre jellemző, hogy alkalmazásuk esetén nem számonkérő, értékelő, minősítő szerepben jelenünk meg a beosztottak számára, hanem a humánus, segítőkész partner vagy felettes szerepkörében. Ezáltal az emberi, kulturált, jó közösségi légkört teremtő magatartásformákat honosíthatjuk meg környezetünkben.

*

Írásunk korántsem vizsgálta a pozitív parancsnok – beosztott kapcsolatok kialakításának minden területét. A vázolt összefüggések pedagógiai törvényszerűségeinek ismerete azonban alapot szolgáltat ahhoz, hogy saját beosztásunkban, legyünk bármilyen szintű parancsnokok, megtaláljuk azokat a konkrét tennivalókat, amelyekkel megelőzhetjük a kedvezőtlen magatartásformák megjelenését és növelhetjük a kiképzés eredményességét.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Bábosik István: A honvédelemre való felkészítés pedagógiai vonatkozásai. Vezetéstudomány 1992. 11. sz.
 Bábosik István–Mezei Gyula: Neveléstan. Telosz Kiadó, Bp., 1994
 Buda Béla–Havas Ottóné: A felnőttkor küszöbén. Tankönyvkiadó, Bp., 1974.
 Közéki Béla: A motiválás lehetőségei, Közművelődés, 1989. 45. évfolyam

Dr. Szakály Sándor:

A MAGYAR KIRÁLYI II. HONVÉD TARTALÉK HADTEST ÉS SEREGTESTEI A MEGSZÁLLT LENGYEL TERÜLETEKEN (1944)*

A második világháború éve alatti magyar–lengyel kapcsolatok története – főleg az 1939-es Magyarországra menekült lengyel katonai és polgári személyekkel kapcsolatos történetek – napjainkig élénken foglalkoztatja a két ország történészeit; az egykori események feltárása, azok bemutatása példaértékűnek tekinthető. A magyar királyi honvédség és a lengyel Honi Hadsereg 1944-es kapcsolatairól is rendelkezünk számos információval, azonban azok jelentős része nem korabeli iratokból, sokkal inkább emlékezőesékből rekonstruálható. Jelen előadásom sem fogja alapvetően megváltoztatni eddigi ismereteinket, de talán néhány új adalékkal szolgálhat az események felidézéséhez, melynek során alapvetően vitéz ebesfalvi Lengyel Béla (Szarvas, 1897. április 19. – Graz, 1988. december 20.) volt magyar királyi honvéd altábornagy közelmúltban megjelent emlékirataira – Európa forgószélében. Visszaemlékezések. Tapasztalatok és benyomások egy katonai életéből (Szarvas, 2011. Digitális Kalamáris) – támaszkodom.

S hogy miért vélem úgy, hogy Lengyel Béla emlékirata, illetve személye megkerülhetetlen? Mert a volt magyar királyi honvédségnek egy olyan tábornokáról van szó, aki 1934. május 1-je és 1939. május 1-je között magyar katonai attasé volt Varsóban. Beszél Lengyelül. 1939 szeptemberében kormányzói kihallgatáson kérte, hogy önkéntesként harcolhasson a lengyelek oldalán a német – majd szovjet – támadást követően, és 1944 augusztusában szeptemberében mint a magyar királyi II. honvéd hadtest parancsnokának komoly érdemei voltak abban, hogy a varsói felkelés személyi és anyagi utánpótlást kaphatott, valamint hogy a felkelők közül számosan átcsúszhattak a Varsót körülvevő gyűrűn.

Lengyel Béla mellett nem szabad megfeledkezni a II. tartalék hadtest parancsnoki beosztását előtte betöltő vitéz Vattay Antal altábornagyról, ibrányi és vajai Ibrányi Mihály, vitéz Szabó László II., vitéz Deseő Gusztáv és felsőzsidai Németh Béla vezérőrnagyokról sem. A felsorolt személyek a megszállt Lengyelország területén 1944 augusztusában-szeptemberében állomásozó magyar seregtestek parancsnokai voltak, olyan parancsnokok, akik minden döntésük, parancsuk meghozatala előtt a hagyományos magyar–lengyel barátság szempontjait vették elsősorban figyelembe.

A magyar királyi honvédség 5., 12. és 23. tartalék, valamint az 1. lovas hadosztályai közül az 5. tartalék hadosztály és az 1. lovas hadosztály került harcérintkezésbe a szovjet

csapatokkal, de az elszenvedett súlyos veszteségek után azokat, német alárendeltségben, a lengyel területekre irányították, ahol alapvetően megszálló feladatokat láttak el.

A magyar parancsnokok feladata alapvetően a magyar csapat- és seregtestek állományának megőrzése és azok – a lehetőségek szerint mielőbbi – Magyarországra történő hazaszállítása volt. Ezt elsősorban a várható – és 1944. augusztus 23-án be is következett – román kiugrással indokolta a magyar politikai és katonai vezetés.

Lengyel Béla – mint írta – „...azt a parancsot kaptam, hogy a II. tartalék hadtestet és lovas-hadosztályt hozzam mielőbb haza”. Lengyel Béla erről tájékoztatta az előjáró német 9. hadsereg parancsnokát, Nikolaus von Vormann, a páncéloscsapatok tábornokát, aki azon nyomban kifogásolta a magyar sereg- és csapattevek tevékenységét, kiemelve, hogy a magyar királyi 12. honvéd tartalék hadosztály Varsótól északnyugatra a kampinosi erdőben összejátszik a lengyel felkelő erőkkel, amelyek ennek köszönhetően megerősödhetnek, beszivároghattak Varsóba és a kirobbant felkelés támogatóivá váltak.

Lengyel Béla a kifogásokat igyekezett elhárítani, ugyanakkor felmérte az alárendelt seregtestek helyzetét, feladatait. Emlékezése szerint 1944. augusztus 18–19-én a magyar alakulatok közül:

1. az 5. tartalék hadosztály – parancsnoka Szabó László II. vezérőrnagy – a Visztula mentén, Góra Kalwaria és Wlanow szakaszon folyambiztosításban volt, alárendelve a német VIII. hadtestnek;

2. a 12. tartalék hadosztály – parancsnoka felsőzsidai Németh Béla vezérőrnagy – eltolás alatt Jablonna, Kampinos területéről Nowe Miasto térségébe, reteszállások építésére a Pilica folyása mentén és azok megszállása orosz támadás esetén;

3. a 23. tartalék hadosztály – parancsnoka vitéz Deseő Gusztáv vezérőrnagy – Tomaszów Mazowiecki térségében vasútbiztosításra és partizánok leküzdésére kirendelve;

4. az 1. lovas hadosztály – parancsnoka vajai és ibrányi Ibrányi Mihály vezérőrnagy – feltöltés és fegyverzeti kiegészítés után eltolásban Grojec térségéből Varsón át Wolomin, Otwock térségébe, a Pragától (Varsó egyik városrésze – a szerk.) keletre húzódó hídfőállásba, a német IV. páncélos hadtest intézkedései szerint.

A magyar II. tartalék hadtest felszerelése, fegyverzete megszálló feladatok ellátására tűnt csak elegendőnek. Tüzérsége, nehéz-

LENGYEL BÉLA DIPLOMATAIGAZOLVÁNYA

fegyverei alig voltak, és a három hadosztály személyi állománya mintegy 30 ezer főt tett ki. Az 1. lovashadosztály létszáma a súlyos harcok után – amelyekben a személyi állomány és a fegyverzet közel 50-50 százalékát veszítette el – mintegy 8500–9000 főre volt tehető.

A magyar seregtestek a Varsóban zajló felkelés elleni támadásokba nem kapcsolódtak be, sőt Lengyel Béla meglepő „ajánlatot” kapott az előjáró német parancsnokságtól, nevezetesen azt, hogy igyekezzen egykori kapcsolatai révén a lengyel felkelőket becsületes fegyverletételre megnyerni, hiszen kilátásaik reménytelenek és a felesleges vérontás mindenképp elkerülendő lenne.

Az események 1944. augusztus 23-a után meglepő gyorsasággal zajlottak. Lengyel Béla Grodziskóban lévő szálláshelye előtt találkozott a miskolci születésű Komáromi Arankával, aki az egykori császári és királyi haderőben – majd a lengyel haderőben – szolgált Weiss ezredes özevegy volt; a hölgyet Lengyel Béla korábbról jól ismerte. Találkozásuk során megbeszéltek egy esti időpontot, amikor is a hölgy tájékoztatta a magyar tábornokot: a lengyel Honi Hadsereg főparancsnoka, Tadeusz Bór-Komorowski tábornok üdvözlétét küldi neki, és úgy véli, hogy (Lengyel) kinevezésével a magyar kormánynak komoly elképzelései lehetnek lengyel viszonylatban. Egyben kérte, hogy vegyék fel egymással a kapcsolatot. A „küldött” arról is beszélt, hogy a lengyel felkelőknek nagyon komoly hiányai vannak lőszerből, robbanóanyagból és kötszerből. Lengyel Béla a tájékoztatást követően felkereste az alárendelt seregtesteket, és a magyar–lengyel történelmi barátságra figyelmeztette a parancsnokokat; a 12. tartalék hadosztály parancsnokát megdicsérte a lengyelek iránt tanúsított barátságos magatartásáért.

A német felettes parancsnokságok nem nézték jó szemmel Lengyel Béla és a magyar sereg-, illetve csapattestparancsnokok „lengyel kapcsolatait”, és 1944. augusztus 28-án a magyar hadtestparancsnokságnak el kellett hagynia Grodziskót, és Rawa Mazowiecka lett az új állomáshely.

Gyakorlatilag ugyanezen időponttal megkezdődött a magyar 12. tartalék hadosztály, majd szeptember 1-jével a magyar 23. tartalék hadosztály berakodása és elindítása Magyarországra. Ebben természetesen nemcsak a lengyelekkel való szimpátia játszott közre, hanem az a tény is, hogy a román kiugrást követően Magyarország katonai helyzete jelentősen megváltozott.

A kérdés a továbbiakban az volt, hogy mi lesz az 5. tartalék hadosztállyal és az 1. lovashadosztállyal. A németek részéről ugyanis bizonytalanság uralkodott a magyar sereg- és csapattesteket illetően 1944. augusztus 29-e után, amikor is megalakult a vitéz csikszentsimoni Lakatos Géza vezérezredes vezette új magyar kormány. A lengyel területeken állomásozó és a magyar csapatok közelében lévő német csapatoknál „riadókészültséget” rendeltek el, mert felmerült a gyanú, hogy az új kormány németellenes fellépésre utasítja a magyar II. tartalék hadtestet és az esetleg csatlakozik a lengyel felkelőkhöz. Ezt megakadályozandó lehallgatták a magyar telefonbeszélgetéseket és számoltak a parancsnokok esetleges letartóztatásával is.

Nyilván erősítette a németek fenntartásait, hogy a lengyel területeket elhagyó magyar csapatok közül több is tábori misével búcsúzott a lengyel polgári lakosságtól, amelyen nagy számban vettek részt lengyel nők és férfiak. Szinte minden magyarok által „megszállt” területen a búcsúzáskor vendégül látták a település lakosságát.

Lengyel Béla többször is hangsúlyozta Vormann, a német 9. hadsereg parancsnoka előtt, hogy „...ne becsüljük le a magyar-lengyel barátságot, ne bagatelizálják jelentőségét és pozitív értékét”. Miközben Lengyel Béla az előjáró német parancsnokot tájékoztatta ezen kérdésekről, rendszeres tárgyalásokat folytatott a Honi Hadsereg képviselőivel is, s mint írta „...mint vezénylő tábornok a lengyelekkel való tárgyalást magamnak tartottam fenn. Ha mászt küldöttem volna, akkor ez a személy csak közreműködőként vehetett volna át a lengyelektől javaslatokat vagy üzeneteket és nem bocsátkozhatott volna érdemleges tárgyalásokba.”

A tárgyalópartnerre dr. Jan Stepień (dr. Stanisław Jankowski) alezredes volt, akit még varsói katonai attaséi korából ismert Lengyel Béla. A Lengyel által adott tájékoztatás csalódást okozott tárgyalópartnerének, kivált mikor megtudta, hogy a magyar altábornagy elsődleges feladata a magyar csapatok mielőbbi hazaszállításának a megszervezése. Stepień alezredes azt remélte/vélte, „...hogy a honvédekkel a lengyelek segítségére fogok jönni a történelmi magyar-lengyel barátság jegyében, egy új fejezetet fogunk együtt kezdeni és írni Európá történetében”. Lengyel Béla egyéni szimpátiája ellenére sem tehetett azonban mást és többet, mint amire „felhatalmazása” volt, ezért sem teljesíthette Bór-Komorowski tábornok kívánságát, aki azt kérte, „...hogy vonuljak csapataimmal Varsóba és csatlakozzok

a felkelésükhöz, hogy adjak át nekik lövegeket és biztosítsuk a felkelők szabad mozgását a fővárosból és a fővárosba”.

Ezzel együtt és ennek ellenére Lengyel Béla – a Budapesten, 1944. augusztus 2-án a kormányzónál történt kihallgatás kapcsán – a következő tárgyalásokon felvetette: amennyiben a hadi helyzet úgy alakul és az oroszok bevonulnak Varsóba, mi történik a honvédekkel? Stepień alezredes erre nem tudott választ adni, az önálló cselekvést ajánlotta Lengyel Bélának.

Lengyel nehéz helyzetben volt. Úgy érezte, hogy a lengyel lakosság, az emberek „...sokat vártak tőlünk, honvédektől, többet, mint amit mi erőviszonyainkból képesek voltunk nyújtani”. Eközben Vormann, a páncéloscsapatok tábornoka is állandóan „bombázta” Lengyel Bélát, hogy kapcsolatai révén vegye rá a felkelőket a tisztes megadásra.

A magyar tábornok ezen időben még számos más lehetőséget is kellett hogy mérlegeljen, nevezetesen azt, hogy amennyiben a szovjet csapatok a magyar alakulatokat észak felé szorítják, akkor ne csatlakozzon-e mégis a felkelőkhöz. A magyar 5. tartalék hadosztály alig néhány kilométerre állt Varsótól, ellenben az 1. lovashadosztály esetleges átállása már nehézségekbe ütközött volna. Pragában kellett volna magukat elbarikádozni és kitartani a németek támadásaival szemben. Ugyanakkor nem lehetett elvetni azt a lehetőséget sem, hogy a hadi helyzet változása esetén át lehetne állni a „Kosciuszko-hadosztályhoz” és velük együtt felszabadítani Varsót. Természetesen ezek a felvetések, gondolatok megfogalmazódtak a magyar altábornagyban, de kérdés, hogy a magyar politikai és katonai vezetés mihez járult volna hozzá. Egy esetleges átállás kiszámíthatatlan következményekkel járhatott volna. Nem véletlen tehát, hogy Lengyel Béla úgy vélte, meg kellene kérdezni a „Kosciuszko-hadosztály” révén a szovjet felet is. Ezzel kapcsolatban a lengyel Honi Hadsereg tábornoka Monter (Chrusciel, Antoni) úgy vélekedett, hogy „Ígérjétek és garantáljátok mindent, csak hogy csatlakozzanak hozzánk a magyarok!”

Ezt követően Lengyel Béla olyan értesítést kapott, hogy a felkeléshez csatlakozó magyar csapatokat a lublini kormány venné oltalma alá. Ezen információk birtokában Lengyel Béla írásbeli jelentést készített a Honvéd Vezérkar főnökének, vitéz Vörös János vezérezredesnek; a jelentést másolatban megkapta vitéz Vattay Antal altábornagy, Magyarország Kormányzója Katonai Irodájának főnöke, főhadsegéd és vitéz csikszentsimoni Lakatos Géza vezérezredes, miniszterelnök is.

A futárral továbbított jelentésre 24 órán belül választ képtávíron a Honvéd Vezérkar főnöke, amelyet röviden így lehet összefoglalni:

1. nem csatlakozni a lengyelekhez;
2. hadosztályokat hazahozni;
3. kapcsolatokat a lengyelekkel barátságosan lezárni;
4. nekik gyógyszerrel kiszolgáltatni.

Lengyel Béla szeptember 8-án találkozott utoljára kapcsolatával, Stepień alezredessel Piasecznóban, aki továbbra is az önálló cselekvést ajánlotta az altábornagynak, amikor az tájékoztatta a Honvéd Vezérkar főnökének döntéséről. Ezt azonban Lengyel Béla nem vállalta, nem vállalhatta. Úgy vélte, hogy a

LENGYEL BÉLA (JOBBRÓL) VARSÓBAN, KATONAI ATTASÉKÉNT

lengyel területekről kivont magyar sereg- és csapattestekre az ország védelme során szükség van. A szovjet és a román csapatok ekkor már Magyarország területén harcoltak. Ugyanakkor Lengyel jelezte tárgyalópartnerének, hogy tartsa a kapcsolatot a magyar királyi 5. honvéd tartalék hadosztállyal, illetve annak parancsnokával, Szabó vezérőrnaggyal. Utóbbi a tartalék hadosztály visszavonását követően a Bór-Komorowski tábornok által kért lövegeket, löszert a meghatározott erdőben fogja hagyni. Robbanószert, kötszert és gyógyszert már most a felkelők rendelkezésére bocsátanak.

A magyar-lengyel „barátkozás” természetesen szűrt a német illetékes katonai parancsnoknak is. Vormann szeptember 9-én, a Piasecznóban történt találkozó után magához kérte Lengyel Bélát és szemrehányást tett neki azért, mert a felkelők semminemű hajlandóságot nem mutatnak a fegyverletételre és ő – mármint Lengyel Béla – túl messzire ment a „fraternizálásban” s a felkelőknek anyagi segítséget is nyújtott. Lengyel természetesen tagadta a fegyverek, robbanó- és löszerek átadását, csak a kötszer- és gyógyszersegítségét „vallotta be”. Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a már Magyarországra szállított 12. és 23. tartalék hadosztályok után meg kell kezdeni az 5. tartalék hadosztály és az 1. lovashadosztály hazaszállítását is.

A magyar II. tartalék hadtest parancsnoka 1944. szeptember 10-én tárgyalta Georg-Hans Reinhardt vezérezredessel, a Heeresgruppe Mitte parancsnokával, aki azt ajánlotta, hogy ebben a kérdésben a magyar államfő, Horthy Miklós forduljon Adolf Hitlerhez. Ennek a kérésnek az előterjesztésére Lengyel Béla Budapestre repült 1944. szeptember 11-én, és 12-én tájékoztatta a Honvéd Vezérkar főnökét, illetve a miniszterelnököt, Lakatos Gézát is. Utóbbi hangsúlyozta Lengyel Béla előtt, hogy a magyar kormány álláspontja a lengyel felkelőkkel kapcsolatban az, hogy azokat a németeknek hadifogolyként kell(ene) kezelniük és ezzel kapcsolatos magyar álláspontot diplomáciai úton is a németek tudomására hozzák.

Lengyel Béla 1944. szeptember 13-án visszarepült Lódzba, majd onnét Rawa Mazowieckába, ahol szeptember 14-én egyeztetett a német 9. hadsereg parancsnokával, Vormann-nal, a páncéloscsapatok tábor-

nokával a magyar seregetestek visszavonásáról és Magyarországra szállításáról.

Az 1. lovashadosztály visszavonását követően a magyar királyi 5. tartalék honvéd hadosztály még lengyel területen maradt, amelynek parancsnoka, vitéz Szabó László II. vezérőrnagy a lengyelek barátja volt, aki pontosan tudta, hogy továbbra is gyógyszerrel és robbanószerrel, és a felváltáskor a zsákmányolt lövegek „visszahagyásával” kell segíteni a harcoló lengyel felkelőket.

S hogy sok, avagy kevés volt-e a magyar támogatás? Nehéz erre pontos választ adni, Lengyel Béla maga így fogalmazta meg közel négy évtized után az akkori helyzetet: „Vattay Antal, valamint én, mint hadtestparancsnokok magatartásunkkal az adott katonai helyzetben elmentünk addig a határig, ameddig ezt a magyar katona becsülete megengedte, s aminek határt szabott a honvédeskü, előljáróink parancsa és a barátságos semlegességünk a lengyelek irányába.”

A magyar hadtestparancsnokok, tábornokok és tisztek, legénységi állományúak 1944. augusztus-szeptemberi baráti hozzáállása pedig azt eredményezte, hogy a lengyel felkelők viszonylag szabadon mozoghattak a magyarok által ellenőrzött területeken, biztosították a számukra az utak használatát, lehetővé tették, hogy a Varsóban élet-halál harcukat vívó lengyel felkelők élelemhez, lőszerhez, gyógyszerhez, sőt fegyverekhez is juthassanak. Ezzel nemcsak a harcolókat segítették, de sok lengyel életének a megmentéséhez is hozzájárultak.

1944 augusztusában-szeptemberében a magyar királyi honvédség ugyanolyan tisztes-séggel és becsülettel teljesítette kötelességét a lengyelekkel szemben, mint tette azt 1939 őszén – amikor lengyel polgári és katonai menekültek tízezreit fogadta be Magyarország –, biztosítva a nyugati országokba való „továbbshőkés” lehetőségét, a magyarországi letelepedést, az emigráns kormány és a megszállt lengyel területeken lévő politikai és katonai ellenállók közötti összeköttetést.

*A Katowicében 2013. április 4-én, *Polacy na Węgrzech, Werzy w Polsce w latach II wojny światowej (Lengyelek Magyarországon, magyarok Lengyelországban a II. világháború idején)* című konferencián elhangzott előadás szövege.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Adonyi Ferenc: A magyar katona a második világháborúban 1941–1945. Klagenfurt, 1954.
- Az I. huszárhadosztály a második világháborúban. Harctéri naplók, visszaemlékezések 1944–1945. Sárovar, é. n.
- Dombrády Lóránd – Tóth Sándor: A magyar királyi honvédség 1919–1945. Budapest, 1987.
- Godó Ágnes: Magyar–lengyel kapcsolatok a második világháborúban. Budapest, 1976.
- Lengyel Béla: Európa forgószelében. Visszaemlékezések. Tapasztalatok és benyomások egy katona életéből. Szarvas, 2011.
- Magyarország honvédelme a II. világháború előtt és alatt (1920–1945). II. kötet. München, 1974.

Asqui Jorge Kristóf – Siposné dr. Kecskeméthy Klára ezredes:

AZ ISMERETLEN SZENDRŐI GEŐCZE ISTVÁN (1836–1900) ÉLETÚTJA

Az 1867-es kiegyezés és az Osztrák–Magyar Monarchia megalakulása előtt a magyar emigránsok sokszor megkísérelték az 1848–49-es forradalom és szabadságharc emléktől hajtva Magyarország teljes szuverenitásának visszaszerzését. A cél eléréséhez politikai és katonai eszközöket egyaránt használtak. Katonai példaként említhetjük az olasz függetlenségi mozgalmakhoz való csatlakozást, amivel Bécs itáliai pozícióit akarták megrendíteni és ezzel az osztrákokat meggyöngíteni. Garibaldi alatt számos magyar szolgált, közülük sokaknak az életútját feldolgozták a kutatók. A kevés kivétel így is meglepetésekkel szolgálhat, mint e tanulmány választott alanya, Szendrői Geőcze István. Brazíliában megtett vándorútját követően visszatért és az Osztrák–Magyar Monarchia keretei között országa hasznára kívánta tudását hasznosítani azzal, hogy a tisztképzést segítő a Ludovika Akadémián oktatott 1872-től. Még 1869-ben megjelentette egy kétkötetes könyvben a brazil út emlékeit *Utazás Brazíliába és vissza* címmel, amely az első Brazíliáról szóló magyar nyelvű könyv, és méltó gyöngyszeme a magyar és nemzetközi katonai utazási irodalomnak is.

ZEMPLÉNBŐL BRAZÍLIÁBA

Szendrői Geőcze István személyével és életével kapcsolatosan kevés forrás áll rendelkezésre. Szinyei József *Magyar írók élete és munkái*, a Magyar Elektronikus Könyvtár (a továbbiakban MEK) állományában fellelhető munkájában olvashatunk a személyéről.¹ Geőcze János ügyvéd és Szerdahelyi Antónia fiaként látta meg a napvilágot 1836. július 25-én Bacskán, Zemplén megyében. Vallása református. A gimnáziumot Sátoraljaújhelyen, Ungváron és Kassán, a jogi tanulmányait pedig (1853–1857 között) a pesti egyetemen végezte. 1860-ban Garibaldi alatt harcolt Szicília és Nápoly felszabadításáért; előbb hadnagy, azután főhadnagy lett Garibaldi tiszti testületében, majd, az I. zuáv zászlóaljban századparancsnok. Capua megvívásakor kitünt, 1862-ben tanár lett a cuneói tiszti iskolán.

A BRAZÍLIAI ÚT (1864–1866)

Az olasz kaland után Geőcze Svájcba utazott, ahol a lapokban híret vette a Braunschweigből származó gyógyszerész, dr. Hermann Blumenau német emigráns által 1850-ben,

Brazília déli részén, Santa Catarina tartományban, az Itajai folyó mellett alapított (később róla elnevezett) dél-amerikai településnek.² Santa Catarina 1818-tól közigazgatásilag önálló terület.³ Dr. Blumenau 1846-ban érkezett Brazíliába, ahol két éves ott-tartózkodás után 1848-ban egy 220 km²-es koncessziót sikerült szereznie az esőerdei területekre, és 1850. december 2-án (ez Blumenau alapításának hivatalos időpontja) elindította a betelepítést 24 hektáros parcellázott telkes rendben. A telepeseknek a mocsaras, esős, maláriával sújtott helyen az első tíz évet csak a doktor hihetetlen állóképességének, kitartásának köszönhetően és a saját pénzügyi források feláldozásával sikerült túlélniük.⁴ Sőt, a telepések sikerrel futtatták fel a kávétermesztést, a „bar-na aranyat”, ami akkoriban Brazília fontos kiviteli cikke és gazdagságának egyik forrása volt. A város ma a Brazil Szövetségi Köztársaság Santa Catarina államának leggazdagabb, legnagyobb ipari központja és emellett mezőgazdasági központ is. Tipikus favázas épületei vonzzák a turistákat.⁵ Blumenau városa német identitását őrizve mind a mai napig megünnepli az Októberfestet (a harmadik legnagyobb volumenű fesztivál a világon), amit szépségkirálynő-választással is egybekötnek.⁶

A jogász végzettségű, fejlett kommunikációs készséggel rendelkező, nagy műveltségű Geőcze volt az első, aki először írt kellő részletességgel magyar nyelven az akkori Brazíliáról, amit nemcsak akkor, de még ma is nagyon kevesen ismernek. A Vasárnapi Újság az 1869. augusztus 22-i és augusztus 29-i számában részleteket is közölt brazil úti naplójából. A szerkesztő az alábbi ajánlást fogalmazta az újság olvasói számára: „*Ez igen érdekes közlemény Geőcze István világlátott honfitársunk »Utazás Brazíliába és vissza« című s e napokban megjelenendő könyvéből vettük. A személyes tapasztalatok a benyomás élményében s az előadás közvetlenségében mutatják ki magokat. Mindenestre igen érdekes és ajánlható olvasmány kínálkozik bennök közönségünknek.*”⁷

Geőcze István 1864. január 13-án a „Santa Catherina” háromárbocos hajó fedélzetén hajózott ki Genova kikötőjéből. Mivel az olasz hajó az út előtt másfél évig vesztegelt a kikötőben, a hajóút során folyamatosan víz szivárgott be a hajóorban kialakított fekvőhelyére. A melegebb éghajlat alá érkezve felköltözött a fedélzetre. A hajón gyalázatos volt az élel-

mezés, sajt, romlott hús, szárított tőkehal volt a választék. „Kávét, bort, theát minden héten csak egyszer kaptunk, daczára annak, hogy az olasz tengerész-egészségügyi szabályzatok a kapitányoknak szigorúan meghagyják, mindenkinek ki hajójukon Amerikába utazik, hetenkin három adag bort adni.”⁸

Korzikai és a Hyéres-szigetek közti vizeken hajóztak, Menorca, Madorca, Ibiza és Formentera-szigetek, Murcia, Cartagena, Gata-fok és Granada következtek. Január 27-én érkeztek meg a Gibraltári-szorosba, északkeleti széllel keltek át a hajókat ellenőrző erődnél. „Üdvözöltük azt az olasz lobogóval, s színek szerinti zászlócskával felelénk kérdéseire: honnan jövünk? hova megyünk? mikor indultunk? mi a hajó neve? mivel van megterhelve?”⁹

Február 2-án elhagyták Madeirát, Porto Santo-, Ilha de Fora- és a Desertas-szigeteket, majd elérték a Zöld-foki-szigeteket (Cabo Verde). Február 17-én az Egyenlítő alá érkeztek, a szélsőséges övezetben több mint három napot vesztegettek, míg a keleti széllel továbbhajózhattak. „Az egyenlítő alatt szokásban van annak öröme, hogy a vonalat a hajó szerencsésen elérte, a matrózoknak apró ajándékokat adni, az általuk kiállott és még kiállandó fáradságukért.”¹⁰

Utazásuk során delfinrajok kísérték a vitorlást. „Egy-egy csoport csellé (delphin) játszi viczkádozása emelé a tiszta fényű tengeri reg (reggel – a szerzők) nyílt képét, mintegy portyázó hada Neptunnak, rajonkint keresve habfel-hable a kis ajók (hajók – a szerzők) hal ezereit.”¹¹A hajóút során rendszeresen horgásztak; rendkívül szemléletesen írja le a különféle halakat, madarakat. „Leggyakoribbak voltak a skomberfélék, főképp a tövises hátú és farkú Caranx-ok, az élénk színű aranyos coriphén, a tintahal (thynus) a veres uszonyos - ragyogó pettyes holdhal, (lampros guttatus) a kardhalszél (Xiphias) némely kisebb példány s a folyvást a hajó mellett úszó csikós kalauzhal (Nauarates duetor).”¹²

Március 10-én érték el Brazília partjait, a Cabo Frio foknál megpillantották Rio de Janeirót, az akkori Brazília fővárosát.¹³ Geócze külön fejezetet szentel a város fekvésének és jelentőségének leírására, amely 1763-ban lett Brazília fővárosa. „Dél-Amerika városai közt mind gazdagságra, mind népességre az első helyet foglalja el. Jelenleg már majdnem 400,000 lakossal bír, kiknek ugyan csak mintegy 3/7-edé fehér.”¹⁴

Részletgazdagon írja le a kikötő zsidó életét, a gyümölcsárus-hajókat, az úszó Laci-konyhákat, a rabszolgák, a köznép és az urak öltöztetését, a koldusok, a tejárosok, a gyümölcs- és halárosok, a gyaloghintók, a sétalovasok kavalkádját. Tolongás, láрма és színtarkaság jellemzi Rio de Janeiro utcáit. Bemutatja a brazil étkezési szokásokat, a maniókát, az ország nemzeti kenyerét, a cukornádból készített italt (cachas), a kávét, a teát és az erdei fűteát, a mathét. Megismerte a fumot, vagyis pácolt dohányt, a menduim-bogyót, a mamaót, a guavát, a kókuszot, a mangót, a puszpángot, a fűgét és a banánt. A banán majdnem minden évszakban kapható, a szegény kunyhójában csakúgy, mint a gazdag palotájában kedvelt gyümölcs, amelyből kitűnő zamatú bort is készítenek.

Szendrői Geócze István hajózási útvonala Brazíliába

Részletesen írja le Rio de Janeirót, a város jelentősebb középületeit (császári és érsekségi palota, kongresszus és a szenátus épülete, székesegyház, a 100 ezer kötetes könyvtár, császári és nemzeti múzeum, orvosi akadémia, pénzverde stb.).¹⁵

Értékes részét képezi az útleírásának a „Brazíliáról általában” fejezet. „A 147,624 négyzet mérföld területű brazilai császárságot, mely Dél-Amerikának két ötöd részét képezi, az Amazon vagy helyesebb néven Maranhao (mond Maranyon) torkolatjára eső egyenlítő, két igen is egyenlőtlen részre osztja.”¹⁶

Hiteles leírását adja a kontinens éghajlatának, hegy- és vízrajzának. Ismerteti a trópusi esőerdő és szavanna, valamint a mérsékelt égövbe átnyúló terület éghajlatát. Képet kaphatunk Brazília földrajzi arculatáról úgy, hogy közben kiemeli az európai bevándorlás számára igen kedvező éghajlattal bíró tájegységet, a pampát, ami Argentínában terül el és a brazil Rio Grande do Sul tartományba (ma Rio Grande do Sul állam) is átnyúlik, Santa Catarinától délre. Rio Grande tartományt, amely az ország fő gabonatermő övezete, „Hungria do Brazil”-nak, vagyis Brazília Magyarországnak nevezték el, mivel jelentős hasonlóságot mutatott a magyar alföld viszonyaival. „...legelőin ezerek és ezerekre menő gulyákat és méneseket őriznek a teljesen nomád életet élő Lancierok, kik a világ legjobb természetes lovasai közé tartoznak.”¹⁷

Az ország 10 280 000 fős népességéből 7 680 000 színtűnőből, azaz szabad ember, a rabszolgák száma 2 600 000 fő. A mintegy 300 000 indián száznegyven különböző nyelven beszélő törzsre, illetve kis nemzetre oszlik. Geócze elemezte a demográfiai és népességföldrajzi viszonyokat is. „Alig van nép-

faj a földgömbön, melynek típusa Brazíliában feltalálható nem volna, az angolai gyapjas fejű négtől egész észak Germania szöszeke fiáig, fokozatos átmenetben.”¹⁸

Külön fejezetet szentel Brazília szabadelvű alkotmányának és pénzügyi viszonyainak. Már az első napokban komoly ismereteket szerzett az 1822. szeptember 7-e óta (Geócze is említi)¹⁹ független országról, és megszólalt jogász vénája is, amikor annak 1824-es alkotmányát²⁰ és monarchikus berendezkedését tanulmányozta. Méltatja a brazil megoldást, amely szerint négy hatalmi ág van: a törvényhozói, a végrehajtói, a bírói és a „mérséklő hatalom”.²¹ Ez utóbbi a népfelügyelő szigorú védelméről szól. A törvényhozó testület két házból áll, a kongresszusból és a szenátusból. A kongresszus tagjait a nép választja, a szenátusba pedig a nép jelöl három főt minden helyre, akik közül egyet a fejedelem választ ki. A választók büntetés terhe alatt kötelesek szavazatukat leadni. „...Brazília alkotmánya oly szabadelvű, mint a világ bármely köztársaságában, s valóban e fiatal államra bátran el lehet mondani, miszerint mind a köztársaság, mind a monarchikus államformának javából állította össze kormánygépezetét.”²²

Az ország fő bevételét a vámok képezik, a bélyegjövődék, a vasútjövődék, a rabszolgák-, a telek- és a házadó mellett. A fő kiviteli cikk a kávé, Rio de Janeiróból évente annyi kávé visznek külföldre, mint a Föld összes kikötőjéből. A kávé után az exportcikkek sorában a cukor, a dohány, a gyémánt, a feldolgozatlan bőr, a szárított hús, a lószőr, az emberhaj, a ruganymészga (kaucsuk – a szerzők), a copaiba, a jacaranda, a salsaparilla, a vanília, a fahéj, a kakaó, tea s számos egyéb fűszer, továbbá rizs, manióka és hajóépítészeti fa következik.²³

A brazilok sajátosságosan állnak a valláshoz, a papok az egyházi szolgáltatón kívül polgári öltözetben járnak, vadászaton, lövésznyeken és a fandangókon vesznek részt, „világiasan” viselkednek és élnek.

Különösen érdekes fejezetben taglalja Geócze a rabszolgaság braziliai viszonyait. „A braziliai rabszolga három védnökség alatt áll, u. m. az államé alatt, ki ura önkénykedése ellen a törvény határai közt védi; uráé alatt, ki idegenek ellenében védi; s az egyházé alatt.”²⁴ A birtokos nem élet-halál ura rabszolgájának, nem okozhat maradandó testi sérüléseket és az újabb törvényhozás szerint már a saját házában meg sem verheti. Ha rabszolgája vét valamit ellene, akkor a delegadónál (szolgabíró) ún. verési díjat fizethet. Levágathatja a haját tövig, és fogházba csukathatja, de akkor tartási díjat kell fizetnie. A mezei munkás és kézműves rabszolgákat bérbé adhatja, de ha a rabszolga elégedetlen az urával, három hónap áll a rendelkezésére, hogy új urat keressen. A gyermek rabszolga ára körülbelül 400-500, egy fiatal rabnőé 1000-1200, egy erős rabszolgáé 1400-1600 forint.

Brazíliában egészen 1888-ig nem törölték el a rabszolgatartást, ami nagy részben hozzájárult a császárság 1889-es bukásához. Az Atlanti-óceánon történő rabszolga-kereskedelmet viszont már 1850-ben (Geócze tévesen 1854-re datálja)²⁵ megtiltották és kalózkodásnak minősítve bűncselekményként kezelték, ami hajóelkobzással és akár 12 évi száműzéssel járt.²⁶ A csempészes azonban virágzott.

Figyelemreméltóan ír a braziliai gyarmatosítási törvényekről, amelyek szerint minden külföldi, aki a gyarmatosítási hivatalban kinyilvánítja letelepedési szándékát, kormányellátásban részesül, amíg a kormány költségén rendeltetési helyére nem szállítják. Minden gyarmatos örök megvételi joggal 125 000 négyszög braça irtatlan földet kap, többnyire őserdő, ami kb. 139 holdnak felel meg. Egy négyszög braçáért 5 reist kell fizetni, de csak tíz év eltelté után esedékes az összeg. E vételár lefizetéséről szóló törvény azonban csakis papíron létezik, mivel még nem volt rá eset, hogy a kormány azt a gyarmatosokon behaj-

totta volna. A gyarmatosoknak mezei szerzők számok beszerzésére előleget folyósítanak, a nőtlenek 50, a családostok 100 forintot kapnak, de a kormány csak akkor követeli vissza, ha az illető a földjét nem műveli.²⁷

Brazíliában számos német telep volt. A Rio de Janeirótól északra fekvő Petrópolis alapítójának I. Dom Pedronak a nevét viseli. Riótól északkeletre Nova Friburgo (New Freiburg), Rio Grandé tartományban São Leopoldo, Santa Catarina tartomány keleti részén Dona Francisca és Blumenau telepek találhatók. Geócze Blumenaut választotta.

A Rióba érkező gyarmatosokat a kikötő északi részén fekvő São Antonio-szigeten szállásolták el. Geócze a kolostorban kapott szállást, ahol az összes bútorzat egy vaságy, szalmaszék és gyékény volt. Alvásról persze szó sem lehetett, mert a rabszolgák és rabszolgák este 10 és éjfél között az udvaron táncoltak és énekeltek. Éjjel után megismerkedett a fehérpatkányokkal, a baratabogárral, a Lafarnicha-gyíkkal, hajnalban pedig az éneklő kakasok (cantagallo) kukorékolása ébresztette.

GEÓCZE, A KÁVÉÜLTETVÉNYES

Kétheti várakozás után egy gőzessel elindult Santa Catarina felé, az út nem egészen két napig tartott. Ott töltötte a húsvéti ünnepeket, amelyet rendkívüli pompával, vallásos körmenettel tartottak, ahol a szenvedés szent történetének minden cselekményét a legkisebb részletig élőképekben és idősorrendben jelenítették meg. A feltámadási egyházi menet indulását harangok zúgása, kézi fegyverek és tarackok durrogatása, fuguettik (vékony s hosszú bambusz nádhoz erősített röppentyű, amely tűzcsillagban hull alá) feleresztése, valamint máglyák meggyújtása jelezte.²⁸

Santa Catarina három fő kiviteli cikke: a kitömött madarak és tollgyűjtemények, a fatermeskedés és a rovargyűjtemények. A tartomány 2200 négyszög mérföldnyi, lakossága 160 ezer fő.

A húsvéti ünnepek után továbbindult az Itajahy folyam jobb partján fekvő azonos nevű városhoz, amely Geócze érkezése előtt 30 évvel épült s közel 3500 lakossal rendelkezett. A folyamnak akkoriban tengeri torkolatától csak kétnapi járásra fekvő közvetlen környezetét ismerték. Még felfedezetlen vidékeken folytak keresztül a mellékfolyói, a Rio Pequeno, a Rio Testo és a Rio Benedicto.

Külön fejezeteket szentel a Tupinamba indiánok életmódja, szokásai, öltözködése, családi szokásai és házassági viszonyai, vadászata, a fehér gyarmatosokkal vívott csatái, a „Colonia di nuova Italia” elpusztítása leírásának.²⁹

Egy rövid pihenő után az Itajahy folyamon felfelé vitorlázott tovább. Rio Pequenótól Blumenauig a folyammal párhuzamos széles gyalogúton mentek tovább. Az út során tovább ismerkedett az őshonos halfajtákkal (tainha, temblador, piranha, pirarucu), a rendkívül gazdag madárvilággal (halászmadarak, gémekek, vadkacsák, kuvik, pálmaharkály, delicze-kolibri, tukán, piroll), és kígyókkal (korallkígyó, jararaca, giboá, fehér kígyó). Megcsodálta a kávé-, dohány- és cukornádültetvényeket. Végül megérkezett Blumenaubá. A kolónia

az Itajahy folyam egy nagyobb kanyarulatánál fekszik, minden oldalról kisebb-nagyobb patakokkal és forrásokkal körülvéve, amelyek az ivóvizet szolgáltatják. Népessége 1864-ben mintegy 3000 fő volt, rabszolgák tartása itt tilos volt. Blumenauban két, a terepet jól ismerő embert bérelt, megvette a szükséges eszközöket (lőkészlet, vadászkés, bakancs, pokróc, főző vasedények), valamint az erdőirtáshoz szükséges szerszámokat. Pár hónapra való szárított húst, maniokalisztet, sót, pimentót, szalonnát, cukrot, kávé, teát, cachast (rum helyett) is vitt magával. Elindultak az Itajahy jobb partján felfelé vezető úton. A helyszínen kunyhót (rancho) építettek. Mindennap szorgalmasan dolgoztak, irtották az őserdőt. Kéthetente, ünnepnapon vagy vasárnaponként mentek be Blumenaubá.

AZ EMIGRÁCIÓ HADI VONATKOZÁSAI

Geócze éppen azokban az időkben tartózkodott Brazíliában, amikor az ország történelmének legsúlyosabb konfliktusába keveredett. A napóleoni ábrándok és a reális esélyekkel kecsegtető külpolitika sajátos keverékének búvkörébe került Francisco Solano López, a szomszédos Paraguay elnöke; militarizálta és hódító háborúba vitte a társadalmat. Ő volt az 1864–1870-es totális háború (továbbiakban a Nagy Háború) közvetlen kiindulója a dél-amerikai szubkontinensen, amely jeles hadtudományi írások szerint az 1861–1865-ös amerikai polgárháború után a második modern háború a történelemben.³⁰ Paraguay 1864. december 13-án megtámadta Brazíliát, majd 1865. május 1-jén Brazília, Argentína és Uruguay szövetséget kötött az agresszor ellen. Paraguay Három Szövetség elleni háborúja 1865 és 1870 között tartott, de 1864 óta viselt hadat Brazíliával. A háború körülményeiről lényegre törő leírásokat kapunk:

„A népfelsg oly féltékenységgel őriztetik, hogy a császárnak még akkor is a törvényhozó testület engedélye szükséges, ha külföldre akar menni, mint ez 1865-ben történt, a mikor is a császárnak hogy az ország határain kívül vitt háboru színhelyén megjelenhessen, a nemzet előleges engedélyét kellett kikérnie.”³¹

Lényeges itt kitérni arra, hogy mivel López 1865-ben Argentínán át betört Brazília déli részére, pontosabban Rio Grande do Sulba, a pampák vidékére, II. Péter brazil császár elhagyva a Rio de Janeiro-i udvart személyesen ment a hadszíntérre. A paraguayiakat visszavonulásra kényszerítették és Argentínában folytatódtak a hadműveletek.

Geócze a brazil honvédelem rendszerébe és a nemzetőrség szervezetébe is betekintést enged. Brazília honvédelme – a kis létszámú állandó hadsereg kivételével – a nemzetőrségen nyugszik. Minden polgár teljes előregedésig fegyverbe hívható, de csak az ország határain belül köteles a hadi szolgálatra. „1864-ben a hadseregi létszám papíron állott 22,546 emberből: 15 zászlóalj gyalogság; 7 műszaki század; 4 lovas és 5 tüzérezred; és 358 főnyi törzs és egészségügyi csapat.”³²

„Béke idején a fegyveres polgárság, az állandó rendőri testületeknek nyújt ha szükséges segédkezet a közcsend és rend fenn-tartásában, valamint a vad indus törzsek kitérőseinek megfékezésében” – írja Geócze.

NÉMET KOLÓNIAK BRAZÍLIÁBAN

A nemzetőrséget egyik tartományból a másikba is csak a kongresszus engedélyével lehet vezényelni. Mozdósítás idején, ellátás és vezénylés szempontjából egyenlő az állandó hadsereggel, békében és háborúban a császár a legfőbb parancsnok, és sorait részben önkéntesek, részben besorozottak egészítik ki. A katonaság általában véve jól fizetett és az önkéntesek különleges előnyökben részesülnek. Brazília szárazföldi és tengeri ereje 1867-ben 71 030 ember volt. Ebből a hadsereg létszáma, beleértve a nemzetőrség létszámát is 56 121 fő, a haditengerészeté 14 909 fő, amely 15 vitorlással és 46 gőzhajóval rendelkezett.

AZ EMIGRÁNS HAZATÉR

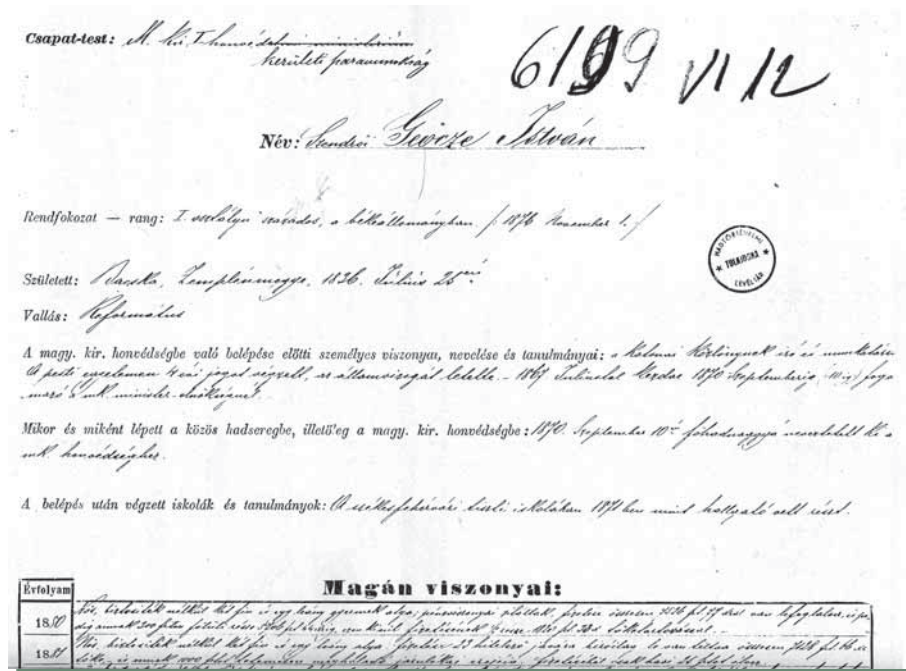
Az európai események hírére, és a honvágytól is vezérelve 1866 júliusában egy kétárbocos kis, úgynevezett patache hajón Barra do Rióból Rio de Janeiróba indult. Egyik naplóbejegyzése rávilágít erre: „Azon események híre, melyek az európai politikai helyzetet oly gyorsan megváltoztatták, mindinkább megerősíté abbéli szándékot, hogy rég nem látott házámba visszatérjek.”³³

Milyen nagy horderejű hírek bírhatták rá magyar telepesünket ennek a döntésnek a meghozatalára? Ausztria nemzetközi státusának „elsorvadása” egyre nyilvánvalóbbnak mutatkozott a poroszokkal szembeni német egyesítési versenyben. A magyar közéletet is mindinkább foglalkoztatta a kiegyezés lehetősége. Ausztria közjogi közeledése Magyarországhoz Ausztria egyidejű hatalmi gyengülésével értelmezhető. Felcsillant a remény emigránsunk számára, hogy visszatérhet az abszolútizmustól megszabaduló Magyarországra.

Kávéültetvényének kiirtott kis darab földjét, az előleg, a munkaérték és egyéb kölcsönös leszámítások kiegyenlítése mellett, az adományozó császári kormány birtokába adta vissza.

A haditudósítást azonban nem hagyta abba. Rióba érve mozgalmal légkör fogadta: „A kikötő ez időben különösen telve volt hajóval. A spanyol hajóhad épen Callao-ba volt menendő (...)”³⁴ Ez a megállapítása egy másik regionális konfliktusra hívja fel a figyelmet, amely a dél-amerikai hadtörténelem számára kulcsfontosságú.³⁵ Callao egy perui kikötő, ami a fővárostól, Limától 14 km-re fekszik és a Csendes-óceán egyik kiemelt kereskedelmi központja. Ideális célpont egy olyan hatalomnak, amely sértve érzi magát és válaszcsepással szamol. Egy diplomáciai incidens során Spanyolország és volt gyarmata, Peru háborúba keveredtek egymással. Chile, Bolívia és Ecuador védelmi szövetséget kötött Peruval Spanyolország ellen. A spanyol hajóhad engedélyt kapott arra, hogy használatba vegye Rio kikötőjét. Emiatt Brazília és a védelmi szövetség tagjai között sokáig feszült volt a diplomáciai viszony. A háború legfontosabb hadtörténeti következménye az volt, hogy Chile felfejlesztette haditengerészetét.

Geőcze Rio de Janeiróban lekéste a Bordeaux-ba induló postagőzöst. Mivel a következő hajó egy hónap múlva indult volna, türelmetlenségében a „Raoul” nevű francia háromárbocos clipper-hajóra váltott jegyet. Mint utóbb kiderült, az ügynökség nagyon drágán adta a jegyet, és a hajó indulására is

SZENDRŐI GEŐCZE ISTVÁN TISZTI SZEMÉLYÜGYI ÉS ANYAKÖNYVI LAPJA 1.

három hetet kellett várnia. Az Európából érkező hírekről egy hónap késéssel a „Jornal do Comercio”-ból értesült.

A „Visszahajózás Európába” fejezetben írja le az augusztus 2-ával kezdődő hajóút kalandjait. Az élelmezés ezen a hajón sem volt a legjobb, bár ivóvíz bőségesen állt a rendelkezésükre. Reggel feketekávé és rumot kaptak, délben főtt sertéshúst, illetve vastag főtt szalonnát, este pedig főzeléket és naponként két pohár vörösbort. Az út alatt ismeretséget kötött a bayonne-i születésű kapitánnyal, akivel még politikáról is tudott beszélni: „A nikolsburgi fegyverszünetről még mit se tudunk s néha esténként midőn arról tanakodánk: békét vagy háborút találunk e Európába érkezésünkkor? Politikai heves kombinációinkat egy-egy bevágó hab zavarta el.”³⁶

A hajón mindösszesen két utas volt, egy svájci és ő. A tengeráramlatok, a nyugati szél eltérítette őket; Labrador és Anglia között elérték már az 55. északi szélességi kört, eljutottak az Azori-szigetekig, ahol égett hajóroncsdarabok sejltek fel a víz felszínén. A vasmaradványok alapján a kapitány arra következtetett, hogy a hajó az 1861–1865-ös amerikai polgárháború során süllyedt el.³⁷ Később egy észak-amerikai cethalász hajóval is találkoztak. Az amerikaiaktól szereztek hírt a nikolsburgi fegyverszünetről.³⁸ A szélszélű szeleken 10 napot rostokoltak, majd viharos erővel csapott le rájuk a nyugati szél. Cádiz felé közeledtek, majd átkeltek a Gibraltári-szoroson. A spanyol partok hosszában vitorláztak egészen a Baleár-szigetekig; újabb kétnapi szélszél után Menorca szigete felől közelítették és pillantották meg Marseille-t október 11-én.³⁹

Hősünk Európába ért, sokasztendei kaland és kínlódás után végül hazatért. „Le kellene még talán írnom azon édesen kecsgetető gondolatokat, melyek foglalkoztattak, midőn európai földre léptem, azon reményeket, melyeket szívem, — kedves honom, szüleim s testvéreim leendő viszontlátásához fűzött, — de emberi gyarló toll soha le nem írhatja azon édes érzést, mely egész lényemet áthatotta azon pillanat-

ban, midőn hosszantartó távollét s a tenger örökké nyílt sírja elől megszabadulva, ismét száraz földet éreztem magam alatt.”⁴⁰

Hazatérte után megírta brazíliai úti élményeit. Brazíliában mint magyar emigránst számon tartják. Megemlékezett róla és arról, hogy az ott eltöltött éveiről könyvet írt, a Sao Paulo-i székhelyű Brazíliai Magyar Segélyegylet – Magyar Ház (Associação Húngara) könyvtárának igazgatója, Eva T. Pillér.⁴¹

A Pallas Nagylexikon megemlíti az irodalmi munkásságát is: „szépirodalmi téren 1869-ben Laufer adta ki Utazás Brazíliába és vissza című művét, amely leírás szépsége és főleg tiszta zamatosságával akkor nagy feltűnést keltett s a királyné (Erzsébet királyné – a szerzők) tetszését is annyire megnyerte, hogy gyémántos melltűvel tüntette ki a szerzőt...”⁴²

A LUDOVIKA AKADÉMIA-I ÉVEK

A Hadtörténelmi Levéltár AKVI (Tiszti személyügyi és anyakönyvi lapok, minősítési táblázatok) fondjában fellelhető Geőcze személyi lapja.⁴³ Brazíliából való visszatérte után, 1867 júliusától fogalmazóként dolgozott a magyar királyi miniszterelnökségnél, majd 1870. szeptember 10-én belépett a magyar királyi honvédségbe (illetve a közös hadseregbe) és hadnaggyá nevezték ki „Ő császári királyi apostoli Felségének 1870 Martius 5-én kelt legfelsőbb elhatározásával.” 1871-ben a székesfehérvári tiszti iskola hallgatója volt. A hadnagy intellektuális képességeit többször méltatták. 1871-ben szolgálaton kívüli magatartását a következőképpen ítélték meg: „Jó kedélyű, magasabb műveltséggel bíró egyéniség.”

1872. szeptember 20-tól alkalmazták a Ludovika Akadémián mint a hadseregszervezés tanárát. Kompetenciáját a következő bejegyzés világítja meg: „mint tanár igen jó sikerrel működik.”⁴⁴ A Ludovikáról szóló 2011-ben megjelent könyvben szerepel az akadémia első tiszti és tanári karában, az 1872/1873-as tanévben, Geőcze István főhadnagy.⁴⁵

A Ludovikán kezdett kiteljesedni Geőcze

Előléptetett, áthelyezett, áttétetett sat.					A szolgálati idő tartama külön rendfokozatokban:	
rendfokozat	változás	év	hó és nap	Leírás	év	hó nap
lobozómag	előléptetett	1870	Május 5.	A magyar kir. honvéd gyalogsághoz a szabványos állományba főhadnaggyá.		
	áttétetett	1870	Építész 10.	A magyar kir. honvéd gyalogsághoz a telleges állás állományba szintén főhadnaggyá.		
	áthelyezett	1871	Május 10.	A magyar kir. VIII. br. br. honvéd dandár főhadnaggyához mint vez. segéd vez. -		
		1872	Febr. 20.	A honvédségi Ludovika Akadémiába mint tanár.		
	áthelyezett	1874	Május 1.	A m. kir. 1. honvéd gyalogság.	6	7
lobozómag m. kir. honvéd ezredes	előléptetett	1876	November 1.	A m. kir. honvéd gyalogság 1. oszt. főhadnaggya. (1876. évi honvédségi rendsz. 1. cikk.)		
		1877	Június 27.	A m. kir. honvéd gyalogság 1. oszt. főhadnaggya. (1877. évi honvédségi rendsz. 1. cikk.)		
lobozómag m. kir. honvéd ezredes	előléptetett	1879	Május 1.	A m. kir. honvéd gyalogság 1. oszt. főhadnaggya. (1879. évi honvédségi rendsz. 1. cikk.)		

SZENDRŐI GEŐCZE ISTVÁN TISZTI SZEMÉLYÜGYI ÉS ANYAKÖNYVI LAPJA 2.

élete. 1873 októberében megbízták a Közlöny szerkesztésével, ahol még nyugdíjazása után is publikált G. J. álnéven (!). „Mint a Ludovika Akadémia Közlöny szerkesztője igen helyén van, miután a magyar nyelvben tökéletesen jár-tas.” Az 1930-ban dezséri Bachó László szerkesztésében megjelent *A Magyar Kir. Honvéd Ludovika Akadémia története* című monográfiában szintén megemlíti, hogy 1872-től 1880-ig a Ludovikán hadseregszervezést és gyakorlati szabályzatot oktatót és a Ludovica Academia Közlönye (továbbiakban Közlöny) szerkesztőjeként működött.⁴⁶ A Pallas Nagylexikon az életrajzi adatok között kitér a Ludovica Academia Közlönye szerkesztőségi feladataira is. „1873. megbízták az akadémia tanári kara által akkor megindított Ludovica-akadémia közlönye című hadtudományi folyóirat szerkesztésével, ami - tekintetbe véve a katonai írók akkor gyér számát - igen nehéz feladat volt; ennek G. minden jogos reményt felülmulva felelt meg hat éven át, s e közben még nagyszabású Hadseregszervezés című munkát is adott ki.”⁴⁷ A Közlöny első számában feltüntetik a tantárgyai tantervét. Hadseregszervezést tanított az általános tisztképző tanfolyamon.⁴⁸

A Pallas Nagylexikon is említi Geőcze katonai szakírói tevékenységét: „... jelenleg a francia, olasz, angol, spanyol és portugál katonai irodalmat ismerteti magyar nyelven, megragadva minden alkalmat, hogy nemzetünket és hadtörténelmét e nemzetek anyanyelvükön ismertesse meg.”⁴⁹

A személyi lap „Különös ismeretei” részben az áll, hogy „a magyar irodalomban szép jártassággal bír. Több éveken át utazott helvét-olasz-francia-német országban és délamerikában.” Érdekes módon a külhonnban tett utazások ellenére sem említik széles nyelvismeretét egészen az 1876. évi bejegyzésig. 1876. november 1-jén történt meg az áttérés, II. osztályú századosra léptették elő. Ekkortól jelölik folyamatosan nyelvismereteit: „Magyarul és németül tökéletesen jól beszél és ír. A francia, olasz, angol, spanyol, portugál és latin nyelveket érti, és kevésbé beszél.”

Magatartását is részletgazdagabban írják le. Szolgálatban „előjárói iránt tiszteletteljes, nyílt és meggyőződésből engedelmes. Alárendeltjei iránt szolgálatkövetelő, de gondoskodó; bizalmuk és ragaszkodásukat bírja. A szellemre előnyös befolyást gyakorol.”⁵⁰ Szolgálaton kívül a „felebbvalók iránt igen előzékeny, szerény és udvarias. Rangtársaival barátságos. Alárendeltekkel nyájas. Igen művelt magatartású. Visszavonultan él családjá körében.”⁵¹ Családi állapotáról és pénzügyi helyzetéről is találunk adatokat a személyügyi lapján. 1871-ben özvegyként van bejegyezve, 1872-ben már nős (később két lány és egy fiú atyja), de az utóbbi esztendőt leszámítva pénzügyei rendezetlenek voltak.

1879. május 1-jén I. osztályú honvéd századosra léptették elő, majd 1880. október 8-tól tartósan átvezényelték a honvédelmi minisztérium I. ügyosztályához irodai teendők ellátására.

A lovagolni jól tudó, karcsú, fáradalmakat bíró százados 1882-ben már gyengélkedett és 1883. december 9-e óta folyton betegeskedett. Az 1883. év végéig összesen 13 évet, 9 hónapot és 26 napot töltött szolgálatban. 1884. március 30-án nyugdíjának megtartása mellett leköszönt.

A nyugdíjazás utáni aktív katonai szakírói évekről Szinnyei József ír: „1884-ben nyugdíjba lépett; azóta Budapesten az irodalomnak él. G. a magyar katonai irodalom alapvetőinek egyike.”⁵² Intenzív és szerteágazó publikációs tevékenységet folytatott. Foglalkozott Nagy Frigyes és Napóleon hadtörténelmi jelentőségével, olyan korabeli kérdésekkel, mint az orosz terjeszkedés, a brit birodalmi politika, a balkáni helyzet, de a léghajók lehetséges hadi alkalmazásával is. Számos szabályzatot – Hadmozdulati utasítás kivonatban a magyar királyi honvédség számára, Népszerű utasítás a tervrajz- és térkép-olvasáshoz, Fegyvertan, Gyakorlati szabályzat a m. kir. honvédségszámára, Lőutasítás a m. kir. honvéd gyalogság számára stb. – fordított le német és olasz nyelvből.⁵³

ÖSSZEZÉS

Balázs Dénes *Magyar utazók lexikona* című könyve kontinensenként és tevékenységi körök szerint nyújt általános áttekintést. A dél-amerikai kontinens feltárái között megemlíti Geőcze Istvánt is. Nem említi azonban a nevét sem a földrajzi szakírók, sem a hajós utazók, de még a kalandos utazók között sem.

Megítélésünk szerint a magyar hadtudományi életben fontos Geőcze István életműve, mert hidszeretpet tölt be a katona és a földrajz, Európa és Latin-Amerika, háború és béke, elvándorlás és hazatérés között. Feltáratlan azonban a Ludovika Akadémia-i pályafutása, szakírói tevékenysége, a Közlöny szerkesztésében és a magyar katonai szaknyelv fejlesztésében kifejtett tevékenysége. Ez egy későbbi kutatás tárgya.

Írásunkkal egy olyan katonára, tanárra, szakíróra kívántuk felhívni a figyelmet, akinek életéről és munkásságáról méltatlanul keveset tudunk. Ahhoz szerettünk volna hozzájárulni, hogy Geőcze István életműve méltó helyre kerüljön és megbecsülésben részesüljön.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Asqui, Jorge Kristóf (2012): *Függetlenség vagy halál. Geopolitikai kihívások a Paraguay folyó mentén (XVI. század – 1870)*, NKE – HHK, Tudományos Diákköri Dolgozat, Budapest, 2012. május 17.
- Bachó, László dezséri (szerk.): *A Magyar Kir. Honvéd Ludovika Akadémia története*. Bp., Ludovika Akadémia, 1930.
- Balázs, Dénes: *Magyar utazók lexikona*, Bp., Panoráma, 1993. 464. o.
- Cowley, Robert – Parker, Geoffrey: *The Reader's companion to military history*. Boston: Houghton Mifflin, 1996.
- Dupuy, R. Ernest – Dupuy, Trevor N.: *The Harper encyclopedia of military history: from 3500 B.C. to the present*. New York: HarperCollins, 1993.
- Fröschle, Hartmut: *Die Deutschen in Brasilien einst und jetzt*. Wien: Österreichische Landsmannschaft, 2006.
- Geőcze, István szendrői: *Utazás Brazíliába és vissza 1–2. kötet*. Pest, Lauffer Vilmos kiadása, 1869. 1. kötet 171. o., 1870. 2. kötet 179. o.
- Geőcze, István szendrői: *Uti képek Brazíliából 1. rész, Vasárnapi Újság, 1869. 16. évfolyam, 34. szám, 463-465. o.*
- Geőcze, István szendrői: *Uti képek Brazíliából, 2. rész Vasárnapi Újság, 1869. 16. évfolyam, 35. szám, 480. o.*
- Grössing, Sigríd-Maria: *Tragédiák a Habsburg-házban*. Bp., Gabo, 2007.
- Hanák, Péter: *1867 – európai térben és időben*. Bp., História, 2001.
- Handelmann, Gottfried Heinrich: *História do Brasil (2 kötet)*. São Paulo, Edições Melhoramentos, 1978.
- Leitner, Thea: *A Habsburgok elfelejtett gyermekei*. Bp., Fabula Könyvkiadó Kft., 1994.
- A Ludovica Academia Közlönye. Első évfolyam 1873/4. Szerk. és kiadja: a M. Kir. Honvédségi Ludovica Academia Tanári Kara*. Bp., Légrády testvérek.
- Siposné Kecskeméthy Klára – B. Kalavszky

Györgyi: A Ludovika. Bp., HM Zrínyi Média Közhasznú Nonprofit Kft. 2011., 228. o.
Taylor, Alan John Percivale: Bismarck: a férfi és az államférfi. Bp., Scolar, 1999.

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

Borsody Bevilacqua, Béla (szerkesztette: Agárdi Ferenc) Régi magyar világjárók, Dél-Amerika őserdőiben fejezet, Geőcze István brazíliai kávéültetvénye emlékirata (1864–1866), <http://mek.oszk.hu/02500/02520/02520.htm> (Letöltés ideje: 2013. 01. 12.)
Ministério da Defesa. Exército Brasileiro. Secretaria-Geral do Exército. Centro de

Documentação do Exército (C Doc Ex/ 1973): Guerra do Paraguai (Aspectos sumários) [http://www.cdcoex.eb.mil.br/site_cdcoex/Arquivos%20em%20PDF/Guerra_do_Paraguai.pdf] Letöltés ideje: 2011. 05. 27. 10:19
Szinyei József: Magyar írók élete és munkái. Bp., Arcanum Adatbázis Kft., 2000 [<http://mek.niif.hu/03600/03630/html/g/g06512.htm>] Letöltés ideje: 2013. 01. 04. 18:54
Oktoberfest Blumenau: Eleita a Rainha da Oktoberfest de 2013; [<http://www.oktoberfestblumenau.com.br/oktoberfest/noticias/eleita-a-rainha-da-oktoberfest-de-2013>] Letöltés ideje: 2012. 11. 26. 19:38

Pallas Nagylexikon Geőcze István (szendrői) életrajz. <http://www.kislexikon.hu/geocze.html> Letöltés ideje: 2013. 01.12. 22:30
Piller, Eva T.: Comunidade húngara radicada no Brasil. 2005. 05. 22. [<http://www.ahungara.org.br/site/COMUNIDADE%20HUNGARA%20RADICADA%20NO%20BRASIL%20R1.pdf>] Letöltés ideje: 2012. 11. 26. 19:09
Tarso Peres Cademartori, Paulo de: Evolução Político-constitucional Brasileira In: Ciência e Conhecimento – Revista Eletrônica da ULBRA São Jerônimo 2007. Volume 02. Direito A.1. [http://www.cienciaeconhecimento.com.br/pdf/vol002_DirA1.pdf] Letöltés ideje: 2011. 04. 01. 18:03

¹ Szinyei József: Magyar írók élete és munkái, Budapest: Arcanum Adatbázis Kft., [2000] ISBN 963 86029 9 6 [<http://mek.niif.hu/03600/03630/html/g/g06512.htm>] Letöltés ideje: 2012. 11. 26. 18:54
² Agárdi, Ferenc–Borsody, Bevilacqua Béla (szerk.): Régi magyar világjárók. Bp., Gondolat Könyvkiadó, 1969. 201. o.
³ Fröschle, Hartmut: Die Deutschen in Brasilien einst und jetzt. Wien, Österreichische Landsmannschaft, 2006. 18. o.
⁴ Fröschle i. m. 21. o.
⁵ Fröschle i. m. 22. o.
⁶ Oktoberfest Blumenau: Eleita a Rainha da Oktoberfest de 2013 [<http://www.oktoberfestblumenau.com.br/oktoberfest/noticias/eleita-a-rainha-da-oktoberfest-de-2013>] Letöltés ideje: 2012. 11. 26. 19:38
⁷ Szendrei Geőcze István: Uti képek Brazíliából 1. rész, Vasárnapi Újság, 1869. 16. évfolyam, 34. szám 463–465. o., Szendrei Geőcze István: Uti képek Brazíliából, 2. rész Vasárnapi Újság, 1869. 16. évfolyam, 35. szám 480. o.
⁸ Geőcze i. m. 1. kötet (1869) 15. o.
⁹ Geőcze i. m. 1. kötet (1869) 23. o.
¹⁰ Geőcze i. m. 1. kötet (1869) 30. o.
¹¹ Geőcze i. m. 1. kötet (1869) 17. o.
¹² Geőcze i. m. 1. kötet (1869) 39. o.
¹³ A várost 1531. január 1-jén Dom Martim Afonso de Souza nevezte el „Rio de Janeiro”-nak, azaz „Januári folyam”-nak, mert az hitte, hogy valamelyik nagyobb folyam torkolatában fekszik.
¹⁴ Geőcze i. m. 1. kötet (1869) 52. o.
¹⁵ Geőcze i. m. 1. kötet (1869) 151–152. o.
¹⁶ Geőcze i. m. 1. kötet (1869) 55. o.
¹⁷ Geőcze i. m. 1. kötet (1869) 58. o.
¹⁸ Geőcze i. m. 1. kötet (1869) 63. o.
¹⁹ Geőcze i. m. 1. kötet (1870) 152. o.
²⁰ Geőcze i. m. 1. kötet (1869) 66. o. 1822-ben valóban meghirdették az alkotmányozó nemzetgyűlés összehívását, hogy törvényesen el tudjanak szakadni a portugál anyaországtól, de a meddő viták miatt a brazil császárrá koronázott I. Péter, VI. János portugál király kalandor fia, 1823-ban feloszlatta a gyűlést és egy 10 fős államtanácsot bízott meg az alkotmány elkészítésével. Vö. Tarso Peres Cademartori, Paulo de: Evolução Político-constitucional Brasileira In: Ciência e Conhecimento – Revista Eletrônica da ULBRA São Jerônimo 2007. Volume 02. Direito A.1. –ISSN 21773483 [http://www.cienciaeconhecimento.com.br/pdf/vol002_DirA1.pdf] Letöltés ideje: 2011. 04. 01. 18:03
²¹ Geőcze i. m. 1. kötet (1869) 66. o. Geőcze finom fordítását adta annak az 1824-es brazil alkotmányban Poder Moderador-nak nevezett hatalmi ágának, ami a császárnak (ekkor II. Péter, I. Péter és Habsburg Leopoldina fia) a többi hatalmi ágra, egyben a liberális-konzervatív nyomáscsoportokra egyaránt gyakorolt kiegyenlítő szerepére világít rá. Habsburg Leopoldina, I. Ferenc osztrák császár lánya, Metternich és a Szent Szövetség zálogaként került 1817-ben portugál-Brazíliába. Az ő finom diplomáciai közreműködésének is tulajdonítható Brazília függetlensége, ami az országot végül nem a köztársasági és radikális demokrata út felé terelte, hanem az államegység megőrzését akkor leginkább garantáló parlamentáris monarchiába ágyazta bele. Vö. Grössing, Sigrid – Maria: Tragédiák a Habsburg-házban. Bp., Gabo, 2007. 117–121. o. Az államügyek császárnéját azonban a magánéleti terror kinozta. Méltósággal tűrte, hogy férje, I. Péter megcsalta és verte őt. Brazília bábáját a méltánytalan udvari légkör elgyötörte és 1826-ban, be sem töltve a 30-at, elhunyt. Leitner, Thea: A Habsburgok elfelejtett gyermekei. Bp., Fabula Könyvkiadó Kft., 1994. 197. o.
²² Geőcze i. m. 1. kötet 67–68. oldalak
²³ Geőcze i. m. kötet 86. o.
²⁴ Geőcze i. m. 2. kötet (1870) 23–31. oldalak
²⁵ Geőcze i. m. 1. kötet 81. o.
²⁶ Handellmann, Gottfried Heinrich: História do Brasil (2 kötet). São Paulo, Edições Melhoramentos, 1978. 2. köt. 341. o.
²⁷ Geőcze i. m. 121–123. o.
²⁸ Geőcze i. m. 2. kötet (1870) 7–8. o.
²⁹ Geőcze i. m. 2. kötet (1870) 44–61. o.
³⁰ Vö. Dupuy-Dupuy (1993) 898–900. oldalak és 998–999. oldalak. Asqui, Jorge Kristóf (2012): Függetlenség vagy halál! – Geopolitikai kihívások a Paraguay folyó mentén (XVI. század – 1870)], Cowley-Parker (1996) 479. o., Ministério da Defesa. Exército Brasileiro. Secretaria-Geral do Exército. Centro de Documentação do Exército (C Doc Ex / 1973): Guerra do Paraguai (Aspectos sumários) [http://www.cdcoex.eb.mil.br/site_cdcoex/Arquivos%20em%20PDF/Guerra_do_Paraguai.pdf] Letöltés ideje: 2011. 05. 27. 10:19
³¹ Geőcze i. m. 1. köt. (1869) 66–67. o.
³² Geőcze i. m. 1. kötet (1869) 69. o.
³³ Geőcze i. m. 2. köt. (1870) 147. o.
³⁴ Geőcze i. m. 2. köt. (1870) 150. o.
³⁵ Vö. Dupuy, R. Ernest – Dupuy, Trevor N.: The Harper encyclopedia of military history: from 3500 B.C. to the present –New York: HarperCollins, 1993. 999. oldal
³⁶ Geőcze i. m. 2. köt. (1870) 165. o. A fegyverszünet fontos fejezete az 1866-os porosz – osztrák háborúnak. A július 3-ai königgrätzi csata után július 26-án kötötte meg egymással a porosz és osztrák fél. A háborút az augusztus 23-i prágai béke zárta le. Ez a háború döntötte el azt, hogy Poroszország vezetésével valósul meg a német egység. Ausztria nagyhatalmi tekintélye tovább romlott.
³⁷ Geőcze i. m. 2. köt. (1870) 168–169. o.
³⁸ Geőcze i. m. 2. köt. (1870) 170–171. o.
³⁹ Geőcze i. m. 2. köt. (1870) 177. o.
⁴⁰ Geőcze i. m. 2. köt. (1870) 177. o.
⁴¹ Piller, Eva T.: Comunidade húngara radicada no Brasil. 2005. 05. 22. [<http://www.ahungara.org.br/site/COMUNIDADE%20HUNGARA%20RADICADA%20NO%20BRASIL%20R1.pdf>] Letöltés ideje: 2012. 11. 26. 19:09
⁴² Szinyei József i. m. [<http://mek.niif.hu/03600/03630/html/g/g06512.htm>] Letöltés ideje: 2013. 01. 04. 18:54
⁴³ AKVI 6199 Geőcze István szds.
⁴⁴ AKVI 6199 Geőcze István szds.
⁴⁵ Siposné Kecskeméthy Klára – B. Kalavszky Györgyi: A Ludovika. Bp., HM Zrínyi Média Közhasznú Nonprofit Kft. 2011. 228. o.
⁴⁶ Bachó László dezséri: A Magyar Kir. Honvéd Ludovika Akadémia története. Bp., Ludovika Akadémia (1930) 966. o.
⁴⁷ Pallas Nagylexikon [<http://www.kislexikon.hu/geocze.html>] Letöltés ideje: 2012. 11. 26. 18:58
⁴⁸ A Ludovica Academia Közlönye: Első évfolyam 1873/4. Szerk. és Kiadja: A M. Kir. Honvédségi Ludovica Akadémia Tanári Kara. Bp., Légrády testvérek. 51., 52., 57. o.
⁴⁹ Pallas Nagylexikon Geőcze István (szendrői) életrajz [<http://www.kislexikon.hu/geocze.html>] Letöltés ideje: 2012. 11. 26. 18:58
⁵⁰ AKVI 6199 Geőcze István szds.
⁵¹ AKVI 6199 Geőcze István szds.
⁵² Szinyei József: Magyar írók élete és munkái, Budapest: Arcanum Adatbázis Kft., 2000. [<http://mek.niif.hu/03600/03630/html/g/g06512.htm>] Letöltés ideje: 2012. 11. 26. 18:54
⁵³ Szinyei József i. m. [<http://mek.niif.hu/03600/03630/html/g/g06512.htm>] Letöltés ideje: 2012. 11. 26. 18:54

A „LÉGFÚRÓSOK” MÚZEUMA

A SZERZŐ RAKÉTÁK TÁRSASÁGÁBAN

MAGÁNYOS TECHNIKA

Néhány évtizeddel ezelőtt még suttogva sem beszéltünk róluk. A katonák egymás között is úgy említették: „X” odakerült. Piros csíkkal áthúzott titokvédelmi nyilatkozatot írtak alá, hogy a saját berkeiken kívül ki sem ejtik ezt a szót: rakétások. A szabadságra hazatérő katonát feszítette a büszkeség: ő nem akármilyen katona, hanem rakétás. A szülők, testvérek kérdezték, s ha már végképp nem tudott titkolózni, szinte megeskette őket, hogy nem mondják el senkinek, milyen fegyvernemnél szolgál. A fotóriporterek csak hátulról vagy sötét szemüveggel fényképezték ezeket a „nevenincs” katonákat. Először a díjszemlén is ponyva alá rejtve vonultak az ezüstös, szivar alakú félelmetes fegyverek, aztán később már kibújták a takaró alól, és teljes egészében megmutatták magukat.

A fegyvernem nem tekint vissza nagy múltra. Az egykori Néphadsereg szervezésének kezdeti szakaszában kizárólag csöves légvédelmi fegyverekkel, légvédelmi lövegekkel és géppuskákkal rendelkezett. A következő fejlődési lépcsőfok a csöves fegyverzet korszerűsítése volt. Az egyes kezelőszemélyzetektől függő céllöküzdést korszerű eszközök bekapcsolásával a félautomata rendszerek vették át, és ezek az eszközök bizonyos magassághatárig egykor megbízható eszközei voltak a légvédelemnek.

A hangnál sebesebben és a sztratoszférában száguldó gépek megjelenése új légháritó fegyverek alkalmazását tette szükségessé. A „többet tudó” repülőgépek és a különféle pusztító eszközöket szállító rakéták elhárítására megjelentek a légvédelmi rakéták. Néhány évtizeddel ezelőtt az egyik április 4-i díjszemlén hosszú ponyvával takart, szivar alakú szerkezet vonult fel. Közölték a hangosbemondóban, hogy légvédelmi rakétáról van szó. De akkor még a jövő feladata volt, hogy ezekkel az eszközökkel biztonsággal oltalmazzuk hazánk légterét. Az elmúlt évtizedek után, napjainkban az egykori titok már a múlté, izgalmas és érdekes történelem.

A Magyarországon elsőként megvalósult speciális fegyvernemi múzeum a Zsámbéki-

medence Idegenforgalmi Egyesület szervezésében a Honvédelmi Minisztérium, valamint a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum segítségével 2006. szeptember 22-én nyitotta meg kapuit a nagyközönség előtt. Azzal a céllal hozták létre, hogy a huszadik századi magyar hadtörténet légvédelem-történelmi haditechnikáját egy helyen összegyűjtve, rendszerezve mutassa be az érdeklődőknek és megőrizze az utókor számára. A hajdani légvédelmi rakétaosztály harcálláspontjának területe ideális helyszín a cseppet sem kisméretű légvédelmi berendezések bemutatására. A korábban szigorúan titkos katonai objektum a Budapest körüli légvédelmi rendszer részét képezte. A '60-as évektől a '90-es évek végéig működő rendszer vegyes típusú légvédelmi rakétaosztályokból állt, melyek eszközei 500 m-től egészen 257 km hatótávolságig képesek lehettek volna ellenséges légi célok megsemmisítésére, magassági tartományuk pedig 20 m-től 40 km-ig terjedt. A rendszerváltást követően a Varsói Szerződés megszűnése és a NATO-hoz való csatlakozás szükségessé tette a magyar haderő átalakítását. Az átszervezés 1990-től egy jó évtizeden át tartott. Ebben az időszakban rakétaosztályok szűntek meg, és sok eszközt vontak ki a hadrendből, melyeket e múzeum létrehozása mentett meg az enyészettől és a kohó lángjától.

A zsámbéki rakétaosztály közepes hatótávolságú légvédelmi rakétákkal volt felszerelve, amelyek 3,5 km-től 45 km-ig terjedő tartomány légvédelmére voltak képesek, a múzeum gyűjteményében azonban megtalálhatók a fegyvernem további eszközei is, elsősorban az 1977 és 1997 között hadrendben álló arzenálból.

A kiállítócsarnokban és a közel kéthektáros terület szabadterei kiállítóhelyein a légvédelmi eszközök – funkciójuk alapján – parkokba rendezve található meg. A *rádiólokátor-* és a *töltőberendezés-parkban* is számos érdekességgel találkozhat a látogató. Ez utóbbival kapcsolatos információ: a légvédelmi rakéták korai típusai speciális hajtóanyaggal – égést segítő oxidáló- és nagyhatású éghető anyaggal – voltak feltöltve. A többkomponensű hajtóanyagot a kor biztonsági előírásait maximá-

lisan kielégítő töltőberendezések segítségével a rakéta speciális tartályaiba töltötték.

A múzeum következő része a *légvédelmi tüzérszervezeteket bemutató park*. A földi telepítésű első eszközök a hagyományos tüzérvérek elvének felhasználásával jöttek létre. A kor műszaki színvonalának csúcsát jelentette ez a technika. Természetesen megtalálhatók itt azok a kiegészítő berendezések (táv mérők, lőelemképzők) is, amelyek a fegyverek hatékony alkalmazását segítették. A harcoló szárazföldi csapatok a huszadik század második felére jelentős mértékben mozgékonyabbá váltak. A harcoló erők oltalmazása csak olyan eszközökkel valósulhatott meg, amelyek mozgékonyasága megfelelt a követelményeknek, valamint a földfelszíni manőverek mellett biztosított volt a rakétatűzzel való manőver is a hatékony védelem érdekében. Ezek a fegyverek tekinthetők meg a *csapatlégvédelmi parkban*.

A 20. század második felére fontossá vált a nagy kiterjedésű objektumok, objektumcsoportok légvédelmének biztosítása. Ennek érdekében állították rendszerbe azokat a légvédelmi rakétarendszereket, amelyeket kevésbé mozgékony eszközökkel, de rendszerszerűen alkalmaztak. Ezeket a komplexumokat (légvédelmi rakétaosztályok) a hatékonyság növelése érdekében vegyes módon telepítették a kijelölt objektumcsoport körül. Az így kialakított bonyolult tüzérszer elemeket jelentő légvédelmi rakétaosztályok légvédelmi tüzet korszerű automatizált tűzvezetési eszközök segítették.

A honi légvédelem sokrétű eszközeinek jellemző darabjai találhatóak a *honi légvédelmi parkban*. A magyar légvédelem létrejöttének 50. évfordulójára születt kiállítás abban a csarnokban tekinthető meg, ami másfél évtizeddel ezelőtt még a légvédelmi rakétaosztály rakétáit rejtette.

Nem csupán a fegyvernem iránti elfogultság, a légvédelmi rakétaosztálynál teljesített szolgálatom mondatja velem, hogy a múzeum megtekintése kellemes hétvégi pihentető program lehet minden katona és családja számára.

Surányi Barnabás zászlós

IFJÚSÁGNEVELÉS ÉS HAGYOMÁNYŐRZÉS A KATONASULI-PROGRAMBAN

TANÉVNYITÓ DEBRECENBEN

2005-ben új irányelvként jelent meg az úgynevezett KatonaSuli-program, mely elsősorban a fiatalokat célozta meg azzal a nem titkolt céllal, hogy közelebb vigye a honvédelem ügyét a civil szférához. A Honvédelmi Minisztérium kezdeményezése érdeklődést keltett és jó fogadtatásra talált a társadalomban; a program azóta is töretlenül halad előre. Célja a fiatalok egészséges életre, fegyelemre nevelése, a honvédelem, a Magyar Honvédség megismeretése és feladatainak megértetése a polgári lakossággal.

Az elmúlt évek alatt szakköri keretek között működő iskolai tevékenységből érettségi tantárggyá nőtte ki magát a katonai alapismeretek. A tantárgy kapcsán könnyen lehet kapcsolatot építeni, együttműködni az egyéb, a honvédelem ügyét támogató szervezetekkel, illetve a katonai hagyományőrzés képviselőivel.

De hogyan is éri el a KatonaSuli-program a mai fiatalokat? Hiszen a különböző korosztályok különböző módszereket igényelnek. A megoldás: a hallgatók által megszerzett tudás és fizikai képességek szintjéhez illeszkedő módszerek megtalálása és alkalmazása.

Az általános iskolák esetében a gyermekek képességei nagyon eltérőek, éppen ezért csak a 7–8. osztályos tanulók esetében van értelme honvédelmi nevelésről beszélni. Ennél a korosztálynál a legnehezebb fenntartani a kezdeti lelkesedést, melyre a megoldás a gyakorlatközpontú szakkörök szervezése, levezetése. Számtalan esetben megfigyelhető, hogy a kezdetben magas létszámú csoportok a tanév végére a felére fogynak – az ok: az életkori sajátosságoknak megfelelően változik a diákok érdeklődése. A jelenség nem szabad hogy elkeserítse a katonai oktatókat, hiszen természetes folyamatról van szó. Azonban a létszámfogyatkozást mérsékelni lehet a már említett gyakorlati foglalkozásokkal, melyek a katonai testnevelés, a fegyverzettechnika, a tereptani ismeretek, az egészségügyi ismeretek területére engednek betekintést a kisdia-
oknak. Természetesen ezek kiegészíthetők az

aluloktatott helyi sajátosságainak megfelelően például paintball-lövészettel, légpuskalövészettel, önvédelmi foglalkozásokkal, laktanya- vagy csapatmúzeum-látogatásokkal stb.

A felsorolásból kitűnik, hogy található közöttük kimondottan balesetveszélyes foglalkozás is, éppen ezért javasolt előzetesen szülői beleegyezést kérni, hogy a szülők is tisztában legyenek azzal, milyen tevékenységben, elfoglaltságban vesz részt a gyerekük. A foglalkozásoknak nemcsak tartalmukban kell tükrözniük a katonás jelleget, hanem a honvédségen belül alkalmazott érintkezési formáknak és külső jegyeknek is meg kell jelenniük. Ezek katonás keretben biztosítanak a szakköröknek, vagyis kicsit olyan lesz a milió, mintha „katonásat” játszanának a gyerekekkel. Itt említem meg az oktatók személyiségének és szakmai felkészültségének fontosságát. Tudomásul kell venni, hogy nem mindenki alkalmas pedagógiai feladatok ellátására. A kezdeti tisztelet és csodálat, ami az egyenruha kapcsán éri az előadót, hamar (néhány perc után) érdektelenségbe és hiteltelenségbe csaphat át, amennyiben a katonai nem felkészülten beszél az adott témáról és lerí róla, hogy nem megtestesítője a fiatalok által elképzelt katonaeszménynek.

További népszerű kiegészítő elemei a programnak, amikor az iskolák saját rendezvényeik színesítése céljából bevonják a katonai szervezetek képviselőit a levezetésbe, ezzel is lehetőséget biztosítva a nem „katonais” diákoknak, hogy megismerkedjenek a katonai hivatással.

Számos példa mutatja, hogy az ilyen jellegű képzésben részt vevő általános iskolás diákok középiskolába továbblépve is kötődnek

a honvédelemhez, és kimondottan keresik a lehetőséget a katonai alapismeretek tantárgy felvételére.

A 2012-ben elfogadott oktatási törvény már tartalmazza a honvédelmi nevelést mint nevelési irányelvet, ezzel is segítve a tanulók hazafias nevelését. Erre remek példa az érettségi bizonyítvány feltételeként megjelenő 60 órás társadalmi munka, melynek igazolására kiváló lehet a hadisírok gondozásával eltöltött idő vagy egyéb, a katonai hagyományőrzéssel összefüggő tevékenység.

Mivel már középiskolásokról van szó, a pedagógiai módszerek is ennek megfelelően változnak. Az esetek többségében a diákok már választható tantárgyi, illetve érettségi tantárgyi elemként tanulják a katonai alapismereteket. A tantárgy népszerűsége itt is nagy, mivel egy gyakorlatközpontú, „életságú” témával ismerkedhetnek meg – természetesen az általános iskolai szintnél sokkal mélyebben érintve az említett területeket. Az ismeretek kiegészülnek Magyarország biztonsági és szövetségi politikájának megismerésével, a fiatalok képet kapnak korunk háborúinak jellemzőiről, tájékozódhatnak a Magyar Honvédség felépítéséről és feladatrendszeréről.

Kimondottan sikeres kiegészítője a programnak a katonai tömegsport-rendezvényeken való részvétel lehetősége. Teljesítménytúrák, emléktúrák és egyéb sportversenyek mutatják, hogy a fiatalokban megvan az igény az értelmes, értékes tevékenységek iránt, csupán élni kell vele és ebbe az irányba kell terelni az érdeklődésüket. A velük foglalkozóknak meg kell érteniük: napjaink tizenéveseit nem lehet lekötni nehezen értelmezhető, száraz,

DIÁKOK A BOCSKAI PORTYA TELJESÍTMÉNYTÚRÁN

tudományos anyagokkal. Sokkal inkább a könnyebben érthető és élvezetesen előadott témák keltik fel a figyelmüket. Ugyanakkor továbbra sem engedhető meg a semmitmondó anekdotázásba fulladó óra. Jó módszer, ha az elméleti anyagrészekhez kapcsolódó, életszerű példák bemutatásával, valós, megtörtént események kiemelésével tartjuk fenn a diákok érdeklődését.

A gyakorlati tantárgyelemek elsajátítására kiváló alkalom a már évenként megrendezett KatonaSuli nyári táborok rendszere. Ezekben a táborokban az elméletben már elsajátított katonai ismereteiket a gyakorlatban próbálhatják ki a résztvevők. A táborok másik célja, hogy lehetőséget biztosítsunk a különböző oktatási intézményekből érkezett, a katonai alapismeretek tantárgyat tanuló fiataloknak a kapcsolattételre, ismerkedésre.

Magasabb szintje a honvédelmi nevelésnek, amikor nemcsak tantárgyként tanulják a katonai alapismereteket, hanem a kollégiumi élet egészét átszövi a katonai nevelés, a rá jellemző szigorú időkorlátokkal és kötött napirendi pontokkal. Ez már szinte teljesen az egykori katonai kollégiumok miliójét idézi, bár

TALÁLKOZÁS A MINISZTERREL

TÁBOROZÓK A KATONASULI-PROGRAMBAN

azt is meg kell említenünk, hogy ez a rendszer egyelőre csak Debrecenben a Gábor Dénes Elektronikai Műszaki Szakközépiskola és Kollégiumban működik.

Felmerülhet a kérdés: miért is érdeke a Magyar Honvédségnek, hogy a KatonaSuli-program fennmaradjon és továbbfejlődjön? Belátható, hogy a képzésben részt vevő fiatalok egyfajta pluszt kapnak a haza védelmének fontosságáról, és potenciális utánpótlást jelenthetnek a Magyar Honvédség számára. Ha szabad illet mondani, általuk képezzük a saját utódainkat, akik lehetnek tartalékos, szerződéses vagy akár hivatásos állományú tagjai is a honvédségnek. Azok pedig, akik nem csatlakoznak hozzánk, valós képet kapnak hivatásunkról, és rajtuk keresztül a magyar családok is kapcsolatba kerülnek a katonasággal.

Továbbgondolva: ezek a fiatalok sokkal fegyelmesebb tagjai korosztályuknak,

ami véleményem szerint fontos tényező az egészséges, tevékeny ember szocializációja szempontjából. Megismerik a társadalmi elvárásokat és sikeresen alkalmazzák a mindennapokban; megtanulják, kik voltak az elődök, akikre érdemes büszkének lenni, akiknek érdemes a példáját követni.

Összegezve: a KatonaSuli kapcsán egy teljesen innovatív programról beszélhetünk, mely kiválóan igazítható hasonló szellemiségű szervezetek együttműködéséhez. Fontos elem, hogy az alakulatok és azok parancsnokai támogassák a programot. Szintén elengedhetetlen az elkötelezett, kreatív oktatók személye, akik valós példaképként jelenhetnek meg a tanulók szemében. Használjuk fel hát bátran a rendelkezésünkre álló lehetőséget az új generációk honvédelmi nevelése érdekében!

*Fekete András főhadnagy,
nevelőtiszt*

Tisztelt Szerzőink, tisztelt Olvasóink!

A Honvédségi Szemle szerkesztőbizottsága – az MTA Hadtudományi Bizottsága tudományos publikációkkal kapcsolatos állásfoglalásának figyelembevételével – számos, a folyóirattal kapcsolatos változtatásról döntött. A legfontosabb ezek között, hogy – a 2013/5. számtól kezdődően – a Honvédségi Szemle a tudományos folyóiratok formátumát követve, ismét – a korábban megszokott – B-s formátumban, fekete-fehér nyomású belívvel jelenik meg.

Tájékoztatjuk Önöket arról, hogy a Honvédségi Szemlében megjelenő tanulmányokat lektoráltatjuk. A tervezett megjelenésről igazolást csak abban az esetben adunk ki, ha elkészült a dolgozat megjelenését támogató lektori vélemény is.

Folyóiratunk zökkenőmentes szerkesztése, megjelentetése érdekében kérjük, hogy:

- a közleményeket elektronikus levél mellékleteként, Word- vagy RTF-formátumban szíveskedjenek eljuttatni szerkesztőségünkbe (hsz@hm.gov.hu);
- a kézirat teljes terjedelme ne haladja meg a 40 ezer karaktert;
- a tanulmányt szükség esetén lássák el jegyzetekkel, illetve ahhoz csatoljanak (legfeljebb 15 elemet tartalmazó) irodalomjegyzéket ;
- amennyiben mondandójukat ábrákkal (térképrészletekkel, grafikonokkal stb.) kívánják szemléltetni, azt magyar nyelvű illusztrációkkal tegyék – az illusztrációkat ne illesszék be a Word- vagy RTF-dokumentumba, azokat külön csatolva küldjék el;
- a szövegben akkor is tüntessék fel minden illusztráció forrását (interneten való elérhetőségét, letöltésének időpontját stb.), ha azok a szerző saját alkotásai;
- az illusztrációk színdinamikájának megválasztásánál (kialakításánál) vegyék figyelembe, hogy a folyóirat fekete-fehér nyomású;
- a publikációhoz csatolják a közlemény címét, kulcsszavait, továbbá az írás legfeljebb 300–300 karakter terjedelmű tartalmi kivonatát magyar és angol nyelven!

Küldeményükhöz a szerzők mellékeljék adataikat (név, tudományos fokozat, rendfokozat, munkahely, elérhetőség)! Fel nem használt kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

A szerkesztőbizottság

HÍD AZ IPARI HÁTTÉR ÉS AZ ÜZEMELTETŐK KÖZÖTT

Az MH Légijármű Javitóüzem fennállásának 63. évébe lépett. Létrehozásakor egy olyan képesség kialakítása volt a cél, amely lehetővé teszi, hogy a repülőgépek üzemeltetése során bekövetkező, az üzemeltető alakulatok műszaki lehetőségeit meghaladó műszaki hibák kezelését akár harctéri, illetve műveleti területen is olyan módon lehessen megoldani, hogy ne kelljen a gyártóhoz vagy az ipari háttérrel biztosító vállalatokhoz fordulni.

Ennek legfőbb oka az a klasszikus üzemeltetési, üzemben tartási filozófia volt, ami hat évtizeddel ezelőtt a Magyar Néphadseregben meghonosult. Egy települő repülőezreddel az ipari háttér nem települt volna, az egy későbbi hullámban zajlott volna le. Ezért volt szükség egy olyan szervezetre, mely képes arra, hogy az áttelepült repülőeszközökön az elsődleges javításokat a lehető legrövidebb időn belül végrehajtsa. Ez a filozófia a mai napig igaz, amikor repülőgépeink hazánktól több ezer kilométerre hajtanak végre missziós feladatokat. Az évtizedek során többször volt névváltozás, és ahogyan az adott időszakban a honvédség változott, annak megfelelően változott az üzem szervezeti felépítése is.

A katonai szervezeteknél szokásos felépítés mellett több javítóalegység is van, amelyek közvetlenül a repülőgépeken dolgoznak. Mögöttük egy komoly háttérpar áll, amelyben a géplakatosoktól a kemigráfián, a faforgácsolón és a hegesztőn keresztül számos szakma képviselve van. Ők nem a gépeken dolgoznak, de kiszolgálják a repülőgép-javitó osztályt. Emellett van egy műszaki fejlesztési és technológiai alegység, mely a repülő-műszaki szakmának szinte minden szegmensét lefedi – ez a Magyar Honvédségben egyedüli képességként jelenik meg.

Az MH Légijármű Javitóüzem rendelkezik repülőipari metrológiai osztállyal is. Ők a

Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal által hitelesített műszerállománnyal alapvetően a repülőtechnikához használt ellenőrző berendezések kalibrálását végzik, ami a legegyszerűbb feszültségméréstől a Gripen és a C-17-es repülőgépek, a Mistral légvédelmi rakéták, a különféle aknakeresők és fegyverrendszerek ellenőrző berendezéseinek kalibrálásáig terjed.

Az üzem tevékenységi területe három hangár-ra és a kapcsolódó műhelyekre összpontosul. A nagyobbik hangárt a hetvenes években kifejezetten az An-26-os repülőgépekhez építették, és ma is ez a típus az MH Légijármű Javitóüzem fő profilja. Továbbra is érvényes, hogy a mindennapi üzemeltetés során a gépeket az üzemeltetők készítik fel a repülésre, ellenőrzik az üzemi folyadékokkal való feltöltöttségeket és elvégzik a hajtóműpróbát, beleértve a hajtómű-szabályozást és -cserét is.

Ugyancsak az MH Légijármű Javitóüzem emberei jogosultak a sárkányszerkezet sérülései javítását elvégezni, vagy új berendezést beépíteni. A szállítórepülőgépek, a helikopterek és a Jak-52-esek sárkányszerkezetén gyakorlatilag mindent javíthatnak.

Az MH Légijármű

Javitóüzemben a nyomástartó edények, például oxigénpalackok vizsgálata és roncsolásmentes anyagvizsgálat is folyik. A roncsolásmentes anyagvizsgálat azért nagyon fontos, mert ez az előfeltétele az állapot szerinti üzemeltetésnek. Így az adott alkatrész állapotáról egy kimutatás készíthető: milyen elváltozásai vannak, mikor jut az elváltozás abba a kategóriába, ahol már nem eltérésként, hanem hibaként kell kezelni. Az üzem a roncsolásmentes anyagvizsgálat több módjára is be van rendezkedve; ilyen technikai és jogi képesség a Magyar Honvédségen belül csak itt van.

*

A '90-es évek végét követően NATO-tagságunkból eredően a Magyar Honvédség is átalakult, az ország vezetése nemzetközi szerepvállalást, missziós tevékenységet tűzött ki célul. Ennek megfelelően a Légijármű Javitóüzem feladata is változott. A régóta üzemeltetett és rendszeresített haditechnikai eszközöket valamilyen formában kompatibilissé kellett tenni ahhoz, hogy az új szövetségi rendszerben működhessenek. Az alakulat fejlesztéseinek köszönhetően ezek az átalakítások sikeresen megtörténtek.

Ez egyrészt a MiG-29-es repülőgépek saját-idegen felismerő berendezéssel való felszerelését, a rádiókkal kapcsolatos módosításokat, valamint a repülési műszereket érintő metrikus-angolszász konverter beépítését je-

lentette. A MiG kifutott, de az An-26-osok, a Jak-52-esek és a helikopterek maradtak, így az üzem alaprendeltetése a szállító és kiképző repülőgépek és helikopterek hadrafoghatóságának, üzemeltetésének, üzemidejének biztosítása lett. Ha valamelyik Ancsa hadműveleti feladat végrehajtása közben sérül meg, akkor az MH Légijármű Javitóüzem emberei hozzák olyan állapotba, amivel már átrepülhet egy olyan helyre, ahol a komolyabb javítást is el lehet végezni. Ez lehet itthon, Kecskeméten is, amire volt már példa. A nagytestű madárral történt ütközés vagy a jegesedés okozta sérülések kijavítása már kiemelkedő, különleges esetnek számít, de a mindennapokat nem ezek a feladatok teszik ki. Az elmúlt években számos módosítás, fejlesztés és korszerűsítés került a szállítógépekbe.

Tíz éve már, hogy a magyar An-26-osok elkezdtek ingázásukat Magyarország és a Közel-Kelet között. A bagdadi repülőter biztonsági kockázata miatt kerültek fel az első ön-
védelmi rendszerek a gépekre az üzem szakemberei által. Ez a fejlesztés magával hozta az elektromos vezérlőrendszer áttervezését is.

Kevésbé ismert, hogy a szállítórepülő-század An-26-osai is végezhetnek egészségügyi evakuálást (Medevac). Ez több mint egy egyszerű betegszállítás, amelyre az An-26-osok egyébként is fel voltak szerelve hordágyakkal és az azok rögzítésére szolgáló tartozékokkal. A szállítás közbeni betegellátáshoz orvosi eszközök, kötszerek, készítmények, gyógyszerkészletek kerültek a fedélzetre, mégpedig a Légijármű Javitóüzem által kidolgozott, a biztonságos tárolást lehetővé tevő rögzítő- és tárolórendszerekben. Szintén komoly kihívást jelentett a fedélzeti orvosi eszközök áramellátásának megoldása, de ezt is sikerült megoldani. A zavaróítélet-kazetták felszerelése és a Medevac-konfiguráció kialakítása mellett kevésbé látványos, de fontos elemek is a fedélzetre kerültek.

A „Nyitott Égbolt” program keretében dolgozó An-26-osokra felkerült a légi felderítéshez

használatos vezérlő, pozicionáló és irányító rendszer. A GPS-berendezéstől érkező helyzet- és sebességjellet feldolgozó rendszer biztosítja, hogy a repülőgép az előre tervezett útvonalon haladjon, illetve segíti a kameravezérlést is.

Az alaprendeltetésből adódó mindennapi szállítási feladatok során azonban nem ezek a módosítások jelentik a legnagyobb segítséget, hanem a pilótafülkében elvégzett korszerűsítések. Ilyen például az eredetileg teljesen metrikus műszerezettséggel tervezett és gyártott An-26-osoknak olyan berendezésekkel történő felszerelése, amelyekkel a napjainkban érvényes repülésbiztonsági szabályzóknak megfelelően vehetnek részt a nemzetközi forgalomban. A Légijármű Javitóüzem egyik fejlesztése volt, hogy egy olyan zsúfolt pilótafülkébe, mint az An-26-osé, betegyenek egy plusz műszert, amitől a hajózó ki is lát, és a munkáját is segíti. A pilóták előtt, a műszerfal tetején, egy elfordítható konzolra került egy többfunkciós display, amelyen a GPS, a veszélyes megközelítésre/összeütközésre figyelmeztető TCAS, az időjárásradar és a földközelséget jelző GPWS adatai jeleníthetők meg.

Az új berendezések beépítésekor a pilótafülkén kívül is akad munka, hiszen ilyenkor új antennákat is el kell helyezni. Vágni kell tehát egy kivezetést, és olyan módon kell felépíteni oda a csepp- vagy késantennát, hogy az ne okozhasson nemkívánatos áramlást.

A forgószárnyas géppark is átesett némi átalakításon, amelyek a Mi-8-as és Mi-17-es szállító helikopterek fedélzeti berendezéseit érintették. A kutató-mentő feladatoknál hasznos kereső irányítót, új rádió-magasságmérőt és a polgári szervekkel való kapcsolattartásra szolgáló EDR- (Egységes Digitális Rádióháló) készüléket építettek be. Ezenkívül a Mi-24 helikopter oktató változatának fejlesztése és kivitelezése is megvalósult.

A SZIROM (Számítógépes Integrált Repülési Paramétereket Rögzítő és Kiértékelő Objektív Mérőrendszer) repülési adatrögzítő farok végtartóra történő áthelyezése is a

Légijármű Javitóüzem feladata volt, de a különleges műveleti erők igényei és tapasztalatai alapján ugyanitt szerelték be a gyorskötéles lecsúszáshoz használt „Fast Rope” keretet is. Az üzem fő feladata a berendezés technikai kidolgozása és rendszeresítése volt.

A JAS 39 Gripen földi tartozékainak – többek között a katapultülés-kocsi, az AMRAAM rakéták szállítókoscsija, a Litening konténer emelőkoscsija – gyártása is folyik azok eredeti gyártójának tervei alapján, és a pápai C-17-eseknél is vannak földi kiszolgáló állványok, eszközök, amelyeket a kecskeméti üzem gyártott le.

A Légijármű Javitóüzemnél kifejlesztett berendezések földi és légi próbáját a Nemzeti Közlekedési Hatóság Légügyi Igazgatósága hagyja jóvá és ők adják ki a hatósági engedélyt is. Utána nevezhető az új berendezések szemszögéből is üzemképesnek a repülőgép.

*

Ha a rendszerből kivont, feleslegessé vált haditechnikai eszköz múzeumba vagy haditechnikai parkba kerül, a Légijármű Javitóüzem végzi az előkészítést, hogy az eszköz a szabályoknak megfelelően legyen kiállítva, vagyis ne lehessen többé fegyverként használni. Ide tartozik azoknak a kommunikációs eszközöknek vagy más, titkosított berendezéseknek a kiépítése is, amelyeknél fontos, hogy ne kerüljenek illetéktelen kezekbe. Az elmúlt 10 évben az egyik fő feladat a repülőgépek hatástalanítása volt, mivel erre csak a Légijármű Javitóüzemnek van jogosítása. A keceli gyűjtemény jelentős részét ők hatástalanították, de van gépük a zánkai haditechnikai parkban is.

A MiG-29-esekkel kapcsolatos „végjáték” is az üzemnek jutott. Amikor döntés született a típus megmaradt példányainak értékesítéséről, ennek technikai előkészítését, az állapotfelmérést végezték a Légijármű Javitóüzem emberei.

Ennél sokkal szomorúbb feladat, amikor egy szerencsétlenül járt repülőgép maradványait kell a vizsgálókkal együtt összegyűjteni, megvizsgálni, majd a nagyobb darabokat szétbontani, az anyaalakulathoz beszállítani, ott repülőalakra összerakni és szakértői háttérrel biztosítani a baleset kivizsgálásához.

*

Az üzem három fő feladatot tart szem előtt. Egyrészt a meglévő képességek – kiképzés, szakemberek, logisztikai rendszer – megtartását, másrészt e képességek minél nagyobb, minél szélesebb területen – szárazföldi alakulatok, haditechnikai eszközök – való alkalmazását, és harmadrészt új képességek megszerzését, ilyen például az ISO 9001 (az üzemünkkel előállított termékek minőségének biztosítási rendszere) és AQAP 2110 (katonai beszállítási minőségbiztosítási rendszere) szerinti tanúsítvány.

Az új képességek megszerzésének vonatkozásában kijelenthető: a Magyar Honvédség technikai eszközei olyan szintre jutottak, hogy egy korszerűsítési folyamatnak kell elindulnia, ahogy az a vadászgépek esetében is történt a Gripen rendszeresítésével. Új feladat és egyben újabb kihívás lesz, ha új szállító repülőgép és új helikoptertípus jelenik meg a magyar katonai repülésben.

Singer Éva – Szórád Tamás
Fotó: a szerzők felvételei

2012-BEN TÖRTÉNT (2.)

A Jane's Defence Weekly katonapolitikai elemzése

A védelmi kérdésekben az egész világon mérvadónak tekintett Jane's Defence Weekly brit katonai folyóirat – a hagyományoknak megfelelően – tavaly decemberi számában kontinensekre (országokra) bontva értékelte 2012 legfontosabb katonai eseményeit és fegyverzetbeszerzési kérdéseit, valamint az ezzel kapcsolatos döntéseket. Az átfogó elemzést a befolyásos hetilap szerkesztői és külföldi tudósítói állították össze. Az írást folyóiratunk – terjedelmi okokból – két részben ismerteti.

ÁZSIA–CSENDES-ÓCEÁN TÉRSÉGE

A régióban 2012 eseménydús évnak számított, mert azt – egyebek mellett – Észak-Korea műholdjának sikertelen fellövése, Kína első repülőgép-hordozó hajójának szolgálatba állítása, az ugyancsak kínai új lopakodó repülőgép bemutatása, valamint a Dél-kínai- és a Kelet-kínai-tengeren lévő egyes szigetek hovatartozásáról folyó viták, továbbá Afganisztánban új típusú merényletek végrehajtása jellemezte.

Minden évben elkészül a NATO afganisztáni missziójának az értékelése. A 2012-es évet leginkább a „zöld a kék ellen” jellegű akciók jellemezték, amelyek során elégedetlen afgán katonák vagy rendőrök – időnként pedig azoknak álcázott felkelők – támadták a NATO erőit. Az év során ezekben a támadásokban több mint 50 szövetséges katona vesztette életét. Az ilyen jellegű veszteségek számának növekedése megkérdőjelezi a NATO-nak a tanácsadási és kiképzési segítségnyújtással kapcsolatos terveit. Ilyen támadások miatt fontolgatta Franciaország, hogy erőit a tervezettnél korábban vonja ki (január 20-án Kapisa tartományban egy támadás során négy francia katona vesztette életét és 15 sebesült meg).

A NATO és az ISAF először a kiképzés felülvizsgálásával, majd különféle intézkedések bevezetésével reagált. Szerepelt közöttük kulturális érzékenységi kiképzés, nehogy újabb Korán-égetésre kerüljön sor, továbbá a felderítés hatékonyságának fokozása, az afgán újoncok biometrikus vizsgálata, valamint az őrangyalnak (*guardian angel*) nevezett módszer bevezetése. Ez utóbbi azt jelenti, hogy az afgán erőkkel történő együttműködés során egy vagy több ISAF-katona fegyveres biztonsági őrként van jelen.

Joggal vetődik fel a kérdés, hogy mennyire életképes az afgán hadsereg. Az USA afganisztáni újjáépítésért felelős főfelügyelőjének október 30-i jelentése szerint „az afgán kormány a 2014-es feladatátvétel végrehajtását és a szövetséges erők által nyújtott támogatás csökkenését követően feltehetően nem lesz képes teljes mértékben fenntartani a hadsereg és a rendőrség létesítményeit”.

Az ISAF esetében pozitívnak értékelhető, hogy folytatódik a feladatok átadása. 2012-ben kivonták az amerikai elnök döntése értelmében korábban odavezényelt 30 000 fős

megerősítő erőket, szeptemberre pedig már az afgán lakosság 75%-a élt a helyi biztonsági erők által ellenőrzött településeken, járásban vagy tartományban. Júliusban Pakisztán hozzájárult az ISAF Karacsiból induló szárazföldi utánpótlási útvonal újraindításához, amelyet még 2011 novemberében zártak le, miután az afgán-pakisztáni határon végrehajtott amerikai helikoptertámadásban 26 pakisztáni katona vesztette életét. Ez a döntés részben tehermentesíti az ISAF utánpótlási vonalait, amelyeket az erők kivonására és logisztikai feladatokra is használnak.

A politikai döntéshozók két kemény évnél néznek elébe. A korrupció az országon belül aláássa a Karzai-kormány hitelességét, a NATO-országokban pedig gyengül a katonai beavatkozás támogatottsága, mert a háborúban már az összes olyan politikai megoldási lehetőséget kipróbálták, amelyekkel tartós változást lehetne elérni. Az USA – Katar közvetítésével – a tálibokkal való tárgyalások újraindításának lehetőségét keresi, de a felkelők feltehetően abban bíznak, hogy az idő nekik dolgozik, és az ország történelme is talán őket igazolja.

Bármely olyan megállapodáshoz, amelyben a tálibok is érintettek, Pakisztán hallgatólagos beleegyezése szükséges, mert a szomszédos ország Afganisztán jövőjének kulcsszereplője marad, jóllehet Iszlámábád 2012-ben több energiát fordított a pakisztáni tálibokra és a saját belső problémái rendezésére Észak-Vazirisztánban. A pakisztáni hadsereg az „akarom-nem akarom” megközelítést fogadta el az afgán határon indítandó támadással kapcsolatban, annak tudatában, hogy ez plusz kártyát jelent az USA-val szemben, amely pakisztáni közreműködést szeretne a határon túlról, hogy korlátozhassa az Afganisztán ellen indított támadásokat.

Amint azt az utánpótlási útvonal megnyitása is jelzi, 2012-ben Iszlámábád kapcsolata az Amerikai Egyesült Államokkal stabilizálódott. Különösen igaz ez a megállapítás, ha a jelenlegi helyzetet a bin Laden 2011-ben Pakisztánban végrehajtott likvidálása utánival hasonlítjuk össze. Augusztusban Allen vezér ezredes, az ISAF parancsnoka kijelentette, hogy az USA Pakisztánnal olyan kapcsolatokat szeretne kialakítani, amelyek „tartósak, stratégiai jellegűek, pontosan meghatáro-

zotnak, valamint növelik a térség biztonságát és jólétét”. A kétoldalú kapcsolatok általános definiálásának talán nem ez a legpontosabb változata, de ebben a relációban valószínűleg ez a legrealisabb megközelítés.

Ami a fegyverbeszerzéseket illeti, Pakisztán megkapta az F-16 típusú repülőgépek Block 52 sorozatú utolsó szállítmányát, továbbá két P-3G *Orion* haditengerészeti járőrrepülőgépet az Amerikai Egyesült Államoktól annak a kettőnek a pótlására, amelyeket a tálibok 2011-ben megsemmisítettek. Pakisztán saját ipara is fejlődik, és biztos abban, hogy a Kínával közösen fejlesztett JF-17 *Thunder* típusú repülőgépre külföldi vásárlót is talál. Nemrégiben a légierő bemutatta a CM-400AKG típusú nagy sebességű, nagy hatótávolságú, repülőgépről indítható rakétáját, amelyet szakértők „repülőgéphordozó-gyilkosnak” minősítenek.

A JF-17 repülőgéphez hasonlóan a CM-400AKG rakétát is Kínával közösen fejlesztették ki. Peking fontos szerepet játszik Pakisztán pilóta nélküli légi és szárazföldi rendszereinek fejlesztési programjaiban. A két ország jó kapcsolata várhatóan fennmarad, mivel mindkét fél számára figyelemztetést jelentenek az indiai katonai fejlesztések és Újdelhi folyamatos közeledése Washingtonhoz.

Dél-Ázsia

A lassuló gazdaság miatt veszélybe kerülhet *Indiának* a világ legnagyobb fegyverimportőri státusa, bár a külföldi hadiipari cégek számára a szubkontinens 2012-ben még sikeres esztendő-t biztosított. A Dassault cégcsoportnak volt a legtöbb oka az öröme, ugyanis januárban kiderült, hogy a *Rafale* gép a *Typhoon* előtt megnyerte a 126 db többfeladatú harci repülőgépre kiírt tendert. A novemberben bejelentett 10%-os katonai költségvetési csökkentés viszont kitolhatja a szerződés aláírását 2013 márciusára vagy egy későbbi időpontra.

A légierő a vadászrepülőgépeken kívül mást is vásárol. Beszerznek Svájcól 75 db Pilatus PC-7 Mk II típusú kétüléses turbólégcsavaros kiképzőgépet, bár a rivális Korea Aerospace Industries kifogásolta a szerinte hibás kiválasztási eljárást. Augusztusban leszállították a három Embraer EMB-145I korai előreljelző és irányító repülőgép első példányát. A repülőgépek saját fejlesztésű különleges technikai eszközeit Indiában szerelik fel a gépre.

Az Amerikai Egyesült Államok ugyan kimaradt a vadászrepülőgép-üzletből, de indiai jelenlétét most megalapozhatja. Ebben kiemelt szerepet kapott a Boeing cég. Folytatódik a megrendelt P-8I *Poseidon* típusú haditengerészeti felderítő repülőgépek gyártása. A Boeing az orosz Mil Mi-28N *Havoc* típus elleni verseny győzteseként 22 db AH-64D *Apache Longbow* típusú harci helikoptert szállíthat le, a szállítóhelikopterek tenderén pedig az orosz

Mi-26 *Halo* maradt alul a CH-47F *Chinook*kal szemben, amely típusból India 15 db-ot rendelt.

India elsődleges fegyverexportőre, Oroszország sem maradt ki az üzletből. Leszállította az új, Mi-17V5 típusú többfeladatu helikopterek első csoportját, és Újdelhi részt vesz a Szuhoj T-50 PAK-FA ötödik generációs harci repülőgép fejlesztésében, amelynek első prototípusa 2014-re készül el. India egyezményt kötött egy közös vállalkozásban megvalósuló többfeladatu szállító repülőgép kifejlesztésére is. A projekt a Hindustan Aeronautics Limited és az orosz United Aircraft Corporation együttműködésén alapul.

A haditengerészet megkapta a két Talwar-osztályú fregattját, és januárban hadrendbe állította a *Chakra* nukleáris meghajtású támadó tengeralattjárót¹. Ezzel India a hatodik ország az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Franciaország, Kína és Oroszország mögött, amely nukleáris meghajtású tengeralattjárót tart rendszerben. A programhoz kötődő problémák és késések ismét azt mutatják, hogy Újdelhi a védelmi programok menedzselésében sok problémával találja magát szemben.

Egy másik példa erre a jelenségre, hogy a *Vikramaditya* repülőgép-hordozó (korábban orosz *Gorskov*) átadását 2013-ra kellett halasztani, mert kazánhibák miatt a tengeri próbatartakat nem tudták időben végrehajtani. A problémák miatt felerősödtek a feszültségek az orosz kormánnyal szemben is, ugyanis a késés miatt India az 53 éves, 23 900 tonnás Centaur-osztályú repülőgép-hordozóját, a *Viraat*ot (korábban brit *Hermes*) továbbra iskéntelenen szolgálatban tartani.

A szárazföldi haderőt illetően szintén vegyes a kép. India záradékkal látott el egy 12 milliárd indiai rúpia (222 millió USD) összegű szerződést Oroszországgal 10 000 db 9K113M *Konkursz-M* irányított páncéltörő rakéta beszerzésére, az Egyesült Királyságtól pedig 145 darab BAE System M777 típusú vontatott, 155 mm-es könnyű tarackot kíván vásárolni. India tűzérési eszközeinek mennyisége (és minősége) nem elegendő az ország szükségleteinek biztosítására. A probléma megoldása lehet, hogy a Bofors FH-77B típusú 155 mm-es tarackot otthon gyártják. Az ehhez szükséges licenct az ország már 1987-ben megvásárolta, és a gyártási dokumentáció is rendelkezésre áll.

Srí Lanka és Banglades is erősíti honvédelmét. Srí Lanka 2012. évi védelmi költségvetése 2,1 Mrd USD volt, amely közel 7%-kal haladta meg az előző évit. A megemelt költségvetés a meglévő bázisok korszerűsítése és felújítása, új elhelyezési körletek és parancsnoksági épületek kialakítása, továbbá a Tamil Tigris lázadóival folytatott háború során vásárolt hadianyagok árának visszafizetése miatt indokolt.

Banglades kormánya a 2012–2013. évi költségvetés szintén 7%-os növelésére tett javaslatot, míg a beszerzés terén májusban jelezte igényét, hogy az Amerikai Egyesült Államoktól négy használt C-130E *Hercules* típusú szállító repülőgépet kíván vásárolni. Ambiciózus hosszú távú korszerűsítési terveinek megfelelően Banglades feltehetően kínai gyártmányú F-7BG típusú harci repülőgépeket vásárol. Ugyancsak nagyívűnek nevezhetők a hadi-

tengerészeti képességek növelése érdekében megfogalmazott tervek. Tengeralattjárók, további fregattok és haditengerészeti járőrgepek beszerzése szerepel a listán, a forrás ezen a területen is Kína lenne. A kínai Wuchang hajógyár augusztusban vízre bocsátotta a megrendelt két nagyméretű járőrhajó első példányát, míg az 50,4 m hosszú járőrhajó első egységét (öt ilyen hajót rendeltek) a helyi Khulna hajógyár építi. A bangladesi gyár ezeket a hajókat az érintett kínai céggel 2010-ben kötött technológiai transzfert szerződés alapján gyártja le.

A haditengerészet beszerzési tervei azt követően kaptak jelentős támogatást, hogy márciusban a hamburgi székhelyű Nemzetközi Tengerjogi Bíróság döntése kijelölte Banglades és Mianmar tengeri határait. Ezt követően lehetővé vált, hogy Banglades engedélyt adjon ki partközeli területeken végzett nyersanyagkutatásra és -kitermelésre a Bengáli-öbölben, ami azt jelenti, hogy a haditengerészet új, part menti járőrözési feladatot is kap.

Északkelet-Ázsia

2012 Kína számára is eseménydús volt. Átadták az első repülőgép-hordozót és bemutattak egy újabb ötödik generációs vadászrepülőgépet. Kína területi vitákba keveredett szomszédjaival, ami megnehezítette a pártelnök tízévenként esedékes váltását.

Kína Tajvannal való viszonya stabil maradt, ami nem kis mértékben Ma Jing-csiu tajvani elnök januári újraválasztásának és az Obama-kormány eltökéltnek tűnő politikájának köszönhető, amelynek értelmében az Amerikai Egyesült Államok nem szándékozik fegyvert szállítani Tajvannak. Peking kevésbé üdvözölte Obama elnöknek a Pentagonban januárban bejelentett, a csendes-óceáni térség egységya helyreállítását célzó politikáját. Az „új irány” valójában a jelenlegi politika más módon történő megfogalmazása, ami nem jelent nagy változást. A kezdeményezést Washington ázsiai szövetségesei üdvözölték, Kína viszont azt a „bekerítés” szándékaként értelmezte.

Steve Tsang, a Nottingham Egyetem Kínai Intézetének elemzője szerint Kína is hozzájárult az USA politikai irányvonalának váltásához azáltal, hogy stratégiai szándékairól vegyes üzeneteket küldött szomszédainak, elsősorban a Dél-kínai-tengeren kialakult területi vitával kapcsolatban. „Egy olyan Amerikáról beszélünk, amely csökkenti haderejét, viszont megpróbál globális kötelezettségeinek is megfelelni. Az USA nem az az ország, amely jelenlegi helyzetében agresszív külpolitikai vonalat követhet. A Dél-kínai-tenger térségében – egy olyan régióban, ahol az elmúlt 20–30 évben a térség országai nem voltak különösképpen barátságosak hozzá – mégis a régi politikai irányt erősíti”, nyilatkozta Tsang a *Jane's* magazinnak.

„Formális megnyilatkozások szintjén Kína továbbra is a békés fejlődés elkötelezettje, ugyanúgy, mint öt évvel ezelőtt... viszont ennek a politikának a megvalósításában túl okosnak tartja magát”, mondta Tsang. Ugyancsak az elemző szerint „nem fogjuk azt hallani a kormánytól, hogy a Dél-kínai-tenger szuevén kínai terület. Sohasem fogja ezt hivatalosan kijelenteni, de megengedi kimondani kormányzati tisztségviselők, például azon tábornokok által, akik kutatóintézetekben vagy elemzőközpontokban tanítanak.”

A Fülöp-szigetekkel a Spratly-szigetek hovatartozása miatt áprilisban lezajlott vita Kína harciasságát és eltökélttségét bizonyította. A Tajvan és Okinava között fekvő Szenkaku/Tiaoü-szigetek miatt Japánnal kirobbant vitában – az országban lezajlott Japán-ellenes tüntetések hallgatolagos támogatásával – Kína korántsem tanúsított olyan magatartást, ami a világ egyik nagyhatalmától elvárható lenne.

Kína 2012-ben jelentős hadiipari sikereket ért el. Szeptemberben átadták a tengerészetnek az ország első repülőgép-hordozóját, a *Liaoning*ot. Novemberben a Szu-33 típusú repülőgép alapján gyártott Shenyang J-15 vadászrepülőgéppel végrehajtották az első hajófedélzeti felszállásokat és fékezőkötelek segítségével elvégzett leszállásokat. Bemutatták a második ötödik generációs vadászrepülőgép, a Shenyang J-31 *Falcon Eagle* prototípusát. A J-31-et egy F-35 méretűnek épített F-22-esnek is nevezik. A repülőgép első felszállására október 31-én került sor. A Zhuhai-ban novemberben tartott légi parádén egy feltörekvő hadiipart mutattak be, a légi és a szárazföldi rendszerek fejlesztésében elért eredményekkel, amelyekkel Kína a fejlődő országokban a nyugati országok versenyfőrszára kíván lenni.

Kína egyik legbonyolultabb stratégiai kérdése, hogy mit kezdjen *Észak-Koreával*. Az országot Dél-Korea igen fontos ütközőzónának tekinti, viszont Peking számára komoly aggodalmak forrása. Az év optimizmussal kezdődött a nyugati országok számára, amelyek azt remélték, hogy a phenjani vezetőváltás új irányt hoz a politikában. Aztán jött a gyors kiábrándulás, amikor a Kim Dzsong Un vezette ország műhold fellövésének előkészítésébe kezdett, majd április 13-án azt végre is hajtott. A Phenjan ballisztikusrakéta-programja részének tekintett műholdfellövés kudarcba fulladt, mert a hordozórakéta még a műhold Föld körüli pályára állítása előtt a Sárga-tengerbe zuhant.

A korábbiaktól eltérően a rezsim beismerte a kudarcot, de ezt követően gyorsan visszavert a korábbi vonalhoz. A katonai díszszemlén ugyanis egy új, vélhetően nagy hatótávolságú rakétát mutatott be, amelyet egy kínai gyártmányú szállító-emelő-indító jármű szállított. Az év végéhez közeledve Észak-Korea egy újabb műhold indításának az előkészítésébe kezdett².

A két Korea közötti demilitarizált övezeten keresztül „díszidált” észak-koreaiak szerint a Koreai Néphadsereg felső vezetésében viszályok alakultak ki. Elmondásuk szerint az év közepén a tisztogatás a legfelsőbb katonai köröket is elérte. Minden más területen Kim Dzsong Un az apja nukleáris nyomdokait követi. A műholdfelvételek azt mutatták, hogy az áradások során előtört Pengjeri nukleáris kísérleti telep gyorsan helyrehozták, Jongjomban folytatódna a munkálatok a reaktorban.

Az áprilisi rakétaindítási kísérlet Észak-Koreán túlmutató hatásokat is kiváltott. Az Amerikai Egyesült Államok fontolgatja, hogy egy második AN/TPY-2 típusú, X-hullámsávú nagy hatótávolságú, ballisztikus rakéta elleni radart telepítsen Japánban, egy C-hullámsávút pedig Ausztráliában. A két radar segítségével Washington és szövetségesei pontosabb képet kaphatnak az északkelet-ázsiai légtérről, ami természetesen lehetővé teszi a Kína által

felbocsátott műholdak pályáinak megfigyelését és az esetleges ballisztikusrakéta-indítások észlelését is.

Dél-Koreában az év során választásokra kerül sor³. Az országot foglalkoztatja, hogy a Ri Mjong Bak elnököt követő új vezető milyen politikát fog folytatni Észak-Koreával szemben. A rakétaindításokon kívül 2012-ben nem volt jelentősebb északi provokáció, ennek ellenére Dél jelentős mértékben módosította ballisztikusrakéta- és robotrepülőgép-programjait, valamint nagy magasságú, pilóta nélküli repülőeszközök fejlesztését jelentette be. Két jelentős beszerzési projekt fut, az egyik a harcirepülőgép-tender utolsó fázisa, a másik pedig a nehéz harci helikopter kiválasztását célzó program. A döntés mindkét esetben 2013-ra tolódot.

Az év Szöulban csendesnek volt mondható, de a hadiipart nem ez jellemezte. Az Indonéziával kötött sikeres üzlet aláírását követően a KAI cég T/A-50 típusú sugárhajtóműves kiképző, illetve könnyű vadászbombázó repülőgép szállításáról állapodott meg a Fülöp-szigetekkel. Perunak 20 db KT-1 turbólégcsavaros kiképző repülőgépet szállítanak 208,8 M USD értékben. A Peruvál kötött, jelentős technológiai transzfert magában foglaló szerződés azt bizonyítja, hogy Dél-Korea a hadiipar vezető nemzetéinek sorába tart. Ugyanezt a tényt támasztják alá az Indonéziával folyamatban lévő üzletek: 16 db T-50 kiképző repülőgép és három Chang Bogo-osztályú, Type 209/1200 típusú dízel-elektromos hajtású tengeralattjáró leszállítása (utóbbira a megállapodást 2011-ben írták alá). A KAI bízik abban, hogy a T-50 eséllyel indul az amerikai légierő sugárhajtóműves kiképző, illetve könnyű vadászbombázó repülőgépre kiírt tenderén is, ahol a Lockheed Martin óriáscéggel közösen vesz részt.

Japán területi vitákba keveredett Dél-Koreával a Dokdo/Takeshima-szigetek, valamint Kínával és Tajvannal a Szenkaku/Tiaojü-szigetek miatt. A szigetországnak foglalkozni kellett azokkal a kérdésekkel is, amelyek az amerikai katonák Okinava szigetén való jelenlétével függenek össze. Tüntetésekre került sor a tengerészgyalogság MV-22 Osprey típusú repülőgépeinek a támaszponton történt telepítése, valamint az ott szolgáló amerikai katonáknak a helyi állampolgárok ellen elkövetett garázda akciói miatt.

Bár Kínával és Dél-Koreával a területi viták és a japán hadsereg háborús bűneinek újbóli felelevenítése miatt a kapcsolatok érezhetően feszültebbé váltak, Japán stratégiai szempontból mégis sikeres évet zárt. Javított kapcsolatait Vietnammal és Indiával, a kínai hegemoniával szemben két fontosnak minősülő potenciális ütközőállammal. Az okinavai ügy ellenére szoros kapcsolatot tartott fenn az USA-val, 2012 végén pedig tárgyalásokat kezdett Észak-Koreával a kapcsolatok rendezéséről.

Beszerzések terén Japán az F-35 típusú repülőgép mellett döntött, és feltűnés nélkül folytatta a part menti szigetek védelmét erősítő beruházásait. Ezt a tényt bizonyítja, hogy négy kétlaki harcjárművet vásárol (ezek feltehetően AAV-7A1 típusúak lesznek), és az amerikai tengerészgyalogsággal közös partraszállási gyakorlatokat hajtottak végre.

Japán októberben jelentette be, hogy infravörös érzékelőkkel felszerelt pilóta nélküli repülőeszköz fejlesztésébe kezd, amelynek célja a ballisztikusrakéta-védelem rendszerében lévő rés lefedése. Ennek szükségessége azt követően fogalmazódott meg, hogy a meglévő rendszerek (szárazföldi telepítésű korai előrelépő radarok, valamint az Aegis ballisztikusrakéta-védelmi eszközökkel és SM-3 rakétákkal felszerelt rombolók) nem érzékelték az észak-koreai műhold árpiilis fellövési kísérletét.

Tokió folytatja az ország első hadiipari exportját jelentő üzlet előkészítését. A ShinMaywa Industries az US-2 típusú kutatómentő hidroplánt szeretné eladni Indonéziának és Indiának.

Délkelet-Ázsia

A délkelet-ázsiai országok egymás közötti viszonyait a Dél-kínai-tenger egyes szigeteivel kapcsolatos területi viták erősen megmérgezték. Emiatt egy ideig fennállt annak a veszélye, hogy az ASEAN két, kínai és amerikai csoportra szakad. A Fülöp-szigetek többéves visszafogott kapcsolattartás után egyértelműen felsorakozott az USA mögé. A gazdasági megállapodások mellett Manila engedélyezte, hogy az Amerikai Egyesült Államok fegyveres erői előretolt készenléti bázist létesítsenek Subic Bay kikötőjében, amely az 1990-es évek elejéig Washington legnagyobb külföldi haditengerészeti létesítménye volt.

Kiegyensúlyozott költségvetéssel és egy Kínával kialakult kisebb tengeri konfrontációval a háta mögött Aquino elnök beszerzési hullámot indított el. A listán – egyelőre – dél-koreai KAI T-50 kiképző repülőgépek, olasz fregattok és haditengerészeti helikopterek, francia könnyű harci helikopterek, többfeladatu partraszállító hajók és amerikai M777 taracok szerepelnek.

Több ország az el nem kötelezettséget választotta. Ebbe a csoportba tartozik Thaiföld és Indonézia is. Bangkok 2012-ben jelentős összeget költött nemzetvédelemre. Olyan eszközöket rendelt meg, illetve kapott, mint pl. amerikai (UH-60M Black Hawk), európai (Eurocopter EC725, AS500 Fennec, AgustaWestland AW139) és orosz (Mi-17V5) helikopterek. Thaiföld jelentős, 1 Mrd USD összegű tendert is meghirdetett fregattok beszerzésére (a tender elnyerésére leginkább Németország és Dél-Korea esélyes). A politikai vezetés 49 millió USD-nak megfelelő összeget hagyott jóvá a DTi-1G típusú, kínai technológiára épülő irányított rakéta-sorozatvető kifejlesztésére.

Indonézia is több, pontosabban kínai és nyugati forrásból kívánja beszerezni fegyvereit. 2012-ben Leopard 2 harckocsikat vásárolt, egy kínai céggel szerződést kötött parti feldehárítóradarok vásárlásáról, nem sokkal azt követően, hogy szolgálatba állították a Washington által leszállított hasonló rendszert. Jakarta feltehetően a korábban ellene bevezetett nyugati fegyverembargó kellemetlen tapasztalatai miatt kényszerül ilyen lépésre, bár egyes elemzők megjegyzik, hogy a stratégiai elhelyezkedése miatt sajátos országnak mindig nyitva kell hagynia a választás lehetőségét.

Ausztrália

Ausztrália vegyes évet zárt. Az amerikai–ausztrál stratégiai kapcsolatok továbbra

is barátiak. Januárban bejelentették, hogy amerikai tengerészgyalogos erők partraszállási gyakorlatot hajtanak végre Darwinban. Novemberben Panetta amerikai védelmi miniszter Canberrába látogatott, ahol arról számolt be, hogy az amerikai légierő gyakrabban fog igénybe venni ausztráliai bázisokat, és egy C-hullámsávú radart telepítenek az országba az ázsiai műholdfellelések megfigyelése céljából.

A beszerzések terén Ausztrália nem tudhat maga mögött könnyű évet. A kormány az elkövetkező négy évben 5,4 milliárd ausztrál dollárral (5,5 Mrd USD) csökkenti a katonai költségvetést, amelyből közel 1 Mrd ausztrál dollárt lehet megtakarítani 2012–2013-ban, hogy az állami költségvetés többlettel zárhasson. A Canberra-osztályú, helikopterek fogadására alkalmas dokkhajókat a Navantia spanyol cég feltehetően időben leszállítja. Terveket dolgoztak ki az F/A-18 Super Hornet repülőgépek EA-18G Growler konfigurációra történő átalakítására, de több programmal is gondok voltak. Ezek egyike a brit flottától átvett, helikopterek fogadására alkalmas korábbi dokkhajó (Choules), amelyet azért vásároltak, hogy a két Canberra-osztályú hajó hadrendbe állításáig szolgáljon, de meghajtórendszere meghibásodott, ezért a hajót 2013-ban kivonják a szolgálatból.

Augusztusban egy parlamenti jelentés szigorúan bírálta a Védelmi Minisztérium által a projektmenedzselésben alkalmazott módszereket. A jelentés szerint a követett módszerek ellentétesek az előírásokkal, a felelősségek meghatározása pedig nem egyértelmű vagy hiányos, a megtámadhatóság fontosságának megértése alacsony szintű, a gondolkodásmód pedig olyan, hogy egyszerűen nem tudja, illetve nem hajlandó felfogni a „független tanácsadás” fogalmának jelentését.

Haditengerészeti fegyverek beszerzése

Az utóbbi években az ázsiai-csendes-óceáni térségben majd minden szakmai cikk a tengeralattjárókról szól. 2012 ezen a téren kivételt képezett. Természetesen a tenger alatti hadviseléssel kapcsolatosan is jelentek meg az év során tudósítások, mint például a dél-koreai Daewoo sikeréről, amely 3 db DSME 209 típusú tengeralattjárót adott el Indonéziának, vagy a Vietnam részére gyártott Project 636, illetve az indiai Scorpene típusú tengeralattjáróval kapcsolatos új fejleményekről és más programokról.

Sok minden más is történt a haditengerészeti erőknél. A legtöbb hír Kínával kapcsolatban jelent meg. Az orosz Varjag⁴ repülőgép-hordozót eredetileg úszó kaszinóvá történő átalakítás céljából vásárolták meg 2001-ben, de szeptemberben egy nagy volumenű átalakítás és korszerűsítés után átadták a flottának. A kínai haditengerészetnél további két jelentős program fut. Az egyik a Type 156 korvettek gyors ütemű, két üzemben történő párhuzamos gyártása. Ez a gyártási módszer ellentmond a hagyományosnak, amely szerint készítsünk valamiből keveset, próbáljuk ki, majd vagy hagyjuk abba a gyártást, vagy szükség esetén változtassunk a technológián.

A kínai módszer szokatlan, de az első sorozatban gyártandó hét vagy több hajó csepp a tengerben ahhoz képest, amit a kínaiak a kö-

vetkező évekre terveznek. A légvédelmi rombolóknál inkább a hagyományosnak mondható módszert követik, négy további Type 052C egységet gyártanak a 2004–2005-ben szolgálatba állított két hajó képességeinek kiegészítése céljából. Az első, korszerűsített Type 052D hajót augusztusban vízre bocsátották, várhatóan több hasonló hajó épül majd.

A másik program a feleslegessé vált kínai hadianyagok átadása baráti országok számára. Ezt a módszert korábban a nyugati országok haditengerészetei is alkalmazták, viszont Kína új építésű, olcsóbb járőrhajókat, korvetteket és fregattokat kínál potenciális vásárlói számára.

A térség országainak haditengerészeti képességei növekedtek. Új, külföldi tervezésű tengeri és partvédelmi hajók építését fejezték be Bangladesben, Pakisztánban és Vietnamban. Indonézia saját fejlesztésű KCR–40 típusú rakétanaszádját egy nagyobb méretű változattal, a KCR–60 követi, mindkettő kínai eszközökkel lesz felszerelve.

Indonézia és Malajzia eddigi legbonyolultabb hadihajó-építési programjába kezdett. Az egyik indonéz hajógyár a holland Damen Schelde Naval Shipbuilding vállalat licence alapján SIGMA korvetteket épít, míg Malajzia ugyanennek a holland gyárnak a Gowind típusú korvetjét fogja gyártani.

Százaföldi fegyverek beszerzése

Míg a nyugat-európai fegyveres erők nehéz páncélozott erőit folyamatosan leépítik, az ázsiai-csendes-óceáni térségben a fegyverreladások volumene 2012-ben is jelentős volt. Természetesen a legnagyobb vásárló Kína volt, 6 Mrd USD összegű beszerzéssel. Pekinget India követte 3,1 Mrd USD-ral, majd körülbelül azonos értékkel Dél-Korea, Japán és Pakisztán következik.

A legnagyobb, egyben a legmeglepőbb beszerzést Indonézia kezdeményezte azzal, hogy feleslegessé vált *Leopard 2* típusú harcokcsikat kívánt vásárolni Németországtól vagy Hollandiától. Az Indonézia negatív emberi jogi politikája elleni európai tüntetések még tovább erősítették a hatékony harcjárművek vásárlása miatt kialakult regionális aggodalmakat. Ennek ellenére 2012 végén, sajtóhírek szerint, már elkezdődött 106 db *Leopard 2* harckocsi és 50 db *Marder 1A3* gyalogsági harcjármű leszállítása Németországból.

Ezeknek a harcjárműveknek az átadása felveti a kérdést: vajon Indonézia trópusi klímája, hegyvidékes domborzatú szigetvilága alkalmas-e ezeknek a járműveknek az üzemeltetésére, mert a hatékony logisztikai támogatás mellett a szokásosnál több mentő járműre is szükség lesz. Az év során sokszor felröppent a hír, amely szerint Malajzia T–90S típusú harckocsikat vesz Oroszországtól, de a hír valószínűleg megkérdőjelezi a Lengyelországtól nemrég beszerzett Bumar PT–91M típusú harckocsik fiatal „életkora”, bár ezeket az eszközöket a malajziai fegyveres erők erős kritikával illették.

Több páncélos harcjármű fejlesztése folyik a régióban. A japán TK–X ultrakönnyű harckocsiból 13 darabot állítottak szolgálatba januárban, a dél-koreai K2 típusú harckocsi programja jól halad, 2013-ban már sor kerülhet az eszköz rendszeresítésére is. Kína harckocsi-

parkja mind minőségi, mind mennyiségi tekintetben fejlődik, folytatódik a ZTZ–99A2 típus gyártása. A harcjármű továbbfejlesztett reaktív páncélzattal, módosított hátsó páncéltesttel, új parancsnoki optikai célzó- és tűzvezető berendezéssel, valamint szoftverrel rendelkezik. A harckocsi az orosz *Arena* berendezéshez hasonló aktív védelmi rendszerrel is ellátott.

A légiérő fegyverzetbeszerzése

Az év során Indiában és Japánban fontos beszerzésekben hirdettek tenderyerteseket. Ez a tény is azt jelzi, hogy Ázsia és Japán a gyártók számára az elkövetkező években is fontos piac marad.

Januárban a *Rafale* került ki győztesen a vadászbombázók beszerzésére kiírt indiai versenytárgyalásból. Japán F–4EJ *Phantom* repülőgépeit F–35A típusúakkal váltja fel. Áprilisban négy F–35A gépre adtak végleges megrendelést, további 38 darabra pedig opciót jelentettek be, összesen 10 Mrd USD értékben.

Dél-Koreában sikeresen halad az 5,3 Mrd USD összegű költségvetéssel tervezett K–FX program, amely 60 db repülőgép sárkányának és hajtóművének a gyártását foglalja magában. A pályázók: a Lockheed Martin F–35, a Boeing F–15E *Silent Eagle* és az Eurofighter *Typhoon* típusú repülőgépe. Az eredményhirdetést 2013-ra halasztották a versenytárgyalási dokumentációk késői kiadása, illetve az elnökválasztás miatt.

Kína már 2011-ben bemutatta a Chengdu J–20 típusú ötödik generációs harci repülőgépét, de Peking egy újabb kisebb szennázóval is kirukkolt a Shenyang Aircraft Corporation új repülőgépe, a Project 310 *Shen Fei* szeptemberi bemutatásával, amelyet a már korábban is alkalmazott módszerrel az amerikai védelmi miniszter látogatásának idejére időzítettek. Az F–22, illetve F–35 gépekre hasonlító J–31 típusú repülőgép első felszállására október végén került sor.

A fejlett harci repülőgépek fejlesztése nagyban befolyásolja Kína potenciális ellenfeleinek a beszerzési politikáját. Japán elsősorban ilyen okok miatt döntött az F–35 típus beszerzése mellett, annak magas ára és ismert problémái ellenére.

India jelentős anyagi hozzájárulással vesz részt a Szuhaj PAK–FA ötödik generációs vadászbombázója fejlesztésében és más többnemzeti programokban. Továbbra is nagy értékben vásárol fegyvereket hagyományos szállítójától, Oroszországtól. Az év során amerikai gyártók is jelentős sikereket értek el az indiai piacon, ahol érzékelhetően bizonyos diverzifikációs folyamat indult meg a beszerzés terén. Az amerikaiakkal C–130J és C–17 szállító, valamint P–8I típusú haditengerészeti felderítő repülőgépek eladásáról egyeztek meg. A Boeing AH–64D nyerte az 1,4 Mrd USD összegű, 22 harci helikopterre kiírt tendert a Mi–28N ellenében. Októberben bejelentették, hogy a CH–47F alacsonyabb árával nyert versenyt az orosz Mi–26T2 ellenében a 15 db nehéz szállítóhelikopter beszerzésére kiírt tenderen. Ha ezeknek az eszközöknek a teljes élettartamuk alatt biztosítva lesz a szervizelésük és alkatrész-utánpótlásuk (az orosz eredetű haditechnikával rendszeresen jelentkeztek ilyen gondok), akkor akár már rövidebb távon is sor

kerülhet tengeralttjárók elleni harci eszközök és könnyű helikopterek beszerzésére is amerikai forrásból.

Európai vállalatok is megjelentek versenytársként az oroszokkal szemben, pedig számukra India sokáig garantált piacnak minősült. Újdelhi az Airbus A330 légi utántöltő repülőgépet választotta az orosz Iljuszin Il–78MK típusú hasonló rendeltetésű repülőgép ellenében.

KÖZEL-KELET, AFRIKA

Az arab tavasz sokszor egymásnak ellentmondó követelése, a terrorizmus elleni küzdelem és a síita–szunnita megosztás kölcsönhatása miatt nehéz megjósolni a Közel-Keleten és Afrikában bekövetkező eseményeket. Jelenleg a szíriai háború és a holtpontra jutott iráni nukleáris program tűnik a legfőbb problémának.

Szíria példája azt mutatja, hogy a Közel-Keleten és Afrikában 2012-ben felerősödtek a politikai zavargások és a fegyveres konfliktusok. Még ha Aszad elnök külföldre is menekülne, rengeteg fegyver maradna az országban a számos fegyveres csoport birtokában, ahogyan az Líbiában is történt az elmúlt évi konfliktust követően. Etnikai és vallási megosztottságával Szíria valószínűleg a régió befolyásért küzdő erőinek és ideológiáinak küzdőterévé válik. Ez elősegítheti az al-Kaida és a vele szimpatizáló, az amerikai csapatok kivonulása után visszaszivárgott csoportok fokozatos erősödését.

Izrael Iránt a nukleáris létesítményei ellen rövidesen bekövetkező támadással fenyegeti. Az akció a Perzsa-öbölben egy szélesebb konfliktussá eszkalálódhat, amely kiterjedne Izrael és Irán palesztin és libanoni szövetségeseire is.

Az arab tavasz

2012-ben az arab tavasz felkeléseiben érintett észak-afrikai országok helyzete különböző módon alakult. A legnagyobb fejlődést Tunézia érte el az Ennahda mérsékeltlen iszlamista párt vezetésével, amely a 2011. évi választáson nagyarányú győzelmet aratott. Az ország továbbra is jelentős szociális és gazdasági kihívásokkal néz szembe.

Egyiptomban az átmenet sokkal görgyösebb volt. Miután Mubarak 2011 februárjában lemondott az elnöki posztról, a „régis gárda” folytatta az ország irányítását a Fegyveres Erők Legfelső Tanácsa létrehozásával. Ez a módszer átmenetinek indult, amíg választásokat tartanak és megegyezés születik az új alkotmányról, a Tanács azonban egyre jobban kezdett hasonlítani egy katonai juntához. Januárban feloszlatta az újjáválasztott alkotmányozó gyűlést, miután abban a legtöbb helyet a Muzulmán Testvériség szerezte meg. Amikor júniusban a Muzulmán Testvériség jelöltjét, Mohamed Murszit választották elnöknek, a Tanács bejelentette, hogy az alkotmányt civil kontroll nélkül fogják megszövegezni.

Murszival mint második számú jelölttel szemben nagy volt az intézményi ellenállás, ennek ellenére azonnal elkezdte hatalma kiépítését. Visszaállította az alkotmányozó gyűlést és előnyt kovácsolt abból, hogy milítánsok katonákat támadtak meg a Sínai-félszigeten; tábornokokat és felső szintű vezetőket váltott le. Novemberben Murszi közreműködésével a

Gázai-övezetben tűzszünet jött létre Izrael és a palesztin milicisták között. Rendeletet adott ki, amelyben széles körű hatalommal ruházta fel önmagát. Ez a lépése a liberális ellenzék részéről tüntetéseket váltott ki. Feltehetően súlyos politikai feszültség alakul majd ki az új alkotmányról 2013-ban tervezett referendum kapcsán.

A *Jemeni* átmenet viszont meglepően nyugodtan ment végbe. Külföldi szövetségesei nyomására Száleh elnök 2012 februárjában végül nyugdíjba vonult. A rákövetkező választáson egyetlen jelöltként a hosszabb ideje alelnök Manszur Hádi indult, akit a frakciók többsége kompromisszumos megoldásként elfogadott. Néhány óvatos lépést tett a hadsereg megreformálása és egy egységesebb haderő kialakítása érdekében. Az átalakítási folyamatot kihasználva csökkentette Száleh rokonainak és támogatóinak a befolyását. A lázadástól való félelem miatt az ellenzék tevékenységét jelentősen korlátozták.

Líbiában közvetlen külföldi beavatkozás igényelt Kadhafi eltávolítása. Lehetséges, hogy a lázadónak sikerült volna Kadhafit külföldi katonai akció nélkül is megbuktatniuk, de a NATO „Unified Protector” művelete sietette a folyamatot. Az akciót a légierő sikeres alkalmazásának bizonyítékaként könyvelték el. Egy évvel Kadhafi halála után Líbia még mindig kaotikus ország, ahol a hatalom különböző militáns csoportok kezében van. Közülük többet az új nemzeti fegyveres és biztonsági erőkké integráltak, ez azonban legtöbb esetben csak azt jelenti, hogy ezek a csoportok állami fizetést kapnak.

Juszuf Mangus, az új főparancsnok tett már lépéseket egy új hadsereg megteremtése érdekében, pl. amikor néhány milícia parancsnoka helyére saját kádereit állította. Ez a folyamat akár évekig is eltarthat. Líbia olajjévédelme központosító erőnek számít, de legrosszabb esetben az ebből származó pénzen a rivalizáló politikai-katonai frakciók fognak osztani.

Líbia megoldatlan gondjai csalódást okozhatnak azoknak, akik abban bíznak, hogy egy gyors újrafegyverkezés haszonélvezői lehetnek. Bármilyen ésszerű védelempolitika célja csak az lehet, hogy létrehozzon egy lojális és mozgékony biztonsági erőt, amelyet eredményesen lehet alkalmazni a fegyveres csoportok ellen. A hangsúly következképpen a kiképzésen, a harcászati szállítóképesség megteremtésén és könnyű vadászbombázók vásárlásán, nem pedig nagy teljesítményű többfeladatú repülőgépek, rakéták és hadihajók beszerzésén lenne.

A *szíriai* Aszad-család is eltökélt abban, hogy keményen lépjen fel a hatalma ellen lázadókkal szemben, ahogyan azt Kadhafi is tette. Sok nyugati vezető úgy gondolta, hogy Aszad már az év elején megbukik, de a rezsim bebizonyította elszántságát, és számos olyan előnnyel rendelkezik, amelyet Kadhafi nem élvezhetett. *Irán* Szíria erős külföldi szövetségese, ahonnan fegyvert, pénzt, szakértőket és felszerelést kap. Eközben Oroszország – amely kifogásolta az ENSZ BT határozatának „felreértelmezését” Kadhafi hatalomból történt eltávolításának elősegítésében – diplomáciai ernyőt biztosít Szíriának az ENSZ BT-ben.

Oroszországot az Aszad-rezsim támoga-

tásával vádolják, a nyugati hatalmak viszont kevésbé lelkesen támogatnának egy katonai intervenciót, mint azt Líbia esetében tették. Szíriának nem csak fejlettebb a légvédelmi rendszere, ezt a februárban lelőtt török feldehítő repülőgép példája is bizonyítja, de vegyi fegyverei és ballisztikus rakétái révén hiteles elrettentő erővel is rendelkezik. Szíria felett bármilyen repüléstilalmi zóna kialakítása a líbiainál sokkal bonyolultabb és költségesebb lenne. Erős külföldi beavatkozás hiányában a szíriai háború könyörtelenül folytatódhat.

2012 végén úgy tűnt, hogy a lázadók főlénybe kerülnek, de attól még messze vannak, hogy harctéren legyőzzék a hadsereget. Az Aszad-család semmi jelét nem mutatja, hogy csendben hajlandó lenne külföldre távozni, a konfliktus 2013-ban, sőt azon túl is folytatódhat.

Ha a kormányerők továbbra is kénytelenek területet feladni, akkor a kormány erődjének is tekinthető nyugati hegyvidékre vonulnának vissza, az ország többi részét pedig az utóbbi időben gomba módra elszaporodott milíciák ellenőriznék. A lázadók egyesítésére tett korábbi sikertelen kísérletek után novemberben Dohában egy ígéretes ellenzéki koalíció alakult. Ahogyan az előre látható volt, az ellenzék a keményvonalas iszlamisták nem ismerik el. Ha a rezsim gyorsan összeomlana, akkor az ellenzéki koalíció a líbiai forgatókönyv szerint folytatná a harcot, hogy kormányt alakíthasson, amely képes a rend helyreállítására, a közrend megteremtésére és a fegyverek begyűjtésére, mert már eddig is nagyon sok fegyver került illetéktelen kezekbe, és ez a folyamat még nem állt le.

Szíriában a jelentősebb kurd pártok szereztek meg az ellenőrzést az északkeleti területek felett, és érzékelhetően eltökélték az autonómia biztosítására azáltal, hogy a konfliktusban semlegesek maradnak. A jelenleg erős iraki kurdok támogatják őket, így megjósolható egy kurd állam *de facto* létrejötte Észak-Irak és Szíria területén, bár egy ilyen helyzet kialakulását Ankara, Bagdad és Teherán is ellenezné.

Terrorizmus elleni háború

A terrorizmus elleni háború (vagy küzdelem a radikális szunnita iszlamisták visszaszorításáért, akik erőszakkal szeretnék elérni egy több országban áthúzódó kalifátus visszaállítását) bizonyos területeken eredményes volt, de 2012-ben jelentős kudarcokra is sor került.

Al-Zawahiri, az al-Kaida vezetője azt állítja, hogy az arab tavasz és az amerikai csapatok Irakból és Afganisztánból történő kivonása mozgalmuk stratégiájának sikerét fémjelzi. Azzal érvel, hogy a 2001. szeptember 11-i támadások olyan háborúba rángatták bele Amerikát, amely jelentősen legyengítette képességeit, ezáltal pedig nem tudja megvédeni az arab védenőit a bukástól, illetve nem tudja megakadályozni, hogy iszlamista pártok kerüljenek hatalomra. Ezzel szemben Tunéziában, Egyiptomban és más országban megtartott választásokon az iszlamisták törtek előre, akik mégis elutasítják az al-Kaida erőszakos módszereit és radikális, demokráciaellenes ideológiáját. A viszonylagosan mérsékeltek elutasítják a tálib típusú vallási diktatúrát, és példának Törökország jelenleg uralmon lévő pártjára, az AKP-ra (Igazság és Fejlődés Pártja) tekinte-

nek, amely iszlám kötődése ellenére megbékélt a modern világgal.

Jemenben a korábban a nemzetek fölötti dzsihád (szent háború) mozgalom emelkedő sztárjaként ismert „Al-Kaida az Arab Fél-szigeten (AQAP)” párt Száleh elnök lemondása után jelentős vereséget szenvedett, miután a hadsereg megdöntötte a 2011-es zavargások idején a déli régióban alapított és éppen szárnyait bontogató saría (iszlám törvénykezésen alapuló) államot. Ez eloszlatta azt az illúziót, hogy a párt, illetve a mozgalom azt az iszlám próféciát teljesíti, amely szerint Aden és Abiyán⁵ térségében egy 12 000 fős mudzsahid hadsereget kell szervezni, amelylyel Jeruzsálemben lehet vonulni.

Szomáliában az Afrikai Unió Szomáliai Missziója (AMISOM) jelentős eredményeket ért el az al-Kaida befolyása alatt álló al-Shabab milícia elleni küzdelemben. Az AMISOM az al-Shababot 2011-ben kiűzte Mogadishuból, majd az ugandai és a burundi kontingensek ambiciózus tervet dolgoztak ki, hogy megteremtsék a katonai jelenlétet Szomália déli és középső részeiben. Ezt követően a Dél-Szomáliába 2011 októberében betört kenyai erőket integrálták az AMISOM-ba, így Nairobi nem teljesen saját forrásból finanszírozza az ország első külföldön végzett katonai műveletét. A kenyaiak lassan jutottak előre a dél-szomáliai burkolatlan utakon, végül szeptemberben elfoglalták Kismayo fontos kikötőjét, megfosztva ezzel az al-Shababot bevételi forrásaitól.

Az események másutt erőszakosabban folytatók. A káoszt kihasználva Líbiában egy kisebb radikális csoport léphetett a nyilvánosság elé szeptember 11-én, amikor fegyveresei megtámadták az Amerikai Egyesült Államok bengázi konzulátusát. Stevens nagykövetet és a misszió három tagját megölték a konfliktusban, amely jelentős politikai vitákat kavart az USA-ban.

A líbiai konfliktus számos következményrel járt Észak-Maliban, ahol a lázadó felkelők fegyverhez jutottak, majd a tuareg harcosok dél felé vonultak. Januártól az al-Kaida az Iszlám Magreb-térségben (AQIM – Al-Qaeda in the Islamic Maghreb) terrorista szervezet által támogatott tuareg szeparatisták és egy helyi iszlamista csoport katonai bázisokat foglalt el és zavargásokat keltett a fontosabb helyőrségekben. Az északi kudarcok miatt kiábrándult fiatal tisztek egy csoportja márciusban spontán katonai puccsot hajtott végre Bamakóban. A kialakult helyzet miatt északon a front összeomlott, emiatt az északi városok a lázadók kezére kerültek. A laza lázadó szövetség hamarosan felbomlott és az iszlamisták kiűzték a szeparatistákat. Gyakorlatilag egy új dzsihádista enklávó jött létre a Szaharában, hasonló azokhoz, amelyeket Jemenben és Szomáliában szétzúztak. Tervek készülnek egy nemzetközi katonai beavatkozásra, amelyről a cikk az *Afrikai beavatkozások* fejezetben számol be.

A nigériai haderő már hosszabb ideje harccal próbálja felszámolni az erőszakot a főképpen muszlimok lakta északi területeken. A vérontásokért a Boko Haramként ismert iszlamista csoportot teszik felelőssé, bár nem ismert, hogy az események mennyire írhatók a lázadók számlájára, vagy az összecsapások esetleg belső hatalmi harc részét képezik. A

Boko Haram feltehetően több frakcióból áll, és közülük több is kapcsolatot tart az AQIM-mal. Szerintük a vérontásokért a politikusok által felbérelt zsoldosok a felelősek. Ezt a feltevést a hadsereg is erősítette, amikor októberben bejelentette, hogy letartóztatta a Boko Haram egyik vezetőjét egy „hivatalban lévő” szenátor lakásában.

Az amerikai erőik kivonását követően az erőszak Irakban is fokozatosan nőtt. Az újjáépítésért felelős amerikai főfelügyelő egy októberi jelentésében a következőket írta: „Az országban az utóbbi negyedévben az erőszak események az elmúlt két évhez viszonyítva nagyon elszaporodtak. Nincs megfelelő eszköz a terroristák kommunikációjának lehallgatására, a kormány felderítő szolgálatainak munkája nincs összehangolva, a bűnüldözés hatékonysága alacsony. Emiatt a biztonsági erők szemet hunynak az al-Kaidához tartozó lázadó felkelők számos akciója fölött”. Irakban az erőszak annak ellenére növekszik, hogy egyes állítások szerint számos dzsihádistá Szíriába tette át székhelyét. Ott egy magát al-Nusra Frontnak nevező, az al-Kaida szíriai ágának tartott csoport működik. Januárban jelentették be létrejöttét, és több támadás, köztük öngyilkos merényletek végrehajtását vállalta magára.

Szíriában a dzsihádisták viszonylag gyenge erőt képviselnek, de attól lehet tartani, hogy a kaosz bűvőhelyet biztosít majd számukra, valamint hozzájárulhatnak a kirabolt katonai létesítményekből eltulajdonított fegyverekhez. Olyan fegyverek is megjelentek a terroristák fegyvertárában, mint a vállról indítható kézi légvédelmi rakéták, amelyekkel terrortámadásokat lehet végrehajtani polgári repülőgépek ellen.

A dzsihádisták jelenléte erősíti a szíriai rezsimnek azt az állítást, amely szerint ők a terroristák ellen harcolnak, akik egy keményvonalas iszlám államot kívánnak alapítani, és ezért nyújtanak segítséget a vallási kisebbségeknek céljaik eléréséhez. A dzsihádisták nem kíván megerősödése miatt több ország fontolgatja, hogy érdemes-e támogatni a lázadókat vagy sem.

Afrikai beavatkozások

Az Afrikai Unió AMISOM-missziója egyre inkább modellként szolgálhat az afrikai konfliktusok megoldására. A képlet gyakorlatilag az, hogy a katonai beavatkozáshoz afrikai országok adják a katonákat, a nyugati országok a pénzt, míg az ENSZ BT biztosítja a nemzetközi jogi kereteket.

A misszió 2007-ben kezdődött egy kisebb békefenntartó erővel Mogadishuban, amelynek feladata a somáliai átmeneti kormány támogatása volt. Etiópia 2009-ben kivonult Szomáliából, így lényegbevágóvá vált az al-Shabab militáns csoport elleni fellépés, nehogy megszerezhesse a teljes ellenőrzést a főváros fölött.

2011-re az AMISOM egy kellőképpen felgyeztetett békekikényszerítő misszióvá vált, átvette a kezdeményezést és kiúzta az al-Shababot a fővárosból. Februárban az ENSZ BT jóváhagyott egy megnövelt, 17 731 fős létszámot, amelyhez elsősorban Uganda, Burundi és Kenya adott erőt, egyidejűleg területileg kiterjesztette mandátumát Szomália déli és középső területeire.

A többnemzeti misszió sikere alapján – különösen a fő erőt adó Ugandában – egy olyan elgondolás látott napvilágot, hogy hozzanak létre szeptemberben egy másik, ugyancsak az Afrikai Unió égisze alatt működő missziót a Joseph Kony vezette Isten Ellenálló Hadserege (LRA – Lord's Resistance Army) felszámolására, amely a Közép-afrikai Köztársaságban, a Kongói Demokratikus Köztársaságban (KDK) és Dél-Szudánban működik. Uganda javaslatot tett egy további misszió létrehozására is, amelynek feladata a rend helyreállítása lenne a KDK-ban, ahol az év elején egy újabb lázadás tört ki. A MONUSCO⁶ nem képes a lázadók előretörését megállítani a fontosnak minősülő, a KDK keleti térségében fekvő Goma város körzetében, ami egy újabb, harci erőt igénylő afrikai beavatkozás szükségességét veti fel.

ENSZ-szakértők jelentése szerint Ruanda és Uganda segíti a kongói lázadókat. A legtöbb elemző egyetért ezzel a feltételezéssel, ugyanis mindkét ország sokat nyerhetne, ha részt kaphatna Kongó hatalmas természeti erőforrásainak kiaknázásából. A szakértői jelentésben megfogalmazottak azt követően láttak napvilágot, hogy egyes állítások szerint ugandai helikopterek segítették az elefánt-agyar begyűjtését a KDK Garamba Nemzeti Parkjában.

Mindkét ország élesen visszautasította a vádakat, hogy beavatkoznak a KDK belyeibe. Kampala azzal fenyegetőzött, hogy visszavonja erőit az AMISOM-ból. Uganda csapatfelajánlásának esetleges csökkentése aggodalmakat váltott ki, mert ezzel az ország zsarolhatná a nemzetközi közösséget, hogy erősebb regionális pozíciót szerezhesen.

Folyamatban van egy másik nemzetközi katonai beavatkozás tervezése⁷, hogy kiszorítsák az Észak-Mali ellenőrzését átvett iszlám koalíciót. A terv értelmében szerepet kapna a mali hadsereg megmaradt része, amely 2013 elején átképzésen venne részt, majd a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége⁸ (ECOWAS – Economic Community of West African States) 3300 katonájával együtt indulna az offenzíva. Az ECOWAS közreműködése azt jelenti, hogy Nigéria lenne a vezető nemzet. A francia nemzetvédelmi miniszter, a misszió egyik legfőbb támogatója szerint európai katonai részvétel nélkül folya az akció, amihez az európai államok csak kiképzési segítséget és hírszerzési támogatást nyújtanának.

Kételemek is megfogalmazódtak a misszióval kapcsolatban, amelynek során Mali gyengén felszerelt erőinek több száz kilométert kelene előrenyomulniuk sivatagi terepen. Miután november végén a misszió tervét az ENSZ BT elé terjesztették, Ban Ki Mun főtitkár megjegyezte: „Lényeges kérdés, hogy a tervezett erőt hogyan fogják irányítani, fenntartani, kiképezni és felszerelni, de ma még a pénzügyi kérdések is megválaszolatlanok”.

A szekták megosztása

A dzsiháid jellegű harcok Szíriában és Irakban, legalábbis időlegesen, elterelték az al-Kaida figyelmét a nyugati országokban végrehajtandó támadásokról. Ehelyett egyre inkább fő ellenségnek Iránt és annak arab szövetségeseit tekintik, akiknek zöme síita, s akiket a keményvonalas szunniták többsége etreneknek tart.

Ez a kérdés egy szélesebb hatalmi harc része, ami a síiták által vezetett Irán és a szunnita arab államok között folyik. A perzsa-arab és a síita-szunnita rivalizálás évszázadok óta tart, de az utóbbi időben kiéleződött, mivel Irán agresszív módon igyekszik regionális befolyását növelni. Ebbe beletartozik a palesztin és a libanoni területeken működő Izrael-ellenes csoportok támogatása, Irán vallási és Nyugat-ellenes fellépésének magasztalása és az izraeli támadások megakadályozója szerepkörében való tetszelgés. Teherán mindent megtesz azért, hogy Irak ne erősödjön meg az amerikai invázió követően; állítóg síita tüntetéseket támogatott Bahreinban, továbbá támogatja az Észak-Jement ellenőrzése alatt tartó, a síita ágon belül a zaidi vallási vonalat követő huti militáns csoportot, valamint bázisul használja Szudánt a Gázai-övezetbe történő fegyvercsempészeshez.

Instabil geopolitikai helyzete miatt Irán kénytelen volt elrettentő képességet kifejleszteni, amely jelentős fenyegetést jelent a Perzsa-öböl másik partján fekvő arab államok számára. Nagy figyelmet kaptak és kapnak a nagyobb hatótávolságú iráni ballisztikus rakéták, amelyek képesek izraeli célpontokat is elérni. Teherán azonban a rövid hatótávolságú irányított rakétákból és nehéz rakétákból sokkal nagyobb arzenállal rendelkezik, és ezekkel támadni tudná arab szomszédait. Komoly aggodalomra ad okot, hogy Irán a Perzsa-öbölben közlekedő tankhajók ellen indított támadásaival megbéníthatja a világ kőolajellátását. A helyzetet bonyolítja, hogy Teherán támogatja a régió militáns csoportjait, a birtokában lévő rakétaarzenált pedig csak átmeneti elrettentő erőnek tekint mindaddig, amíg az ország atomfegyver birtokába nem jut.

Az öböl menti országok az iráni fenyegetésre válaszul 2012-ben több milliárd dollár értékű fejlett amerikai rakétavédelmi rendszerek beszerzéséről döntöttek. Katar és Egyesült Arab Emírátságok a légkörbe visszatérő rakétafejet nagy magasságban megsemmisítő területvédelmi (THAAD – Terminal High Altitude Area Defense) rendszert, valamint továbbfejlesztett Patriot PAC-3 rakétákat vásárol; Kuvait a PAC-2 rendszereit PAC-3 szintre korszerűsíti, emellett korszerű vadászgépeket szerez be; Szaúd-Arábia korszerűsítéssel meghosszabbítja a nagy mennyiségben rendszerben tartott PAC-2 rakétarendszerei élettartamát. Ezek az eszközök azonban nem lesznek hadra foghatóak 2014 előtt, ami Irán számára támadási lehetőséget kínál.

A térség néhány országa eltökélt abban, hogy csökkentse Irán befolyását az arab világban. Ez markánsan észlelhető az Aszad-rezsimmel szemben álló lázadók támogatásában.

Bár Irán és az öböl menti országok rivalizálása geopolitikai hatalmi harcnak is tekinthető, mégis fennáll annak veszélye, hogy vallási szekták közötti harcra kerül sor, ha a tömegek megnyerése érdekében valamelyik fél beveti a „vallási fegyvert”.

Komoly az aggodalom amiatt, hogy Szíriában szunnita-síita alapon öldöklésekre kerülhet sor, és azt ezzel a fogalommal rokon etnikai tisztogatás követheti, ahogyan az Irakban is történt néhány évvel ezelőtt. Libanonban is bármilyen bekövetkezhet, bár a

hosszú ideje tartó polgárháború emléke és a hadseregnek a szekták elleni összecsapásokkal szembeni erélyes fellépése, továbbá a semlegesség fenntartása ma még ellenőrizhetővé teszi a helyzetet.

Irán nukleáris programja

Az izraeli–palesztin helyzet megítélése bonyolult feladat. Mind Izraelnek, mind a szunnita arab államoknak közös érdekük Irán visszaszorítása, de azok nem hajlandóak együttműködni a zsidó állammal. Nem kívánnak amerikai közreműködéssel egy regionális békétávédelmi „pajzsot” kialakítani, amelybe beletartoznának az Izraelben telepített AN/TPY-2 típusú nagy hatótávolságú felderítőradarok is.

Izrael az is aggódásra készíti, hogy az arab tavasz után olyan kormányok alakulnak, amelyek a korábbiaknál nagyobb támogatást nyújtanak majd a palesztinoknak. Törökországban (egykor Izrael komoly szövetségese) az Igazság és Fejlődés Pártja által vezetett kormány már az elődeinél óvatosabb politikát folytat a palesztin kérdésben. Az egyiptomi Muzulmán Testvériség viszont feltehetően nagyobb segítséget ad majd elvbarátjának, a Hamasznak a Gázai-övezetben.

A Muzulmán Testvériség valószínűleg követni fogja a hivatalos egyiptomi politikát, azaz oldani próbálja az izraeli–palesztin feszültséget. Erről a szándékról Murszi egyiptomi elnök is tanúbizonyságot tett, amikor novemberben közvetítésével jött létre a palesztin–izraeli tűzszünet. Az új egyiptomi vezetők tovább erősíthetik a Hamasznak iráni támogatótól történő elszakadását, korlátozhatják az Iszlám Dzsihád palesztin terrorista szervezet erejét, amely jelenleg Teherán elsődleges befolyásának az eszköze, és felléphetnek a Gázai-övezetben elszaporodott keményvonalas szunnita csoportok ellen.

Az is lehetséges, hogy az Irán ellen fellépő öböl menti arab országok Izraellel azonos oldalon találják magukat.

Az izraeliek a megtartott hadijátékokból, gyakorlatokból azt a következtetést vonták le, hogy az iráni válaszcsepások következményei elviselhetők, illetve felszámolhatók. Egy ilyen szimuláció során az irániak nagy hatótávolságú ballisztikus rakétákkal lötték Izrael, ezek zömét az Arrow rakétaelhárító rendszer megsemmisítette. A gyakorlatok során a Hezbollah, Teherán palesztin szövetségese jelképes csapásaival is számoltak. A Gázai-övezet keményvonalas militánsai ellen végrehajtott „Cast Lead” művelet⁹ eredményeként – igaz, csak ideiglenes jelleggel – csökkent az Hezbollah támadásainak a valószínűsége. Az *Iron Dome* rövid hatótávolságú rakétaelhárító rendszer hatékonysága beigazolódott. Az is igaz, hogy Izrael nem rendelkezik kellő mennyiségű ilyen eszközzel a Hezbollah nagy fegyverkészlete ellen.

Egy Irán ellen indítandó, céljaiban korlátozott izraeli katonai akció fontos feltétele az, hogy Irán ne eszkalálja a konfliktust az USA elleni támadással, különösen akkor, amikor az utóbbi segítséget nyújt az iráni ballisztikus rakéták elfogására. Teherán nagy valószínűséggel korlátozni szeretné az Iránt sújtó pusztítások nagyságát, áldozati szerepéből próbálna magának előnyöket kovácsolni, és a lehető leghamarabb újjaépíteni nukleáris képességeit.

Több elemző szerint viszont az irániak komolyan gondolják, amikor úgy nyilatkoznak, hogy nincs különbség Izrael és az Amerikai Egyesült Államok között, és ennek megfelelően kívánnak adott esetben csapásokat mérni. Ez azt jelenti, hogy 2013-ban egy nagyobb háború alakulhat ki a Perzsa-öbölben, ezzel viszont destabilizálódna a szíriai konfliktus, fokozódna a feszültség Irakban és felerősödne a katonai beavatkozás Maliban.

HADIIPAR

A nyugati országok gazdasági válsága és a bővülő piacok hatásai miatt 2012-ben folytatódott a hadiipar átalakulása, amelynek során elsősorban a kínai, az európai és az észak-amerikai gyártók igyekeznek új megoldásokat és módszereket keresni. A bizonytalanság ellenére az optimizmus meglepően magas szintű maradt.

A hadiipar 2012-ben a változó világpiaci követelményekhez próbált alkalmazkodni az egész világon. A nyugati gyártók keresik a lehetőséget, hogy alkalmazkodjanak a beszküldő piacokhoz, míg az egyre erősödő keleti versenytársak növekvő részesedést akarnak birtokolni a világpiacból.

A kínai hadiipari, köztük a repülőgépipari cégek igyekeznek egyre nagyobb részesedést szerezni az USA-ban, míg az észak-amerikai és az európai gyártóknál egy példa nélküli vállalatgyesülési folyamat figyelhető meg az utóbbi időben.

A nyugati világban a hadiipar 2011–2012-ben 47 Mrd USD összegű megrendelést kapott, emiatt az érintett cégek figyelme egyre inkább a szomszédos piacok felé fordult. Észak-Amerikát és Európát leszámítva a világ többi részén a hadiipari piac 38 Mrd USD-ral nőtt, ami azt jelenti, hogy folytatódik a piac átrendeződése.

A nagy piacokon jelentkező kedvezőtlen folyamatok ellenére 2012-ben a hadiipari piac bizalma nem rendült meg. A folyóiratnak a hadiiparról szóló egyik összefoglaló cikke szerint a rendelésállomány jelentős csökkenése, valamint a nagyarányú leépítések és létszámcsökkentések ellenére a hadiipar előretétek és keresi a kilábalás lehetőségét.

A helyzet megszilárdítása felső szinten

2011-ben több nagy hadiipari cég részekre szakadt. Az ITT cégből három önálló egység (vízügyi technológia, továbbá hadiipari és kereskedelmi ágazat) jött létre. A Northrop Grumman repülőgépgyár megszüntette a 12 éves kapcsolatát a hajógyártással, ezért a Huntington Ingalls Industries leányvállalat lett a cégről.

2012-ben a nagymérvű konszolidációs törekvéseket a nem katonai repülőgépek piacán megélelnéül kereskedelem váltotta ki, aminek közvetett hatása volt a hadiiparra is. Az év során a United Technologies Corporation 18,4 Mrd USD-ért felvásárolta a Goodrich Corporation vállalatot, és tárgyalások folynak a két európai óriáscég, az EADS és a BAE Systems egyesüléséről is. Ha ez megvalósul, akkor a világ legnagyobb hadiipari vállalata jön létre. Egyelőre azonban nehéz a három érdekelt ország – Franciaország, Németország és az Egyesült Királyság – kormányainak érdekeit

ebben a kérdésben összehangolni. Ez a terv is jelzi, hogy az új helyzet kihívásaira adandó válaszban a hadiipar legnagyobb vállalatai milyen messzire mehetnek el.

A vállalati összevonások az 1993-as „utolsó vacsoraként” elhíresült találkozót juttatják a szakértők eszébe, amikor a Pentagon vezetői az összegyűlt hadiipari vezetőknek azt a tanácsot adták, hogy cégeik egyesüljenek, más-különben eltűnnek a piacról. Amerikában nem várható a nagyvállalatok további egyesülése, ami egyébként hozzájárulhat a versenyszellem fenntartásához, de Európában egyelőre nem ez a jellemző. Ha a BAE Systems és az EADS tárgyalásai eredményesek lesznek, akkor Európában az óriáscégek versenyében egy új korszak kezdődhet.

Vállalategyesítés és -felvásárlás

Összességében a vállalatok egyesítése és felvásárlása 2012-ben viszonylag lassan folyt. Leszámítva az óriáscégek (pl. az UTC és a Goodrich) egyesítését, e téren mind Európában, mind pedig Észak-Amerikában kevés jelentős esemény történt.

A számítógépes biztonsággal foglalkozó cégeknek folytatódott a fúziós folyamat, de az előző évinél kisebb mértékben. A hadiipari vállalatok viszont több olyan céget kebeleztek be, amelyek civil piacra termelnek, de velük javulhat a hadiipari vállalat piaci helyzete. Vannak közöttük földrajzi szempontból értékesnek minősülő, gyorsan fejlődő cégek, továbbá pilóta nélküli repülőeszközöket (UAV) gyártó és elektrooptikai/infravörös termékeket előállító vállalatok.

Az elektrooptikai/infravörös berendezések iránti érdeklődés a jövő harctéri katonája felszereléséhez és az UAV-okhoz kapcsolódó programokhoz köthető, de polgári célú felhasználásuk (például a gyógyászatban) is egyre szélesedik. Az UAV-ok terén a katonai felhasználás egyértelmű, de ezek a berendezések a kereskedelmi hajózástól a kőolaj- és földgázmezők őrzés-védelméig számos területen felhasználhatók. A számítógépes biztonság egy olyan terület, amelyre a kormányzat és a kereskedelmi piac is megrendelő lehet.

Kínai vállalategyesítés és -felvásárlás

2012-ben kínai cégek két jelentősebb ajánlatot tettek. Júliusban a kínai Superior Aviation 1,8 Mrd USD értékű javaslatot tett a pénzügyi gondokkal küszködő Hawker Beechcraft többségi tulajdonának megvásárlására, augusztusban pedig a Wanxiang Csoport kívánt többségi tulajdont szerezni az A123 amerikai cégben, amely katonai akkumulátort és elemet gyárt. Mindkét üzlet lassan halad előre¹⁰. Meg kell jegyezni, hogy ezek a kereskedelmi akciók csak érintőlegesen köthetők a hadiiparhoz, de sokat elárulnak a kínai hadiipar stratégiájáról. 2009-től kínai csoportok 2,6 Mrd USD értékben tettek vételi ajánlatokat nyugati hadiipari cégeknek.

A nyugati piacok Peking által is szorgalmazott kínai pénzügyi támogatása valószínűleg nem fog csökkenni. Az ilyen akciók révén a kínai vállalatok emelhetik hadiipari technológiájuk szintjét, nyugati szellemi tőkére és módszerekre tehetnek szert, nagyobb külföldi jövedelemhez juthatnak, valamint eloszlatják a velük szemben kialakult bizalmatlanságot. 2013-ban ezen a téren bizonyára élénkülés várható.

Európai hadiipari piacok

A nemzetvédelmi kiadások terén bevezetett megszorítások miatt az európai országok fegyverzeti piaca 2012-ben is beszűkült maradt. Az utóbbi évek bizonytalansága kezd megszűnni, nem utolsósorban a piacokat alapvetően megváltoztató 2009/81/EC sz. európai védelmi beszerzési direktívának¹¹ köszönhetően. A direktíva kiadásának célja az volt, hogy megnyissa az EU hadfelszerelési piacát a határokon átnyúló versenyhez, és hogy felszámolja a múltbeli kényelmes eladó-vevő kapcsolatot.

Az intézkedés egyik homályosan megfogalmazott, a kereskedelemre nagy hatást gyakorló hatása az ellentételezésnél (*offset*) jelentkezett. Ezt a kérdést a direktíva közvetlenül nem tárgyalja, de annak lehetőségét korlátozták. Az ellentételezés hatása hamar megmutatkozott, amikor a piac szempontjából fontosnak számító országok ezzel kapcsolatban visszajelzést adtak. Több ország – nevezetesen Csehország, az Egyesült Királyság, Görögország és Svédország – jelezte az elmúlt év során, hogy felhagyja a korábbi ellentételezési politikájával. Magyarország, Portugália és Svédország már egy évvel korábban „kapitulált”.

Míg az Egyesült Királyság és Görögország egyértelműsítette, hogy a jövőbeni beszerzési programjaiban az ellentételezés kötelezettsége nem fog szerepelni, addig Csehország és Magyarország ragaszkodni fog ahhoz, hogy a beszerzéseket a direktíva ne feltétel nélkül korlátozza (ilyen lehet például a titkosnak minősülő vagy kormányközi megállapodás).

Az európai védelmi befektetések hatását valószínűleg alaposan vizsgálni fogják. Az elmúlt tíz évben az ellentételezések jelentősen hozzájárultak – különösen Közép- és Kelet-Európában – az ipar fejlődéséhez. Az *offset* azonnali korlátozása és a védelmi beszerzésekre rendelkezésre álló szűkös keretek miatt bizonyos piacok beszűkülhetnek.

Európa: növekvő kétoldalú kapcsolatok

Az európai országok a megszorítások miatti kihívásokra nemzeti szinten kezdetben közel hasonló, de kevésbé koordinált stratégiákkal reagáltak és egyfajta korlátozott együttműködést alakítottak ki.

A jelentős hadiiparral rendelkező országok többsége megpróbálta segíteni a hazai exportörökkel azzal, hogy pénzügyileg kompenzálták a hazai pénz- és adóügyi hátrányokat, ezzel is ösztönözték a felesleges termékek külföldi értékesítését. Az egyensúly megteremtése érdekében privatizáció révén történő beavatkozásra, illetve vagyoni értékek eladására is sor került. Ezek az intézkedések a nemzetközi piacon „testvérharc” kirobbanásával fenyegettek, de hozzájárultak az európai képességek csökkenéséhez is.

2012-re nyilvánvalóvá vált a szélesebb körű, elsősorban kétoldalú együttműködés igénye. A 2010-ben aláírt brit–francia védelmi együttműködési egyezmény modellként szolgált a 2012 júniusában nyilvánosságra hozott francia–német hasonló szerződéshez. A francia és a német kormány által aláírt szándéknyilatkozat az alábbi együttműködési területeket határozta meg: űrtechnológia, szárazföldi berendezések (ideértve a jövőbeni tüzérségi

eszközöket és a könnyű harci rendszereket), helikopterek, légvédelem és rakétavédelem, azonos repülőgépgyártási szabványok, haditengerészeti rendszerek, logisztika és kiemelten a közepes magasságban hosszú repülési időre képes (MALE – Medium Altitude Long Endurance) pilóta nélküli repülőrendszerek (UAS – Unmanned Aerial System). Egy-egy munkacsoportot hoztak létre az űrkutatás, a szárazföldi rendszerek, a helikopterek, a katonai repülőgépek és a rakétavédelem területén. A brit–francia egyezmény értelmében a két ország kötelezettséget vállalt egy közös MALE UAS finanszírozására és fejlesztésére, továbbá egy pilóta nélküli harci repülőeszközzel kapcsolatos közös kutatásra, komplex fegyverrendsze-

rek fejlesztésére és a nukleáris fegyverkísérletek eredményeinek megosztására.

A szándéknyilatkozat értelmében Franciaország kötelezettséget vállalt arra, hogy az Egyesült Királyság részére javaslatot terjeszt elő a jelenlegi, két évre szóló brit–francia együttműködési megállapodás kiegészítésére, hogy a jövőben Németországot is bevonhassák az UAS-technológiák fejlesztésébe.

Az egyezményeket egy olyan trend szeltemében kötötték, amelyben a kétoldalú európai, programorientált tevékenységek érvényesülnek a szélesebb körű többoldalú együttműködéssel szemben. Párizs üzenete a britekkel és a németekkel kötött szerződésével kapcsolatban az, hogy Franciaország

A cikkben több alkalommal előforduló angol nyelvű betűszók kibontása és azok magyar megfelelője:

AAV	Amphibious Assault Vehicle	kétlaki partraszállító jármű
ACV	Amphibious Combat Vehicle	kétlaki harcjármű
AESA	Active Electronically Scanned Array	aktív fázisvezérelt antennarács
AFSB	Afloat Forward Staging Base	hadszintéri kiszolgáló-támogató (hajó)
AGS	Alliance Ground Surveillance	szövetségi földi felderítő
AMV	Armoured Modular Vehicle	páncélozott modulrendszerű jármű
AMPV	Armored Multi-Purpose Vehicle	páncélozott többfeladatú jármű
AQIM	Al-Qaeda in the Islamic Maghreb	Al-Kaida az Iszlám Maghreb-térségben
ATV	All-Terrain Vehicle	terepjáró jármű
A2/AD	Anti-Access/Area Denial	támadás-feltartóztatás/területvédelem
BCT	Brigade Combat Team	dandárharcsoport
BVRAAM	Beyond Visual Range Air to Air Missile	látóhatáron túli hatótávolságú levegő-levegő osztályú rakéta
CSP	Capability Sustainment Programme	képességenntartó program
ECOWAS	Economic Community of West African States	Nyugat-afrikai Országok Gazdasági Közössége
GCV	Ground Combat Vehicle	szárazföldi harcjármű
HALE	High-Altitude Long-Endurance	nagy magasságban hosszú repülési időre képes
ISR	Intelligence, Surveillance and Reconnaissance	hírszerzés, megfigyelés és felderítés
JLTV	Joint Light Tactical Vehicle	többhaderőnemi könnyű harcászati jármű
JSM	Joint Strike Missile	többfeladatú csapásmérő rakéta
LCS	Littoral Combat Ship	part menti vizekre tervezett hadihajó
LMV	Light Multirole Vehicle	könnyű többfeladatú jármű
LPD	Landing Platform Dock	partraszállító dokkhajó
LPPV	Light Protected Patrol Vehicle	könnyű védettséggű járőrjármű
LSV	Light Strike Vehicle	könnyű harcjármű
MALE	Medium Altitude Long Endurance	közepes magasságban hosszú repülési időre képes
MPC	Marine Personnel Carrier	tengerészgyalogsági szállító harcjármű
MRAP	Mine-Resistant Ambush-Protected	akna- és rajtaütés elleni védelemmel ellátott
OPV	Offshore Patrol Vessel	part menti járőrhajó
SAC	Strategic Airlift Capability	hadászati légi szállítási képesség
STOVL	Short Take-Off/Vertical Landing	rövid felszállás/tüggőleges leszállás
THAAD	Terminal High Altitude Area Defense	a légkörbe visszatérő rakétafejet nagy magasságban megsemmisítő területvédelem
UAV	Unmanned Aerial Vehicle	pilóta nélküli repülőeszköz
UAS	Unmanned Aerial System	pilóta nélküli repülőrendszer
UCAV	Unmanned Combat Air Vehicle	pilóta nélküli harci repülőeszköz

Európában továbbra is saját magát tartja a védelmi és biztonságpolitikai együttműködés koordinátorának.

USA: vihar előtti csend?

A világ legnagyobb fegyverpiacát 2012-ben a bizonytalanság jellemezte. A hadiipar megpróbált a költségvetési szigorral együtt élni, amikor a novemberi elnökválasztás miatt a szerződés-kötések száma amúgy is megcsappant.

Az elvonástól – a 2011. évi Költségvetési Ellenőrzési Törvény értelmében a kormánytól 1200 Mrd USD összegig külön jóváhagyás nélkül pénz vonható el – való félelem miatt az óriáscégek stratégiai elemzői nem láthattak tisztán, és a befektetők bizalma is megingott. Az ipar egységesen úgy értékelte, hogy a csökkentések katasztrofális következményekkel járhatnak.

Dennis A. Muilenburg, a Boeing Defense, Space and Security ügyvezetője júliusban jelezte, hogy a csökkentéseknek „pusztító hatása” lehet, vállalatuk ennek kivédése érdekében nem tétlenkedik. Az elmúlt két évben a Boeing hadiipari részlegeinél 8000 munkahelyet szüntettek meg. A Raytheon Integrated Defense Systems elnöke is a bizonytalanságról beszélt egyik nyilatkozatában.

A pénzügyi válság kirobbanásának kezdete óta az elvonással és akár több ezer munkahely felszámolásával járó következmények elkerülhetetlenné váltak. Augusztusban hozták nyilvánosságra azt az intézkedést, amelynek értelmében az amerikai hadiipar vállalatainak nem kell 60 nappal az elbocsátás előtt értesíteniük a dolgozókat, ha a munkahely megszűntetése az elvonással van összefüggésben.

Az elvonáson túlmenően egy, az összeférhetlenséggel kapcsolatban megjelent rendelet is visszavetette a hadiipar egyes ágazatait. 2011-ben tisztázódott a rendelet lényege, amely szerint a kormányzati beszerzé-

seknél hátrányba kerül az a vállalat, amelyik a kormányzati beszerzési politika terén tanácsadással szolgál, vagy a kormányzat nevében egy termékhez saját erőforrásaival tervezési és technikai támogatást nyújt egy másik gyártónak, ha ezzel a gyártóval egy másik üzletben közösen lép fel egy megrendelés elnyerése érdekében. A rendelet hatása igen nagy volt. Több vállalat, köztük a Northrop Grumman, az ITT és a Lockheed Martin beszüntette a közvetítő cégeken keresztül folytatott rendszer-műszaki tanácsadói szolgáltatását.

2012-ben az L-3 vállalat a kormányzati beszerzésekben érintett részlegeit az újonnan alapított Engility nevű cégébe szervezte ki. Augusztusban a SAIC-csoport bejelentette, hogy az összeférhetlenségi rendelet miatt két vállalatra bomlik.

Bizalom?

A hadiipart fékező ellenszél 2012-ben nem befolyásolta jelentősen a bizalom szintjét, az változatlanul magas volt. A lap által az első negyedévben végrehajtott, a hadiipari cégek körében végzett felmérés szerint az érintettek nem a gondokat, hanem inkább az eredményeket emelték ki. A megkérdezett 415 vállalati vezető 52%-a szerint cégük helyzete 2013-ban jobb lesz. A bizalomba vetett hit a közepes méretűnek minősülő vállalatoknál volt a leg-erősebb.

Az elmúlt években elsősorban a nyugati hadiipart sújtó kényszerű leépítések üteme a jövőben várhatóan csökken. A nyilatkozóknak csak a 11%-a gondolja úgy, hogy saját vállalatánál további leépítés várható. A közepes méretűnek minősülő vállalatok vezetőinek 40%-a viszont azzal számol, hogy növelhetik alkalmazottaik létszámát.

Összeállította:

*Hajdú. T. László – Magyar Róbert
okl. mk. alezredes*

¹ Az Akula-osztályú orosz tengeralattjáró korábban K-152 *Nerpa* hadrendi jelzéssel az orosz haditengerészet állományába tartozott, India a hajót 10 évre lízingeli.

² 2012. december 12-én sikeresen pályára juttattak egy „időjárásjelző” mesterséges holdat.

³ A december 13-án megtartott választások során első alkalommal nőt választottak elnöké. A 60 éves Pak Gun Hje konzervatív színekben nyert vetélytársai előtt.

⁴ Az eredetileg *Riga* repülőgép-hordozót a szovjet haditengerészet rendelte meg, 1988-ban bocsátották vízre. 1990-ben lett *Varjag* a hajó neve. A repülőgép-hordozót 30%-os építettségi állapotban vette meg egy kínai cég. Hadihajóvá történő átalakítása később lezáródott meg. Az 59 400 BRT vízkiszorítású *Liaoning* 2012. szeptember 25-től tartozik a flotta állományába, de még nem hadra fogható.

⁵ Utalás a Dél-Jemenben működő, már több terrorakciót végrehajtott Aden-Abyan Iszlám Hadsereg (Aden-Abyan Islamic Army) szélsőséges iszlamista militáns szervezetére.

⁶ A 2. kongói háborút követő békefolyamatok felügyeletére 1999-ben létrehozott, a KDK-ban települt (eredetileg MONUC, majd 2010-

től MONUSCO) ENSZ-misszió. A 22 ezer fős misszió jelenleg az ENSZ legköltségesebb művelete.

⁷ Franciaország 3700 fős csapatkontingense támogatásával a kormányerők a lázadókat 2013 januárjában visszaszorították. Hollande francia elnök szerint a művelet elérte célját. A tervek szerint a békefenntartói feladatokat az Afrikai Unió (AU) egy 8000 fős missziója fogja felügyelni.

⁸ Az AU égisze alatt működő hét afrikai regionális laza gazdasági közösség egyike, amely 1975-ben alakult, 15 tagból áll, székhelye Abuja (Nigéria).

⁹ Egy 2008 decemberében indított háromhetes, nagyobb méretű akcióval az izraeli fegyveres erők megpróbálták csökkenteni a Gázai-övezetből Izraelre lőtt palesztin rakéták indíthatóságának veszélyét. A megtorlási célból is végrehajtott akcióban ezernél több palesztin lakos vesztette életét, a lakóépületekben keletkezett károk igen súlyosak voltak.

¹⁰ A kínai vállalat 2013. január 29-én az A123 cég tulajdonosa lett.

¹¹ Az Európai Parlament és az Európa Tanács 2009. július 13-án hozott 209/81/EC sz. direktívája egyes szerződések korábbi szabályainak kiegészítéséről 2011 végén lépett hatályba.

A ZRÍNYI KIADÓ AJÁNLATA

Marosi Antal:
A SZABADSÁG ÁRA
(A Kadhafi-álmom szertefoszlik)

Egy haditudósító naplója a 2011-es arab tavaszról. Drámai útikönyv Tunéziától Líbiáig, megrendítő szociófotókkal.

„Mindenki megfizette az árát ennek a forradalomnak. De a megszerzett szabadság vajon jutalom vagy büntetés?”
(Marosi A.)

- 163x188 mm behajtott füllel
- kartonált, cérnafűzött, ragasztókötött
- 188 oldal, 170 színes képpel

Ára: 3500 Ft

Zrínyi Média

Kiadja a
HM Zrínyi Nonprofit Kft. – Zrínyi Kiadó
1087 Budapest, Kerepesi út 29/B

Könyveinket megtekinthetik a www.honvedelem.hu/kiadvanyok weboldalon. Minden könyvünk kedvezményesen kapható.

Telefon: +36-1-459-5319, 459-5373
Fax: +36-1-459-5383
E-mail: gyoredina@amedia.hu
cinti@amedia.hu

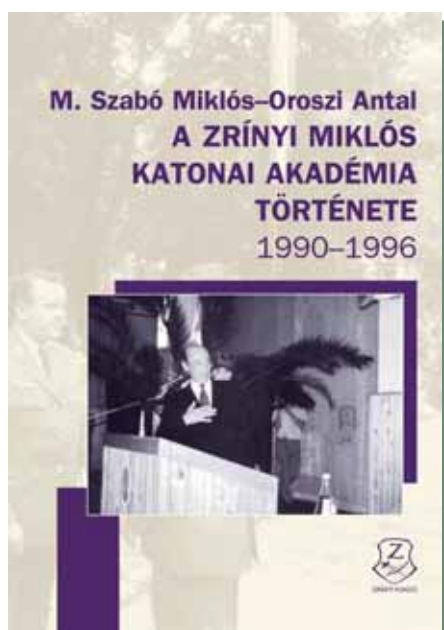

Dr. Resperger István ezredes:

SZÉLJEGYZET A HATODIK KÖNYVRŐL¹

M. Szabó Miklós–Oroszi Antal: A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1990–1996 című könyvéről

„Tisztemben csak a Haza érdek és az igazság fog vezetni”²

A földrajztudománnyal foglalkozó tudósnak talán egyszerűbb a feladata, ha egy táj, egy város vagy egy ország földrajzi adottságait szeretné olvasóinak bemutatni. Leírja a tájat, megfigyeli a színeket, a város nyüzsgését, próbálja objektívan megfogalmazni gondolatait és közlendőit, mivel nem tud kommunikálni a tájjal. Elvégzi a feladatot, az olvasó számára megadja a szükséges információkat, de a megjelenített tájjal a tūrázóknak kell közelebbi kontaktusba kerülnie.

A történész feladata ennél jóval bonyolultabb. Rengeteg információ, adat, számsor áll rendelkezésére, személyek, saját benyomások, sokszor ellentétes vélemények, tárgyak, melyekre építve el kell mesélnie a történetet. Még nehezebb a tudós dolga, ha a személyes érintettsége is fennáll. Míg a tájleírásnál a „térkép mesél”, a történelemtől a tudósnak kell a „mesefolyamatot” hihetően, érzelemmentesen, a tudományosság minden eszközével működtetni, hogy a nyájas olvasó megélhesse a „mesét”.

Tisztelt olvasók, a recenzált mű egy nagyon értékes könyv. Értékes abban a tekintetben, hogy két történész végre feldolgozta és papírra vetette a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemmel válásának történetét. Roppanó értékes a mű azért is, mert a belső folyamatokat megélt, azokban mélyen érintett személyek látják

az eseményeket; és kiemelten értékes azért, mert a „Zrínyin” történeteket a biztonságpolitikai és katonadiplomáciai események elemzésével és magyarázatával fűszerezve ábrázolják. Professzor Fischer Ferenc „Megosztott világ” és „A kettéosztott világ” című nagy sikerű könyvei után a következő mérföldkönek értékelhetem a szerzők kötetét annak okán, hogy az általános folyamatok mellett a magyar katonai felső vezetés törekvéseit, az intézettel kapcsolatos segítő és fejlesztő munkáját is részletesen bemutatják.

A szerzőket nyilván nyomasztotta a krónikások felelőssége, az, hogy felül kell emelkedni a személyes érintettségén, a számtalan át nem aludt éjszakán, az intézmény jövőjével kapcsolatos sok aggodáson; és természetesen nem szabad megfeleledkezni a Zrínyi-akadémia és -egyetem alaprendelteséről, továbbá ezen írás mottójáról. Az alaprendeltes a Magyar Honvédség számára tisztek, fő-tisztek képzése, továbbképzése. Ezt csak úgy vihette végbe a két szerző (M. Szabó Miklós: I–III. fejezet; Oroszi Antal IV–VIII. fejezet), hogy mertek történészek lenni, képesek voltak eltávolodni a konkrét problémától, azaz felül tudtak emelkedni az éppen aktuális gondokon.

A könyv elolvasása után kerülhet helyére az olvasóban az a folyamat, melyet a Nemzeti Biztonsági Stratégia fogalmaz meg: „Ha stratégiát kell készítenünk a Nemzeti Biztonsági Stratégiánkban megfogalmazott célunk elérésére, akkor az értékek és érdekek számbavétele, valamint a biztonsági környezet elemzése alapján meghatározzuk azokat a nemzeti célokat, feladatokat és átfogó kormányzati eszközöket, amelyekkel Magyarország a nemzetközi rendszerben érvényesíteni tudja érdekeit. A biztonság fogalma egyre átfogóbb értelmezést nyer. A folyamatosan változó biztonsági környezetben a kihívások, kockázatok és fenyegetések ma már több síkon – az egyének, közösségek, államok és régiók szintjén, valamint globális szinten – jelennek meg. Mára elengedhetetlené vált a biztonság politikai, katonai, gazdasági és pénzügyi, társadalmi, ezen belül emberi és kisebbségi jogi, valamint környezeti dimenziójának együttes kezelése. Biztonságpolitikánk alakításakor messzemenően figyelembe kell vennünk, hogy Magyarország mind földrajzi, mind gazdasági értelemben nyitott ország. Földrajzi adottságaink kiemelten sebezhetővé tesznek minket, különösen az energiabiztonság, az ellátási útvonalak és a környezeti biztonság területein.”³

Ezt az időszakot jól jellemzi a hidegháború záródószakának leírása és megfelelő fotódokumentumokkal történő illusztrálása (határnyitás Sopronnál). A szerzők érdeme, hogy bőséges – magyarázó, értelmező – jegyzetapparátussal és névmutatóval látták el művüket.

A szerzőpáros egyik tagja, akadémikus szerzőnk a katonai hagyományok szerint az első fejezetet a felsőstratégikának, azaz a politikának szentelte, majd jó parancsnokként elindult a vezetési láncon lefelé, kutatva: mi történt, mi befolyásolta a történetet. Itt meg-elevenedik a Magyar Honvédség szervezete, vezetése, megelevenednek főbb harcászati-technikai eszközei, és természetesen körvonalozódik a honvédség védelmi jellegűvé alakításának folyamata. Külön említésre méltó a szovjet csapatok kivonásának háttérét alapos levéltári munkával feldolgozó rész – „Sine ira et studio.”⁴ Szerzőnk pontosan magyarázza a lábjegyzetekben ki, milyen beosztású, milyen szerepe volt, tartalmazza a kortárs szerzők műveit, továbbá bemutatja az MH különféle dokumentumait. A könyvet nemcsak a parancsok, a társadalmi folyamatok jellemzése, hanem a katonák akkori életének meghatározó dokumentumai – példának okáért a beosztási illetmények táblázata – színesítik. Az 5. Önálló Vegyes Rakétadandár (Tapolca) felszámolásának egyoldalú lépései is sorra kirajzolódnak az olvasó előtt. Az akadémia sikernapja 1991. augusztus 28-a, ugyanis ezen a napon született meg az 5. számú miniszteri rendelet, melyben meghatározták, hogy a ZMKA (Zrínyi Miklós Katonai Akadémia) katonai vezetői beosztások ellátására felkészítő, illetve tudományos tevékenységet folytató állami egyetem. Szorosan kapcsolódik a képzési tervekhez az MH haditechnikai korszerűsítésének a kérdése, melyet egy előkészítő szakasz után három ütemben (1996–2000, 2001–2005, 2006–2010) terveztek megvalósítani. A szerzők a fejezetet a parancsnoki szemlélet, a csapatok személyügyi, vezetési kérdéseinek tárgyalásával teszik szemléletessé. Az idegen nyelvi képzés és a külföldi tanintézetekben tanulók létszámadatai a kor katonai természetrajzának és irányváltásának remek adalékai.

A könyv második fejezete az akadémia tevékenységét befolyásoló katonai környezetet mutatja be.

A harmadik fejezet az akadémia belső életének mindennapjait, a nyelvi felkészítést, a testnevelési normák, az irányóraszámok bemutatását vállalta fel. Az akadémiai lét a hallga-

tó számára a vizsgák, a törzs- és hadijátékok, az elgondolások és elhatározások meghozatalát, a jelentések elkészítését testesíti meg. A tudományos élet próbáin a hallgatók igencsak jeleskedtek, más egyetemekkel összemérve is kiállták az összehasonlítás próbáját.

A negyedik fejezettől az új képzési rend bevezetése kerül terítékre: az egyéves törzstiszti és a kétéves akadémiai képzés. A képzés, a tudományos élet, a külföldi delegációk látogatása, a folyamatos konzultációk eddig megszokott alaposággal való bemutatása jellemzi ezt a részt. Az események csúcspontja az egykori NATO-főtthár tiszteletbeli doktorrá avatása. (Doctor Honoris Causa). Nem felejtődött el a honvédelmi dandár és területvédelmi ezredek kérdése sem. Ezt követi a felsőoktatási reform (1993–1994). Megjelenik a felsőfokú vezetőképző (vezérkari) tanfolyam beindítása, az egyéves törzstiszti, a kétéves akadémiai képzés, a céltanfolyamok és a nyelvi felkészítés. 1993. szeptember 1-jétől megszűnt a „dr. univ.” (egyetemi doktori) képzésbe történő jelentkezés lehetősége, a Doktori Tanács a követelményeket a kandidátusi követelményszinten, illetve a fölött állapította meg.

Összegezve: a könyv remekül foglalja össze az akadémia felett zajló felsőstratégiai (politikai) biztonságpolitikai eseményeket, a Magyar Honvédség biztosította kereteket, a csapatéletben zajló folyamatokat. Kisebb megszakítással az akadémia és az egyetem 17 éves múlttal rendelkező oktatójaként egyet kell hogy értsek az utószó következő megállapításával, gondolatmenetével: a hatalmas erőfeszítést, melyet a szervezet minden tagja végzett a magyar katonai felsőoktatásért, el kell hogy ismerjék; ha nem is azonnal, de mivel „a történelem az élet tanítómestere”, belátható időn belül mindenképpen.

Recenzióm elején azt írtam: nehezebb a dolga a történésznek, mert több a változó, a meghallgatni, a leírni való. De úgy érzem most, hogy a „mesének” folytatódnia kell.

Kedves Szerzők, kérjük, meséljeteek még!

¹ Az első öt könyv:

- A magyar katonai felsőoktatás története 1947–1956 Zrínyi Kiadó, Budapest, 2004.
- A Zrínyi Katonai Akadémia története 1955–1960 Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007.
- A Zrínyi Katonai Akadémia története 1961–1969 Zrínyi Kiadó, Budapest, 2008.
- A Zrínyi Katonai Akadémia története 1970–1979 Zrínyi Kiadó, Budapest, 2010.
- A Zrínyi Katonai Akadémia története 1980–1989 Zrínyi Kiadó, Budapest, 2011.

² Az idézet eredete: a soproni polgármester íratta ki képviselői számára a soproni népszavazás időszakában. Eredeti formájában így hangzott: „Tiszteben csak az igazság és a város érdeke fog vezetni”. Jelen formájában a a ZMNE vezérkari tanfolyami hallgatóinak (2006–2011) asztalán helyeztük el.

³ A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról In: Magyar Közlöny, 2012. évi 19. szám 1378. o.

⁴ „Minden harag és részrehajlás nélkül.”

A Zrínyi Kiadó újdonságai

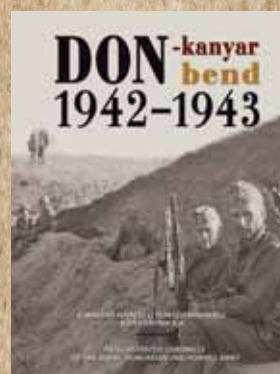

Béke poraikra...III.
Keménykötés, 471 oldal,
A/4-es formátum
Bolti ár: 7500 Ft

Magyar hadizászlók
Kartonált, 68 oldal, A4-es formátum
Bolti ár: 2990 Ft

Kis magyar hadtörténet
Keménykötés, 272 oldal
Bolti ár: 5000 Ft

Don-kanyar 1942 –1943
(magyar–angol)
Keménykötés, 256 oldal
Bolti ár: 5000 Ft

Zrínyi Kiadó – HM Zrínyi Nonprofit Kft.
Cím: 1087 Budapest, Kerepesi út 29/B
Győr Edina Tel. 06 1 459 5373; 06 30 578 1048
E-mail: gyoredina@armedia.hu,
Bartha Cynthia Tel.: 06 1 459 4319; 06 30 633 0619
E-mail: cinti@armedia.hu
Könyveinket megtekintheti a
www.honvedelem.hu/kiadvanyok oldalon.

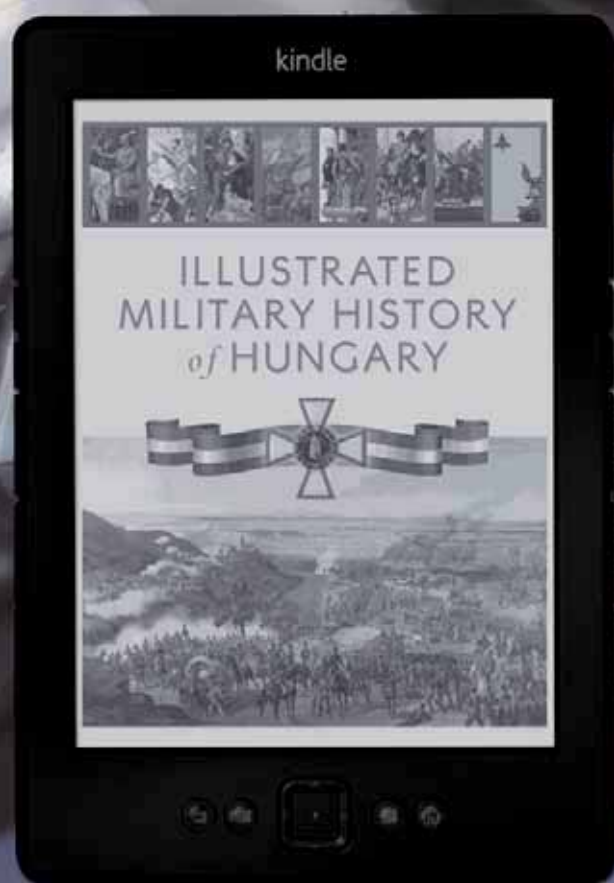
Kedves Olvasónk!

Örömmel jelentjük be, hogy most már e-könyv formátumban is megvásárolhatja kiadványainkat a <http://www.digitalbooks.hu/zrinyi.html> oldalon.

Jelenleg hat címünket töltheti le bármilyen eszközre (tablet, telefon, e-könyvolvasó, számítógép). Árainkkal különösen azoknak szeretnénk kedvezni, akik az amúgy könyvesbolti forgalomban nem megvásárolható, speciális katonai szakkönyveinkhez, illetve a katonai alakulatok életéről beszámoló albumainkhoz szeretnének hozzájutni.

A következő sorozataink egyes tagjai már elérhetők a digitalbooks.hu weboldalról: **Katonák békében és missziókban, Csapathagyományok**. Ugyanitt megtalálja az **Illustrated Military History of Hungary** című könyvünk e-könyvváltozatát is, mely a magyar hadtörténelem iránt érdeklődő, angolul értő külföldiek számára nyújt részletes betekintést a magyar hadtörténelem legfontosabb eseményeinek krónikájába és összefüggéseibe, valamint bemutatja az ország beilleszkedését a nyugati kultúrkörbe.

Játékos kedvű olvasóink figyelmébe ajánljuk április 5-én indult katonai témájú nyereményjátékunkat a **Magyar Honvédség** és a **Digitalbooks** Facebook oldalain.

H o n v é d s é g i   S z e m l e